

Recd
18/4/59

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

ఫిబ్రవరి 1959

సంపుటము 36 :

: సంచిక 2

విడివత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

ఏప్రిల్ 1959

ప్రభాతవృత్తము	శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు ...	1
కృష్ణ దేవరాయల		
గయశాసనము	శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్య	5
భామాకలాపము	శ్రీ భాగవతుల సూర్యనారాయణశాస్త్రి....	10
కాకతీయులనాటి శాసనకవులు	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ ...	15
స్వయంవర	శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధరతిలక్ ...	25
కాతకములపై		
గ్రహణప్రభావము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమూర్తులు ...	28
గురుశిష్యులు	శ్రీ మోచర్ల రామకృష్ణకవి ...	37
సాహితీ సుగతుని స్వగతం	రామచంద్ర ...	45
సంపాదకుని సన్నిధిలో		
నన్నయ	'కాకాచార్య'	48
కాటూరికవి ఖండకావ్యాలు	శ్రీ పి. గణేతిశాస్త్రి ...	56
బొటనశ్రేణులు	శ్రీ మండపాక రాజేశ్వరశాస్త్రి ...	62
ఆర్థర్ కోయిట్టెల్	81
కలగూరగంప	87
గ్రంథవిమర్శనము	92
మనవి మాటలు	100

మార్చి సంచికలో

సూర్యపుటము	శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి
భారత దేశంలో నమస్తి వ్యవసాయము	శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు
విభీషణ శరణాగతి-రామునిరాజనీతి	శ్రీ ఆదిభట్ల వేంకటరమణ
కాకతీయులనాటి శాసనకవులు	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

ప్రభాత వృత్తము

శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

వెలుగుల వేలగు వెల్లు వచ్చె; ఈ భూ
వలయమునన్ బహువర్ణ కాంతి విచ్చెన్
అల నిశ భానునియందు పుట్టె; అట్లే
వెలసిన దా నిశ విడ్డమై ఉపశ్రీ!

వెలుగు సుతున్ గను వెల్లుమూర్తి రాగా
తొలగ నిశ్చిది త్రోవచేసి ఈ ఉ
జ్వల నతికై; చను సంతతి ముహూర్తా
త్రు లిటులె ఒడొరు త్రొక్కి వెంట వెంటన్.

దివి ప్రసవించిన దివ్యమూర్తు లోహా!
ఇది దివి కిచ్చు ననేక వర్ణశోభల్
అపు నొక త్రోవనె ఆ నహోదరీ యా
త్ర; విసిగి నిల్వపు - రాదు ఖుర్న జేసి.

తనువులు రెండుగ తాము తోచు గానీ
అనుజల కేద్యర కాత్మ ఒక్కరూవే!
అనయము ఈద్యయ ముద్రవిధి పర్యా
య నియతి జేవ నియంత్రణన్ చరించున్.

సురలకు చేర్చగ నూ క్క మంత్ర కోటిన్
తెరచి కవాటము దీప్త వర్ణ వచ్చెన్!
ధరణి ప్రవృత్తికి దారిజూపి, శ్రీలన్
విసి ఉపస్థు ప్రవించె నర్వ వృత్తిన్!

మునుచుక పండిన భూమి వేలుకొల్పెన్
నడవె జనాభి ధనము విల్పు బాటక
కడచన లోకపు కంట హస్తదృష్టుల్
విడిచి యోచనవిధి దూర నీమల్.

ఒకని జయార్థ మిక్కొక్కనిన్ యశోఽర్థ
మొక్కని యశంసి, మరొక్కనిన్ నిజేష్ట
ము కొన - జరున్ విలుపుంబొందు ప్రేరే
చి కను మునున్ గ్రసించె నన్వృద్ధిన్ !

అదె గగనాశ్రయ జయ ఉపన్మ ధాతన్
గదిసెను జన్మని కట్టి వెల్లకొకన్
నదయత విశ్వము నిర్వమేలు రాణి!
వృద్ధివి నుమా ! జననీ ! సుమింపు మిందున్.

అరుదిగ కోటి ఉపాధి కాదియాయన్
చను మును చన్న ఉపాధి త్రోవకే ! ఉ
ర్విని మృతశేవుల విడి నిర్వ జీవ
జ్ఞుని ప్రబోధితు నెల్పు నీ ఉచశ్రీ !

అనాని ప్రజ్ఞావీరాత్ముజేసి, వేత
ఇరుని వెంబు మహిన్ వెలార్చి, కూర్మిన్
మరుజు జన్న మమగ్ని దేవతాధిన్
తనివెద వో ఉప ! తల్ ప్రయమునీతన్.

బొయ్య ఉప స్పిది ఒప్పు నెంతకాల
మ్మో ? చన తొల్లి అకేముల్ విభాత
ములు ; మరి భావిని పును నన్న ఇట్టి
తెలసిన ఈ ఉప వేగు నింతలోనే !

ప్రభాత వృత్తము

చనిన ఉపన్మన సాక్షులైన వారల్
చని; రిపు డీ ఉప సాక్షులేము; ముమ్మం
దొనరు ఉపన్మన ఒప్పుగాంచు వారల్
జననము గాంతు రిలాతలాన భావిన్.

అరుల నడంచి, ఋతావన మొనర్చన్
నరి సుఖదాత్రి! జనాని మంగళశ్రీ!
సుం శుభకారిణి! ప్రోత పాళి పేరే
చి రహి నుమా! వికసింపు మర్వి వైనన్.

వెనుక ఉపన్మన వెల్లె శక్యదాభన్
కన నిపుడున్ మరి కాంతియూర్తి యే! ఈ
ధనవతి సాగు ఇనం విధాన ముమ్మం
దును జుయున్ మృతి దూరమై యభేద్యన్!

దిశలు, దినమ్మును తేజరిల్లగా ఈ
ఉప అసితాశృతి నుజ్జగించి వచ్చెన్
లన దరుణాశ్వ విలాసియా రథానన్
వసుధను బోధ విభాసుధన్ వెలార్చెన్!

ఇరులు చనిన్; మన కెల్ల పాణమా నుం
దరి ఉప తోచెను దొల - లెమ్ము జీవా!
తరణికినై ఉప దారి చక్క జేసెన్
నరుని చిరాయు నొనగ్గు వెల్లు విచ్చెన్!!

విలాన దుషన్మన వెంటనంటె నూర్చుం
డిల జవరాలి పరించు కోడెకామం
బలె - ఇట మానవపాళి కర్మనల్పున్
కలుగు శుభమ్ము యుగాలు నిల్చిపోవన్.

మాయముల, వీరసుతావధిన్, వడిగ గో
చయము నొనంగు ఉపా! తమోనిహంబి!
దయ ప్రభవిపుము - తన్ను మమ్ము స్తోతన్
భయహరణా! స్తుతిపాత మంత మొందన్.

చదల వెలుంగుము సారమాతయే యా
అదితి ముఖాశృతి! అధ్వర భ్యజశీ!!
ఉదిత సుమంత్ర శిభోత్థ నశ్చలాభన్
పొదలుము - చేర్పు మమున్ బ్రహ్మలోనన్.

చదల వెలుంగు ఉపస్పతిన్ స్తుతించెన్
మధుర మృదూక్తు లమర్చి స్తోత; లక్ష్మీ
ప్రద! ఉప!! ఇంతట కావె - వీనికై అ
భ్యదితప్ర కావె! శుభోత్కరమ్ము లీవే!!

[ఋగ్వేదము ప్రథమ మండములోని 118 వ సూక్తమైన ఉపస్మాక్తమునకు అనువాదము]

కృష్ణదేవరాయల గయశాసనము

శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్య

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల శిష్యుడు "మొక్కు తిమ్మన గయశాసనము" అను పేరికెక్కిరించి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు 47 వ పంపుటము 2, 3 పంపిణీలో (పుటలు 185-190) నాకా శాసనమును ప్రకటించి యున్నాడు. ఈ శాసన గ్రంథ రచయిత మొక్కు తిమ్మయని ముంగుంటుల వలసను, మొక్కు తిమ్మనాగనని పోలికాతే పరమాణములో వివరించినది మొక్కుటి యందువాహించిబడియుండుటవలనను శిష్యుగా ఈ శాసన మునకట్లు వామనగల మొంగిరిని తోచెడిది—శాసన రచయిత మొక్కు తిమ్మనగా తేలినను అది గానలవారి శాసనమే. కృష్ణదేవరాయల శాసనమున రచయిత శాసనము అంటేకడను; కవున దీనిని మొక్కు తిమ్మన గయశాసన మునకుంటే కృష్ణదేవరాయల గయశాసన మని చెప్పట యుక్తియిదియనియెంచి దానికి వాడు పెట్టిన పేరును ప్రతిపాదించుచున్నాను.

శాసన కృతాంతమును శ్రీ శిర్డీగాడు ఇట్లు వివరించియున్నాడు: 'శ్రీ డాక్టరు ది నేకేంద్ర దక్కాను వా రీసంకల్పిరమున నూతనశిలాశాసన సంకల్పనా శాసనము తిరిగిరమున బర్యటించుచుం గతులో గదా ధగఘాటోడద విష్ణుపాదాలనుపుగొడపై నీ శాసనము తెలుపబడిలో జెక్కబడియుండి దాని ప్రతినిబములను దీసికొనివచ్చిరి. ఈ శాసన మాంధ్రాభాష దిని ప్రసిద్ధి గాంచిన శ్రీ కృష్ణరాయలది' అని. డాక్టరు ది నేకేంద్ర సర్కారుగారికి ఆంధ్రులయెడను, వారి దరిగియెడను అభిరుచు ముండు. ఆంధ్రదేశిదగ్గరిను వాగు చెనెన సేవ యుద్వరీయము. ఒకానొకప్పుడు సంభాషణల మున వాగు వాతో 'నీను పూర్వజన్మమున ఆంధ్రు డి నె యంటి నేమొ' అని వాడుచుచున్నాడు. అన్న. వారి యాంధ్రాభిమానమే వారిని ఈ శాసన ప్రతినిబ మును దీసికొనివచ్చుటకు బుకొల్పియుండును. ఈ శాసన ప్రతినిబమును నేకరించితెచ్చి శ్రీ శిర్డీగారికి ప్రకటించ వనజ్జయిచ్చినందుకు శ్రీ సర్కారుగారికిని

చక్కగ పరిష్కరించినందులకు శ్రీ శిర్డీగారికిని ఆంధ్రులు విక్కిలి కృతజ్ఞులై యుండువలయును.

శాసనము నన్నది; ఇగుతదియొక్క పంక్తులు గలవు. అందిలు చెప్పియున్నది.

1. వ్య సీతి విజయోర్ధ్వవయ కా
2. లీవావావి కలవకాంబులు
3. గర్గర అల శ్చిటి కృషవం
4. వర్సర ఆహాధ బహుళ గె ను
5. శ్రీ మన్మహారాజాధిరాజ రాజ
6. పరమేశ్వర వీర విభావ వీర
7. కృష్ణదేవ గుహరాజులు
8. కేయించి విజయశాసన
9. ముల్లి రియమలదీపి కలభ క
10. గుణామయహృదయ రాజకం
11. తీరివ ఈశ్వర సరసభూపురిందర
12. వరసందన
13. రాసద
14. వృషర
15. గండ్డం
16. కా [11*]
17. యాకా
18. సవము
19. ముక్కు
20. తిమ్మయ
21. రా నెను [11*]

ఇందు గమనించదగినవిషయములు శ్రీ శిర్డీగారు చెప్పినట్లు యాడు కలవు.

(1) పరరాజ్యమగ్నమున కృష్ణదేవరాయల శాసన ముద్దేశించబడియుండుట.

(2) శాసనగ్రంథకర్త ముక్కు (నంది) తిమ్మయ యగుట.

(8) కానకగంధమున తిక్తువార్యకృత పారిజాతపరగముయొక్క ద్వితీయాశ్వాసాంతములోని శ్లోకపద్యముక్కటి యుదాహరింపబడి యుండుట.

ఇందు మొదటియంతమునుగురించి శ్రీకృష్ణగారు ఇట్లు వ్రాసియున్నాడు:—

“శ్రీకృష్ణదేవరాయల శిలాశాసనము లింతవఱకు తూర్పున సింహాద్రిమండలమునకై మే దొండెదవి, పొట్టుగనొప్పి వాతకు జను ప్రంధమును వేయించినట్లచేకానములు గంధములు చెల్పుచునదిగాని యా పొట్టు రెద్దుల నున్నదియో మఱియు వచ్చటి శాసనములలో వేమిలదో యింకను స్పష్టముగ చెప్పియరాదు. ఉత్కిరణశివు గజపతులనుమాత్ర మెదిర్చి యోదించిట్లు ప్రసన్నము. ఉత్తిర హిందూనశివు ముఖ్యముగ గను యా కాలమున గుగుహక్ర కాస్తమి యిఁహింలాదీ నుధనమున నుండెను. దక్షిణగళి పారిశ్వాభామునకుక వ్తగాయులు వానిమెత్తిన పంపాదించికోని వానిని జయించికోని వారిరాజ్యమున నశుగుపెటల పొన్నము గానుగదా! ఆహంశివురాజులతో నెట్టి సంబంధమునుగలిపి ట్లింతవఱ శీయాధారమును శేవు. ప్రస్తుతకావస మాతని విజయకావస మని చెప్పయందు ఒచే దీని వాధారముగ గలుగుమాడె జయించి కానము వేయించివాడనుట యిక్క ప్రవాహానము కొలను.

“మృగదేవునిగ్రామములు పరాకాశలకమునం దుండునపు దానూ రాజుల యనుమతిని బొంది స్వయముగ దిగ్విండుట లేదా ప్రతినిధుల సంపుట యను వాచార మొక దుండెడిది. అట్టి యాశ్రయములును వారివారి కానములును వా పుణ్యక్షేత్రముల కేక్కి బహుండుండెడివి...

“సువికలపాత్రాజ్యమునుపొంది పునైకైవ్యముల సంధింపించుచు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు హైందవి సంప్రదాయానుసారముగ దీని మాతాపితృశుక్రతరమై కాశీ ప్రయాగ క్షేత్రములకు తనకు మాతా దిం యానాన కపిశ్యుని దిగు ముక్కు తిమ్మన వసివ యుండెదలెను. లేదా యాత్రార్థమరిగిని తిమ్మనియే తన ప్రభుకీర్తిని శిలాశిరములుగ వేయించియుండును. ఇట్టి యాత్ర విజయకావసముగాని యుద్ధ విజయకావసము కానె రదు.”

కృష్ణరాయల గణకావసముయొక్క విలుగను ఇట్లు తెల్పివేసినాడు శ్రీకృష్ణగారు. వీరు చెప్పవట్లు

కృష్ణరాయల కావసములు తూర్పున సింహాద్రి పర్వంతమే కావసములు కావసమే. అనున జను ప్రంధమును నిర్మింప పొట్టు రెద్దుటితో యా జను ప్రంధకావసమునం దేమిలదో స్పష్టముగ తెలియరాదని శిలా శిర్మగారు చెప్పయన్నాడు. ఆ పొట్టును సింహాద్రిచెంతి వే యున్నది. తిక్క రణమున దానికి సింహాద్రి పొట్టుగని పేరకలిగినది. ఈ పొట్టును సింహాద్రి సమీపమున నీ కలవని మనునగ్గితముక మాల్గుల పీఠికలోనిది యీ క్రింది పద్యమునందు నూచింపబడియున్నది.

అభిరతి కృష్ణకాయ విజ
యంఃము లీవు లిభించిత శివ
స్మిధముగ బొట్టునూగి కడ
నిర్మింప కంబము సింహాధూర
ప్రభు తిగువాళ్లకుం దెలుసు
రప్రకంబు కలింగ మేదిని
విభువపకే రికజలము
వేసలుపెట్టి పఠించు నిర్మలక. 1

ఈ కావస మింకను లభ్యము కాకపోయినను దాని పాఠాంతమును మా విజ ఇట్లు తెలిపియున్నాడు:—
“ఈ కావసాక్షిరములు మాసిపిమ్మట ఒడెరాజా కృష్ణ రాయలతో సమరము నీరుండుచు వేమి! వీరిని ఒడె రాజా మెడిపించి వేస వేరి, యిదిభార్య విజయనగర రాయల ఇట్టుముగను లాపములను కొలు కమ్మగుల కిచ్చి కేయలము” అని గజసరిభార్య యొక్క తెరాయలను చెబి జక్కయింపించి విషయ విచ్చట నను సంధించుకొనదిగియున్నది. 2

మఱియు గృష్ణరాయలకు ఉత్తిర హిందూ నాపపు రాజులతో నెట్టి సంబంధము గలిపి ట్లింత వఱ శీయాధారమును గావరాదని శ్రీకృష్ణగారు విక్కె ణించిరి. ఇది యివాలోచితముగా వ్రాసిన వాక్యము. కృష్ణదేవరాయల గణకావసము మాట చెప్పిపోగానె ప్రతిగునుగ్గితపాశకునిని పెద్దన గారి యీ క్రింది నీపపాదములు స్మరింపు రాకపోవు.

ఉదయాదిరేంద్రుల మెదల నెద్దని గుమా
రతిగు గ్రంధాదల ర జయయ్య

1. మను. 1 : 89. ఆముక 1 : 40.
2. Forgotten Empire P. 819.

నావాదపతి కేంద్ర సింధురాష్ట్రకు
లరిగావు తెవాసి అరకరాసి
కాపంచగొడ రా దీతలం చెవాసి
కసిగాగుగా కేనునటి బయలు కి

నావావు అర్కకేతబ్బము క్రింది కీర్తికేళుయన కి
కొనట్టాకా వేంబలక్కురావు పంతులుగాగు మీది
నీపాదములలో బ్రస్తావించబడిన చరిత్రంశముల
విల్ల వివరించయున్నాను.

“వైయోగం దానిములలోని ‘ఉదయారేం
(దము), ‘నావాదపతి’, ‘కేంద్ర’, ‘సింధురా
ష్ట్రకు’ అను పదములచే గవి కొన్ని చరిత్రంశము
లను నూచించివాడెనుటకు సంకేతము లేదు. ఉద
యారేంద్రమండగా కల్లూరిసీమలోని ఉదయగ్రా
మమారవ్యాది క్రొంచలమును భేదించి నూ
చేర్చుటచిల్లు. కృష్ణదేవరాయలు ఉదయగిరిని
భేదించి నూచేర్చుటయొన గుండును బ్రకటించెను.
‘సింధురాష్ట్రకు’ అనగా నజ్జతయని నమ్మి టికా
కాదులకుర్తమును గన వంగిరింపవచ్చును. కాని ఇంద
పదమునకు నేకతయనుగాని యేకాకామకాగ్రహించి
వలయునో టికాకాగల వ్రాతలకడ వ్రాతల ముల
లేదు. ‘నావాదపతి = నావాదపతిపురాణ; కేంద్ర =
కేంద్రాడెనురాజు; పంచగొడరాత్రిందము = నన్న
జీలు మొలయివారి ఉత్తరదిశము’ అని టికాకాదులు
వ్రాసియున్నాని ఇంతింటె వధిక వ్యవధిరనిపి
య్యు మేమై నిండుండి లాగవచ్చు నేమో యర్థిం
చిము. ఇందలి ‘కేంద్ర’ కిబము ‘కేంద్ర’ అను
పాఠాః కిబమునకు సంస్కృతి రూపమని వాఖ్యానము
కృష్ణదేవరాయల కాలమున నుజరాకు రాజ్యముపై
కేంద్ర అను వన యుండెను. పెదించి కేర్కొంటును
గొంపయొన్న కేంద్రాడె దీరింతెనుకు నేంరాయులు
నుజరాకుమీదికి క్రీ. శ. ౧౫౨౬లో వెళ్లించి చెప్పియే
కా అయేను ఫిబరెరి, మార్చి, ఏప్రిల్ యా మూడు
నెలలలో నెప్పుడో యొకప్పుడు వెళ్లించికుడిచి తెప్ప
వచ్చును. ఎంకుడి నీరి దీయారు నెలలే రాజ్యము
జేసిను. ఈ కాలము మునుపాంచిన కాలములో
పరిపావులలేదు. ఈ రెండు కాలములలో నేది నిజమో
పరిశోధింపవలెను.

“అపందగొడ రాత్రిపదము’లోని ‘అత్’ అను
కాని మనము ‘మర్యాద’ యనియే యర్థము తీసికొన

వచ్చును. ‘అభిరిధి’ అని తీసికొనవచ్చురలేదు. [‘అత్’
మర్యాదాభి విధ్యోః’ అని పాణిని ౨-౧-౧౩] ‘అపంద
గొడ’ అనగా పందగొడనేకమునకును పని యును.
పందగొడు లండగా పారవ్రతులు, కృష్ణకుటులు,
మెథిలు, గొడులు, నుక్కలులు. నుజరాతీలు పంద
వ్రాతలలోని వారేకాని, గొడులుకాని. కావున
అపందగొడులనగా నుజరాకు నేకమునకును అని
యర్థము చేయవచ్చును. కాని గొడనేకము తీసి
యొచ్చి ననుక అపందగొడపద మిచ్చు మర్యాద
పదము. ఇట్లే పద్యము కృష్ణరాాయని యు అర (నర్మద
కుత్తి) దీప్తిజయ యాతను నూచించుచున్నది
య్యము చేసికొనవచ్చును అపందగొడమనగా పర్వదమ
మర్తయననున్న హిందూదేశ మనియు వర్ధము చేయ
వచ్చును. ఇందులకించి యంతింటె నెక్కుకు
వర్ధించుటకు వధిక పాపము లేరయ్యలేవు.”

నావావు అర్కకేతబ్బమునకు ముంగు శ్రీ లక్ష్మణ
రావుగాని వై నుదాహరింపబడిన నీపాదములలో
నిరూధమయ్యెండు చరిత్రంశములను నుంచ
వనిని వివరించుట గొప్పవిశేషము. కాని నుంగు
పేర్కొనబడియుండు కేంద్రాడు క్రీ. శ.
౧౫౨౬లో నూచునానుపములకలము నుజరాకు సింహ
పదము వధిష్ఠించియుండిన కేంద్రలేని తిలంచి తాము
చెసివ వ్యక్తి నిర్ధారణ కనుకలముగ వచ్చుకు
లభించిన వాక్యలేకయుం కర్తము నిర్వచించిరి. మను
చరిత్ర క్రీ. శ. ౧౫౨౦ వ సంవత్సరమునకు ముందే
విరచింపబడి యుండుని యందంతిరివాక్యంతి
ములు నూచించుచున్నది. అలాచే క్రీ. శ. ౧౫౨౬
సంవత్సరమున నుజరాకు సింహపదము వధిష్ఠించిన
సికందగు ఎండు పేర్కొనుట యసంభవము. మఱియు
కృష్ణదేవరాయల కాలమున రాజ్యముచేసిన సికందగు
నామధారి క్రీ. శ. ౧౫౨౬లో నుజరాకును పాలిం
చి యాపరిటివధు వొక్కజేకాడు. మఱియుడు
గడు. ప్రసుతి వితిర్కముకు నురయేన కృష్ణరావుల
గయ కిలాకాపదము మారంతిరమును నూచించు
చున్నది. ఉత్తరహిందూదేశము కృష్ణదేవరాయల

8 నను 1:11.
4. ఆంధ్రపాహిన్య పరివర్తన - కార్యము క్రి
పంవత్సరము, పత్రము పంపుటము, పుట 3౧3
లిరుచును.

కాలమున గురుమొక్తకాంతిమొక్తకాంతి లోడి
 యాదీనమునం గుండెనది శ్రీ శ్రీ గాగు చెప్పియున్నాను
 :చా. ఈ యుగ్రాహిం లోడి దీర్ఘ సింహాసనము నధి
 స్థించితి. శ్రీ. ౧౫౧౭ వ సంవత్సరమునందు.
 తిర్వార్వ మతవికెండ్రి సింహాదీ లోడి రాజ్యాధిపతియై
 యుండెను. కృష్ణరేఖరాయలు శ్రీ. ౧౫౧౮
 మొదలుకొని ౧౫౨౯-౩౦ వరకును రాజ్యము వర్తి
 యుండుటచేత వరకే శ్రీ. ౧౫౧౮-౧౫౧౭ లలో
 సింహాదీ లోడియే. ౧౫౧౭-౧౫౨౯ లో ఇగ్రాహిం
 లోడియు ఎనుకొనిన లగునా. కావున కృష్ణరాయల
 కరిగింపని పెద్దరాజ్యనిచే తేక్క నబడిన శింహాదీ
 సింహాదీ లోడి కాదయ్యును. ఇం దవంశి మేమియు
 లేదు. ఆపంధగొడ రాత్రిపదమనకు శ్రీ లక్ష్మీగా
 రావుగాని చెప్పిన శిర్దిమును గ్రహింపక పరిపరగ
 వ్యాఖ్యానిం నిర్వచించుచు తచ్చిల్లు అందరి ఆత్
 అనువాదికి 'అభిధి'పరముగ వ్యయతేసికొనిన సింహాదీ
 గాదెరాత్రి నేలుచుండిన ప్రభువులలో నొకడని మన
 మనుకొనవచ్చును. 'ఆపంధగొడరాత్రిపదంబు =
 పంధగొడదేవములపర్యంతమునకు ధూ భా గ ము
 (కాదులు కావ్యాగబులు, పారవ్యులు, ఉత్కి
 లులు, మైథిలులు అని గాదు లేదు లేలవాడు) అని
 వాడుగాక = పూర్వీగా విరుణ్ణి బయలు అంధగా
 గాదెదేవము మొదలకు కల నీతి మంతయు కృష్ణగాను
 వికీ వాహ్యునివెలు దేవముగా నయ్యుండుట' వాచిశ్చ
 వారి వ్యాఖ్య:5

పెద్దవాక్యమును పేర్కొనిన శింహాదీని దీర్ఘ
 ప్రభుత్వం సింహాదీలోడిను యొక పక్షమున కృష్ణరేఖ
 రాయలు ఉత్తర హిందూస్థానమునై శ్రీ. ౧౫౧౭
 వకు అంధగా సింహాదీలోడి మరణమునకు ముంహా
 పర్యాజము దండెత్తిరాయయ్యుండెనలయును. పై
 నీవ పాదములలోని 'అనివాడుగా నేరుణ్ణి బయలు'
 అనువాక్యము కృష్ణరేఖరాయలు ఉత్తర హిందూస్థాన
 మునై దండుండెదని దొక్క పర్యాజముగాను పెక్కు
 పాగులని నూచించుచున్నది. 'అనివాడు' అను పద
 యొక్క మాటకాదు ; దుశ్రేపహాసము ; అని
 (=అపహాసము) + వాడు (=ప్రసంగము, వ్యాపించు)
 అను పదముల కూడిక చే నేర్పడినమాట. ఖండపాద
 నము నేయుటకై కృష్ణరాయ నుడినమును బావు
 నట్టి బయలు అని దీని య్యము. అంధగా, కృష్ణ
 రేఖరాయలు ఉత్తర హిందూస్థానమునై బయలు

పాగించునాదని యర్థము. ఇది శీల మతకేయో
 కాది ప్రస్తుతివా. సముపకు ఆధారధూరిమైన రాయల
 గణు కాపాడుము వింతియు నేయుచున్నది. సింహాదీ
 లోడి కృష్ణరాయలకు కృష్ణముల్ల నొక్కొని నేసి
 కొనిన యుద్ధవిజయకారము అనిని మనానికు
 ఇగ్రాహిం ముద్రించిపావులనలనో మఱి యే
 కారణమునలనో కృష్ణగాయులు శ్రీ. ౧౫౨౯ వ
 సంవత్సరమున మరల ఉత్తరహిందూస్థానమునై దండు
 వెదెదెదెల్ల న్నది. ఇది విజయవంతముగ కొనసాగి నను
 టకు ప్రస్తుతి కను శిలకాపానమే పాడి.

ఇంకవలెను గనుకాపాడుము పేర్కొనబడిన
 కృష్ణగాయుల విజయయాత్రి విజయమే విచారించితిని.
 ఈ కాపాడున వచ్చించిన విజయము యుద్ధవిజయమే
 కాని శిక్యకారమునలు యాత్రావిజయ మెంత
 మాత్రముగాను. కృష్ణరాయలు ఇస్కాయాలు ఆదిల్
 దర్మును కృష్ణముల్లమున ప్రార్థనాపరిచిన రాజునాగు
 న్నమును పౌర్ణిమ పండుకొనిన తివాతా కొన్ని నెల
 లలో ఈ గణ విజయయాత్రి నడచిపెట్టెనది. ప్రస్తు
 తిము ఆ దండయాత్రిమహర్షి ఇంకవలెనంది తెప్ప
 దగిం విశేష మొదయు లేదు.

ఇక మక్కు తిమ్మన్న గారు గణు శీల పోయిలో
 ఇంచుక విచారించియు. శ్రీ శ్రీ గాగు తిమ్మగారి
 పాకకు గెంతురుముల కారణ మూహించివాగు.
 (1) రాయలు తిం మూతావీరిల సుకృతార్థమై కాశీ
 ప్రయాగ త్రైతములకు దండు నూగగ దన యావ్వాస
 కవిశ్వాని తిమ్మన ననిన యుండెనలెను. (2) కాశీని
 తిమ్మయే యాత్రా మగిరి యుండెనలయును. ఈ
 రెండు కారణములను పరియోచికెవు. కాపాడుచు
 ఈ యావాల కాథాం మొదయు లేదు. ఆంధ్రభాషాకు
 కవిత్వానియును. అన్ని భావంకలె ఆంధ్రభాష
 మీదనే ఆరినిక మక్కున ఎక్కువ నీతిభావలందు
 తెలుగు లెప్ప అని యిదివి అభిప్రాయము. తెలుగు
 కవులనుండెయే తన యుద్ధవిజయముల నేర్పగించుకొని
 వారి గొప్పతనంబ నిరంజరము విద్యా విశేషముతో
 ప్రోత్సహిచ్చెనునాడు. యుద్ధమునకు బోవుంపుడు
 గూడ వాగు తివరంబు నడువలసినదే. తన విజయ
 ములను వాగు చూచి వర్ణించునన్న వరవికే త్విర్విలేను.
 ఈ విషయము గానువాదముం బ్రస్తావించి బడి

కృష్ణదేవరాయల గయకావనము

యున్నది. కృష్ణరాజులకు దక్కను మహమ్మదీయుల కృష్ణాతిలమున జరిగిన తొలి విజయము చోటాది వర్ణనకు అతిథు "ముక్కు తిమ్మన్న మొదలైన కవి కృష్ణుల దిక్కచూచి 'నేటి జనుల యే రీతు' అని అడిగిండులకు ముక్కు తిమ్మన్న చెప్పినపద్యం, —

క. ఎరసింహాకృష్ణరాయ
 దురమున విశేషఁజేయ గురకల్గఁగఁజె
 కరిక జవరకుఁ దినుచుకొ
 కరి ఘటయను నిమ్మచాచి గ్రహ్మవఁ దిగిన.

అని ముక్కు తిమ్మయ అచాచిపెప్పె నుదవ గారిమలన మొదలగువులు నిన్నపంజేసిరి." ఇట్లే మఱియొక పనుగమున నుత్కలలపై జనుముచోటాది వర్ణనకు, ముక్కు తిమ్మన్నయ ఇట్లు వర్ణించినాడు :

క. కాలుగ్రాహణీ కృష్ణరాయ! భగదు
 గ్రహంబు ఖదాహించే
 గాయంబూచ్చి కరింఁజేవృత్తుల
 'కాఁదరి పావనే
 మాయా భీ కములూ దులోలు కవలూ
 మాయా పలా జాహిరే
 మాయాగ్గే ముమడే యలంఁగు దిరి రం
 భాజానిక యతునిక.

తెవదకోట మహమ్మదీయులవిగద గలిగిన విజయమును రాజులవారికి అల్లపాచిపెప్పెగా రెట్లు వర్ణించిచెప్పినాడు.

మ. పమరజ్జోనేని కృష్ణరాజులభూత
 కాతాపిరిఁ బడ్డకా
 ర్ముదార్దంప తెవందకోల యవం
 వ్రాతంబు పప్రాక్య
 ర్ముదకా గాంచి 'కెరావనో హరి హరం
 గా ఖాలు ఘోడాకిరే
 గుమకీ బాయిలరాయి కేమలిక' యం
 దుర్గింటిక తొవురున్.

కావున కృష్ణదేవరాయలు గజదండయాత్ర నంది ర్భమున వాడుక ప్రకారము తిమ్మవాదిఃపులను దంబంబు దొడ్డివిపాయెను. విజయ ములబబ్బమైన పిమ్మల అతిథు తిమ్మన విజయకావనము వ్రాయ నవగా వరితు వ్రాపియిచ్చెను. ఇంతయె.

ఈకావనగంభకర్త ముక్కు తిమ్మన్న గారకు టయు వాచానచే విరచింపబడిన పారిజాతపహరణ ములోని పద్యముక్కటి ఇం దుదాహరింపబడుటయు విశేషంకెములే ముకు తిమ్మన్న గారిని తొక్క నుకావన మిదియొక్కటియే. అంగుళానంబుక మైయుండుకొ బ్బము గలకరక (క్రీ. శ. ౧౫౨౨) నకు నుండే పారి జాతపహరణము రచింపబడినదియు తిమ్మన గారప్పటి వఱకు జీరించినయందీరియు దెల్పుచున్నప్పుడు. మఱియు పారిజాతపహరణమునందు కృష్ణరాయలను సంబోధించుపద్యము చెప్పియో యుండిగా నీ కంద పద్యమునే యిదిట నూన్యుటను జూపి కవియందు మూలమున చేకొ యొక విశేషంకెమును ప్రకటింపదల చెట్టివాడిని తోచుచున్నది. అందు కృష్ణరాజులు 'రావ తిప్పకర గండాంకా' అని సంబోధింపబడి యున్నాడు. ఇది 'భావగ తిప్పకర రాయరగంపా' యను రిజయవగర భూపాలుర దిగువనకు సంక్రమా దూపము. దీనికి 'భామంఘరి భూపాల భజంగ' అని సంస్కృతీకరణము. 'రావ' అవగా ప్రమాణము ప్రతిజ్ఞ, వాగ్ధర్మము అనియు, తిప్పకర అవగా తిప్ప వట్టివారికి, గండాంకా అవగా ముగిసెను చిగుగులవా డా యిదియు వర్ణము. ముగిసెనా కిషీందువాడు. కావున తిమ్మవాగ్ధ్యుడీ పద్యమిందు చేక్కుట కృష్ణదేవ రాయలు కావనోక్తి విజయయాత్రమూలమున 'రావ తిప్పకర రాయరగంపా' అను చిగువమును పార్థికము జేసె నని ప్రకటించుట కొంత ఈవిజయకావనము గాన వచ్చిన గయ యంపుకు దీర్చిక్కనుడెన ఇలాహింలాడీ యొలుబడికెంద నుండినవని శ్రీ కర్మగారే చెప్పియు న్నాడుకా. ఆపంచాంగధర్మాతీపవముపై దింప యాత్రిలుజేసి కేంద్రధానులను శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు దం కరికాపులగ జేసికొనెనని పెద్దవాగ్ధ్యుడు చెప్పి యున్నాడు గదా. ఈ కేంద్రమే ఇలాహింలాంకిండి యైన సికందరులోడీ అని మీద గుర్తించియున్నాను. ఇది పమంబనమైనచో తిండిచేసిన రావను దిప్పటలే నిలాహింలాడీం కిషీందులకొలుగు దంపవవరి లాయి యిదివి యుదమున వోడించి గను యందు విజయ వ్రంధిమును ప్రతిష్ఠించి తన రావ తిప్పకర గంప చిగువమును అర్చనంకెము గారించుకొనెను.

భా మా క లా ప ము

శ్రీ భాగవతుల సూర్యనారాయణకౌత్తి

“ఈ మంత్రయినా విశుద్ధిచేయుచు
కలిపిపఱచుచును”

పాట వినిపించెడిది! నాలో నేనే ఆశ్చర్య
బాధించు! విజయము; దక్కన సింగిరించుచు,
చిక్కని చిరువులు లోకబాహుళ్యంబునెరిగి పరా
నంత ముఖ్యమైన ముందరి, ఆచార్యుడు,
“ఈ మంత్రయినా విశుద్ధిచేయుచు” అని పాడుతాం
దంటే నాకేకము, ఎరిగినా ఆశ్చర్య మనిపించి
పోదు.

కాని అలా ఎందుకు పాడుతావుంటే మౌనం
అంకశ్రవణం. అడుగుదానా అంటే అదిలే ప్రాంత
నేమిటో. పరి, ఎలాగనా తెలుసుకోలేక పాడుతా
అన్నిటికూ అలా అలాచించుకుంటూనే, భార్య
పరిచయమున్న కంఠం ఇంటికి వరుసడిలేదు.

లోపలికి వెళ్ళినా నే నుందరి పాడుతాన్నా రిషయం
చెప్పి కంఠం ఏమిటో కంఠాన్ని అడిగేను.

“నాకు పరిగా తెలియ. అయితే నేం, ఆ పుణ్య
భాగవత్తులచేతి వ్రాస్తేగా చెప్పించుతాను. రండి,
నాకాం” అంటూ కంఠం వాటింటికి దారీసింది,
కేనుకూడా మావంకా కంఠంకోరాలు కడిలేను.

అక్కడికి వెళ్ళేసరికి నుకు ముందుగా నుందరి
కనుగొందింది.

“నుందరి! ఎంతెంత నుత్తరమునో పాడు
తూండగా నామగనా మౌనం, కంఠం చెప్పమని
అడిగేను కాని, మీ అమ్మచేతి చెప్పించుదామని తిను
కొచ్చెను” అంది కంఠం.

నుందరి ఏమారాం చెప్పేవాళ్ళుగానే పర్వతి
పసిరిమ్మనామంబు రావటో, తెలుగు ముఖములలా
తెరిపి తిలకించి, పంతు తిమిలపాటలాంటి ముగిన్ని
పర్వతి పసుపుగా ముకురి. ఎరగా దిమ్మిడి అంత
కొట్టెట్టుకుని, కొప్పరికొను ముట్టెట్టు తెల్లని

మడుపులు కట్టుకున్న అన్య మేమున్న వోలు వచ్చింది.
నమోనే “ండిబాబూ! కూర్చుండి తిప్పకుండా
తిమిలంబాంబు విద్యుత్తు చేనాను” అంటూ నా కెను
దగా తివాపీవీధి బాపిపల్లె చేసుకు కూర్చుంది.

ఆ వెనుకెంబడే నుందరికి కనువింజు చేసింది
అన్య. నుందరిలేచి లోపలికి నుగ్గురును పనిగాండి;
మీదలలోనే తిరిగొచ్చింది. గంఠుగిన్నె, పద్మిణిబుద్ధి,
ఆ తిమిల, అగ్రామలతోరాలు ముందుంపువు, పర్వ
కర్పూరం, బాజీకాను, బాపతి వగైరా నుంధ
ప్రవాళలతోకూడా నక్కలాగులు నున్నపు డిట్టి,
చుట్టల పల్లెలలో పెటకొని—ఆ పల్లె అర
చెరిలో పట్టుకుని—పురుగు, జవ్వారి, కచ్చారి,
గోగోజనానులున్న పాంకను నుతాంకా ముని
చేళ్ళతో పట్టుకుని పచ్చి మా ముంగుని కూర్చుంది.

నాళ్ళ కులాచారాన్ని నుకుకు తెచ్చుకుని నుధా
దిగిలాంధనా లన్న అయ్యో, మర్యాదలకొం
తాంబూలం చేసుకుని, చుట్టముట్టింది, పాంధానంగా
కూర్చున్నాను.

కనుకెప్పటి పర్వకర్పూరం, చేతుల; కచ్చారి
అడ్డుకుని, వోటివిండా తాంబూలం చేసుకుని అధికు
ముద్రితో అన్యకూర్చుంది నుందరి, కంఠం ఆమెకి
చెల్లొచ్చెనా మర్యాదపాటిమా మావంకా కూర్చు
న్నాను. అన్య చెప్పదాని ముఖమిందరింది.

“అల్పాయుగారికి అచ్చెనపు కలిగినా అసలు
కేలం చెప్పి తిప్పకు. అనధరెందండి, ఆకెందండి!

“తిరిగిరా మెరిసే తరకలవైది, కలకలవచ్చే
కలవలకెందా, అమరిపున్న గొట్టాలమ్మ కొండాకి
ఒకరికి కోవలో, కొండవాలిని, ఏటివారిం, వెలసి
ఆ బాపునున్న నుడిలో నిలచి, అన్నం పున్నెం
ఎగుని కన్నెపడుదుల పోల్యం, మన్నెంగోరల
మర్యాదలూ కాని రక్షించుకొనుటే కార్యం
నుంటచేక్కిరచ్చామి పున్నాదంటే ఎప్పుడో పున్నా
దని కాదు. మమ్మా కంఠకాలంకుంచి - ఆ గడ్డికి
కలామకుని - ఈనాటికి ఆదికే పున్నాడు.

“కాని, ఇప్పుడు దావూదికి ఆరాధన చేసే అ
 రాధనలు అలాంటి దావూది చేసేవి. అలాంటి ఆరాధన
 వూరే కుకాటి విప్పకూడదు అని చెప్పినా ఇప్పుడు
 దానికి నిర్బంధం ఉండదు. అంతగా దూరమైంది
 ఆరాధన.

“అవునుమగ్గి. కాలం మారిపోయింది; కాలంలో
పాటు గుడుమోలలు మారారు; యిది సత్యంలు మారాయి;
కను: పూగుమదా మారింది. కాని అజీత్రదు, సుడి
మాగ్గిం ఏ కడింకినాదు. చెప్పులేవందా-కాదు
పొదు అంటే కలిసిపి కాస్త కగ్గుమానేయి తప్ప-
అలవాటి యాపురికలతో అలానే నిలిచివున్నాయి.

“ఇవే—నిలిచివుండ శీం చేస్తాడు? ఆకాలపు
రోజులలో—దూదాను మేరని, కాకం చివపల్లాన్ని
పొడిచివ్వనిరే, ధితునువ్వనిరే, కాపుకనుబాతులు
ఏలెలారే వుండిరి అరోజులలో—రాజకాని రాజు
రాజ్య మేలుకూ వుండిగా—అప్పు పుణ్యాయా ఇప్పు
భోగాయా అవిధవివావుంటే ఇప్పుడు, ఆదురాజు
కన్నుమూసే అలవా, పాలవా లేదాదో అలావుండ
శీం చెస్తాడు?

“దాటా వ్యం నిరగనివాయ, మాయా మర్త్యం
తెలియనివాడు అయిన మరణం—రచనానికల్ల
రాజ్యంపొంది, రాజకావి రాజై రాజ్య మేలుకొ
నువా—నిమి లలిమిమనీ గర్వపడి—వివాహం
లతో నిగంజనాలతో విశ్వియా విశ్వినువాసిమల
లిపి శుభాజ్ఞానుల్ని ఆరకుతెల్లి కీరించివా, అలించి
వారి మృత్యావ్ని గోశోపవంశే—రాజులకి, రాజు
లకిగర్వం పోలిర్చి, విప్రులతోవాగ్నిం ఆ మరణ
కన్నుమూసిపి తిరువారి కౌమూ, ముత్యపుగో
రాలు అగివుడు, శుడి వివరంగా పూనుకూడా మగి
పోయిందింటే ముక్కు పి చేలిపగోపం అవనిమే.

“అయి తే, అనాటి కాలా, నామి ఘోర చెప్పగా
 చెప్పగా విదగా విదగా ఆ చెప్పింది, విన్నది తెలుసుకు
 తెలుసుకోగా, తెలుసుకోగా యాభి సిద్ధియగుచున్న
 అనాటి వ్రాగా, అనాటి తీగ కల్పమును కెదలాను
 దూరే పుంటాయి. అనాటి కల్పమును కెదలాను
 విన్నది కేట అని అనే గజాభి విదాయితుడా.

“విష్ణు పేరి దొడ్డు అంటి, యమి, పవన
తొలులు. ఆ పవన బొప్పిలోల—అది బాటగానే
జీలుగుదలం—జీలుగుదలం (అక్కనే కాటితోట—

బాటిన్ శ్రీ నామకుని కలంక, కలింక, నామ
 మును, బ్రహ్మశ్రీమును, గాగగనానా గగనా
 జ్ఞాంకలతో కింది ఇది ఏ—ఇది ఏది గగనా
 పురుషుని వున్నాయి. ఆ కింది వున్న, దీక్షాగం వున్న
 దేశిక కింది వున్నాయి. ఏదయిన వున్న పునా, ఆ
 పునామయింది, పునామయింది వున్న వున్న పునా
 ఆ కింది కిందిమియింది దీక్షాగం కిందిగం
 పునామయింది, అగ్నిమయింది మియింది గగనా, కింది
 పునామియింది పునామియింది పునామయింది ఏదయి
 పునామయింది పునామయింది.

“మొదటికి మౌక్యవ నియమం, వివేచనాను పది,
ఇది రెండు పక్షాదులలో కొంచెం ఎక్కువగా కలిసింది. రెండు
న్న పక్షం మామదానికి కొల నున్నట్లుగా వుంటున్నది.
ఆ కొలక కిరీటం లేదా ఇంకా ఏదైనా వస్తువు.

“అయిన నీల నిత్యవేత్తి, వర్షా, స్త్రీ, పరంగ
కుడు; అంబికాదు యిం. యజం. ఆశ్రయం,
ఆధాపం, కాది ప్రతిప్రకారానికి ముగియని
కుడు; యిది నిత్యమనిపించుచు; జంతువృద్ధులకు, మొ.

“విష్ణు పంతులుగారి గుణవిశేషాలు వివరించినా మీరేంటింకా రామకృష్ణ మహారాజులగుటచేత వారు విష్ణున్న పేరు వినిపించుకొంటారని—మూలకలం వినిపించడం చేసి—అక్కడ వున్న వారినిగూడ దగ్గరి వింటున్నామని చెప్పుకుని కల్యాణపురి ఆశ్రమానికి విష్ణు పంతులుగారికి ధాన్యం పంపించి, వాటిమీద కల్యాణపురి విష్ణు పంతులుగారి పేరు ‘విష్ణు పేట’ పేరుతో చలామణి అవుతున్నది. కాని విష్ణు పంతులుగారు మూలం అధ్యాపకునిగా తమ జీవితపాదులు ఆదేందుకుంటూ వుండేవారు. జహంగీర్ నిర్వహణ ఆయన సొంతం చూసుకుంటూ వుండేవారు.

“ఆ కోరికలెని, ఆ కంఠాన్ని పుట్టి నివస
పంతులుగారి పేరు పెట్టినట్లు విశ్వంభరంగు
పాపాక్షు స్వాగతములే పుంటూ ఆ అహం
మొలకెత్తున్న వయ్యనోక గడప పొయ్యం తెయ్య
నన్ను రెమండ విలువచేసినా వుంటేనా.

“అయిన గలంతానే జరిగించి ఈ దేశము.
అభివృద్ధిగా—

“గంధంవారి చిన్నదిగజ్జగట్టిందంటే పండంచేసి
తగ్గే అదిజూతురు, ఈ గంధం కాదుకదా, ఈ పీఠ
లానూ, అక్కడే ఈ దేవాలయా మాదా లేదనే
తెచ్చింది.

“ఆ చిన్నదాని యాత్రచేయ మానీ, మాను
సోగనుకే చొక్కిచిక్కిన మును. దక్కబడతూలేక
చిన్నదాని పొందుతో భురిలోకిదిరి నీలవర్చుని
భూపతులవారి చిట్టకు, ప్రభువులవారి సింగు రాజా
మన్నెనులాన్ నంగకథలు రంగాకాయలవాద్దివారు
తెలపానీరు, తిరించేరు.

“చిన్నదాన్ని కలచి, కలత్రతోకలచి, కలత్రతో
తనించి, తిపంతో నిలచి పిలచేరు. అయితే పూరికే
పిలచారా? కాదు. పిలుపుతోవాలు బండిగారి, బాం
దొడుగుమాత్రమే కాకుండా పద్మరలు, పాలరలు,
పాన్నాదిపలు, కొన్నాబిళ్లలు, కలలుతలు, కీర్తా
పట్టు, శ్రీలింపురలు మొదలయిన పలు పురకాల పట్టు
బట్టలతో సర్వవిధాలయిన వీసీ చీవాంజరాలు జత
జూర్చి—వాడొట్టు వరితి లందరికీ పాడిపసుపులతో
మాదా వాసిగా కొట్టి లంపి,—విశువారాల పలకతో
విలిపాదిగా వుంటూ తన తెలుబడి చేతుకోలు
సిందిగా చిన్నదాని చిన్నపాన్నుపించారయ్యా!

“అయితే, చిన్నదానితల్లి అందుకు ‘అలా’ అన
లేదు. సరేకదా ‘అలా’ అనీ అనలేదు. కాళ్ళిందగం
కొచ్చిన కట్నాలని కళ్ళెదురుకు స్వీకరించింది.

“ఏదైనావారు ప్రేమాభిమానాలతో పంపిన
కాస్తలు పుట్టింటి అవలకును పసుపునంగంపురింప
స్వీకరించింది. ‘అయితే ఒక చిన్న గుంటి: ఏమిదా,
బలములేకబోయినా కలిపిగలిగిపోకలపిందమైనా
సరే, నుగహించకొనిపోకలపోలో ఘనత, కల్లిలో
మమత కలిగింది, తంకారారలు వాటిందవలలో
హిందలెనిపోకల—మమతజూర్చి, తమతచేర్చి, భగ్యమ
చేయమని చిన్నదాని తేకు. పలకే పలకే చిప్పని
గుర్తించమని కోరిక’ అంటూ ప్రభువులవారికి తరహాన
మంపించింది చిన్నదానితల్లి.

“తర్వాతం అందుకున్న ప్రభువువారు వైవం
తెలుగువరిమన్నుని హితుకు, పుత్రహితుకు అయిన
భూమరతనాన్ని పంపించేరు.

“ఆ భూమరుకు వచ్చి చిన్నదాని తల్లితో—
‘పుట్టింటి అవలకును పసుపునంగం పుచ్చుకున్నం

దుకు ప్రభువులవారు సంగో పించేరు. అయితే మేన
కొద్దింది చేతుకోదానికి సిద్ధంగా వున్నప్పుడు నిల్చి
తాం ముట్టలేక అని కంపించుకున్నాను. వానినీయక
ఆ ముచ్చట తీర్చుకమ్మ!” అని తెచ్చేరు.

‘ప్రభువు లాది కిరవాదహించడానికి ఎప్పుడూ
సిద్ధమే. కాని మేనకోడలు కాదుకదయ్యా!’ అంది
చిన్నదాని తల్లి.

“అయితే జూతురు విడువన్న మాట! ఇక ఇం...
జూతురి విడువ జూర్చుకమ్మనే, పెళ్ళిమాతురి విడువ!
అన్నాడు ప్రావ్యానుకు.

‘కాదయ్యా వాడదా! తెలివితలుపు తెచ్చువారు
తెలివిన పరివరారు; తెచ్చురాని విడువ ఎదుకే
మమత మాదిమని మనవి చెనుకున్నాడు.’

“ఈ రంగా సంగోపకాదికాలు జగ్గిన వెనుక
అతడు వెళ్లి ప్రభువులవారికి విషయాన్ని విన్నవించు
కున్నాడు.

“ఆ వెంటనే రాజులకుపుని మహామంత్రిని పిలిపించి
ప్రభువువారు వారితో ఆ విషయమై మంతనాలాడెను.

“ఏమే ప్రధా! ఆ చిన్నది విను పొంది.
అయితే ఒకటి—ఆమెమాత్రం చిన్నదానికి కొప్పరి
కాదు, కొప్పరికాదు. ఇదిఒక్కటే మాకు తెలిసిన
రహస్యం. కానా, జూతులకొరగంగా తమ జ్వరహ
స్యము తెలియచ్చడానికి సమ్యగిందకే మహారాజ్జీ ఆశ్చ
ర్యతీర్థ చెనుకున్నాడు. అది రీతిగా ప్రభువులు వారు
ప్రాణత్యాగం చేస్తూ తమరహస్యం వివరం యాచిర్చి
యూలు చెప్పి చచ్చిపోయెను. నమో చిన్నదానికి సంబం
ధము మాదివెం ప్రేమకొరమే మహాప్రధా!” అని
మహామంత్రిలు నిలచిచ్చారు.

“అయితే అందుకు తగిన తగడో? అని
ప్రభువువారు ప్రశ్నించారు.

“అన్నాడు ప్రధా! అన్నాడు. పాపానీ,
పహితు—కదామత, ప్రకాశపు—కల్పిష్టి, కల
స్వరావుకు—బంధువారిధి, బహుజన్మయకు—
దానిరి, గంధలూకు, కొచ్చేరి, రిద్దులనిధి అయిన
కొక్కల పుత్ర భగ్యునకు విశ్వంధునకు చాలా యానగ్గ
దియిన వాడు. కానీ...”

“ఏమిటి నురుజేదా! సంగో చిప్తున్నా లేదు?”

“ఆ ప్రధానాని సంపన్న గృహానీ! ఇందుకు
సమ్యగిస్తాడా?”

“సంప్రాపాది! వెంట జరిగిందామరేదా! అధికారికంగా కోరినాం; అటునిగ అనుయాయుడం.”

“చిత్తిం. అలాగే కావినాం.”

“ఈ ప్రకారంగా మంత్రవాలు జరిపిందామరేదా! రామకృష్ణుడతో రామకవి! దిలించి లాంఛనప్రకారం అన్నపూర్ణి సంపించెను ప్రభువువాడు.

“విశ్వంధరంగాను అప్రసాదలేదు, కాదా లేదు. అధికారపూర్వకంగాను, అవసరపూరితంగాను ఇచ్చిన మహారాజు కావడాన్ని ఉన్నించెను.

“ఇక నేం—? కనుప్రవాహం ప్రకారం? త్రిరాజీవం కట్టించెను; కులచారం పాటించి కుల పెద్దలతో సంభాషిస్తూ కులకంటి కట్టించెను; తామరంపాలు, మేళితాలూ రాజు ధజంత్రితో వెలగొడుగుచేసి వర్ణం పట్టించి కత్తిరి కళ్యాణ పురానికి పంపించెను.

“కానీ, రాజానికి నీ మన్నించెను; రామకృష్ణుడనే పాటించెను తప్ప విశ్వంధరంగాను కత్తిరి కట్టించెను చూడలేదు. ఎక్కడా అటు పిమ్మట కూడా ఈ సంఘటన జరిగిందామరేదా! మహా పుండుగోలేదు. కారణం?”

“అరెండ్రు విభాగమున ఆచారాల ప్రకారం కత్తిరి రాజీవం, సంభాషిస్తూ కులకంటి కట్టించెను మూడవ ఆచారం ప్రకారం మునుగులు నిమిత్తం విశ్వంధరంగార్ని అక్కడి తిమిమనలేక. మిగుల వివేకాతో, పూర్వకాలలో గృతి చాలా ప్రాధు పోయింది. కులకంటి వెంటకాయల మీ అయింది, అందులకు చిన్నది సంప్రదానం పాటించింది. విశ్వంధరంగాను ఈ సంఘటన మూలంగా నిమిగులినాడు.

“అంటే కాకుండా అదివారి చిన్నదాని వాల్మీకి విద్యా ప్రభుత్వం వరించి కర్మాక్షిగా విన్నాడు విశ్వంధరంగాను. ప్రకాశానుభూతినుండి యాతా సందారం చేర్చి, నిమిగులలో—అతల పాడుకావం జాగరణ జాగి అవసరం అప్పుడెల్ల, తిరిగింకల తానాడు, పిదపూరిం పంజాక్షి, పిదపూరిం పాథాక్షి, పాటాను వాల్మీకి, మారుగులు మార్గేక్షం, కర్మాక్షి పిమ్మట కట్టించి తిరిగివచ్చి, తానొక రిక్తింగి, మునుగు మహాజాగి, పక్షిగాది వారందరి, ఉత్తరది తిర్యగి వెనక

యింక నలుకగాండ్రందరినీ వాల్మీకి విద్యాపాటకంతో ఆ చిన్నది దిగ్విజయం చెల్లించి అభిప్రాయమే ప్రస్తుతంగా చూచాడు. దావాదీనా విశ్వంధరంగాను చిన్నదాన్ని లక్ష్య పెట్టలేదు.

“ఏదాది గతీచినా ఏరించారీ! దిమితే పోక దాన్ని చిన్నది తిట్లదిరింది. తిరిగి చెప్పింది. కళ్యాణ పురానికి కమ్యూరానీ పంపించింది. అందులో ఇలా వుంది.

‘మోహముగిరినీ నీహంబుతోన కొనుగు విగిరినీ కొంత కనుమిముగాను తిల మునీటిపై తిమిగులు నిర్మి తిమి దిగ్విజయములో తిలవాయునుండి నిమిగుల యాముగా నెలని గడిచేను అని సత్య చేటి తా విన్నవించెను’.

“కమ్యూరెందుమని వివరంతో విశ్వంధరంగార్ని దీవేరి ఆ విషయాన్ని అజాని నివేదించింది.

“ఆ సమయానికి తిరిగివచ్చి తగిల సరివారంతోను మేనాలో విచ్చిన చిన్నది తెలిసామంది సంభాషా వింటూవుంది. విశ్వంధరంగాను తిల మున్నులో విషయాన్ని దీవేరి తెలిగించాడు.

“తమించాది. వానీగలవాడు సంకమకృష్ణుడను పాటించడాన్ని తిప్పకదాని భావించలేదు. కనుక కేలతో కళ్యాణ, విధులతో విద్యలూ నేర్పించ దిమి కాకుండా కులవిద్య వాల్మీకినీ కూడా చెప్పిం చేసు. కులచారం ప్రకారం, గజలపూజ సంబరం, వైలసంబరం జరిపించినట్లుగానే కులపెద్దలతో కుత్తి గంటు కట్టించెను. కామా వామా అంటే విద్య నేర్పి నందుకు దిగ్విజయంచేసింది; దీగారి తిల విద్యా పాటలం చూపించింది. ఇందులో అవచారమేదీకా వుంది అనుకుంటే అతిప్రకాశ కాని, చిన్నదానిది కాదు! అని చిన్నదాని తిల ముని చేసింది.

“మరి మునుగులుపాటి ముచ్చటో! విశ్వంధరంగాను ఎదురున్నీ చేశాడు.

“అజ్ఞానం, పరిపాకం ఆచారాన్నీ పాటించింది తిప్ప తిప్ప తెలుసుకోలేక పోయింది. అది తెలిసిందామరేదా! ముందరించాను కూడా! అది చిన్నదాని తిల.

కాకతీయసలనాటి శాసనకపులు

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

జాత్యు కనుధా భారీ శిష్యాశిశిలాపురి.
కాకతీయశాసనములను పరిశీలించుచున్నాము.

అంతర్గతమున కాకతీయ శాసనములు కేవల
కాకతీయభివృద్ధికి కాక కాకతీయభివృద్ధికి
గూడ పెక్కుటి పేర్కొని గాం విడి. నుకూలు పను
నొకటిగా విడి భాగములనుండి పనులను విడి
బ్రతుకలను వారి కాపము - నేకమున నున్నది ఈ
కాకతీయ కాకతీయ యానామిచాది పరిమితులు.
ఆ కాలపు గిర్వాణాంధ్రాపులను వారివారి ప్రాంతము
లను గూర్చి కాకతీయ పంచీ, ఆంధ్రాపుల ద్వారా
మొదలగు వానియందు పనుగమున ద్వారా. అది
రనుజీయమును కాపకాకతీయములను రదియించిన వి
భుగపు లింకను - నేకమున కాకతీయమున గలను వారి
దర్శన, కదిరి యానామిచాది కాపములను బట్టి మొదల
కాయా ప్రతున్నము.

1. దేవనకపులు—క్రీ॥ శ॥ 1090

కరంశిశిలా భాగశిల నైశ్యకేవలపద్ధి కర
కాలోని కారకంబును కారకాని కిది కాపము
గలను. దీని పైభాగము దిగిపోయి ప్రతుని మీ కాపము
మహాప్రభావమున నున్నది, కాకతీయకాలన
మొంతగారిచే భివృద్ధియగునది ప్రతిపది ప్ర
ముఖుల వింతరాయముగలు భారతీయ దివియాల
మును పంపాముగ ప్రాటించిరి. భావ పంపాపురి
కోకములు, కన్నది పద్ధిములు. కాలము కిచ్చములు
1012 ప్రమాద కాలిక బహుళ 15, ఆదిత్యవారము
మార్గిరహము. రెండవ తేదీరాజు కుమారులను
ప్రభువనులను కాలాముఖి కాలాములును, ప్రభావ
ప్రసాద ముగి కాలాము శిలామకాకతీయములను రామ
కీర్తి పండితులను పర్యవేక్షముగ నొక యానామిచ
మును వాని మిచ్చెను.

కాపమును రదించిన కిది కిచ్చు గూర్చి
“పరిపాది ప్రభావ కేవలపద్ధి మహాకేవల కిచ్చ

మిచ్చ”—అని మొదలుపెట్టి కారకంబును పరిపాది
ప్రభువనియు పేరు కేవలపద్ధినియు వున్నము. కామ
మహాకరి పరియ, కామ రదియించిన కాపము
యొక కిచ్చ మిచ్చుచాది పరిపాదులు కేవలపద్ధి.
ప్రభువని పరిపాది యొద్దటికా తెలియబడినది.
కాకతీయభువనియు కాపముగా వున్నదిలేదు.
కాకతీయభువనియు పానుకుడుచో ఆకతీయము
నాచో యొకటిలేదు కిచ్చము లాకతీయమును
ప్రభావమును మున్నది. కిచ్చముమును కిచ్చములను
దాకా కాపంపాపురి కోకములగా విమర్శించెను.

“ప్రభావ పద్ధి జగద్విధి దివి:

ప్రభావము వాలి

విద్యకేవల కిచ్చముల విద్యము

భిక్షాంశ కిచ్చములు,

కేవల కిచ్చములను విద్యము

ప్రభావపద్ధి కిచ్చము

మహాప్రభావ జగద్విధి కిచ్చము

కిచ్చము పర్యవేక్షము.

మహాపద్ధి పర్యవేక్షము

కోక కిచ్చము మిచ్చములు,

విద్యమేగ కిచ్చము విద్యము

ప్రభావపద్ధి కిచ్చము ప్రభావపద్ధి.”

కాకతీయ కిచ్చము పరిపాదులు కాకతీయ
కాపమును బట్టియే తెలియచున్నది. కన్నది పద్ధి
ములు కాకతీయ పంపాపురి పరిపాదులు.

“మహాపద్ధి పర్యవేక్షము

ప్రభావ పర్యవేక్షము పరిపాదులు

కేవల పర్యవేక్షము

ప్రభావపద్ధి కిచ్చము ప్రభావపద్ధి.”

2. ప్రాంతములకపులు—క్రీ॥ శ॥ 1125

కామమహాపద్ధి రాజకంబును పరిపాది ప్రభా
వము కేవలపద్ధి కిచ్చము పరిపాది కాపము ప్రభావము

గలదు. పూర్వవిశ్వాసము నామముకొండకు వీరమునకున్న నాదిత్యేకుంటవై గలవల. కావలయుండు కలములేను కొని యాతడు కాతి గెండ్లి ప్రాలరాజు రాజ్యధరంధమున (11 81 1125) పొందుకొన నుండెనని కావలవలయును బట్టి తెలియుచున్నది. త్రిభువనములని తిండియగు గెండ్లికి జేరాజు శివ పురమును గ్రామమును పరమమాహేశ్వరుడును, శైవాచార్యుడునును రామేశ్వర పండితులకు వెనుక నిచ్చిన కావమును, అతని ముఖ్య శిష్యుడును అనుశేష్యురాయును నీవ్రాతపారమును గ్రహించి గెండ్లి ప్రాలరాజు పునరుద్ధరించి కావలంబును చేయించెను.

దీనిని రచించిన కవి గణపతిరాజునకు పురుడును, పిడిచేతనకు ప్రభురకు ప్రాలమరాజు.

“పిడిచేటి ప్రభురా గణపతిరాజు పురేణ ప్రాలమరాజున లిఖించె”

ఇతడు ప్రాలమరాజు పిడిచేటి ప్రభువునని తెల్పి కొనుటలే రావ్యమును కొనాలను. గెండ్లి ప్రాలరాజు క్రియతో లేక నామంబుదోయి యుండును. శైవ్యులమధురముగ కవిరసమున నున్నది; మరియు నీతిని దొడ్డిని ధార కుట్టెలను.

“వేత్ర యో అనుశేష్యురాయు మహా
పితాపరామృతిం
యేనావాగ్మిః ప్రాప్త్యోత్ నమంత
శిష్యశ్చ తపోశ్చ త్రియః,
శిష్యులనా దలమై గెండ్లిపురిః
ప్రాలానీ లలః
సంధిం ప్లాపితాన్ న ప్యక్తి ర్విరమల
సంభావించిం కల్పితమ్.”

3. అచింతేంద్రవరుడు—క్రీ॥ ౪॥ 1183

ఇతడు సుప్రసిద్ధ హనుమకొండ చేయి సుంధాల నుడి కావక ర్తి. కాతిరుద్రునిపురి కావమువాడు. ఈ కావకలము శిష్యులు 1084 శ్రీభ్రామ హనుకుద్ది త్రియోవతి వివేచనము. గృహదేవుడు హనుమకొండలో పహ్లావ సుంధాలమును నిర్మించి, అందు దవపేర కుడ్యెను, నామగణన మూర్త్య నీవర లతి నూడ ప్రతిష్ఠ చేయించి మదికలుపుల నను పేరు గం గ్రామమును పూజకొని కావమునగము కుడ్రుని

నంశమును, అతని విశాఖమునకున్న దెబ్బలులే నీ కావము కాతి గెండ్లి కల్పితమునానె మొంది.

తెలుగుర్య 30 కావములో నిల్లు దెబ్బ కొనెను.

“భారతాచార్య, శివ, నిర్మల

(కృతి కలుగింపః)

ప్ర రామేశ్వరకీర్తనంబుతో
అను కీర్తనానాటి.

పాల్వరిగెండ్లి 2 ప్యమమునీ నలే

శిష్యుల నుద్ది

ప్రమోదనరేంద్ర మునీ
ర్యంబాలిం ర్మయే”

భారతాచార్య, శివ, నిర్మలమును, యజ్ఞయాగాది కృత్యమును పృథ్వి ప్రే ముండు నెప్ప దగింపాడును వల ప్ర రామేశ్వరకీర్తన దెలిసి తిండియో అచింతేంద్రుడు పేరుగలవాడను, అద్యయమునీతి శిష్యుడును, అతనియే యా పేరు బుద్ధికావితో గృహధూరి నంశమును వర్ణించుచున్నాడు.

ఇది తిండియగు రామేశ్వరపండితునికూర్చి కొంత తెలిసికొంటున్నది. ఈతడు కొలాముఖ తపోమదినియు, ప్ర పర్యు ప్రసిద్ధ మర్తి కొద్దల శిలా మతాచార్యుడును ప్ర దేవధియై కావమున చెప్ప బడెను. ప్రాలమరాజు రచించిన కావమును ఈతడు మహావిద్యాంధుడును అశ్వేంద్రక లంబి కావించినను, మాహేశ్వర గ్రామజేయని, గోప్య తపస్వింబుడుగను, గలాధినిమురవిపులకు వీర తాపకాతి నునియు, శైవాలములలో పూజాదులు నిర్వ రంబ జేయుటకుండు నిమగ్నియు గర్జించెను.

“యో రామేశ్వర పండిత్ న మితి

గ్యాహా అశ్వేంద్రక

జాలెశ్వర గుర్రుశాహగిరి

కృషీశ్వర గ్రామజే,

ఏలేమం మునిద్వికాం దృశితాన్

పుంజం ఘృతా శిష్య

దాతాన్ 00 గలాధి నిమిది

ప్రతిష్ఠ ప్రసాదితుః”

గెండ్లి జేతరా నుంబ జైవంతలంబున జైవ తిరుపతి యా రామేశ్వరపండితుని ప్రాత్య

హమననే శైవమతమునకు వాదరమును బాసి తదితరమున శైవమత ప్రచారమున కారించి మిక్కిలి తోడుపడెను. రామేశ్వరపండితుని పాదప్రసాదము చేసి తేతరాజాయనకు కొన్ని గ్రామములు దానమిచ్చి గౌరవించెను. అతని పుత్రుడగు త్రిపురంతులుకు, మనుమడగు రెండవ బ్రాలరాజునకు నీ రామేశ్వరపండితుని బూజించుచుండెరి. అపుడే శైవరామమును గ్రహించిన రెండవ బ్రాలరాజు తీర్చి ముఖ్యశిష్యుడుగ చెప్పుటకు టచే నీ రామేశ్వరపండితునివద్ద వాతడు శైవసాక్షిను గూడ పొందెనుట స్పష్టము. ఇట్లు కాకతీయులు శైవమతమును విడిచి శైవమత మలంబించుటకీ రామేశ్వరపండితులే ముఖ్యకారణము బ్రాలరాజునకు దీక్షానిత వలదులే రామేశ్వర దీక్షీతులని వివరింపడి యాతని రాజ్యారంభమున క్రి. శ. 1126 ప్రాంతమున శివైశ్వము పొందియుండవలెను ముగిసిన శైవాచార్యుడు మహావిద్యాయకుడు నగు నీతి తేయ ప్రాంతముల రచించెనుట యేమియును తెలియకుండుట యుదురన్నదము.

ఈ రామేశ్వరదీక్షితుని పుత్రుడే ప్రముఖకావన కర్తయగు నచింతేంద్రుడు. చిన్నకావమునుండియు కాకతీరాజుల ఆశ్రయమునకి యుండుటచే క్రిమ ద్రుద్దవశ్యునిని తంశియును తిరిగి పరాక్రమముగను విన యుగళ కేరిత నెత్తుగయుతో వర్ణించగలెను. అద్యనూపురి యిరికి శిష్యుడును, య్యయుగా యిరి తిని కెల్లకొనుటచే వివాహములు లేక కాల్యమునుండియు శైవమత ప్రచారమునకు బద్ధంబుడై యుండి నట్లు తోయెను. ఈ కవి శిఖావణి కవిత్వమునందు పది లారిత్వము, కియ్యో పొంద్యము, సంపర్కపద్యము, కల్పనా కావ్యమును విశేషతీతములు. పాదపూరణమున కెయి తెచ్చిపెట్టిక నెడి స్పష్టపదము లంతగా గాన్పించవు విజయున తీర్చి కావనభాగము ఎంతటిని గలిసి 'అచింతేంద్రవర్మ' యని భాగవతంలో నొక చిన్ని ఖండకావ్యముగ ప్రకటించిన నీతిని పేరచిరకాలము లో ధరింపించి మంజులీని పరిణామము కవిత్వ నైపుణ్యమును మూచించెడి రెండుయూడు శ్లోకముల నిందు తిరాహారించెను.

“ప్రప్తాశోఽసి మహాత్రిశోఽసి మహాత
మే కాకతీయోఽసి క్రిమో
జన్మభావ మసి ప్రపన్న హృది
త్వం రత్నరాజావ పన,

పీఠః కుంభవముశ్చ వేద జలధిః
మర ప్పుమునో యతో
నెతం ద్రుద్ద వశ్యునోఽయ మమునా
స్వర్ణం కృతా మా కృతా,
“ప్రప్తాశ్చైత్యరతీంతు రంబుజపతి
స్పష్టంబుజ రింబురం
లోలం నీలవశోజతి మృదు యతో
దుగ్ధోద్ధా పంప్రతి,
జ్యోతీంషి మృదులుగృహంతి హరితః
మూలంతి లోకాస్త్రయ
శ్చింతద్విచిరయంతి య ప్ప జయతి
క్రిమద్ర వేదోఽస్మరం.
తేకాశ్యప్రహేష మరతోత్పర జాతచేషా
కర్తామకారి మకావలోన కర్తా,
వ్యాధికో ముఖరయంతి దివా వివాహం
కంపర్వ పర్వ తిరలార్ధిక పూర్ణదంధా.”

కావన ప్రారంభమునగుల తెనుగు గద్యములట్టి అచింతేంద్రుడు గుర్తించుటాదు ప్రణయవియ్యవాంధ్ర భావము మాత్రభావగా గలవాడనినూడ మనము గర్వ పడవచ్చును.

ప్రముఖము వరంగల్ కోటలో శిఖిలమైన శిలా ఘట మొకటి గలను. శిల విగ్రహియింపంగనున కావన భాగము కొద్దిపాతము దిగున విలుగానున్నది. కాలము కెక్కిములు 1105... వ్యాధికి గురువారము. ద్రుద్దుని పంపముభేష్యునిగా దెచ్చి ఆ ముఖము లగ్నమియుగా విర్ధింపబడెను. కాకతీయద్రుదు తనమండలి యను గ్రామమును పద మిచ్చెనుట. రామేశ్వరదీక్షితుని పుత్రుడు, అద్యనూపురియతి శిష్యుడు నగు అచింతేంద్రునితో దివివిరాడ రచియించింట్లు తెలియుచున్నది. ఏ కెయి ప్రభావరే కావనములోని శ్లోకములు కొన్ని యందును గలవు.

“ప్రాద్య త్పూర్వంతు కుండశ్యురినిరకవారం
హరనిహం కుంభం
గారిధియః ప్రభాధిః గవలి రుతవం
పశ్యుం క్రివిలాపం,
కర్తం వక్త్రాలకా వర్మిహితి విదిలా
మూల లోభాధియ
ప్రావ్య ప్పుంశులోతి ప్రకల కలలం
ద్రుద్దవం మునియాకా.

ఈ రెండు కావ్యములనుండి ఈశుడు మహాకవి అనుటకు ఎంతయు లేదు. ఈ రెండు కావ్యములను కలపేయి 21 సంవత్సరములు. ఇంతకాలమింకా మహాకవి పార్వత్యముడగు గుగ్గిరి ఆశ్రమమునందుండి ఈ రెండు కావ్యములనువలె మరీ యే గంభీరమును ప్రాణులందుల మిక్కిలి ఆశ్చర్యము, కేక యిట్టి గంభీరములు కాలగర్భమున నలవిపోయినవో నూడె తెలియరాదు.

4. గోపాలకవిశ్రీ॥ శ్లో॥ 1199.

కేరీంబాదు మండలములో ప్రభుత్వము మంథన తామ్ర గాన మొకటి నలగు. ఇది పూర్వము మంత్రికూట మను పేర నొక గొప్ప పటణమింకా కాచే పాలించ బడియు కౌతంత్రుడనైవుని నానుచుకొని కావ్యమును బడి తెలియుచున్నది. ఆ మంథన తిమ్మ వెలుపుకల నద నొక కావ్యము వాగిరివిగో సంస్కృతభాషలో నలగు. దీనికాలము కేకాలములు 1131. కావ్య ప్రారంభమున “శ్రీ మంత్రికూట గోపీజనలభాణు వయః” అని నలగు. గజయభురి వర్ణనము, కౌతంత్రు వంశ ప్రవాహముగా వచ్చుచున్న తా మాలంధర వర్ణనము, తిరుగి పర్యాధి వేలాకేతాధూమిపతుల నగుతి వ్యవతీగర్భము మొదలగుట. రెండవరాగమున విగ జాంతివాచాప్రణామము మహామంత్రము ప్రాసాదా ప్రసూల స్త్రీంచిన కవీ శలకకొంకుతో రాగలంబ తియు సంభాషణ ప్రసంగి నొక్కటియు, మారి గణములు, మహాగణముతో నవమాకే ప్రజములతో నొక్క మంత్రికూటపురి కృష్ణ వాయు సవాళయై మిగుల ధూషణంబునెటు మంథన వర్ణించబడింది. ఈ కృష్ణ వాణువని జక్కమాంబునగును మరీకొరును గుడ యించి నేనెన్ను కేకామింక రంకిరె ప్రకాశించెను. కావ్యము ముగిసిన రాగ మంతయు నదన రచనతోడ నున్నది. అలంకారాల తా, మల్లికార్జున మారి, కేరీ మారి, కౌతంత్రుడనైవు జల మొక్క కావ్యములు చెప్పబడివి. కావ్యవి రిఘువతి యనుజన్మనగు గోపాలవి.

ఈ మధ్య మల్లికార్జునాచార్యుడు గంధీశుని లోని గజవంశీ మరీకొరుంబాగి మరీయొక కావ్యము వాగిరివి సంస్కృతభాష నలది దొరికింది. ఇందు మల్లికార్జునమారి కౌతంత్రు గుడనైవులగు పురా చెప్పబడిన మల్లికార్జున మారి భాగ్య గారి

యనువాదము గానాశ్రయమున కేరీనల్లగులగు గోదా వరి తీర్చుమనల మంత్రికూట వగణమును వర్ణించి గుడగు “శ్రీ మంత్రికూట గోపీజనలభాణు వయః” అని కావ్యము పూర్తియైనవది కావ్యవి అభిరూపమున చెప్పవ మరీచిమ్మములగు కంఠద్రవములు చెక్కిలడియున్నవి.

ఈ రెండు కావ్యములలో చెప్పబడిన మల్లికార్జున మారి మొక్కడే. ఈ రెంటిని రచించిన కవి గూడ నొక్కడే అని వా యభిప్రాయము. కావ్యము వందలి కంఠద్రవములు, గోపీజనలభుని ప్రకంఠలను బడి యాతడు చెప్పవమత కంఠంబుడనియు, మంత్రికూట గోపీజనుని భక్తుడనియు వున్నము. శ్రీరావణ ముగను పరిశ్రముగను మన్నది.

“శ్రీ మర్రిభగ్ని ధూపాలమాలి రత్నలవస్యదీప,
అన్వితాపగ్నరాభ్యోర జార జగ్గోమదీ,
తన్య తిరుగవనిత్యా రక్షణ రీతి లక్ష్మణా,
కుంభంబిగో కై వ్యవ్యలిఖానమారయః,
యద్యోంబి కేరచ్చం దిమలానీర తివ్వతే,
విజయం దివ్యైకాక్షిణం గురాలవసంప్రేయం.”

5. హరిహరార్జుడు — శ్రీ॥ శ్లో॥ 1206

ఎలకుర్తి శివాలయములోని గోదగు తిలంబునది శిలాకావ్య మొకటి నలగు. కౌతంత్రుగ్గుని పేవానియగు రెండు గుగ్గిరుడు వాల్ల దేవాలయములను వర్ణించి, అందు వరుసగా ద్వికేశ్వర, అచ్యేశ్వర, లోకేశ్వర, గణేశ్వరులను ప్రతిష్ఠించి, వాని మంగరంగ భాగము లకుగాను కొంతిధూమి విచ్చెను.

కావ్య మంతయు సంస్కృతకద్యములో మన్నది. కావ్యప్రారంభము కొంతి రెజిపోయింది. కాలము మీయ సంవత్సరమని ద్వాతము తెలియుచున్నది దీనిని రచించిన కవి హరిహరార్జుడు.

“ఇదం హరిహరార్జుణ రచితం కావ్యం శుభం,
ద్వికేశ్వరాది దేవానా మంగరంగభాగజం.”

ఈశుని పులగోత్రిములు తెలియవు. రెండు గుగ్గిరి ఆశ్రయము దినుల వున్నము. ఇతడు కౌతంత్రు గుగ్గిరి కాలమున గణపతిదేవుని రాజ్యాధిపతియును కొంతకాల ముండెను. రెండు ద్విదీపవాని కాలమున మీత సంవత్సరము శ్రీ॥ శ్లో॥ 1206 వరు పరిపాత్రులచే నీ 1206 ప్రాంతమున మండి యుండవలెను.

6. నన్దిమిత్రుడు - క్రీ॥ శ॥ 1214

కల్యాణదేవతా కలవరములోని వెంకటేశుని
నుడివద్ద నా కాకతీయులకు కీర్తి కావలయు గలదు.
కాలము కలవరములు 1195 క్రీమున మాఘశుద్ధ,
ఆవనా రామనామము. కావలయునను చాలభాగము
కాడివావులచే నందిరి విషములు పుష్కముగ
చెలియించెను. జగదేవరాజు, వారిని భృత్యులను
కాలవరపురి పుణ్యము వల దేవవాలదను
వాగు చేర్చివలసిరి. కాలవరపురి తొలగి
మహామృదీశ్వరి ఆశీర్వాదమునందే తిరుపతి జగద్రేవుని
వద్ద విహతుల కాదులను. కాకతీయజులకు బ్రాహ్మ
కులము, మహాదేవ. కావలసివులను చేర్చివలయునట్టి
జగద్రేవగును వీరి హతులగులై యుండవలెను.

కవియు నన్దిమిత్రుడు తన తండ్రి తాతలను
గూర్చి యిట్లు తెలుపుకొనెను :

“భారవ్యాజపత్యకోశే పుమరతులకభా
వల్లివృద్ధ్య రివ్యా
తీలా కాలావరపురి క్షీరి విరిరితుకో
నన్దిమిత్రుని పూర్వ,
వాల్మీకీయో భుజంగ మృగనిర వికతో
యన్మిత్ర రేచివంశ
స్త్రీతో క్రిం నన్దివామా జగతి కృషియా
కావలం గుంధిర్మమే.”

భారవ్యాజ గోత్రజను, ముగముల కాకర
మైవలయు, వాణిలిలాని స్థావరుల ఆలయాలటి
జగత్ప్రసిద్ధిను కీర్తనల నన్దిమిత్రుని పూర్వమును,
మకంధ విలనుడు, పద్మగ్రుతుడు వల రేచివపుణ్యముల
ని విమల పేరుగల వాచి రచింపబడిన యీ కావలము
కాశ్మిరియుగ నుండుగాక. నీనిరివలె యీరివిది మొదటి
మండలియు ప్రసిద్ధిమైన పండితంశుని చెలియు
యొంది. విష్ణుని మొకేలి, కవిత్వము కరుణయును
హృద్యముగ నున్నది. ఈతని కవిత్వలో ఆలంకార
ములు మెండు.

“నంగ్రామే సంకులాశ్విరయర భరభుర
కేణిర్దితి క్షిమోద్ధ
ధూర్ధూతి ప్రకాంధ ప్రతిమిగ మహిర
కౌశిక్యంశే యదీయో,
కేస్త్రీ క్షిప్రీవ్య గుగ ప్రతిష్ఠిత కిరాం
సౌకల్య ప్రమాతో

రామ పూర్వకాధిమేగ గుగగుణి రిరి జనా
విస్మితా ప్రగ్నానుని.
“యన్మిత్ర వీరా వనశిశ్ని విశ్నిం
నిరేచియో క్షిప్ర భూమి భిగ,
ఆపూరయ దేవ మకేతత సం
నోయామే కేళు మిరాంబురన్తే.”

7. బాలభారతి - క్రీ॥ శ॥ 1219.

ఈతడు కుంధిరపు కావలక. ఇది నరినాటి
రాజులకు కాకతీయులకును గల పరిష్కరి కాంక్ష
మును చెప్పును. కాకతీ గుగని నిమ్మిదిని మహాదేవు
వని బయ్యుకాంబులగు గుగనినను కుంధిరపును,
కుంధిరపునందే యను పుణ్యము జరిగింది.
ఈమేను నరినాటి బుద్ధిగా పుణ్యముల గుగని కిచ్చి
నిర వాసునీరి. నిర వాసుయమును మహాదేవరాజు
పుణ్యము పాణిపుము కుంధిరపును మే కేయల
తొండెను గ్రామము నిచ్చెను. కుంధిరపు
యీ గ్రామమును చెవునను రాహ్యములకు తా
మిచ్చెను.

కరంగరేచలా ఇమంగ రిలో కాగిలిసిగో నాక
కావలములగు. ఇంగు నరినాటి గుగను, ఆతిరిరార్థ
యల చెలనాటి చేర్చివలసిరి. ఈమేలనాటి
కాకతి మహాదేవ బయ్యుకాంబుల పుణ్యము, గుగనిక
మహారాజ సోదరిగను చెప్పుచును.

“యన్మిత్ర కాకతి గావలంశిరికః
ప్రాలంబశేకార్థము
క్రీమయ్యిర పురమజ పుర మహా
దేవో వృథావ పిత,
మాత బయ్యును వామధేయ రిరత
దేవి భువో భూమం
ప్రత్రేకోవర సంధివో గుగని
యన్మిత్ర మహామహి.”

నీనిరివలె కుంధిర మహాదేవియే మేలకాంబ
యని పుష్టము కుంధిరపు కావలకాలము ప్రమాది
అని తెలియుచున్నది. నరినాటి గుగను కాంక్ష
ప్రమాది సంధియోము క్రీ॥ శ॥ 1219 కి నరినావును.

కావలమునికా విరినిమయ్యు తెలుపుకొనెను.
“మాత్ర ముకాంబీ లాతి బాలభారతి విక్రీతే,
గుణిని కుంధిరపునాయో యా మహిష్టాంకుం
గమా.”

కాలభారతి కవియొక్క వచనములను ముక్తములు ప్రకటించుచున్నది. కాలభారతి యొకరి నామమే ఈ దిగదమి తెలియుటలేదు. ఇతడు ఎరివాటి కుమ్రుని ఆశ్రయించి యుండవచ్చును కవిత్వము మృదువధుండుగను మిక్కిలి రసవంతముగా నున్నది. మంచి భారత కవిమీద గలదు.

“ర తోమంగమదీరగ జ ప మహా
 దివో విభూత్యుజ్జ్వల
 స్సౌభ గాగ్ర జ్ఞా భాగ్య బతుల మహా
 దివి ఎనోలభః,
 యస్యాపీ వ్యవసంధుతో పృథుపతి
 స్వేన గాజ్యో గణా
 ద్విద్యన్వంహంఠో రణాగ్ని కణవా
 బాహుః ప్రతాపః పునః,
 క్షేప్ర ద్యం పరిత్రాన్తి మండల యంతం
 ముక్త్య కలంఠం పునః
 జన్మకాఢ్యమితే కలాధృతి చలా
 చార చ లక్ష్మ్యో స్థిరా,
 భూత్యా భూరితి భూసురే గగనతా
 జాలే మజతా జగ
 ద్విభ్యాత జగతీహ వందల మహా
 దివి గణానాం నిధిః”.

8. కవిచక్రవర్తి-క్రీ॥ ౪॥ 1245

ఇతడు ప్రసిద్ధిమం గగనతీర్థిని పాకాల కావ్య కర్త. గగనతీర్థిని యమాత్యుడగు బతువనవాడుకు నిగుతావహంబులందు గగనతి ఎల్లగగనతి జగతాశ్రమయ్యడియనువుగ్రులు గలరు. అందు జగదాశ్రమయ్యడి కాశ్రమరాజుల వారధిందు లంకెమునకు జెందిన వాడును యాకావ్యమును చెప్పిన కవి చక్రవర్తి సమున్నతమగు నొకసామను, పంచవిధ వైభవముల భూమిని దానము చేసెను.

“క్రీ మత్కృతి రాజలంకే ధివ
 భ్యాతాశ్రయంకైః
 గ్రాహంరితి కావ్యం కవితాం
 య క్షేపతీ వ్యధాత్,
 రిన్యక్రీ జగదాశ్రమయ్యడి రజా
 దహ్మం పురి ప్రాన్నరిం
 సౌధం పంచవిధ రివాని చ సదా
 క్షిప్తాని సస్యశ్రేణు.”

తనకుల గోత్రములను జెప్పకొనక, తండ్రిపాతలలదిగు కాకరిగజంకెను వారధిందులచే బహ్యత లంకెజాలని మాత్రము తెల్పుకొనెను. అట్లే నివసేను తెల్వ కవి పార్వభామండల క్రివాధుని వరి కవి చక్రవర్తి యని చెప్పకొనుటచే గగనతీర్థిని యాధానమున నిరదు గుప్రసిద్ధుడై కవిత్వనై యుండవలెను.

ఈ విషయమున గగనతీర్థిని మోటుపరి, యేకామతాభ కావ్యములను గొంతి పోలింపించిన యున్నది. ఇంటాకుజల్లా బాపట్లతొలుక మోటు పల్లిలోని పీఠధిపావ్యము ఆలయమునది నీ కావ్యము గలదు. దీనికాలము క్రీ.పూములు 1186 క్రీ.పూముల క్రి. 1244 గగనతీర్థిమం వ్యాపారాభివృద్ధికి నాను కొన్ని శుల్కములను దాన్పించి, కావ్యంబును జేయించెను. రెండవ కావ్యము కొంచీపురములోని యేకామతాభాలయపు ద్వితీయ ప్రాకారమునకు గలదు. గంభీరీలో సంస్కృత శ్లోకములు మొత్తము 17 గలవు. కలము క్షేపములు 1172 సౌఖ్య, క్షేపములచూరి యేకాదశి మంగళవారము; పరిమళ క్రి. 1249 జూన్ 8. గగనతీర్థిని ఆజ్ఞాపకధారియన, సీతానియు, కాశ్యప గోత్రజాదునకు పామ ప్రభోజాదు కాంచీయం దీ కావ్యము నాచంద్రార్కముగ జేయించెను.

పాకాల కావ్యమునకు ఈ రెండు కావ్యములకు చాల పోలికలు కలవు. పాకాల, ఏకామతాభ కావ్యముల ప్రారంభమున నమస్తాత్ ధందములలో నొక శ్లోకము సమస్తమే భూపాలురి శిష్యుల కలంకారమైన గగనతీర్థిని ఆచంద్రార్కస్థాయియైన కావ్యమని గలదు.

“ఏత వ్యాద్యవ్యహితా జగతీవీ విధియం,
 గగనత్యురసింద్రస్య కావ్యం చక్రవర్తిః”

(పాకాల కావ్యము)

“ఏత ద్విభిరభూపాల మోరి మన్తల మన్తనం,
 గగనత్యురసింద్రస్య చంద్రార్కస్థాయి కావ్యం.”

(ఏకామతాభ కావ్యము)

మోటుపల్లి కావ్యమున విట్టి శ్లోకము కొద్ది మాత్రమే లంకెముందు గలదు.

“గగనతీర్థః క్షేప్ర
 ప్రాపితవాక్ కావ్య ప్రంభం,

కవికాల కర్తవ్యము

దవాది భగ్యములనుబట్టి వివరించును.

ఈ మాటలు కావ్యములలోను నున్నవిగా గజములు, మహాశివుని, విష్ణులనును చేసినవనినది. మార్కండేయ కావ్యము ఇత్యదుని దేశములు నామపు, పగిరి, భగింభ, విష్ణు, దేశింభ, గ. న. మొదలయిన గానములను, వారి వంశములను కావ్యములలో వ్రాసినట్లు చెప్పబడినది. ఈ కర్తవ్యములో మాదిరికి చాల వాటి లున్నవి. ఇవి గణపతివ్రతను వరించు నీ క్రిందివ్రాసిన మై మాడు కావ్యములలోను గలదు.

“కాలాంత భూవస్త్వకాంతో వ వసతి కమతే

శ్రీ గిరి శ్రీ రాజాః

ప్రాప్తౌ నైవా ప్రేతస్యోగినః సరియితౌ

లక్ష్మీ సందేహ ప్రవప్తౌ,

ఇత్యలాపి పభీతా మానవే సమయోగం

సక్రియం పామతే పం

హస్తాభ్యా మభ్యుతో న్యుత్పిరిధిల తదాటి

గంధిపాటి పాత్రే ”

పై కారణములచేతను, కాలము, శ్రేణిని బట్టి గూడ నీ మాడు కావ్యము లోక్కించిన రచయింపబడినదిని వాడుకప్రామాణ్యము అతిమహాకాల కావ్యమున చెప్పబడిన కవినిర్వహణముల గణపతినివ్రుతి అప్రాపతిని కల్పించినది. శ్రేణినివ్రుతి ప్రాథమికముననున్నది. పిరి భాషావిరుద్ధము, కల్పితాచారములు కావ్యములలో వ్రేలివీరియున్నవి కాన నీతినిపేతు శార్థక మగుచున్నది.

“క్షీరాశ్రేణుద్ధి రోగః కుహర ముదరతిం

దిక్షు రంగస్తరింగే

తిక్వానో యోగిప్రదామి స విహారితే

పద్మయా పద్మవాధిః,

తి శ్చైత్ర త్వద్యుక్తిం సమజసి భువన

ధ్యాంతి లంకాలజ్ఞంభా

గాభావప్రసంగ ముక్తి మదయోగిణి

హమహా వాప్యమహి.

“సమజసితి తిక్తుతే పరిగ్రహః

కుగిరి పాండ్రి భువోఽథ గుప్తకాయాభ్యుః,

ప్రతిరుదే కల యంధ్రగమ్య భూమాగ్నిం

పద మలభింతి పరిక్తి భూమిపాలాః.”

2. మయూర భట్టోపాధ్యాయులు—

క్రీ॥ శ॥ 1245

మహాబాహువీరగు జిలాలో నీతిని కావ్యములు మాడు గలవు. మైమావపుగమున కేవలపు కంబమునకు మొదటి కావ్యముగలదు. కావ్యము చక్కని తెలుగు నిద్యతో వారంధిమై కావ్యము గణపతి కవుడు ఓగు గంటిమండి ముఖవంశధా విశోధింబుల రాజ్యము చేయుచున్నట్లు తెల్పుచున్నది మల్లాది వంశమున దత్తులు పుత్రునిపై బాంధవ్యాధినిపతిని బాచాంధిక మనుగుండునువంశవాగు దువయించెను. ఈ మల్లాది గుండెను దండధీశ్వరుడు పకలకా ప్రబలుకుగఁజూపి విశ్వవాళవన నిష్క్రమింపబడెనా రాజుండునియు, గణపతిదేవప్రసాదానాది రాజ్యలక్ష్మీనివాసుండునియు వర్ణించబడినది. దీనికాలము కేకాదములు 1167 విక్రాదము సంవత్సర పుష్య బహుళ పంచమి కుక్రవారము, మార్గశిరమాసము. కావ్యపు చివరి నొక చక్రబంధము గలదు. అందు ద్వితీయ విలయములో వాగేకావ్యముని, చతుర్విలయమున మయూరారవి రచించియునియు, సప్తమ విలయమున గుండవీరియును, పదిమంతులును వాగము లిధిరియని గలదు. ఇట్లు కావ్య, కవి, కథావాణిజ్య లెఖక వాచుము లిందు గెలియును. ఈ విషయములను చెల్పుకోకము గోమాత్రికా బంధమున గలదు. ఇది యాంధ్రాదికమున బంధవిత్తపు ప్రాచీనతను జాపుచున్నది.

వాగ్గీకర్తృలు, అచ్చంపేటల మర్కటల లింగాల గ్రామమున కిలాలయమునందు నొక భాగమును, చాలములో వేటొక భాగమును ఈ కావ్యము పడి యున్నది. దీనికాలము ‘వైకాట దర్శించిన ది హృదిమితే’ యని చెప్పబడినది. మార్కండేయ కావ్యము, కన్నయ మల్లమహానుభవు గ్రుడుంబు తండ్రిను కృష్ణాతీరమునగల సోమకలయను అలయమునకు కందూరు మండలములోని లింగాల గ్రామమును భారవోని సమర్పించెను. ఇది కవికాలతోడుని పేర్కొనుచున్నది. కావ్యములకు సంబంధించిన కొన్ని మాత్రము విషయము లీ కావ్యములగుండు. కాని పలుకవుల వైది పోవుబడే వానిని సమన్వయింప విలుగానుండెను. ఈ కావ్యపు చింతను వర్ణింపబడెన కావ్యపు చక్రబంధము వంటిది గలదు. వానినిపట్టి వాగే కావ్యమునియు

మాయార నచికిరుచియు. అంబరీష మతి, వాగవ
లిధికినియు దోయుచున్నది.

ఈ లెను ప్రాసమునకు గంతు పెళ్ళిలో అల
యెల్లవృత్తి అరెవది మోక్షానికి మూలక కావలయును
కాని ప్రాసంధియు. యెవనిచ్చెన కొంతిరొకను
బోయింది. కొలములేను. మార్కండేయవల గొట్టెను
కొంతివృత్తిగొట్టెను వాతామన అంబీకును ప్రియ
కొటి ప్రాసమును పర్యవృత్తియును వామిచ్చెను.

పై మూడు కావయలకు రచించి కవి పదిహేని
ప్రమేయము, విచిత్ర కవిత్వ శిల్పములు, అక్షరము
గొట్టి పరిశుభము, ఈశ్వరార్పణం పుష్కలము, అభివృ
ద్ధియూని వివాహానికివల మాయార భిక్షావ ర్తా
యము. 7 వ శత బ్రహ్మణుల మార్కండేయను రచిం
చిన ముప్పదియయ్యింకని తంజినాదవరి దం గుభి
షణ పయ్యూరి విగదిముతో ద్వారామయన్నాను
చిర్రవ పుష్కల కావయములపై యాతరు శ్రీ ౧౧ 1245
ప్రాంతమున మండిపల్లి నెలియును, గణపతి నిపురి
య స్థానమునల కరిది కవర్తి పయకొలివకు. కవి
మార్కండేయవల శ్రీకృష్ణునిది నిమయానికిని శూద
పనికి పంపానాధీశ్వరుల వాక్యముంచి తుదికు
మల్యల అంబీకునిది నీకపిడెను. అంబీకు అంబ
జాయకు డీరివి మిక్కిలి గొంపించుచుండెను. ఈ
కవి ప్రాసానికి వేదాంతము పంపన్నును, మంచి
వ్యాకరణ జ్ఞానము అలవాడు. కవిత్వము చమత్కార
బంధురము, కృష్ణమున ముప్పది అంబీకావయము
గూడ నీరిది పంపాన వాండ్లియము అలగు.

“దంధ చామర చాగ చంద్రాకుచి
ప్రాచ్యుత్త దశ్యుత్తలః
పివోతుంగ కుచాగ్ర దు యా చల
చృశంబలదంబలః,
చంద్ర ప్రే విలాదవోదరిగతో
రంజరి తుష్కాగ్రతో
కఈ శ్రీ కుచాదీని ధూమరిః
ప్రహృత్తిర్మయగోజః.

“పగరే పగరే మువ్వ మందిం మందింప్రతి,
పంజరే పంజరే కీర్తిం పండ్రివరి సుకొంగవా.
“పాతక మాలాలతిం కందింకుమ్రా
మాలాశ్రయకామగదాశ్రయ కీర్తిహలం,

కేదో విషయ మ్మాయా పరిమాళితాః
రిత్యుదా ద్వయమునీం పుష్కలతే రిధిర్తి.
“అద్వైతశ్రేయశ్చ శిఖా ర్పితా హేమమంధ
విష్కా గ్రంథి నిధితి శిధిః పురమంబరీణాం,
కృష్ణాను భాగ్యముం వివిధారమునీ
విద్యుతితే నిమిషే అదరా ప్రభేద.”

10. సూర్యకవి శ్రీ ౧౧ 1250

శ్రీహృద్భావ విజనాదతె లూక కొలపెన్ను చెప్పి
శ్రేష్ఠాలముమార్చి ప్రంధియం కొలదాది కిరి కాప
పయ అలగు. కావయ చాల భాగము చెబిబోయింది.
కొలములేను కాకలి గణపతినిపురి మంత్రియకు
వారిని వామయను చెప్పయ్యిది. దిరివి రచించిన
కవి మార్కండేయని అలగు. ఇతను వారముంత్రి అక్ష
రము కొనమ్మకు. ఇంతిమించి విశేషము లేమయు
లేనియు. లేని కవిత్వము వామాద్యమున ముప్పది.

“పాగ వారి పరి ధూరిలపలే
గృహస్థా ప్రపన్నాశ్రతో
యః పూరిం గణపక్షుడశికు రధూ
తప్తనాశ్రయ రంజకీయః,
వేదామ్య ముపేయ మంత్రి మధిక
ద్వైత్యుని తాకాభ్యుతా
విఖ్యాతో విగమం ప్రియః ప్రియమహ్నా
విష్కా తర్తి విత్తిప్రదః.”

11 ఈశ్వరభట్టోపాధ్యాయుని శ్రీ ౧౧ 1276

మహాబాబునగని తోమ్మారలో నీరిది కాప
పయము మూడు అలవు. మనీగునది కంపమునకు చెందిటి
కావయము అలగు. కొలము కేవలములు 1181 విద్యార్థి
చైతన్యశ్రేయోపశి అగువారము గణపతి నిపురి
వాయునివల మల్యలఅంబీకునిదిపాథును తిద
రిండ్లిపెరి వాంపయ్యునిది, భార్య పెరి ముప్పదముర
మని గంతు పెప్పి తిలకములను బూదిపురిములో
ప్రార్థించెను. ఈ కావయము చిదర నోక చక్రమంధము
అలగు. అందు ద్వితీయలకుమున తిలక కావయనిః
చిర్రవ అలగుము అంబీకునిదియనియు, పప్రమణలకు
మున ఈశ్వరార్పణియనియుఅలగు. ఇట్లు కవి, కావ్య
కళావాయక గుర్తించె చక్రమంధ ముప్పది. ఈ కావయ
మును చెప్పినవాడు పప్రయ నామధేయును.

రెండవ కావనమునూడవ మసీదు నిర్మింప జరిగెను. దీనికాలము క్రీస్తుములు 1198 ఆంగ్ల సంవత్సరము. కాకతీయుల యాచారము. ఇందు కల శ్లోకము రెండు గోనూతికలతో నూడిన బాటందు, మరయు నుద్దహరించు పర్వ కృత్రిము. అందు మాచించిన ప్రముఖ ప్రకారము చదివిన యాశ్రమి శ్లోకము తెలియును.

“పథి పథ్యుల భవద యరిగ్గునుల్లప
ద్వితీ రత్రియం కాళి వీరులు మారినా,
భిభ్రతి మన్మథి కవిశ్రీ భాషితావం
లలిత కాళిక రవిప్రభ తో మిత వారిం.” (2)

మూడవ కావనము రెండు అలలునులకు భవల యమునపై కలను, కలము క్రీస్తుములు 1198 గ్రాతి సంవత్సర మునుద్ద దశమి అనువారము. కాకతీ యులరాజ్యము ముగ్యులనులకు దండవాయ కని భార్యలు కుప్పాచి: తిం భింబలలోయ కెగ, బూద్రానలో నో: అలమును నట్టింది యం దాచి పేర నుండేకొర కివరను పరిష్కరించెను. క కెకరి ముకు గొన్ని కృతులురాచి కావనమైనను.

మల్యాలనులకు భార్యలు కుప్పాచి: పి మూడుకావనములలోను కేర్పొలవడినది. ఈ మ గోన బుద్ధిరాజుకుమారెయిని మూడవ కావనమునల యాశ్రమి శ్లోకమునుబట్టి తెలియును.

“గోనలలల నిజశేఖర బుద్ధిగుల్మ
పుత్ర పుత్రులదరిత భగిత నుడొనై,
శృంగారపారికరణీ, కలీ నుడొ
కుప్పాచికాళివీరు చరిత్ర పరి కలగిం”

రంగనాథ రామానుజులైన చెప్పబడెను గోనబుద్ధిరా తీరితే. కుప్పాచి: పోగులుగా నలలు, బుద్ధిను, విజయలు చెప్పబడిరి. మహాబూతులగా, మృదువపురములోని కోటలో కావన మునది అందు కాకతీ గణపతిదేవ పాదపద్మానామంతుకు, జగదు మలశేఖరుంతుకు పరిగంపభైరవుంతుకు గోన గోనబుద్ధా రెడ్డి గొడుగు గణపయ్య చెప్పబడినాడు. దీనికాలము క్రీస్తుములు 1145 వ్యభావ సంవత్సర మునుద్ద

దశమ అనువారము పోయెను 1111 1224 క్రీ.పవరి మొదటిదేది. ఇందు గణపయ్య తిండిగా చెప్పబడిన గోనబుద్ధిరాజీమాన, కుప్పాచి: శింశియు, రంగ నాథ రామానుజులైన చెప్పబడెన గోనబుద్ధానాధి తురయే నాంబయ్య: ము ప్రకావన కలమునుబట్టి క్రీస్తుం చిన గోనబుద్ధానాధి 1111 1200 ప్రాంతము వసు పూర్వము కాకతీ గాఢ. పహాద్విలకలమున నుండివచ్చి నప్పొను. తిను తిండితుల బుద్ధిరాజు -జ్జ వోర్వన మర్ధిరరామానుజుము ద్వంద కాశ్య ముగా రచియించింట్లు చెప్పగొనిన కొందరితుకు, విక్రమాచలలో, విక్రమాజీ ప్రకావనములో కుప్పాచి విక పోగుకుగా చెప్పబడిననాడు కావయ్య.

పై మూడు కావనములకు రచియించిన కవి కాశ్యభిలోపదా యులు. ఈతకు అగ్రతనగొతి కాను, నయనాగన్నని పుత్రుడని చెప్పగొనుటచే పై చెప్పిన నయనాభిలోపదాధ్యాయలీరిని తిండి. ఇతకు తొలిపేరింటిరాకు. పాణినియవ్యాకరణ పార లకు, విద్వితకవిశ్వశివ్యజ్ఞకు, పద్యకలయుతయజా శ్చింద పారలకు, కబ్బిరావధిగొనుకు:ల ఎన్నుతి కవిశ్వగవిగా చెప్పగొనిన. ఇతకురాచ తిండిదిలె మల్యాలనులకు గూపామునమండి గూతచి దె విక్రీలి గొనింపలకుమండెను. ఇంకాదండనా ను కుకు కాకతీ గణపతిదేవుని నువంరియరాచి నుండి ను. ప్రకావన రెండవ కావనమునుబట్టి తెలియును. మూడవ కావనము మల్యాల అంపకు నువంరిని మారిన ధర్మగ్నితుల కుప్పాచి: ధర్మమును చెప్ప ముంతుటచే 1111 1273 ప్రాంతమున గాకతీ యుల కలమున నీతికు మరలించెను. కావున యాశ్యభిలోపదాధ్యాయులు మల్యాల అంపకు మండ సంకరియరాచి కొంతకాలము తరించియుండె నుట స్పష్టము. తిండితుల నయనాగన్నని కరితి కంటె నీతిని కరిత్యము కాళ్ళు మైవడి. తిండి, గొడుగు నిర్దులు ప్రసిద్ధుడైన కవులల నుపాహవ్యము. అందు వోర్కం జాకొంపుంజీ యుంతుల విద్వితము.

ఇతని చిత్రకరితనదావారిలుగ నీ శ్లోకములు చూడుకు.

“ఈశరే కుగరే మా గే
శ్యాతి యా తి పవద్యతే,

నీయలే తొక్కితే లక్ష్యం
కీర్తన రక్తికాణం.

(కీర్తన రక్తికాణం)

"అను భూతా త్మను ప్రసవ
జగత్ మంగళం శివం,
జనో జంతు గిత్ నాతి
తతి ప్రసాద తో గతి.

(భువన కైలాస)

"వర్షాగ్ర సంరక్షం నాతి
మౌలిక పరిధి వ్యయం,
అవశ్యం యాతి మా నూనం
పరపా వ్యయం పరపా పయం.

(అవశ్యం భాస)

"అనులే తమకే కాణం
విద్య గే విద్య గే రతి,

రాజగే రాజగే అం భూ
ధంకే ధంకే శతా."

(పరాధిక్షమకం)

ఇటీవలి కరిగియు మృగు మృగు పరిమళ
యొకటి శివార్థాల కొర నియంత్రములు రగులు
వారికి మనోహరముగ మంచును.

"గాంధీర్యవాంఛి మహాపతి భోగ్యుడు
మౌలిక తత్వ జల పరిధి వ్యయం,
ఏలేని విద్యబంధ తిరిగివ్యయం
మహానుభవ తిరిగి పయం కథం స్యాత్."

ఈ శ్లోకము నేని మహాపాదించిన ఆచార్యుల
మనవి వేయి ప్రభుల మనీ శాసనములోని "ప్రశా
శ్లోకం మహా శ్లోకం" అను శ్లోకము కనుగొనియు.
కావ్యమైత్రీలోనుండి విట్టి యనుకరణము గమనించ
దగినది. (పరిశీలన)

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎవ్వరూ ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ కుటుంబం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయిలిటి గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ ఆండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

"బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్"

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: "UNIGEN"

ప్రతాపం:

విజయవాడ - తెంగుళూరు - కొంభాయ - కంకర - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - బాకరా.

స్వ యం వ ర

శ్రీ దేవరకొండ బాలగంగాధర తిలక్

వాడట నాడుస్వామి! తెలివాలుకనుంగవ రత్నదీపముల్
నీడల నీలిమం గదలు నిగ్గుల నిద్దపు తీవిదోహ, ఊ
గాడు కీటవుం గొనల కట్టివ కుచ్చుల మంచుముత్యముల్
చూడవె! శైలసానువుల సుందర వాడ చంచలాకృతిన్.

ఈ ముకుమారపు న్నడక నాటిన దీతడ సుమ్మి! మాఱి
హానమరీచి, మల్లియల యావనపు న్నునుస్సిగ్గు, ఏలకీ
వాసిత చిత్రశారభము, పండిన సంఘి తావి మైకమున్
ధూవరమయ్యెనే వలపు తోరపుపుప్పొజ్జెల్లు వెల్లువన్?

ఏరమణీకుసంస్య రచియిందితిరోయి కపోతల్య మం
దార సుధాతలఁ; అవియె దాసినగా యువదల్ గ్రహింపుమ
య్యా రిఘుచ్ఛాద! యీవలపు లంటిన లేతవయస్సులో మరే
తీరున నీయుదాన గుళితింగ నీవు మవార్దీ)దిత్తమున్.

తొలి తొలి జన్మలందు దయతో కలలో కనుపించి, కన్నులన్
వెలుగుల నింపి, చేత చెయ్యవైదియు ప్రేముడి మీదు బానలన్
పలికినవాడు నేటిటల వచ్చెనుగాక యథార్థమై, మరి
పులకలు ఏమి నాతనువు ముంచును స్వర్గముదాకసాగుచున్!

ఇతడట పుత్రకావేష్టి యాగఫలమ్ము
దళితధానంద సంకనవనమ్ము!
ఇతడట పెరిపేది యింత వయసున రా
క్షసుల భున్జిన వాడి కత్తి మెరపు!

ఇతడట రఘువంశ శతకే ర్మ మధుని
 సంఘట ప్రావైన చారుశీలి
 ఇతడట సా కేతనుశయావరవనమ్ము
 కన్నటి నెత్తావి కలలుకుత్తి

ఇతడట తండ్రి నమ్మనాగేటి చాలు
 కదిపి పెలికి తియకముందె కానుపించె!
 నేమొగాక, లేక జననమే నాకు
 ప్యాయి కోనము గాక నేనేను కొరకు?

అతడు వచ్చెనో లేదో అల్లపందిళ్లన
 ల్లడో వచ్చానో తోరగాలు విరిసె;
 అడుగు కదిపినంత పొల్లకమ్ములు పూచి
 వధి నెట్ల పొందిర్య వరిసి జేసె;
 పెదరి చీర్చి గుపు తుంపెనలాడ మల్లెమొ
 గ్గవాన జల్లు జల్లులుగ కురిసె;
 వాని గన్నంత నాలోని గుల్లెల్ల బ
 యలుపడి వనపు సిగ్గును చిమ్మె;

ఇదివలసా! జన్మ జన్మా కనుము సాహ్య
 డమ్మో! లోని ఆశ్చర్యం! చాచుకొన్న
 పుణ్యమో! దోచుకొన్న వ్యభోగమో! వ
 విత్ర మిత్రగ మిహ్వలు ఏకగమున.

ఏవీచెంత కీరి విడువగలను నేను
 సుఖము లేని; రాణి సాగసులేని;
 ఏవి విడుపుచాలు పెదంగలను నేను
 అడవికేని; కడలి నడియకేని.

ఏలా రెప్పలు వంచలిండు? పొపుల యంతేనీ చిత్రమ్ముతో
 నా? లేకన కనుగప్పు మాంత్రికములా? నాలోన లోలో నదో
 నేలావి న్నది తాతులంగడలు; రాణి నచ్చలీ! వ్యాయ నా
 పై లీలన వరిపించ చూపులవి రవ్వల్ గుప్పు తోరిగెనా.

అదిగో సాగను స్వామినిలుకయి, ఆ అందమ్మ ప్రాతవృక
వృకనోద్దీప్తిత రాజహంసవలె, ఆశాంగమ్ము కోల్పించు, నీ
తుదలన్ చూడవె! తాకికావధుల నాందోల్పించు క్రొవ్వెల్లు నం
దద లోహోచెలి! అతడీ అతడు నా ప్రాణేశు దాజన్మున్.

తాకినవిల్లు తాకినటు దాకిండ్లి సథితాంకుళీయక
శ్రీ కింగా ప్రితే విరిగ చీరము నచ్చెలి! నిక్షణ క్షణ
వ్యాకులమై ధనుష్యు- ఇటువంగిన నాయెన వింటితోడ కే
కీ కలహంసితా పిక శుకీరమణీయ నికాకలి ధ్వనిన్.

హ్లాదహ శాహళిన్ దివిని అవ్విరలేమొ నటించి పువ్వు వ
హ్లాదర మిత్తు గీర్విము; రా, చెగి! క్రమ్మెను మైక వేదో, యీ
మోదము దేహమందు నోకూర్చినగా శ్రుతినేము; రమ్ము, న
న్నాదుము- పూలమాల నెటు లంగిలవైశును నాగుస్వామికిన్.

చాలదులేవె యాయెకద స్వామిమనోజ్ఞగంగన్ గ్రహించ, నీ
తాళగళను నా బ్రదుకు దాకిన మోదకతారధర మా
కేలగు పట్టకొన్న కటిగీర్చిన రన్న పుట్టలోని హుం
దా లొలయించు వాడిమొపాదాకొనలే మెరసె మనస్సులో.

జాతకములపై గ్రహణప్రభావము

శ్రీ రాక్షపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

గ్రహణకాలమున గర్భిణీ స్త్రీలను చీటి గను
లలో నుంచుట పాపకేయముగా భావించినది
ప్రాచీనకాలపు ఆచారములలో నొకటి యని అందఱు
ఎఱుఁగును. రాహు (అశుభ, కేతు) గ్రహణమున
నూర్వచంగ్రుల లేజును అంశుర్వగ్నులను పోక
కాదని, ఆ లింబములను వారు చూడరాదని, ప్రాచీ
నులు భావించి ఇట్టి కట్టుదిట్టములు చేయుచుండిరి.
పాశ్చాత్యుగా కేవల స్వయాత్ములను నూర్వచంగ్రుల
మీది గన్వేషముతో భూరరాక్షసులకు రాహుకేతువులు
వారిని అర్పించెను. కేతువుల కాశురనియు, ఆధియం
కం దృశ్యమును మాదుల కాని, కాని నీడ పోకుట
కాని, గర్భిణీ పిండములకు హానికరమనియు వారు
జన్ముచుండిరి.

కాని, అనేక కారణములచే ప్రాచీనుల ఆధి
ప్రాణములన్నియు ఇప్పుడు మరలపోయినవి; ఇంకా,
బోవుచున్నవి. నూర్వచంగ్రుడో, భూమియో,
అక్షయ విద్యులచే ఈ గ్రహణములు కలుగుచున్నవి,
ఇప్పటి పాశ్చాత్యులలో నున బాలురు, బాలికలు,
శిశువులనుచూడదు. ఆ కారణమున, ప్రాచీనుల
ఆధిప్రాణములు పుక్కిటి పురాణ కథలవలన కలిగిన
మాధురియములని వారి భావము. ఇట్టి చేప సప్తపుష్క
కములతో గర్భిణీ స్త్రీలను అనవసరముగా చీటి
కొటలో బంధించుట వారికి ఆచారోన్మమును కలి
గించుచేయునది అనాగరిక యువకు లిప్రదు హేళనము
చేయుచున్నారు.

ఎక్కడచో, ఆకాశములో, లక్షలకొలది మెల్ల
దూరమున, తిరుగుచున్న గ్రహముల సంచార క్రమ
మున వారి లేజుగ్రహణములలో కలుగు మార్పులకు
మాత్రులపై ఏమి అధికారమున్నది? ఏ కొంచెమైనా
దండెయో, అది మానవజాతి కంటకును సహజముగా
జుండుట తప్పదు. కనుక స్త్రీగర్భమును మూత్రము
కాని ప్రత్యేక ఫలము చూపుటవలదు పశూవుక

మనుజులకి అందులో, గర్భిణీ స్త్రీలకు మాత్రమే గ్రహ
ణములు హానికరములగుటకు వారు చేసిన పాపమేమి?
గ్రహణకాలములో చైట తినుద్రులను గర్భిణులకు
జనించిన శిశువులందరికిని హాని సంభవించగలదుటకు
పాక్షిగమమున్నది? అగుటకులచే కలకలముతో
కడపురున్న అదివాసులు మొదలగు అశాగిరిల
స్త్రీలకు, ఇలువాలిలేని నిరుపేదల ఇలుండ్రుకును,
ఈ గ్రహణదోష మంటరా? గ్రహణము కొట్టివో,
శిశువులకు అంగవైకల్యము కలుగునెవల, అట్టి స్త్రీలకు
జనించిన శిశువులకు అందరికిని అంగ వైకల్యమున్నరా?
పామాన్యముగా, ఆగమానయుల కొక్కతారి నియత
ముగా ఓట్లో రెండో, గ్రహణములు విద్యులతో
కృత్రిమజ్వలము కా? అగుటచే, ఏ శిశువైనా,
మాతృగర్భములో నుండవలసిన తొమ్మిది పది నెలల
కాలములో, అసమపక్షము ఓట్లో, రెండో, గ్రహ
ణములను గుచిమాడె లిప్రుడురా? ఇత్యాది ప్రశ్నలు
శిశువంశపరగా క్రువ్యురీయుట ఇప్పటి విద్యా విధా
నమున నున కాగరిక తిలకములు నెన్నకొన్న
సంస్కారపు ఫలము.

రాహుకేతువులకు రాక్షస క్రమము నంటగట్టిన
పురాణకథల వల్లంతయు. మన దర్పారమును
జ్యోతిశాస్త్రము కాని, పురాణకథలయందలి సత్యము
కాదు. రాహుకేతువులు భావాగ్రహములని (నీడలని)
ప్రాచీనులు కంకోక్షిగా చెప్పియున్నాడు. రవి
చంగ్రులకు నడువ భూమి వచ్చినపుడు చంద్రగ్రహ
ణము, రవికిని భూమికిని నడువ చంద్రుడు వచ్చి
నపుడు మార్కగ్రహణము, కలుగుచున్నవి వారికి
తెలిసినయే, వారి నామరగము చేయుట. పామాన్యజను
లకు గణితమూర్తియులు, గ్రహ వేధులు, అర్చకులు కడ
మని భావించి, గ్రహణ ప్రభావముపై వారికి గట్టిసమ్మ
కము కుదురుటకై, గ్రహణ్యోగమును కన్యధాంజిత
పురాణకథలకు వర్తించియుండవచ్చును. లేదా, ఆ

కథలను అంతరాయమున కెత్తాలి? ఆ విషయములను.

జ్యోతిషశాస్త్ర విజ్ఞానులైన ఆధారపడిన సవాతివాచాం విజ్ఞానులన్నియు, ఆశోకభాగ్యము దెబ్బపడినందులకు గా మూలము లేని దిహములను కొనాడుకొనుటకో, నెరిగినా లేనవానిగా సంఘ సంక్షేపమును అభ్యర్థించుటకో, ఉద్దేశించబడిన వేదము, పుస్తకముతో, మతముతో సంబంధించుకొనుటదని మును విశ్వసించినంతో, ఎన్నెన్నో అవధానము అంతర్ధానుమయించి, గ్రహముతో, రాశిముతో, నూనెయ్యివానినీల మహారమున రింహము జగదాన్ని కాపించుట రిహాసము చేసుకొనలచి వారి మేధాంతు అని పాఠమునాగియులేనగును. ఇదిగి నూత్రములు నియమము ఇట్లెవ దిక్కిము కలవే.

మరి దిహములను పరిచితిరిక్తి సహజముగ నున్నది. విప్లవములో పెనుకొను అవకాశమున్నతో, అవధిమూలం తిది కొద్దియూను నియంత్రణపాదుకొని ప్రవర్తించు నేర్పరితము వానికలగు అపిష్టముగా ఆ పదములు మార్చివేసి, అహస్యతో నామం జప్యమును కునుగ్నొనరికే దిహము భాధించును. పగలు పదింటలకు భోజనముచేయుట కలవాలుపడిన వానికి ఏదాదేవా సంబంధము కలవలదా? ఆరారము లేనితో ఎంతి తొందరయినతో, అనుభవించివారికి తెలియాలగు. ఉదాహరణ అందించు, క్రమపద్ధతిలో మోద్యును, మధ్యాహ్నముకొలుపు అభ్యర్థిమై, తిను వాతి క్రమముగా తినును. ఆ ప్రవాహకొలుపు నిశ్చయ మగునట్టి నూగ్యురి ఉద్దేశ్య ప్రభావమును అనుభవించుచును, తినువానిగా, ఆహార స్వీకార, పాదం, లేదాపాద ప్రవృత్తి నిర్వయమును నిర్వహించుటకును, అలవాటు పడినది మన దిహములు ఇట్టి క్రమ పద్ధతికి భిన్నముగా, ఉన్నట్లుండి. నూగ్యురితః ప్రపారమునకు గ్రహణకరిగముని అంతరాయము కలిగి వచ్చును, అహస్యతో తిలాలప నామంజప్యమును సంబంధించుకొనుకొని మన దిహములకులేదు. కావుననే, గ్రహణకొలుపున జీవముకొక నిలిచిన ఆహారము అన్నకొనుటలో నుండుట ఆశోకమునకు హితము కొనిన ప్రాచీనులు భావించిరి. కనుక గ్రహణకొలుపునకు ప్రార్థనము ఆహార స్వీకరమునూపాదించి తగు కాపించుట ప్రసన్నమనప్పరితోడి ఇంద్రియ విగ్ర

హము ప్రధాన జ్యోతిషముగా భావించియుండిన ప్రాచీన మహర్షుల గృహిణి ఇట్టి ఆహార నియమములు అవసరములుగా నుండిరి. కాని, కాలము మారింది? కాదా? ఆశోకమునా? ఏ కాలమునా? లోపము నూపటివా, వెంటనే మారులతో ముంగు లేకొందు విద్యురాజులు నిష్ఠుగా నున్న కొలుచి దిహంతిములవారి రావా నుండికల. పుణ్యం, బుద్ధికియూను మాత్రితో, ప్రాణముతో, లేకొనిన మన కీర్తును అందు రాలుగా మున్నది. కనుక, ప్రాచీనుల దేవేంద్ర విజ్ఞానులములను ఇది పరివాగింలు నిరాదరించుట వింతి కను.

పోనిందు. ఏ గ్రహణమైతా, అందరికీని పోని చేతనయే నుండుట అనిచాంబిర్తియ. భిన్నముందిరి మూడు వందల అగది భాగలలో ఏ విభిన్నభాగమునకు న్యక జప్యకొలుపుని లగ్నము, గ్రహములు నిలిచియున్నతో, ఆ న్యకే జీవించివారి కుభా కుభాములన్నియు అట్టి ప్రాణమును ఆక్రమించి యుండునటుల జ్యోతిషశాస్త్రముందిరి ప్రధానమూతము కదా? అట్టి విభిన్న భాగలలో ఆశోక భిక్షకముల లంకొన్ని ప్రాణములపై గ్రహణము విడిచుగా (పరి భాగములము లోలనే) వచ్చి వచ్చును మాత్రమే ఆ కనుక జీవించుట గ్రహణవేధ తిలాలగు. అంతే కాని, ఆ రాశితోతో, ఆ పక్షిత్రయంతో, గ్రహణము వచ్చిందిన్నతో చాగు. నామాన్య జనులకు స్పష్ట లగ్నములు తెలియని కారణమున ఎందుకైతా జాగరూకత మంచిదే అని, రాశిగ్రహణములు పక్షితి గ్రహణములు సహా, దుష్టఫలమునిచ్చునటుల వాడుక లోనికి వచ్చింది. జప్యగంధిప్రాణముతో ఇదిగి దుష్టప్రాణముల కుంతో. నికరముగా గ్రహణమువచ్చిన వాకు తినువాతి అచిరకొలుపులో తినుకు కలిగిన అనుభవములను నిష్పక్షిపాతి దృష్టితో గమనించిరని గ్రహణవేధ ఫలము లేనటులకు వారికి జోరే అదెను. ఇతితల మూత్రములతో ఏపిలే, ప్యామధిపమే వారికి దిక్కిని ఉపదేశిలగువు కొలగు.

నామాన్యల జీవించులందే గ్రహణముల ఫలము లిట్లు వ్యక్తియగుచుండగా, గర్భధారణమునూ అతి నుకుదానిముగా మారిన మన నిర్వయాల అలలలించుము ఇట్టి వ్యక్తిగిరినటుల ఎంతి కులభిమో దుగుతులే దిహించుకొనలగు. జాతకములలో దుష్టప్రాణములను

ప్రజానామకలిప్త శ్రీరామాయణములో మన్న శకువులు ప్రజానామకములో ఆవిర్భవించి లోపము ఏమియు కలదు? ఎంత నిలవల తప్పకొనునో ఆ చూలాం దిను తెలియును.

“ఎహి సంధ్యా విజానాతి
గుర్వీం ప్రవరణేవతాం.”

అనురీతి, వ్యాపకముచేతనే నీ జ్యోతిర్వాస్త్ర ముగ్ధి ములను పోషించునా? ఈరా వల్ల తెలియ నలదు? పినుతోతో, సంకోచముతోతో శ్రీరామ పాపా వ్యయముగా తాదాగమ చెప్పకొనుట కెప్పుడు కొవి పరికొను లిందిరి తిష్టమును ముఖముగా ప్రసాదించ నలగునా.

మరియు, గర్భముంది శకువులకు కలుగు అనుభవ ములకు అధాంకాలపు ప్రవాసాతి ఆధారముల ఎదుట స్పష్టము. కనుక అట్టి అధామందిరిగుండు ముఖ్య పాపములకు ప్రవానావేధ కలిగితో, ఆ శకువులు వానా విధములుగా బాధపడుట తక్కువగముగా అంగ వైకల్యాగులు కలుగుట కల్పగర్భము కాదు.

ఈ సందర్భముల వాదీకలకంబై ఉపాహాస మొక్కటి మాత్రుల ఎక్కడ ప్రయోజనకారియని తలంకును.

1958లో సంవత్సరముది డిసెంబర్ మాసాంత మున ఒక నాఁక నీనుంతిరికి అధావారింధిమొంది. ఎడిషనుములోనున్న ఆమెకు ఆవిరిమిదల చూలు కావలె! అప్పుడా ఆవిరిమిదల అగోగ్యము న్నివ్వ కిరమునానుండలేదు. మునుటి అనుభవముతో బాల్వితో, వేరి? బాం యాతూరి చాలా అధికమి యుండెడిది. ఇలాగో ఇంక చూచుచునేను ఎవర వానిపుట్టితిమను విర్వహించుటలే నిర్విరామముగా ఉద్యోగపుంనులు మా ముగ్ధులవీయింపు ధింకువందారింపు నొడవలు పట్టించుకొనుటకు అనకొరము తిక్కుట. శివోగోగ్యమును గురించిన ఆ విషయాలు నిర్ద్యోగ్యములు యథాభార్యముగా జూపుకొనుచు “ఇంతిలు వింగిలవల తనవంతమును” బోషించుచు తనివించి. కాని, ఏమి కంగమో, అయినా తెలు తిగు వాని పాధరగముగా చూచుచు మానవ పిద పిందము కిరక మొదలక గుండాయినతన నంతులనె, ఆమె ఆం జోగింపజాగను. అదో, ఇదో, అమయందెనే, ఆరు

తెలులు కదిచింది. అయినా, గర్భనీతిలో మాత్రకావ రాలెను. ఏదిగూడవతా ఆవి ధింకువే నిర్ద్యోగలకు పోయి ప్రమాతి తింకితే లిలకు పలువులు లేదీదా? లే పరిక్షి చెయ్యించింది. వ్యాధియప్పించిము, వాదీ తావము, క్యాపిటేను, రక్తోక్షము మొదలుగా ఎన్నింటికో వాగు పరిక్షించి, అది గర్భముకాదు, రక్తశుభ్ర మని తిక్కాంచి. శిస్త్రునిశ్చ అగ్గరవరమున పునో ఇచ్చివారు. వేరి? చిన్న ముగ్ధులకు ఈ శుభ్రమేమిటో, ఆమె కిరమున లేదు. తను వ వ్యాపకముగా పునో ఇట్టివో, ఇట్లు చిరంజీవుల గలిపివి? ఈ ఆలోచన తోమరిల కొన్ని దినములు కదిచింది. ఉదయధారము మాగ్ధియు పెనుగుచుగా, గర్భంతిరముకొని, ఆవిర మందిరి వైద్యులకందిరివి గురుగులుగ్ధుల ఒక గుంపిదై వైద్యులముఖుని వామ కిరణజాచ్చెను. అతిమను శ్రీవత్ వానావిధములుగా పరిక్షించి చూచి “పిల్ల కాదవ్యా, ఇది బల!” అని వ్యవముగా చెప్పి బై కాక, ఇంతి కాలము శిస్త్రునిశ్చ చెయ్యించుకొనక ఉండితి చెయ్యట తెలివిగ్ధుల ఆవి మాచించివారు. వైద్యముతో దిక్కుతోని ఇంటికివచ్చి చింతించు చుండగా చూచి, ఆమె కిరకు విన్న చూంపు బంధు వొగు ఆముగ్ధుల వైద్యులతో వాదీ పరిక్షి చెయ్యి చుట మంచిది చెప్పివారు. కాని, పాశ్చాత్య వైద్య విద్యా ప్రధానభావము ఫలముగా, వాదీ పరిక్షా విప్రులును ఆయుర్వేదవైద్యు లీకాలమున అగు దల చున్నాను కదా? మమ్మలు తెలివలేని కనింద మొదలు కొటికి కిరగ్ధుచాచిది ముగ్ధుని తిరకు, ఎవరికే వా, ఏది గావైవా, మాదిగంధి ప్రాముఖ్య ములకు గావైవ ఇట్టి కిరమున వదిపరిక్షి వానావిదై వులకు రింతికాను. కాని, ఆ ముగ్ధుని పుణ్యరీతమున కేవలము. ఆయుర్వేద వికారదుకు, పాంజలయోగ విద్యా వాదీలును నుల పండితో ర్మముదొడు ఆ దిన ములలో ఆ వినిముదంగుండుట తలపించింది. అతిని వ్యాధియించి ఆమె కిర కిర విన్నవించగా, ఆమె మా పిగలుగు కిరణించి, తెంతు లూలులు వాదీ వి పరిక్షించి.

“ఇంతి గుగ్గిలము గావైవ. గర్భవాదీ వ్యవ ముగా ఆమె ముగ్ధుని. మాధుగ్ధులు. చిరంజీవుల గావైవ అలదు.”

అని కమ్మగ్ధుగా ఆమెకు ధ్యాయుచెప్పి. తిరకు ముందులిచ్చి, విశ్వాపరిమయంకు ఉపయోగములకు

జాతకముపై గ్రహణప్రభావము

కొన్ని ఆనవాడి ప్రక్రియలు పయితము ఆమెకు ఉప
 కరించివారు. వివిధ దైవములు మేలూ, వారము, దివ్యము
 లలో గాఢము చలము వారింభించినది. ఆ కలుంబిని
 ఆనందమును గొప్పయి. అసాధ్యము. గంభీరము కదిలి
 వదిలి ధైర్యముచిచ్చింది. అనానాతి, పదియవ
 మాసమున, పితౄంబులు కలిసి లేక, ముఖముగా,
 అంగము బొక్కుకుంటే ప్రీతిమయి వామ ప్రపంచ
 గలిగిను. కుక్కురు చంద్రుని రేఖలై దివిదివి ప్రకృతివాస
 యగుచున్న ఆశిమపుతో ఆమె యిట్లు దానాగ ముఖ
 ఆనందించుచున్నది అల్ల ఆవిషదాంతాగించి దానిని
 ఈపిలను దుచి తెల్లబోయివారు. ఇంకెవరి చెయ
 గలరు? పాపము!

ఈ ప్రవచనము 18.10-1954 కి లేదీ వారు
 5.54 p. m. (I. S. T.) లేదో జరిగినది. ఆశిమపు
 జాతకమును.

ఆశిమపు: — కళ్యాణ కాలము: —
 01 11
 18.5 ఉత్తరము 5.21.12 మూలము.

			<p>శ 9-52 చ 18-35 X 20-30 క 27-25 ను 28-80</p>
	(పాపము)		
	—		
	ప్రవచాత్మక		
	చక్రము		
	—		
<p>కు 27-45 రా 9-22</p>			<p>యము 26-23</p>
	<p>శ 9-57 బు 14-44 కు 28-57</p>	<p>I 21-84 చ 24-80 ఇ 25-45</p>	

ప్రకారము మున్న కథతో ఈ జాతకమునకు
 అను ఎల్ల పాపము కలుగుతో, గమనించుముగాక.

చతుర్థ (చతుర్థ) భాగముగా, అంగులో పర
 మోద్యుభాసలో, పరమముకారి మహాకావ్యానానా? కిరి
 పనుకానానియు, ధైర్య కాలిని అనియు, ఇది
 జూచించగలదు. కాని, నిరయం ముగిసినాలో 280 క

భాగము మహాని పరిమార్చుకొని మనువారు లేకపోయి,
 వివా,

“ఉద్భవః పతయం వీరం,
 ప్రాకంఠః పానీందః,
 ఇహకంఠః పానీందః,
 భేందః పానీందః”

అను ప్రాచీనము, తిమ్మ పాపముగొనివారును వే
 పనుండుచున్నది. పాపమునానియు ప్రాచీన పాపది.
 వారి వారిండుల అకా ప్రీతియు కొనిరి వారుని,
 మరీ, ప్రాచీనమునకు నిర్మయ.

కలసి చతుర్థాది నీటికి కిరికి పీఠికయు
 కొదిరియు, ఆమెకు శ్రేణియు తెచ్చుచియు,
 అర్థమున్నది. పేగా, ఆ కలసికి విగణుని పను
 పక్ష (కూంపే!) ఆధానానందము కలిగి అనగ
 భింకము, అసాధారణ మూఢ గాఢము, చైతన్యం
 విడిచిగలు, కలికాలింబుల భియును, ఇన్నియు
 కలలుకదా? కాని, ముక్కుముగా గమనించిమిని,
 దీనిలో పొక విశేషమున్నది. విగణుని పనుప పక్ష
 (180° భాగం) వేను దాటి ఈ మహాకు పక్షిలల
 పలు ముందుకు జూగివాదిని చదువలలు గమనించ
 గలరు. దృష్టి పనుగ్రహమున్నది కదా, విశేష
 మేమి? అంగురేమో ఆదాటి కలసిగిరి ఇగిరివారు
 గంటలకు 88 కలలు మూరిమే. తెలుసునముతో ఒక
 దిండు మునికొక్క పంజెర్నికలముల వనుల క్రొత్తది
 పంజెర్నికలము కదా? జాతక మూర్తియు లబ్ధంబిగా,

“మనో పాప వివరార్థాః
 ప్రేత ; పక్షిని దైవతి.”

అని అనురసించుకు ఈ పంజెర్నికలమును కాశ్యప
 ముగ నైపుంటిముచేయున్నాడు. ఈ పంజెర్నితో
 రోగించితిమిని, ప్రపంచ కాలమునకు మూడు నెలల
 పూర్వమే మహాకు విగణ వేనుదాటి తెలు పక్షివాదిని
 పిచ్చిదిగిడుకా? అదిగా, కిచ్చుకొన్నికలల కలలు
 కుండిన ప్రాణపంజెర్ని భియును 1954 జూలై మెలో
 తో లగిపోయిన దినుల! గంభీరము గదియొన్న
 కలలు (కిరి) కుర్చిగలములను నుగు కుక్కురుద్విషికి
 అంగుకొనుక పొవుచుండుట! కియులను కదిలి
 మేలుముగా కర్మక్రమము పాగలంబు మూనిన
 ఇది. అంతో, ఇంతో, ఇన్నియును నుగు
 మహాని పనుప ప్రీతి మూచించిగా, మహా కుక్కురు

విశ్రేష్టత అంతా సుభోదగ్ధముగా పరిణమించు
నది తెలుపుచున్నది. అరిగి భారతీ తయారము తెంత
చక్కగా అరిగిపో, చూడుము.

లక్ష్మీధిపతి కుమారుడు వ్యక్తిత్వములో మున్నాడు.
పప్రహుధిపతియే, చతుర్ముఖుడు మున్నాడు అధీశ
ముఖుడు ఈ కుమారుడు; పేగా, గండపంధిలో చూడు
టకే సినిమాగానున్నాడు. అవగా, గర్భయందరి శిశువు
యొక్క జీవితము తల్లియొక్కయు, వైద్యుల
యొక్కయు ఆధీనములో నుండేదనుట! దాకను శిశువు
శిశువు చేయించుకొన్నది తిరిగి ప్రాప్తిహించుట
నిండెనువను గండముకాక మరేదీ? లక్ష్మీయందరి
ఇంద్రునిపంపెనాము వా సత్యము కప్పిపుచ్చి,
వైద్యుల కన్నులకు కాయక పెట్టి. వారిని మోసగిం
చగా, వారు కత్తుల మాగుతుంటే గతా?

ఈ జంపమునకు ఆధావారింధిమైన కాలమున
గ్రహస్థితి ఎట్టిదిగా నుండెనో, ఇంచుకొని పరిశీలించెను.

ఆక్షంశే
శ్రాంతి

జననమునకు
నరే

	X 10-0	సూర్య ఎనాము 5 9	న 19.19
		(సాయనము)	1 18.85 వ 21.38 కే 24.53
గ 24.58 ం 7.31 కు 0-0		అధా రము	నూను 24.44
మ 28-11	న 1.27 కే 7.18	చ 21.34 ం 26.10	

శ్రీపద్మ పక్షముగా దిగిపోయి దృశ్యంగా
ములో చూడగా, కిరిగి జనమిది. జ్యోతిషము
ప్రేమింక ప్రవేశముగానున్నది. జ్యోతిషం ప్రాచీనము
నిర్లంకధామ అయినది. ఈ గ్రహమునకు ఆధావారిం
ధిము 29-12-1958 వ తేదీన, 6-15 Pm. (ISI)
కాలములో జరిగిందని తేలును. అవగా, జనమునకు
పూర్వము విశి కృతీప్రవాసముల పై పడుచోట

దివమున, జ్యోతిషపు లక్ష్మీ దంతులు తిను సావము
లను చూపుకొగిరిన కిరములో, ఆధావారింధిమైన
దనుట. అప్పటి గ్రహభావ స్థితిని ఈ సాయన
చక్రము చూపగలను.

అశ్వగృహతరవి ఆ సమయముండగా, మూరారి
చూరపువగులును ఉదయించుచున్నాడు. ఇది లక్ష్మీ
మునకు ప్రబల శిధి అందులో రిది "వచనీతిముఖ"యను
దృష్టకాగలో నుండును!

"వరేతు పవనంభాగం |

నీరేచ్యుపిగ పంచమం |

ఉధియే పరిసుంచెన

మహితి ముఖం చిగి.

వచనీతి ముఖ, సావ

మస్తిర దీ గ్యుల్యయేత్,

అస్యధాచే ద్వివక్షింతి

మహితిముఖం చా"

అనుప్రవాణముచే అదివను రోచనూషితిమెనది. పేగా
అది అమరపంధ్యాకాలము! ఇక, లక్ష్మీధిపతి దంతుని
చూచిన, అరిగిపో ధాగ చిత్రావక్షిరపు "వివ
వా" లో!

"విష్ణువా: వివవాడిగా" అని, కార్య
విష్ణుమును నూలించు స్థానమది ఇట్టి దంతుడో,
నగున కేంద్రమే పంధింపిరి త హుకేగువుల పడును
సరిగి మహాతయారితుల ఇంద్రుని పంపెనామునకు
బోవుచున్నాడు! గర్భము ప్రవేశమాయెను తిరిగి,
యథామై. వైద్యును మోసగించుచు నూనె కాదా
ఇదే? నాల్గివై వాధింతి సుకుప్పెనో, ధమక్కును
వలలలే, మరేమును ప్రవేశించెనక, గత పంధిలో
అలాగుచున్నాడు. ఆ కిరింపింతా మూఢుడైన
కుండవి ఆధిపతియందే నాల్గివచామును నిలిచి ప్రబల
కాచి పను. పేగా ప్రబల శిధి పంధికోవలకే నిద్రిముగా
నుండుట విచారము. ఆ కృతాదుండునది పంధివ
భావములో.

"భామ: పంచమధిగతే.

జాతిం జాతిం వివాకే నతి పుత్రం."

అనుచున్నాడు కలాగారికి ఈ కృతీని గర్భ
శిశువునకు కేతుకారికాను చాచివచ్చుట, ఈ కృత
వికే అచిను (మృత్యు) భావాధింతి కిరిగోడు!
పంధివైవాధింతియై, పంధివై వాచములో నున్నా

దగుట తప్ప, ఇతర గురుగము లేవీ ఈ కుట్రలో చేతులు
మీదగన్నము, అపారాధగ పరిస్థితులు, క్షిప్ర చికిత్స
భయము, తదితర అంశాలను—వీరికి ఈ యోగము
తెంతో తీరియిచ్చునని దగుటలు గమనింపక పోరా.

ఇటుండగా, ఆధావమన వారము దినములకీ,
5.1.1954 వ తేదీన వారము 14 వ భాగలో
మార్గగ్రహణము వచ్చింది. అనగా, అధావలగ్నము
వపు శేరుగా ఎటు ఎదుటనే! కుట్రచే, చదివేది
ముఖగోచరము, సంధ్యాపనులు చెప్పవచ్చును. కల
ఆధావకాల రవి భావ సంపాదించి యుంటిని
యొందిన దోషములను గ్రహణకారగమున నూరితలు
పెంచి అవాడు అధావలగ్నమునకు చేరువార అం
దించివాడనుట! రవి ద్వితీయ (మి: 1)
స్థానాధిపతి అనుటచే, గ్రహణకాలమున
కలిగిన అవార దోషములను కౌటోక, ఆ దోషము
గర్భమువపు వ్యాపించి దానికి మూఢత్వమును తెచ్చి
పెట్టింది. చంద్రుడు (లగ్నాధిపతి) ఇంద్ర పరావాసము
లోనందినా, కుట్ర కుట్రల కుభిద్యపియున్న
కారణమున మూఢత్వమేనా, క్రమమున పోగుయి నే
వచ్చెను, కాని, పకలములో చలవాదులను మాపక
వైద్యుల కన్నులకు గుమ్ముగొట్టింది.

ఇది అట్లుంచి, ఆధావద్రమనకు పంబంధిం
చిన మరీయొక్క విశేషమును గమనింపిము. ఆధావ
మీణమునుండి జననమువరకు ప్రతిపక్షిత్రికాపాంతమున
అధావలగ్నము ఉదయించు కాలమునకే చంద్రస్థాన
మును పాధించినదో, ఆ చంద్రునికి కయ్య కుభాకుభి
గ్రహద్విష్టాగదుల మూలమున గన్పింపిండుమునకు పంబం
ధించిన బాగోగులు గ్రహించవలయును సంప్రదాయ
మున్నది. ప్రశంపలోనున్న ఆధావమునకు ప్రతి
మాపాంతి చంద్రునికి అనుబంధములో చూపబడి
యన్నది. (అనుబంధమును చూడుము.)

ఆధావారంధిమునుండి వాక్షిత్రికాపములు ముగి
సిన తేదీలు అనుబంధములో మొదటికాలములో చూడ
వచ్చును. ఆ తేదీలలో జన్మచంద్ర స్థానము (జనగా,
కర్కటకములో 18°-38') ఉడుమునువట్టి కాల
మును గుడించి, ఆ వేళకు పరిమిత చంద్రస్థానమును
పాధించుట ఈ ప్రయోగములో ప్రధాన మౌత్రిము.
అట్లు పాధించిన మాపచంద్ర స్థానములు 1 నుండి 10
వరకు పకలములో కలవు. ముగ్ధులుందున్న శీతశీతలము

ఒకశాలలో ఒకవైపున, రెండవశాలలో మరొక
వైపున చంద్రుడు క్రమముగా నిలుచుచు, అయినక
మాపాంతియన మౌత్రిము శీతశీతలపై నిలుచుట, తగు
వార మరల క్రమముగా రెండు వైపులలో పంబరిం
చుచు, ప్రపరకాలమున శీతశీతలలోనే జన్మలగ్న
ముగా నుగుట, అనునది పర్య పాధాగముగా అగును
కార్యక్రమము. శీతశీతల ముటా కంభావ క్రమమున
యీ చంద్రుడు చేయు ప్రవక్షిగములు ప్రతియముగా
జరిగి పందము మాపాంతియన శీతశీతలపై నిలిచినదో,
పిండము ప్రమాభిర్భక్తి గొంది చలనము వారింభింప
గలగు ఆ చంద్రునికి ప్రబలవేగులు వచ్చివచ్చును, అతని
పంచారము క్రమము తిప్పి, దొంకలు తిరుగుచు,
వైమాప్యములతో, ప్రబలవ్యాధితో నూచించుచు,
శిశువులకు గలిగిన వైషమ్యమును తెలుపగలగు ఈ చంద్ర
చార్యక్రమమునకు “ఆధావచంద్రావతరణ” మని
పాంశీక నామము.

ప్రశంపలో నున్న ప్రజానికలో, తృతీయ
మాపాంతియన చంద్రుడు తన ప్రవక్షిగగలిచి కొన
పొగించలేక ముందుకే పొగి పోవుటయు, పందము
మాపాంతియన శీతశీతలము కలుగుకొనకాలక పోవు
టయు, పాంశీకమతాగ్రహణ గమనించగలగు. ఆ కార
ణమువలననే, శిశువులకు చలనశక్తి కలుగ లేదు.
ఎనిమిదవ శేల కయ్యుంపుట్టికి చంద్రుడు శీతశీతలం
టుగా, చలనము ఆంధ్రమే, తగువార రెండు శాలు
క్రమముగా పెరిగి, పదివాక్షిత్రి మాపముల అపంతిము
నాఖ్యపవనము జరిగింది.

తనమాపాపద్ధతిలో ఆధావచంద్రుని చలన
మును చికిరింపుచు, మాకు శాలులకు రామాశీకువుల
మగ్ధమునకు వచ్చుటచే, చీకటిక్రమ్య, ఆ చంద్రుడు
దారితిప్పివాడు. అయినకశేలలో ఆ చంద్రుని పొదిరి
పట్టి చంద్రుడు మాకు కప్పెను. పందముమాపాంతియన
చంద్రుడు చంద్రునివెనకే (గుల 28°-38') నిలుచుట
తోచెనని. గర్భమునకు చలనశక్తి రాలేదు. వైద్యులు
'బల్' అని నిశ్చయించినాడు. అది చంద్రునివాడు,
ఇంద్రవాలము! పదిశాలుల చలనచంద్రుడు చతుర్థాధి
పతియను చలనకుమరి అర్చిగొన కుభిద్యపికి రాగా,
నాఖ్యప్రపరయననది.

పరకాని, అందను అభునికవైద్య ప్రకాండులను
“బ్రాహ్మ” వేదం ఈ గర్భము ఒక ప్రాచీన పంధ

కాదు. వైద్యుని మామిందలేవోవుట కనుక
 గను? అంగరహి? ఇంద్రులను ప్రాచీనుల,
 అగ్రాచీనుల, భేషముగను, కాని, ఇంద్రుల మాత్రము
 ధర్మమునది. ఆరావంధ్రుని ఆతి నోవయ్యు
 పటింకితా? భాగ్యమునున్న బృహస్పతియొక్క శుభ
 కోమిష్టియొక్కటే ఆ ఇంద్రుని రక్షణము నీకు
 గలది నని దగ్ధులకు ఉద్దేశములు. కాని, ఆ బృహ
 స్పతి 1884 జులై నెలదాకా, ఆరావంధ్రును దేని
 కొలెను? అనుకొని పురిషులు రాతను.
 అప్పుడే, ఆ ఇంద్రుల ఆయుర్వేదముగని వాగ్దేయిం
 చుట, పాశ్చాత్యుల గుఱుల నందరి తెలుసుకొని
 గర్భము ప్రతుష్టతెగులు కలుగుట ఆ ఉదాపు నుహిను.

మరియొక్కటలు. మన జాతిక గ్రహములతో
 మిలిచిపడి సంబంధమును సంపాదించిన గ్రహములు
 కల గ్రహములనుండి ఉపయోగము, క్రీతుప్పడితోనున్న
 గ్రహములకుల గ్రహములనుండి కేళిము, మనకు సంధించి
 గలదను జ్యోతిర్వాస్తవ పరిమరహస్యమును మార
 కను వివాహాది సంబంధముల పక్షములలోనూత్రిమే
 కాక, కేళిత్వసంబంధములలో నెలము ఈ విధి
 నిష్పాదకముగా వర్తించుచున్నది. శాగి ఆశాగ్ర
 ధియను మాచించు గ్రహభౌతి వ్యాప్తియంతో
 వైద్యుని జాతికనుందరి ప్రాగ్రహములకు విషయపుష్టి
 సంబంధము నిచ్చునని ఆతిదెలి రావైద్యుడైనా,
 ఎంత కానామ, విముడినా, ఆతిని చిత్పిలవ,
 ఎంతలది శాగి ఆవాంతరిమే ఫలమును. అట్లే,
 వైద్యుని శుభగ్రహముతో శాగి శుభదృష్టికేగింతో
 ఆతినుభిముగా, వ్యాధి నివృత్తింపాలను. శాగిని
 తిమి ను గ్రహసౌకర్యమును చూచుకొననిదే,
 ప్రాచీనకాలపు ఆయుర్వేదవైద్యులు చిత్పి వారం
 ధించెడివారు కాదు. ఆశుభసంబంధము చూపట్టినపుడు
 ఏదో హామిష్టి తిప్పించుకొని, శాగిని ఇతివైద్యుల
 యొద్దకు పంపివారు శాగి హితిమే వారుకొనినది.
 ద్రవ్యాధిమే ప్రవాహదర్శమున నున్న ఇంద్రు
 కాలము, వైద్యుని దర్శమును పాటించుటకము.
 "శాకాద్యుల నుభౌతధింతు" అను లోకల్యం
 దృష్టి ప్రాచీనుల పరిహారము. "ఉద్ధర కాశ్య
 వాత్యం" అను వ్యాసముతో ఆతిర్వాగ్దేయి
 ఇప్పటివారి ప్రధానమైనది.

ఇట్లే శాగి అకాశ్య, విలకరి వైద్యులకు

అనుభవముగా పాదములను వయస్కరముగా నిల్చి
 నిల్చిపోవారు:—

"వైద్యరాజ, వయస్కర్యం,
 అనుకొన పదకోదా;
 అనుకు మాం దే ప్రాజాన్,
 వైద్యు: ప్రాజాన్, గానాని"

ఇట్టి కవులు జ్యోతిర్వాగ్దేయ ముత్రము వదిలివారా?
 పోవెను.

ఆరావంధ్రునకు బృహస్పతి ఒకటి కదా
 హితుకు? ఏ హామోగ్యము నిచ్చినా. అతికనుండియే
 రావలసియుండును. అతిని నిర్విచిద్య, అభిరుము
 లు వస్తువులు జాతికములో అతిని ప్రాధాన్యముగల
 వైద్యుడు, హితిము నొపచూర్చాలని అను.
 బృహస్పతి గానితుల విషయంలో (80 క భాగ) 80 క
 భాగలోనే బృహస్పతియుండగా జరించిన వ్యక్తి
 ఆ వైద్యుడు. అతికు శిశ్పివది బృహస్పతిగారి
 పవారిని విద్య. అతి దీర్ఘమందులోనూ బృహస్పతి
 నూచించెను ద్రవ్యములే ముఖ్యముగా చేరియుండ
 గలవనుకొనుట అసంగతిముకాదు. ఆరావంధ్రును
 నందరి ప్రపరభావార్థిపతి మహాని ఆయుర్వాగ్దేయ
 కేని, ఆశాగ్రవారియను రిని ఏదో, ఆ వైద్యుని
 లగ్నగతి బృహస్పతినుండి చక్కని శుభదృష్టి కలదని
 దగ్ధులకు గమనింతును. పాగా, ఆరావంధ్రుని
 అతిని చిత్పి ముగించునది (కుంభము 19°) ఆ రావ
 ధియుని అతిని చిత్పి ముగించునది (మీనము
 80-21) చిత్పి దృష్టియుండుట దేవానుతము
 హాకార్యము? అతిని చిత్పి ముగించు గర్భమును
 కలుగులో నిలిచి విని? ఆమెను పరిక్షించిన అధునిక
 వైద్యుల జాతికములలో ఆరావంధ్రుని ఇటి
 హాగర్భము వచ్చియుండెను. కాక, ఆరావంధ్రు
 ధియులకు వారి జాతికములనుండి ప్రాగ్రహ
 వ్యాప్తి వచ్చియుండెగలను. కనుకనే, వారు నీకుత్తు
 లను చూచుచు, ఆ గర్భమును కేళితు నువ్వించిరి.
 వారి జాతిక హామిష్టి ధించెడిది, ఈ అర్థము ముగ
 యగా చుట్టల వ్యాసము.

అట్లేనే ఆ శాగి ఆయుర్వేద పండితుని
 కేల ఆయురి యుండెదా? అను ప్రశ్నకుట
 పాదు. తిది అపాధాని గర్భము, హామె, ఆమె

కెలు తెలియును? సామాన్యులుగా, పగులు రాశి యందు సూర్యమునే ఆమె అక్రియించివది. ఆమె జాతి కము లభించి యుంకినతో, ఆమెకు దుపదవి తెప్పటికి ముగిసిపో, గురువు ఆమె కెప్పుడు ముముఖుడయ్యెనో, మలభిముగా గ్రహించియుండును ఆమె కిట్టి గ్రహసౌకర్యము రావలయును కదా?

ఒక విశేషము చూడుకు. గగ్గములకు వివిధ వాక్రిత్ర నూపము నిండువదిగా, 30-6-1964వ తేదీన, కర్కాటక రాశిలో 8వ భాగములో నూన్కొన రాము నుచ్చించి. ఈ గ్రహము ఆ వైద్యుని లగ్నానికి బృహస్పతి యొక్క శుభికోగ ద్విధిని స్వీకరించి, ఆ తీజస్సును చలగా ఆధారరతి అందికొనివదికదా? బృహస్పతి అనుగ్రహము చలన రచికి దోషములు విడిగిపోయివది. ఈ గ్రహదాసంశిత మే యీ వైద్యుని వ్యక్తియించుటకు ఆమెను వైదానుగ్రహము కలుగుట. తగుతాతి వచ్చిం పార్థిమి వాడు చింద్విగ్రహము. 16-7-1964వ తేదీన, కర్కాటక రాశి 28వ భాగలో ఈ గ్రహణమువచ్చుట. రవి వగులులు చేరియుండగా, చంద్రుడు పునపకమున లచే. ఈ గ్రహణకి కిగి గొప్ప ప్రభావమున్నది. ఆపగ్వి కామముల 18వ అక్షంకి ప్రదేశములో కేంద్రము లిట్లుండెను :

- (i) చకిమకేంద్రము=28వ మల
- (ii) లగ్న కేంద్రము=14వ మకము.

అనాడు ఇంగ్లగుడు నులగాకి 24వ భాగలో చకిమ కేంద్రముంచి యుండుట! రవిరాజు లొకవైపున, గ్రస్తచంద్రుడు మరొకవైపున పూనిపలుగా, ఈ ఇంగ్లగుడు ప్రబలబేదలయివాడు. గగ్గము వాక్రి యించియుండిన ఇంగ్లగుడు ఈ నిబ్బతో పదిరి పోయింది. అప్పుడే, గ్రహాంగ్గము ఆధారలగ్న ములకు నేగుగా ఎగుగుగాయ్యల వైదిబాక్షిగు. ఆ వైద్యుని చరిత్రనువుతో (నూపగాకి 15వ భాగ) మిత్రిచ్చిస్తేని సంపాదించి. ఆధారలగ్నములకు దానిని చే తీయుట ఈ గ్రహాంగ్గము కార్యము. తగుతాతి కొన్ని దినములలో నీ పదిమ న వాక్రిత్రహాపము రిచ్చు పిప్పికి, చికిత్సాఫలముగా, చంద్రుడు జీవితరేఖను

చేకొగిరివాడు. గగ్గములకు చూకికొచ్చివది. గంపమును తిప్పించి బృహస్పతి రక్షించివాడు. ముఖ ప్రసవము దానిభము!

గ్రహములు నెడుపేరియువనుకొనట పార వాలు వాతానులలో అరిపడిన ప్రాపములు. బృహస్పతికి గ్రహముతో నాకికి కలపంబం;ము, త తిక్కిలి గ్రహముల ద్విధి, మున్నగు శక్తిగుల వనువరించి, అరి గొప్ప హామను కాది, గొప్ప అహితిమును కాది నా చిందెలలవు.

వాగ్విము పెగివది. ఇప్పటికి ఇంత చాలు.

ప్రతిపదా మన్న గగ్గమును పక్షించి గుల్మముని వీధాంతిగించిన వైద్యులకు శాస్త్రప్రాపము వాట్ల మది కొని, జాగ్రూత తిక్కిల అరి కో, చెప్పుట వా అతియు కొగు. వారి దివ్యలో వాకి గొప్ప ప్రాదిగ్యము కలగనుటకు సంకహములేను. నోగి హితిరముగా తిరు జాతికి గ్రహములు లేన్నచో, తినుతుండి ఆ నోగికి మోక్షలగదను గహలరి ద్వితిశాస్త్ర రిహాప్యము వారికి తెరిసి యుండవోయ్యును. దివ్యశాస్త్రములెని ఇది పహ లోకల్యగములకు పరికిరచ్చు గొప్పశాస్త్ర ముని, హాపము, వారికి కలకాలలలో చెప్పిం వాగంపగు. చెప్పియుండినా, ఆమధినిములో దాని పశ్యము వారికి గొవిరించి నుంపెగు. అండినా, ఈ గెండింటికిల పంబం;ము వారిలో ఆ శిశువు అప్పు యు కొగు. ఒక వేళి అరియు అయినా, “నా గ్రహములు వీజాతిములకు గిల్లు మిరయే! దాక్కిగును మాయ కొముక్. ”అని చెప్పల అర్థమున్న వైద్యులందరినీ, వారికి ఈ కాలమున మేపెలు, మోహార్లు లభించుట అసాగ్యము.

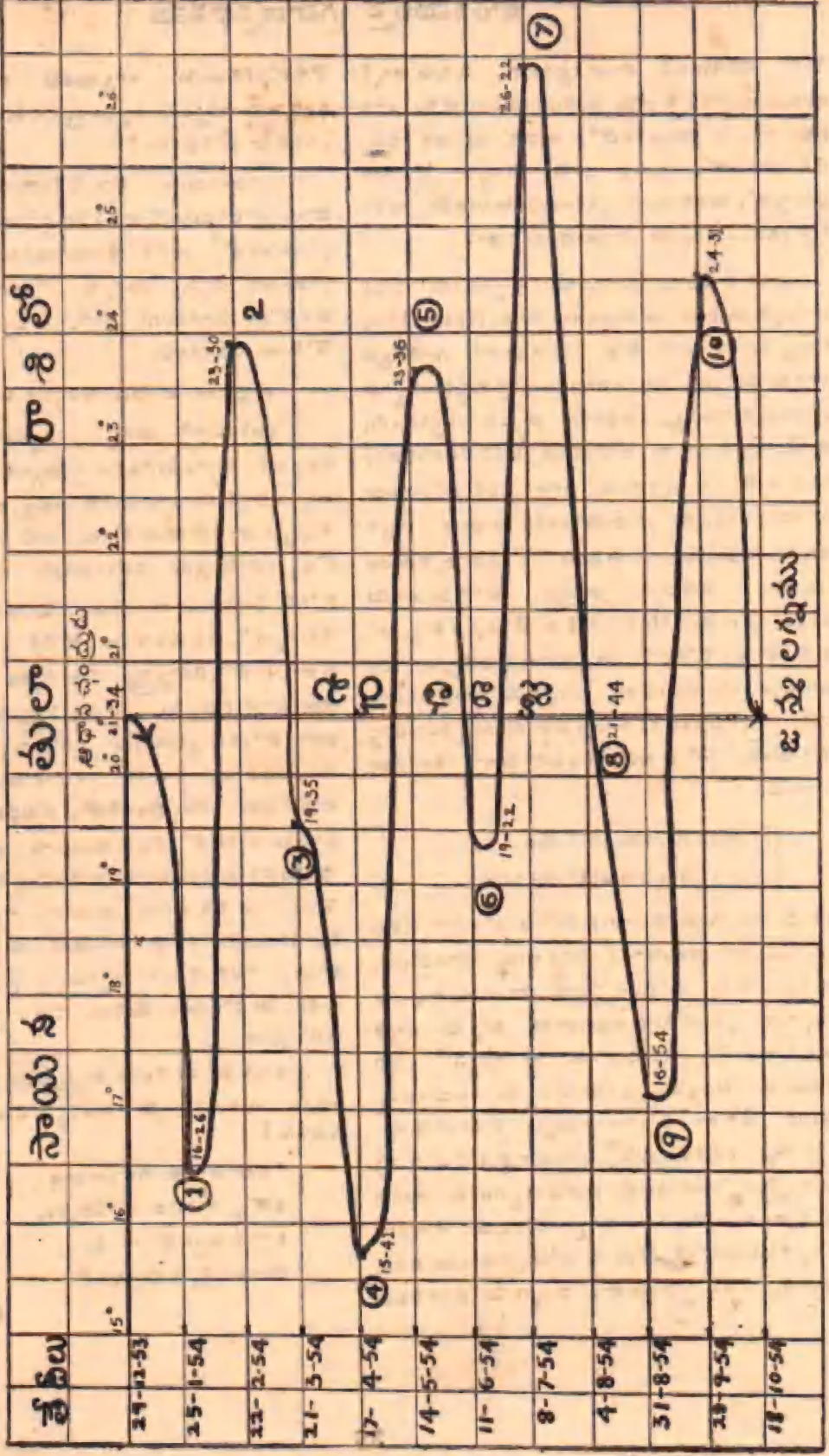
కనుకే, ఈ గెంకు శాస్త్రముల పనుషి ప్రయో జవము మన కిప్పుడు అలభ్యమయివది. కాల మహిమ!

“ఉదాహరణ వికలాహం
పత్కరాహం న, పర్వతః,
కర్తార మ్మలభా నోకే;
యోజా ప్రక్రి ద్దుర్లభః.”

(మహాపీఠము)

అనుబంధము

ఆధాన చంద్రావతరణము

గురు శిష్యులు

శ్రీ మోచర్ల రామకృష్ణకవి

ఒక సెయ్యేలు కానబడుచున్నది, కంటివె యాకుటంటికిన్
నికటమునందు : దానిదరి, నిద్దళు జాతి వితర్కి మీద ని
ర్వికృతి సుఖ నగస్థుడయి వెల్గెడి వాడె నమర్థిరామదా,
నీక మనపాఠః జేయఁగదనీ యభివాదన మ మృహర్షికిన్.

రారయ్య, యయ్యతీర్థడు
చేగువకుం జేరి, గదియనే పాఠనిఁ గ
న్నారం గని నిన్యతి చే
కూరం జేరికొని చూడగొందము సుకమున్.

అరొహిందతి మిఁక నొక
బా రెమ దూరమి తనీయ పదవన్నిధి : యిం
దొంకిలి, తిత్సారావ సు
ధారినిముగ మనముగ్రోలుదము నయనమున్.

ఉడుగలు వృక్షశాఖలనుండి వడిగ దిగివచ్చి, కాతుకం
బడఁగ ని తిండ్రిగినువంతయుఁ బ్రాశుచు నున్న నేమికో!
వడివడి మైఁ దదంబములపై నిటు చిల్కలు గోరవంతుల
జడియక నిల్కడగ నిలచి చంచువున్ గిరిగింత వెట్టిన!

జ్ఞాన విజ్ఞాన పక్ష సంధాన కలన
సూత విజ్ఞేవ మెనయని శాంతి వదసి,
నిండుకొను నచ్చిదానంద మండలమున
నరుగుచున్నట్లు తోచె నీ పరమహంస!

వీనులఁ బడుచున్నది బ్ర
హ్మనందనినాడ మొకటి : యదిరా! యిది యా
మానిమణి హృదయవీణా
గానమె యా నేమి! హాయిగా విసనయ్యెకె.

"చక్కపాంచాలికల్ నిర్మించి, మూపిరి
 పోసి, మాద్యమము జేసినావు
 మా చీకటింటికి ముగిసి పోవని చెందు
 దీపమును బ్రసాదించి నావు
 నిత్య నూతనమైన నీ వృష్టి వైదితి
 నీమీందులకుఁ గన్నునిచ్చినావు
 నిదుర మేల్కొను పూరి నెత్తావులకు దావి
 యువ్వంగు పృథ్వీయంబు నోపింగినావు.

కనికరించి, మధురకంఠము దయచేసి
 నావు - మాట నేర్చి నావు - నిన్ను
 గూర్చి పాట పాడు కొనుటయే కద, నేను
 జేయఁ గలిగినట్టి నేవ దేవ!

"వేదవేదీధి విహరించు నిన్ను నా
 బలుకులు మెప్పించఁగలవటయ్య?
 ప్రజ్ఞాన మునుఁ దైన వానికి నీకు నా
 యర్థముల్ గ్రహ్యము లగువటయ్య?
 విశ్వప్రబంధికి విభిన్నునిన్ను నా
 కవన మాకర్షించఁగలవటయ్య?
 నారద ముని తాతగారికి నీకు నా
 గాన మాదరిగేమి మానవటయ్య?

నేను ధన్యుడ నగుటకు నీ మహిమ
 విచ్చియును రాని మాటల, నిచ్చకొనిది
 పాడుకొనుటయే - నా ప్రజ్ఞ బలుకుటను
 వియిపు గాదిది, మన్నింపవలయుఁ దంద్ర!"

శ్రుతిహిత భగవన్నతి యీ
 విముఖ దశదిశలఁ దాండ విందుచునుండు
 యతివతిని గదిసె నిదిగో
 ద్యుతిమంత్రం దోకఁడు భక్తిరుక్మం దగుచుక.

మౌనశాంతి బగు ఫలమండల, మురళ్యాటన రాగోల్లస
 న్నివకంజంబుల నవ్రుక్తములు, ధరిక నిమిష దక్షిణులై

న విలోకములు, భూయంత్రమునక భావేందు లేఖనానిక
నివ్రాసా కుంకుమ రేఖ - యీ పునఃపఠనం బెవ్వఁడో నో కదా !

వరిగి మెలుగు మేలిమి ననల్ గుటియంచెడి యాబరమ్ము నో
పురిపు మనోజ్ఞ సూత్రమును బూరిక మైగొని, పూజ్యుడైన యీ
పునఃపఠన మూర్తిపై పలికి పొందికగాఁ దాపాగ యయ్యె - బై
గరగరికల్ వెలార్చునది కల్కితరాయనలెక విరాజిల్లె.

తాను దాచిన యాగే ముత్యాలలోన
నిగ్గుఁ దేరిన కొన్ని సంధిఁల జేసి,
యింపు గుఱుతురాయి చేయించి, యశని
పాగలోఁ జెక్కినాఁడేమి పాగరుండు !

‘తేజవ మీట వైరి వితిక బ్రవినాశ మొనర్చి కాని భ
ద్రాక్షణోద్యమంబునకుఁ దాల్కొనఁ జోసవి యుగసిక్తఁ దా
గెకొని యుండు నితఁ, డటుకానియెడక, దరుణుండు క్షౌత ల
క్ష్మీశలితుండు గడ్డములు మీనము లూరిక పెంచునే యిటుల్ ?

వీరము శాంతముగ గలసి వీరియెడక నలకొన్నయట్లు సాం
పారెడు మూర్తిపెంపు నరయక - మఱి నెన్నడ తిరులోని గం
భీరత కుంభినితె సుమీ యితఁడంచు వదించు - వచ్చుచు
న్నారచె కొంతకుల్ భటులు నల్వగు తచ్చరగా నుపాదులై.

నిలిచి, యతఁడు మూర్తి నలరెడు తలపాగఁ
దీసి భటుని కేల వేసినాఁడు -
అమగుఁ దామరఁకుఁ దొడిగిన పాదుకల్
విడిచి, మాని కడకు నడచినాఁడు.

ఈగతిఁ జని మునికానఁడు
సాగిఁబడి మొక్కిలేచి నమధిక వినయో
ద్యోగమున నిలిచె నేత
ద్యోగీంద్రుని కించకంక దూరములోనక.

తానుజేసిన చేనన్న తల ధరించి,
నేలఁ బద్మాననస్థుడై కేలుదోయి
మోడ్చి, మాపులచే దన్న మోయుచున్న
వాఁడువలెఁ దోచు శిష్యుఁడోడ గుఱుఁడు.

“ఓయి శివా, వత్సా, దీ
హ్వాయువ్యము గలిగి మోగుమయ్యా, యార్య
న్యాయాగమ కాఖిలు క్రొం
జాయలఁ జివ్రిరింపఁజేయు చైత్రుఁడ వగుచుకా.

“నీకు నేకరించుఁగాక లోకేశ్వరి
మహిగగతి నను న్ననుంగళములు
దక్షిణావధంబు రక్షింబగుఁ గాక,
నిగహముల నుండి నీకతమున !

“ధవనీకు నిగమములో
వివసించుంగతి జగము నిశ్యమ్మును - ధ
ర్మని నీయమ్మగహములో
వవరిల్లుంగఁ యుల్లనిమున శివాజీ !

“నోయమునఁ ద్రొలిందువు
లోయమునక నెరియు నోయి, లోరమ్ము ధ
ర్మాయ న్నిమును తన ర్చిడి
నీయశిము నెమ నై పేడినిచ్చకమునకా.

“త్రైవిద్య వృద్ధులను శి
ద్ధావిలసిత బుద్ధితోడఁ దప్పని వరిగా
సేవించు వినయధనులకుఁ
గోవిందులకు శుభము లరుదె గుణరత్న నిధి !

“అవినయులై సుతహిగ బాం
ధవయుతముగ నాశిమందినారు నరేంద్రుల
వనినయులై వనసీమల
నివసించిన వారు కఠిని వృషతిగ్వంబుకా.”

అని ప్రబోధ వాక్కులను వెల్వరించు నీ
యవనిరమునఁ దోచె నాశనమునఁ
బ్రాగ్వికాంతరమునఁ బ్రత్యగ్ సాందర్య
కందమైన శక్ర కార్ముకమ్ము.

గుబ్బతిలైదు గున్న యేనులవిధాన
వాన మబ్బులు గురువులునాటునుండెఁ,

జననం జెలరేగ సారంగ సంచయములు :

గిరి శిఖర మెక్కి పురివిప్పే గేటి యొంటి.

“గురుదేవ, జలధరమ్ములు

త్యరపడుచున్నట్లు కానబడుచున్నవి : దే

వరవారు వర్ణకాలం

తరిమునకుఁ వేగిరముగ దయచేయఁ దగున్.

“చిటిపాటి చినుకులపొడిలు

యటుఁదోపదు - కుంభవృషియడియాలంబుల్

స్ఫుటమయ్యె : లెందు, గొడుగున్

ధటుఁడిదె కొనివచ్చుచున్నవాఁ డిచ్చటికేన్.”

అంతః బారికాంక్షి యనురాగ మిగురింపఁ

గలితనంపుఁ బెంపు కందిధింప

“శివశూమార, వాన చినుకు” కీ లీలః

దగవు మాలి యులియఁదగు నటోయి !

“చిన్నంబోలు గుణగ్రహ

గోన్నిదుల కొక్క ధర్మ మువదేశించున్

చిన్నమవున వర్ణంబిది

యన్నా, యెఱిఁగింతు దీని యర్థము కీకున్.

“పేర్ని నెటు శ్రావణాది చ

తుర్మానములందు వేల్పుదొర వర్ణించున్

ధర్మచిదుఁ డవనిఁతి యటు

లర్పిలి నిండ్రవతంబు నవలంబించున్.

“అభిరతి వసుధన్ నన్యము

లభివృద్ధికిఁ దెచ్చువాన పారిపాయఁడిచ్చున్,

బ్రథుఁ డభినుతుఁడై యుద్ధుల

యభిమతములఁ దృప్తి దీఱ నభివర్ణించున్.

“అగ్రహయణికాది మాసాష్టమిన

నినుఁడు తోయమ్మునే తోయమున గ్రహించు

రక్తి కాలమ్ముచే, నట్లు రాజ కరిము

రాష్ట్రమునఁ గొనుటదియె యర్కప్రతంబు.

“అఖిల భూతంబులం జొచ్చి
యనిలుఁ డెట్లు వంచరించునో యాజాడ, చక్రవర్తి
చారముఖమున వర్తించి స్వాధికాంక్ష
తముల సాధించు, నిది మారుత్తవతంబు.

“మిత్రులును శత్రువులు విప్లవత్రయమున
లేరు యమునకు, నమన రియై రహించి
ప్రియుల ద్వేష్యుల నియమించు - తేడు ప్రజల
నట్లు కాసించు, నిదియె యామృతవతంబు.

“బ ధనాన్తుని వదులుదు సాశేబద్ధుఁ
జేసి నందించునట్లు శిక్షించు రాజు
సావిరాధుల నొగి నంతయంబులేక -
నరిపతుల కియ్యదియె వారుణవతంబు.

“పూర్ణ రాజా సుధాంశుండు భూమిజనుల
చి త్తకుముదాధి విశింపించి జేయునట్లు
రాజు తనదర్శనముచేయు ప్రజలనెల్లఁ
బ్రముదితుల నెల్పుటరయఁ జంద్రవతంబు.

“ఖిలు లగు సామంతుల గుం
డలలో గాలముగ మెలఁగి, నిచ్చలుఁ బాప
త్ముల కిగ్గిరాముఁ డగుట
యిల నాశ్చర్యవతంబు పృథివీ పరికా.

“ఎమముగా స్థావరంబుల జంగమముల
భూతధాత్రి ధరింపు, నారీతి సతము
ప్రజలను ధరించు విచ్చక్రపాత బుద్ధిఁ
బ్రభువు - కావున నిది పార్థివ వతంబు.”

అని యీ పెరవునఁ దొరఁగిన
ముని ధర్మ సవచనమున మువిఁగి, ప్రయత్న
మున వెలువడిన శివాగ్ర్యుఁడు
పనివడి తపచూపు వాల్మీకిపులి నెఱవేర్చె

కలయఁ జూచి, మనకమ్ము ముమ్మాఱూఁ చి
భ్రూయుగమ్ము మార్ధ్వముగ నిగిడి
పృథుని నయనములు మతీంత పెద్దవిగా, వ
చించె గురునిగాంచి శిష్యుఁ డపుడు.

“అరయుఁ దాయతివృష్టి నయమి వరేణ్య !
మిన్ను మన్నేక మునట్టు లున్నదదిగో,
అంబరము చిల్లివకకున్న సంబుధార
లలమునే యిట్టు లిది జగత్తయ మోటు !

“గొప్ప మాకులు కొట్టుకొని పోవుచున్నచి
కూఁకటివేళ్లతోఁ గూడ లేచి,
పెనుతరంగములతో వికట తాండవమాడు
వనవ్యాముల కళేబర చయములు,
గిరికూటములనుండి దొరలుచున్నచి క్రంది
క్కుగవ్వనమున గంఘోహములు,
స్వీయహాసములు కోల్పోయె నిర్ఘ్నిరములు
నిర్జలతలమైన నెలపులేమి,
నేని మట్టమెదియొ, నెల్లా మెద్దియొ
వేటుపలువరాని వెల్లి యట్లు
చుట్టపట్ల నెగడఁ, శక్తేని మీచెత
రాలదేమి యబ్బరము మహాత్మ !”

అనుఁడు యోగీశ్వరుండు శివాద్యఁ జూచి,
చేందిల్చి, “కుమార, యచ్చెనపుఁ గూర్పు
ఘటన లేదిట, వత్తిసంకల్పఁ దాద్యఁ
దళల కల్యాణ నిలయుఁ డీమనిది లేదు !

“ఎరమపుగుఱుఁ డనుము, కరత త్యమనుము, ము
క్తి వ్యూహపుఁ డనుము, దేవుఁడనుము
నకలకెక్కు లతని స్వామ్యమ్ము, లేత డీ
యోపలబ్ధి కతడ చూపుదారి.

“బ్రహ్మ సాక్షాత్కృతింగన్న వాని కేదియు
గలుగ దవరోధ మతిని సంకల్పమునకు
వ్యభిచారము లేదు - నమస్తే భూత
మయః ఉతతః, తన్ని దేశ మన్నియును నెఱుఁపు.

“అంధ తెఱిగిన పరిమరపాస్యమయ్యఁ
గొంపటికె దీని కిటుకు దక్కును గదయ్య,
మహిని సర్వేశ్వరుని యనుగ్రహ మె సుమ్ము
నకల యోగమృదుకు సిద్ధులకుఁ బునాది.

“కీలక మిది - తెగిపితి, నిఁకఁ
జాలు శివా, ప్రాదుపోయె, సంతమనెంబులే
గీలుకొని, వీలుకాదిపు
దోర్ని విారూరి కరుగఁ దుదయమ్మగుదుర్.”

అని యా రాత్రికి ఛాత్రునిఁ
దనకడ నిలుపుకొని మునివతంసుఁ ఉతనికొ
వొనరించె విందును దపో
వనిధి భరిద్యాజమాని భరితునిఁ వలెఁ.

సాధంబులే మణిదీపికలే యవనికల్ శయ్యాదికంబులే కళా
ప్రాధాన్యంబులు వస్తుజాలములు నేవాదక్షిణుల సుధా
మాధుర్యంబులు వ్రడిసీరుల సోపన్నవ్య పానీయములే
సాధివంబులు భక్త్యభోజ్య వితతులే ప్రాదుర్భవించె ద్రుటిక.

ఇట్లు మునివృద్ధు యోగ సమృద్ధి కలన
నద్యుతముగ నముదూర్తి నంది నట్టి
నదనమున రేయి సాగించి, యుదయ మగుదు
అనుచరులతోడ సెలవుఁ గైకొని శివాజి.

సాహితీ సుగతుని స్వగతం

నాన్నా వాణ్ణి కంటే కొనివెళ్ళా? ముందు
 పనుకొంటే చక్కగా ఉంటుంది!" అని
 అడిగింది వాలుగ? నూనాప నీరజ. "కంటే యేమి నూ
 నాల పాఠికలంది! నీవు కొత్త పేజీ తెప్పి చెయ్యాలి"
 అన్నాను. "అలా! నాకు కంటే కొనాలి. అ
 ఇప్పుడు పాపన అని పక్కరిటిజను తెప్పించి. వాని
 కంటే నీకేమి తెలుసు పాపన ఎంతగి?" అని ముందరిం
 చింది పాపన నన్ను. "ఒకేసందే! పాఠికని నీరు ఇప్పుడు
 కొత్తపాపన అవుతున్నాయి" అని పన్నుచించి నూ
 అనిన. ద్వా నెమ్మి: మునుపే ఇదే కొనా ఆను
 మన్నాను అయినా నాని ఎండ్లగి ద్వా నెమ్మి
 క్రమంకొద్దీ కొనాని ద్వా నెమ్మి కేంబునివాది వరులం
 లాగ చుకుంటా పైపాకుంది. ఒక్కో వంపు తిగుకు
 దున్నప్పుడల్లా వచ్చింది పాపానికే ఎన్నులు అని
 పిలుచింది. కవి. తీగ దిగిరికి వచ్చేవరికి ఆ వంపుచాటి
 మరి కొంతిచ్చే గమనం నివీనుంది. ము పాఠికపాపన
 ర వివేచితు:—అని అనకుంటున్నాను. ఇంతిలోకి
 అడిగింది నూ అనిన "కంటే పాఠిక పాఠిక అంటున్నా రే;
 ఎంత పాఠికదీ?" అని. కొనలో క్రానుపరికి చెప్ప
 నట్లు; అనెంట్లో పాయింటి ఆఫ్ ఆర్గన అడిగింటాను.
 కెంతు వేల వింది పాఠిక అన్నాను. "చింతిగా ఉండే
 అనినా, ఇంకేమన్న ఉన్నాను?" అని మరొక
 అనుబంధ ప్రశ్న పిసింది "ఇంకా ఎన్నో ఉన్నాయి"
 అన్నాను డిటినుం పెట్టి పాక్షికాగ. "పరిగా ఇలాటి
 నగలేవా?" అని మరొక ప్రశ్న విసిరింది వ్యాఖ్యవాది
 ముద్రాయనికొద్దీ చిన్నులు. "కానావు ఇలాటి వే"
 అని ఎన్నాదాన విచ్చాను వారిమనాక్షికాగ. "మరి
 చెప్పిరిమండీ వాటిని? కొత్తపాపను పుట్టింది కిత్త
 కొట్టెరును కలా!" అని చెప్పింది. ఇంతిరికు చెప్పా
 వానినెం వా రిచ్చే అయినను. "ఇంకొకదా చెప్పండి
 వాటిని. 'పాపన పిత మహా' అయిపోత ను" అన్నది.

సంస్కృతి వాటకాలోని అంకవరణం
లాగ పాఠవాహుల వాటి గ్రంథసేవ వా ఎదుట
అవరించి వాడివ్రాలు పరిశీలించుటకొట్టి రెండు
దిమ్మక్కవాయిది. ఉద్యానవంశం విహారినున్న
ఇట్లు ప్రేమకులు కనిపించారు. నిర్మల నివాసం.

ముని మాపు పేరే. చిలుకల బాగులుగిది కూర్చు
చేగకుంటున్నాయి. పిరుగుచెన్నాకు! "ప్రియమీ,
మాదానా ఆ చిలుకల బాగును? ఆ కంఠం నుండి కింది
వంపుగా ఎలా దిగుతున్నదో! ఎగులక్రి మునమంచి
జారి కిందికి పడుతున్న పద్యలు, పూర్ణగాలు చెక్కిన
కంఠాల గా లేదా?" ప్రియంర లు విన్నవోయి అలా
మానూ చేశాంది

(ఉ ఆ పాఠశాలల పురగతి
సంబంధిత గణాంకాలపై పీఠరవి,

உதா. 2. 1000000

စဉ်းစား စီစဉ်နံ့. 1.75)

ఇంతలోనే నలగలలు - నా నల నలగలలు వినిపించాయి. ఆ నలగలలూ మా ఎడోనావరా ధ్వనించేది. ఒకచియోనిది! పరియారశేతం వెళ్ళాను. ఇదిగోనవూడు, అదిగోనవూడు అనుచు కంటివూ కలం గడుపునున్నదిమా! కలియించుకొని పక్కన పడుచు పరిధ్యాంవో, పరియోపించాననే భ్రాంతి చెందిందికాబోలు! తిన్నతనే కానించుకొంది. నేటిలాని నానల నలగలలంటూ జూగిపోయాయి. హాహం! అమెను భ్రాంతిలో నెంచుచుండి భ్రాంతి కూడా ఒప్పుకునుటరా నామే. రజ్జు పర్వ భ్రాంతి ముక్తి రియోనాం నునుదీ!

(పరిశీలించినది)
కామిని పేరు నిమిషాంతమున,

అప్పడా! ఉండుల్లో
 ఎవరికి ఎలావహించావోహించి. 3-88)

ఎంత అమాయకురాలిమో! ధర్మ పరదేశం వల్ల
గానీ బంధుప్రేమయి, తమరు పొనుబాటు తనివాడి
పోయింది. చెలికలైదు అనుభవించినదా—ధర్మం
మూలం వల్లగానీ ప్రతి విధిచేతిలోని గాజు
ఇలాగే పేగుతెయ్యక అని. బాంధవ్య బాంధవ్య
(5-58) ఇలా అనుకున్న ఎవరైతే వానింట్లోవుంటారు.

అరిగ్గా ఆహూయిక్తం చేయవ్వు అరిగ్గా
అహంశం దల్లపజేవాయంది, ఎంకుమా ఆక్రమి
కొవరిపై: కంఠం విరియాలూ నూలేడి పదా పర్య
కలమా, కవి, కుమారుడు తుర్రో లేచుంది.

కోడలు పాదాభిషేకం చేయటోగా రెండు చేతులతోని రెండుగాజులూ చూరి కింపెంద్రాయ—తింపాతాలపై. ఎంత రతింబడి అలరేలే మాత్రం, తింపమానవికోసం తింపకున్న కోపరీతి కనిపించిందా? తిమా కంట తడి పెట్టింది. (5-98)

ఈ దృశ్యం చూస్తుంది. అలాగు అత్తివాడింటికి వచ్చాడు. అపరాధాపైంది. అమ్మయేమో తీరికగా పెరటో పూసం చేయబ్బడి. ఒకే గజాల గలగల! వాటిలో అగులపై మామ్రున్న అల్లుడి పంపు పీఠి పనుకుంటో మీరే చెప్పండి. అలవ్వుంగా ఎందుకు వచ్చాడట. ఉదయమే రాలేకపోయాడా? ఇంతమా అమ్మయ్యేమి పరిచారెప్పుండి తీరగా గజాలను చప్పుకునేస్తూ ఒప్పుతో ముకోడం? పూసంచేస్తే మాత్రం ఆ గజాల చప్పుడు ఎవరు వింటున్నారయ్యా అలాగ్నీ? బాగుంది. ఎవరిద్రావ వారిది.

(అపరాధాల వాదన
తెలుపు విశలేష మోహనకృష్ణంశెట్టి,
విహిత్ర ఘోషాలోచన
మధురమితలో వ:అవధాన. 7-88)

ఉహా! ఎంత తిమమితయినా గజాలు చిట్ల గొట్టడం వ్యాయంకారు ఆ అమ్మయి అయినా ఏమీ ఎంగిలి భోగించింది. అయితే ఉదారితే తన ఆమె ప్రేయసినా పెరిగిపోయినా ఉండాలి పెండి పెటాకలాలేమి పిల్లరేతి గజాల చిట్లగట్టి రల్ల చేసి ఏం పొందింది? (5-98)

ఇది ఇరీరాగుంది. తన కుసంతి అన్నంతుడ కని పిచ్చంబే కో! ఎందుకు ముట్టాడు? ఆ ఇల్లాలపాపం తింపిరే మేలుకోసం కోకి పిచ్చంబు వెసింది. దానిలో విషమిచ్చి వా కలిపింకా? హాయిగా తినరాదా? ఏం? ఓహో! అదా సంతి! పరిపాపేంద్రో కృశించిన ఆ యిల్లారి చేతిగాజా అయిదులులా పడిందియ్యా. దానితో, అనకో తనకు పలకాడోకి వేసిన కయ్య అనుకోని కోకి ముట్టాడంటేను. తన ఇవో పేదలలో అయిల్లాల తన గజాసంతి మరచిపోయింది.

(పాపానికి కోటి
జేష్టిరి దిగ్గం పిపహిత ఘరణిపి,
ఓతంత కంతలో గరిత
మల వజ్రాతిలం పిండమ్. 8-5)

కలం ఒకరికిగా ఉంటుందా? ఓపిల బంధువు వచ్చుకు. ఓడలు వాండ్లమీద పోవ్వగలమన్నేదా!

కలిపిలేములు కావలసిందలు. ఒకప్పుడు ఈ ఇల్లాల బంధుగతులెలాలు గిరించి, ఆపండిలాల కొంతులు చెక్కిగిమింపడిలే మహామరీకేతనా! కలంబారింది. ఏమిచేసుంది నూ? తాటి మృత్యులపై కోవలసిందల్నింది. ఇంతమా పాపమండలులకు పాలెంగునులేండి? తాటి కమ్మలైనా అండమిస్తాయి. తారలైనా తింపరేస్తాయి.

(ఎరింది కలం కుండల
గండ్లల ముగిసారేను పరిగేను,
అల్లుల పనులకేసేం
పరిగిల్లెల తలచేంబజాఅమ్. 4-98)

అరేరే! ఎందుకొమే కాలుకంటిమీరు మరీ పిచ్చాండి? ఎక్కడ ప్రేయసినా వ్వాడే? ఎక్కడికైనా విళ్ళుకోతున్నాడా? అలా ప్రమాదం పన్నావామేమీ కనిపించిందే? మరి ఎందుకొంటిమిరీత్యు? చెక్కిల్ల తిరిగిపోతున్నాయే? ప్రేయసినాడా చెల్లొకుకు వచ్చున్నాడు? ... ఓవ! రంగరిత్రాంతి అంటే ఇదే కావాలి! ఆమెమో చెవులో నీలాల దుద్దులు పెట్టుకుంది. నుంచి జాతినిలా లేచా— మెరిసిపోతున్నాయి కొంతులు చెక్కిగిమింది పడి. వాటిలో తోకు వెన్నల వెలుగు. ఆ నీలాలకొంతి, వెన్నలా కలిపి కాలుకంటిమీలా కనిపించింది. దిగిండున్న ప్రేయసే మోసపోయి చెల్లొ కుడిచివేతుడానికి ప్రతర్నించుకు మారంగా విలపిడి చూసున్న వాణివేదామి నూచి ప్రాంతింపడంలో అప్పుడే మేయింది?

(ప్రవేశ అనాహుగేం
ఎల్లం కింజాపాల పసిమితోహ,
నా జిణి అలగమ్మి నక
ఇలంకు సంకోష దివసము. 4-2)

ఆ రెనులిపి విజంగా అంబంగా ఉన్నాడు చెవితో నెరకు చివుర చెక్కికుది. అయితే ఆ జరి తానికెండు ముఖంబల గెంది? ఎందుకలా అంబామృత మ్మలతో అందివై పే మామ్రాండి! (2-10)

నాయాకంకో విసవింబులే ఆ విలాసిని తెంతో చెక్కికున్న ప్రాంతి చెక్కిలపై వాలడం బాగానే ఉంది. కాని, చెక్కిలి విక్కిడంమంతా తగిలినప్పటి దిగిపలాపడం మాత్రం ధరించ లేయిందే! (6-89)

ఎవరి ఇవాన్ని బటి వాడు ఇరీగులకు అవరివాకు; వస్త్రపులపైకూడా అళిగుచి మామ్రతాకు; అనాన్ని బటి

కానీ కాదు. ఆ ప్రసంగం అభిగ్రహించి విమర్శించే ప్రయత్నం చేశాడు. ముత్యాలనుంచి, కురిగింజల నీ గ్రహిణుడు ముత్యాల వారి తల్లిగారి కాపు. ఏమనగా మనస్, ఎక్కడుంటేనే అప్పుడు సంపాదనగా: కురిగింజలంతా పూవు తినివేస్తే కదా పండుతాయి. 'అతి పరివరూ దంతా' అని పెద్దలు తిరిగి అన్నారా?

(గ నగేణ హీరణ్ లో
హీరణ్ తో తేగ భారీ తేగ,
మోక్షాణ ప్రసంగ మో
—అర్చనంబు కీ. 4 40)

ఈ వ్యాసభక్తుల వంటూ మరీ గడవరి, ఏమన సంకల్పాలూ చీర్చి సంపాదించి ముత్యాల పెండ్లలు చేసుకొని అన పంతులు సంపాదించి, తమ అన్నీ మాని పెనులి పెంఠం మాత్రం కొన్నాలో మదుమకొని మరీ ఇదిగా ముగిసిపోతున్నది. (2-72)

అటు ఎత్తెడ రొమ్ముపై ముత్యాలవారాలకు వారి కంపించలేదు! యముని నీటిపై తేలాడే ముగలాగ అటూ ఇటూ దొర్రాడుతున్నాయి. (7-89)

కాగ్రుతు కేటా: (అతి—విప్రలో కాని, నీటిలో తిరిగి చేసే, అతి—చేసేవారికి కాని, ఉన్నతవాడం అభివదను. ఓ! బంగారుమొలకాదూ, నీవు విప్రలో కాని, నీటిలోయిరి కాగ్రుతు కేటా: (అతి—చేసేవారికి కాని) అటు ముగ్ధులొకాన్ని అంగీరించావు—అంటున్నాడు ఒక కొముకుడు ఓ! కలకషభాలలో, అయిన కొండు మాని. ఇలాటి రోడ్లైతే శామియోలు లేచికొలం ఉందా? (8-11).

ఈ మృదలదీ అప్పగమంటే. భాగా వికసించిన కమలమందిరిలో వికసించడం ముక్కుగా తొలి యువం మంటూ భాగాలుకట్టి పలుకుతుంటాయి. మాచేవారి కిది వసంతిలక్ష్మి నీలాల మొలమాలలాగ,—మణి మేఖలలాగ కనిపిస్తూ మహానందం కలుగుతుంది.

(గుండారవింద నుండి
మతిరంజనంబిలి రింహోరీ,
యుగ యుగం కలగ మణిమే
కాల వ్యయమూపలచ్చి. 6-74)

ఇకనో! ఇక్కడ పతే తిమమ జగతున్నది. తొలు మరీ? భార్యలే ఎన్నడూ వసుమార్గం చేయాలా భర్తలను? భర్తలుచేసే ఏం పోయిందంటే? ఏమి తిప్పచేకాలో ఏమో భార్యకలిపే పదాను. తిప్పేయి పెద్దదికొంటు. గతువుల వరిగా ఇటు చేరుకోలేదు, పండితం చెలివవాడు మరీ అమేమో కొంచెం తిగువాడం ముగిసి. వచ్చినవాణ్ణి పలుకరించలేను. పట్టించు తెందుకు తిరిగి పరిచేవంటి? అతిమ పాపా వ్యధా? గడవరి. వెంటనే కాల్గేటం. 'అవిదాధ

పహాదరాజవం' అని పాదాలపై పదాను, కిటుకు తెగిసి. అప్పుడతాను అంతెనో వాడు చిక్కమంది. అమె తిటాటులతో విడిచిందం మొదలు పెట్టింది. అన్నామ! ఇ! అన్నుగారికోపం వల్లబడినా. లేక పోతే చిక్కంనుకు విడిచిందా?

(నేలంబోడి విలగం
చివరం దిగిపన్న పాపపడిఅన్న,
హీరణ్ పతితీకాణం
—అమృతంబి ర్విక కేహం —2 88)

వచ్చి పి వడివ మంచువింగువుల, వాననీటి వింగువుల అంగం ముత్యాలకు ఎక్కడిది? అన్నుత వింగువులూ తింటాయి. పచ్చల మండి? తక్కిన ముత్యాలలాగ మోగున్న అవింగువులకు పెనులి మేడ పాడ విగుమి తోడం పాతి అంగంకాతుంది. (4-47)

ఏమిటి ఈ గంగనా! ఎదు తెందుకుని పను గతి గండా ఏమిటి? ముగిసిమాత్రం కనిపిస్తున్నాను. ఎదు కనిపించని! గంటలకడ పలుకొని పున్నాను. ఎందుకేమిటి? అన్నుకొనికా గహపతి కాను! కొంటు తన దున్నువాడు చచ్చిపోయిందంటు. దాని గంటల పట్టెట ఇది ఎక్కో గున్నువాడు పంతి లకు పరి మాచాట మరొక దున్నువాడు కొందా మరీ! కాని ఆ పట్టెట కనిపి కనిపించలేదు కనుక వినుక తి గంటల పట్టెట అన్నువారికలకు అందించ దానికి వెళ్తున్నాంటు ఇంత వికార ప్రపంచంలో యంచి గున్నుపోతే దొంగ్గోయిందా? ఏమో ఎవరి పిచ్చి వారికొందిం పట్టెటమాత్రం మాదాగా ఉంది. గంటలకాదం...

(గహపదనా ముత్యం
మంగులవాడుం చిరం వహేదాన,
వగ్గలపదం నేకం
—వహి అజ్ఞాతురే బద్ధం 2-72)

"పాతికలపు వగలపగలి తెలుపమంటే ఇదే విటండి పట్టెట పట్టెట అని పలకిస్తూ దిక్కులు చూస్తున్నాను వెళ్లిపోతానా?" అంది మా అరిచే ఒక్క పాతికా మాకుపంది పాతికావాడుల వాటి తీరం పొందరిగ్గం. "ఏమిలేదు. తెంతువేల ఏంపవాటి వగలు తెలుపమన్నావు గదా అని గాధాపత్రితి అనే తెంతువేల ఏర్పి వాటి గ్రంథంలోని గాథలను జ్ఞాపకం చేసుకుంటున్నాను." అన్నాను దొంగలాగ. "మీ గాధాపత్రితి గాథా సుప్రతి ఎవరికి కొవాలండీ? మనం చేసుకోండీ తిక్కా. ఇప్పటికి వాపకుంటే చాలు" అంది ఎంతోపయ మాచిస్తూ 'కొంచెం కలవంపాం' అనుకుంటూ విక్ర్యా జగత్తులో పడ్డాను.

—రామచంద్ర

సంపాదకుని సన్నిధిలో సన్నయ

‘తాతాదార్య’

66

బ్రాహ్మ! ఎంతో చూడరా, వెలుపల నిలబడి ఉన్నది.”

“చిరిం చాలసేపటినుంచి కొయిగోని ఉన్నాడండీ. ఎంతో పాతికాలపు చాదస్తరుగా నిలిచిన్నాడండీ. రమ్మంటారా లోపలికి?”

“రమ్మను. వచ్చిన ప్రతివాణ్ణి ఏదో వింటాగా దిప్పాబాఫ్ చెయ్యింట్లోకిరా!”

.....

“ఎవరండీ మీరు? చెప్పండి త్వరగా. అతనిల చాలా పని ఉంది.”

“.....అనిరికి

పవనోదత్తాను విశ్రులంబ

కానిమ సంహితాభ్యాను బ్రహ్మాండది

వావాపుగా నినిజ్జాది విరిను

తాకు వాప నింబుతాకు ముదినోత

వాకు నిద్విమతారదాతి చెరికు

లోజ్జా వధియ భావకోదగ్గరచవాభి

కోభికు సత్ప్రతిభాభియోగ్య...”

“ఇంతలా ఎందుకండీ సోత! చూతాయ్ చెప్పి పని నిజంగానే చూడోహస్తం బాగా ముడిపిస్తే ఉండే?”

“విత్తిపత్తివదిమ మత్తిమతాభిహ

చాత్య మునుమ మహానాగ్య.....”

“శేరసిగిలే వద్యమేమిటండీ? అతనిల కట్టించి నిలిపి పేజీలు చాలా ఉన్నాయి.”

“.....వచ్చిపానాగ్య...”

“అక్షణం అదా? మీరు వచ్చుయగారా? వచ్చుయాది ఫస్ట్ బ్రాన్స్ లేటర్ ఆఫ్ ఆంగ్లం, ఫస్ట్ బ్రాన్స్ లేటర్ ఆఫ్ మహాభారత ఇకాది యూనివర్స్. క్లబ్బాబ్లూ అంత ఆర్క్యా యే గా ఉంటే, అనుకున్నాను అలాంటివాడే అయి ఉంటావని. అనుకున్నట్టే అరిగింది. వా అందవా ఎది ఇంతదాకా

చాలాచాలా. ఎన్నోలో ఎన్ని ముక్కలుకొలాం. పెట్టెలన్నంటే పన్నెం...ఇంతలా తియకకు కొరగ మేమిటి! తొలగ గుహాన్యూన.”

“తొలి సూక్తులవాడిగొల్గింబిల్లి గూడుగల్లె వ మోహంహిరిగొల్గింబిల్లి వద్దొనవాటివరి ప్రవాదపనావాటిరి కత్తివరినాన మహాహీ రాజ్య విధిలించును నిజమజ్జాను విజితానిరాజ నిలహంతును జభి జాతేగింమాది తానా గుహాన్యూ దత్తాగ్నిగుహునై పగిలుదున్న రాజా జాతేగ్నిగుహు జభి జాతే జలానయితి వసుమతి తవితా విభూషణంతుం జేగిజ్జేయింబు తాయోగత్తింబు నువోరి రాజనిహోగ్నిపుంబుంబు నుహేంద్ర మహిమత బాహుంబుంబుం బుదగినిమహాహీ జ్య ముఖంబు లగభింబుంబుం బాల భివక్షియిలంబు వివాంబుంబుం రమ్మనిగ్నికాగ్నికలంబుం ముత్తి పుణ హిరి వేదాపతి దంపితానక దాన రిక మహా ప్రప జాతేనామంతి విలాసినీ పరివృతుంబుంబు యావ రజితాస్త్రపారంబుం బై నూకరిబుంబుంబు భాంతి రామకణాద్యైకే పురణ ప్రతిబులంబు మారణిలంబు మృగు ఉధుర రసభాం భామర వకారతనంబుంబుం వికారనూంబుం మహాకవులమ విద్వి తిర్క విగహితి ఎమస్తాస్త్ర పానిపారాగీయ ప్రతిభులైతొగ్ని ములును వైజీ గాయకులు వారిగా గలగు విద్యజంబులు పరివేషించి కొలుచి విద్యా విలాసగోష్ఠి గుభోపరిషంబుంబుం యమభా నివోంబుంబుం ముది యొక్క వాడు...”

“అప్పట్లో ఆ రాజయంద్రే జహింతాన సంకతి ఇప్పుడెండుండీ! ఇది ప్రజాస్వామ్య యుగం మహామహా! రాజస్వామ్యపు మోకలం కోలార్కం తెందింది. చెప్పేగిదో మాడు ముక్కల్లో చెప్పండి. ప్రత్యేక పండితులప్రధాని జ్యోతిష సంచికలు ప్లామ చేయవలసి ఉంది.”

“...వా హృదయంబున జనింపించును (1) మహాభారతమునాది యభిప్రాయము వివరించుట పెరిగి యుండు

అమల కుంభ కృష్ణ భువ
మై కనిపించు గోళింబు ను
లిమి బహు వేద విత్తును
కాము నేవీది తిత్పలంబు తి
భక్తియు విరుగును భారతి
భా క్రోడాభిరతిన్ మనీషు చి
త్తియు నవిశంబు భారత
భా క్రోడగ్రంథగంబు కావునన్.
జంతుల కృష్ణద్వైపా
యవముని కృష్ణభాధిపాత మహాభారత బ
ద్ధియాపితార్థ మేర్ప
దెనుగు రచియించు నుభిః ధీయు మెయిన్.

అని యాచరిచ్చిర వివి యేను,
అనురేప తంకానయన
యంబుల నెప్పుడు సర్వ వేద కా
స్త్రముల యశేషపారము ను
దంబున బొందిన బుద్ధి కావల వి
క్రమమున గుర్తింప జల
గారన భారతిభారతీ పము
ద్రము విశేషంక నీదమ వి
ధాత్వికై పము వేంబోలు నే?

అయినను నే నా నీతుమనంబున విద్యజ్ఞంబుల యనుగ్రహంబుననేనీ నా వేగ్యునిగాలు విక్ర
శ్టంబు రచియించె వని తోచింగి జగద్గతింబుగా
మహాభారతి సంహితా రచనబంధుగండైతి—వంత
కొండో కలంబు పం ఆ రాజమహేంద్రగిరిగను విగతి
తీర్చుండె దద్దయు గుఱించి నే నీకతి ముట్టలుం
దుగు మహాభరి తోచెన బాగునవి పరలోకమున కెరిగి
వల.....”

“ఉన్! ప్రాగం వివిగత్రిమహారంధీ జన్మ
య్యగాయా! ఈపాత ప్రరాగమంత ఎంగుర విగతి
పెట్టెడం దిబ్రాజలాగ. కాగల కార్యమేమిటి—
తొందరగా నెలవి నుగ్గండి. కలం ఎప్పర లిజామెంబు
మాదా ఉండుట. పేదకు అరకంబు ముందుగా నెగ్గిరి.
చర్మక ముగియెడెడి.”

“విమలాదిత్య తిమానాకు
విమల విచారకు నుమరవికాగతి కు
లిమి చాకుమృకు వివిధా
గమ విహితమును మహిపకరు కును కొంతన్.
మహాభారతి సంహితారచనము విభిలలోక
హితముగా దితోధానుండై ప్రాప్తనీయునవి
వెండియు వాటిచ్చిన మామగ విద్వంస్...”

“మామగ విమలంధీ మామగ; పీతులూగ! ప్రాప్తి
చేయదాని! ప్రామగ్నా రిప్పిమాట. ఆర్యా, ఎంగు
క్రమ! ఇది వ్యాకరణం భాషామయం. మీ ప్రాంత
రచన, అందులోను భారతాన్ని ఎవరింధీ మామానీ
వాగ! ఇంకా మాది వ్యాకరణం పాఠనీ, ప్రమామ,
కమక, అలాటి రచనను ప్రాప్తిహించడం లేదు. పర
గావి, కామంకిలం. కొందరి ముప్పును రచనం లభించి
రచనలుండగా, మీరు ఘన అమవాచాని భారతం
ఎలా ఏగునప్పారండి? ఆప్యరంగా ఉంది. గత
అంతటివాడు కామంకిలం దిదిగి గంతు వేగాడు గదా!
మీరు హృదయం స్పందించలేకపోండి? అయ్యో
వాటితుతలేదు! వాట్ ఎ ఛాత్ మె కంటిమెన్!”

“అగ్రభయ తిభిమకించెద కొరంబు నెప్పద
దితోధామలరై విమంతు.

ధర్మతి త్త్వజ్ఞులు ధర్మకాస్త్రంబు
యధ్యాత్మనినులు వేదాంతమరియు
నీతివివక్షణుల నితికాస్త్రంబు
కవి వృషభులు మహాకావ్యమరియు
లాక్షణికులు పర్యవక్షిప్త పంక్తిమామి
ద్రోతిహాసిక నితిహాసమరియు
బరమపారాణికుల బహుపురాణపమచ్చ
యంబుల మహి గోవిందాదుమండ
వివిధ వేదతత్త్వ వేద వ్యాఖ్య
దాదిమని పరాశరాక్షిప్తాంతు
విభుషిచ్చియుండు విశ్వజనితమై
పరమమండ వేద భారతంబు.”

“భారతం! మహాభారతం! వేదమే బ్రాహ్మ! ఒక
పర్వంట్ వేద. అలాంటప్పుడు భారతి మేమింట
వేదహం? ఉదప్పు ఉదప్పు అని మహా ఇదిగా
అంటాగ! బాగోరంతు రాగాలెప్పుడా వేదక
రైలర? “ఉమగిరీ ఛది భాలోభాలో...అహ!”

“బాగోర అమ కనిండుండు...”

“అలాగే నేరీడుండీ? బిల్లులు, వోయల్ రోజు కూడా వచ్చింది. ఇంతమాత్రం చరిత్ర తెలుసుకోలే వివాదానికి మేలుండీ?”

“కొండో...”

“అబ్బ! ఇద్దరిందరేంంది. మా మాధునిక రీతి ‘వాదా వాదా’ చేయాలి. ముఖా ముందరే రండియ్య! - అది ఎల్లాంటివాడు (కాంక్షా) ఎందుకొంది? కానీ మేము ఎలా రచించామో అది ఇదిలాగే వాద్యం చేయాలి! ఇలాగే ఇదే! లెక దిక్కు ఆత్మకృత్యం! సాకాస్మిక్. వో యూజ్ లెఫ్ కర్వీషియూజ్. ఇది వాగ్ వివాదం అనిపించుకున్నా వ్యవహారంలోనే ముగిసింది. సంతోషిస్తున్నా.”

“ఇదియుం నోర్లి కలకలములంబ...”

“అది వచ్చింది. వో అర్థమేంట్ - అంటే విరివిడిగా - అను, మీరు నిపుణులు కావాలి. మా భావంలోనే ముగిసింది. మీరు ఈ భావనావాదం మాత్రమే గుర్తించాలి. చివ్వానా మాకు వ్యక్తిగత లెక్కలే అనికానీ లేవాలి. ఇలాంటిది దోరిలు వచ్చా; కొత్త వాదనలు. కొత్త వాదనలు వాదనలలో వచ్చాయి కానీ, లెక పోలే నిజమేమిటా, వాస్తవంగా ఉండేవాడే కాదుండీ తెలుసు? ఎలాకానీ. వ్యాసలు, వ్యాసలు అంటున్నారే? వ్యాసలెందరో? తెలుసా మీరు? వాగ్వాదాలాగా ముగిసేది. పురాణాలు కానీ చెప్పే వాదన, వాస్తవం ప్రాతినిధ్యం చేసేవాడూ, పాత్రం - అనిపించిపో ప్రతిమేనీ హస్తం చెప్పేవాడూ అని. మరి మీరు...”

“మనకు ఒక్కరే వాడువా?”

“అ! అది అన్నాను, విడివాదం మీది. ధర్మార్థగ్రహణ! ఒక్క మాటకేరేంలా ఇంత పని వాద్యం ఎలాగూ కాదు ఇంక వాద్యములు ఎంతో కాస్త్రీయ దృష్టాంతో ముగిసేది వర్తయిం చాడు. కలితానుకూడా ముగిసేది తెలుసా?”

“అ! అ!”

“మరేమిటన్నా గుర్తించి - పోకోడం అంటే, గంభీరం పలుకుచు భారతం - ఏదో అనాథ - రెన్ గుర్తించి అదివాదం చేస్తూ భారతం కాదు.

వాదాగ్రంథాలూ చూడాలి. వాదాగ్రంథాలూ వదిలి కోరినానాద్యం - అన్నాను.”

“కలితా...”

“అవు. అవు. వాదకాలు చూడూ ప్రాతివ కలితాను ఒక్కరు; కావ్యాలు ప్రాతివవాడొక్కరు; లెక్కల విల్లర ముగిసే రేంయితే ఒక్కరు; - అని ముగించి. కలితానంటే భావం వచ్చింది. మీరు కలితానుకు కానీ లెక్కలని, లెక్కలమర్తవా చెప్పించడా ఎలాంటి ఎంపికలనున్నానీ కొంచెం పరిశోధించు అన్నాను. ఎందుకీ మీరూ ఇలాటి ముగించి?”

“ఏది చెప్పానువా?”

“ఏమి కలెక్టర్ ముగిసే మాటలే

ఇదిగో లెక్కల విల్లర నీకేమి చేస్తా

మండితా లి నీరేం ముగిస్తున్నా

లియ్య వాదావిల్ల యిరి నిధిమయ్యగాన.

అనే పద్యంలోని ‘అర్థమేంట్’ అనే మాటలకు కలితానుగారి యువంకొందరి ‘అర్థమేంట్ మర్త ప్రతిపాదనలూ’ అనే కోరికలనుంచి లెక్కలవలగా. ఇలాంటి కూడా అన్నారండీ దీనిమంది ఏదో దీపం పుట్టింది అనే భావం కూడా చెప్పించాడు మీరిని...

“అదా వాడువా?”

నీ పుణ్య తిమిళు వలస

యీ పుణ్య దుద్దొర్లి యెంతయు వోప్పక

దీపంబులవ నొందో

దీపము పుట్టిందెట్లు చేసెంచెనాన.

అనే కంద మునుంటాను.”

“అదివండీ, అదే. ‘అర్థమేంట్’ దీప ఇం ప్రతి పాత్’ అనే కలితానుగారి మాటకు మర్తీమర్తీ అనువాదమే అటగా! అలాంటప్పుడు కలితాను కావ్యాలే అమరించి ఉంటే పోయేదీ?”

“గ్రంథచార్య మనేది ఏమంది వాడువా? గ్రంథంకోడి ప్రాతిమలనుంచి ఎన్నో గ్రహిస్తాము; ప్రయోగిస్తాము.”

“వాగ్ ఉండేది వరస! ఈ కాలంలో కానీ రెన్ అనేది చల్లం. కానీ ఉల్లంతునీ మర్యాద దొక్కరు.”

“అమర్యాద ఏమిలేదు వాడువా గ్రంథంలో గ్రహించింపుడు.”

“అదలా ఉండనిద్యండి. మీరు నర్తకిని పరిచి
అంతగా విప్పించారు గదా!

నర్తకిని పూరించుట
నూతులు నూటిటికంటే ముప్పటి
(తల్లి, యింకా చాచిమేలు మట్టి
చావులు నూటిటికంటే నొక్క ప
(త్తి నుండి మేలు తిన్న)కు
తెలుగు కంటే నుతులను మేలు త
కుర్తి కిరింటుంటే నొక
ముప్పటి వాగ్విము మేలు నూడక.

అది మహా గట్టిగా చెప్పాడేదా! విజయ వల
కండి మీరు. వేములవాడ భిముని కైవభారం
చింపించి కాత్మకారణంగా?”

“నేనా వాణివా?”
“ఓను మీరే. మీరే యూది కెలన్. కెలన్..”
“అంత అవసరమేమిటి వాడు?”

“అందరూ? కీర్తివాడు. మొట్టకొద్దం
రచించినవాడు అవుతామనే ఆరాటం...”

“ఇంతకూ ఆ భిముని ఎవరు నానావా? నా
కాలంలో ఎవరూ అలాటివాడులేలే? భిము ప్రాచీన
ఉండేవాడు. కాని ఇది ఎవరూలేలే? తెలుగులో
కవ ముప్పదిమూడే లేలే? ఇన్నింటా కంటే కైవ
ఫట్టిలో ప్రాచీనకొద్దం. నా తెచ్చిరి వాం యి
భిము చింది విప్పించాడు. నా రాతనభిము ఎలాటివా
డినుకున్నావు?”

“వాణ్ణి పక్కానని!
భారతి పూరించుకుంటుంటే నా
రాతనమున్న వాడును త
రాతనంకంటే నిధానమునకు నా
రాతనభిము వాణ్ణి ను
రించుకుంటే దం కిప్పుకున్ సహ
భాగ్యమునకునైనా పదిభిము
రింబుద్ధియు నిర్వహించాడు.

భారతిని మొదలు పెట్టాను.”
“దర్శించానింకా వాంజేసి అంటారులేండి
ఆతడు ప్రాచీన రచనలేది లేదుగాని, మహాయుధిగా పా
డుతున్నాడు. ప్రపంచం మార్చివేసి చాతుర్యం చాలా
ఉంది. ఇంతకూ భిమును మీరు ఎవరంటారా?”

“లేకునానా! వాడు తెలిసిన భిమును తెలి
యజేరాను. అంతకు...”

“మరి నా పాపాత్మక దర్శితకాన లండనూ అలా
అన్నా రేమిటండీ మరి? వాగ్మూల నేలా వోసివే
యింది? మీరే లయిర అయి ఉంటాడు. రాజా వా
లలోని వారిని నమ్ముతాడు. తను పేరు ప్రతిపా పాడ
వుతుందిని మహాయుధిగా, లోకంగా ఇతరులను
ధ్వంసం చేస్తాడు. ఆయన పాపీ మీ నూలను ఎలానూ
నమ్ములేదు గదా... ఆ మరివాడు అదేమిటి మీ అను
వాదం పసిగా లేదంటారే చాలామంది? వ్యాప భార
తాన్ని మీ ఇంకా కట్టుకుంటే పంకోని వ్యాపారాలు
చేశారట. అనువాదానిని పరికాదండీ అది అది ఎది
లర్న దూడీ, ఎడిటర్ విమిచినినా చెనువయ్య
ప్రవాహించిపోయింది.”

“నేనుకూడ అంతరించిపోవమే వాణ్ణి అలా
చేశాను.”
“మీ ఇన్ కెన్షన్ నుండి కొనయ్య.
కాని; క్రిత జరిగింది ప్రతిభలం. ప్రతి ప్రాచీ
నిచ్చుకు పొందినాని? ఇద భిమునకు పంద
కేటాలు ఉపదేశించి క్రితకృతలు అందింది
వాణ్ణి నానా! మీ కెంతుండీ మరల వైదిక
వర్మయి నే నామతో ఆ రెండో వర్మయి పర్వ
లను వాడుతామనే వాగ్మి? వారి చాదిత్రాలు మా పై
గుడి పాపాన్ని స్వంపం చేశారుగదా! ఒక వైపేమా
నింఘం స్వంపం చేశాడు; వరకొక వైపేమా నింఘం
లోని వర్మల క్రియేటివ్ బా లెం టు ను స్వంపం
చేశాడు—అనువాదంతో. ఎంతోవైపు భేదానానం,
కుటుంబ లెహం—అబ్బ! అబ్బ! ఎంత యర్లతి
తెచ్చాండీ చాలి—”

“అయ్యో వాణ్ణివా!.....”
“నో అయ్యో మెంట్ పీజ్..మరొకటి అనుకునా
నునుకున్నాను. ఎంతుండీ మీకు పాపీ మానూల
నూలమీద, మరి చాదిత్రాలు తెలిపే నూలమీద
మాట? రక్కగా ప్రాణురూపమా?”

“ఏమిటా పదాలు వాణ్ణివా?”
“ప్రవాణ్ణివా—అంటే ఏమిటండీ రిద్దనం
కదా? మీరు అలాటి అల్లెలార్క పదాలు వాడ
వచ్చా?”

“ఎక్కడ...”
“ఎక్కడేమి? మీరు ప్రాచీనిని వాగ్మివాంకం
ఉండవలెదనా? చక్కనులపాడు భిమునకు వర్మ

పనుతుంటే...భంజనము ఉత్సాహాన్ని యానింప
దానికి మంచిదే—తిరిగి—వాదారముకొండి. చిట్
ఇక ఎవరూలేదు ఎన్ బడియా. మైసర్ థింగ్.

పలు దెబ్బల పండి పంటలు
బప్పునాడును నేతి పం
దలు నువ్వంటి నిధి ప్రత్యర్థి ఘ
టంబులుం గొని వచ్చి యా
వలయు విత్తుడు మాతాత్మికా
దర్శి బా గతి ఖేనుడై
బలముగల్గి దింక వచ్చుడు
బ్రాహ్మణార్థము నేయగాన్.

రన్నీంగురేయలో దక్కగా, మహాబడిగా పరి
గతిపర్చి ఫీలిషింగులైమ తా'బోయి చెంబుక్కు విగుడు
కువి పడినటులేమా ఆలగున బ్రాహ్మణార్థము నేయ
గాన్.అనేకుల!"

"బ్రాహ్మణార్థము అనే మాటకు బ్రాధం అనే
అర్థం ఎక్కడిది నాయనా? బ్రాహ్మణ ప్రయోజనం,
బ్రాహ్మణకార్యం అని అర్థం. బ్రాధనియంత్రణం అనే
అర్థంలేదా?"

"మరి బ్రాహ్మణంలో సీత రామాచార్యులు
గా రెండు ఇచ్చానా? మిళితమైత్రం తెలి వా?"

"సీత రామాచార్యులెందు నాయనా?"

"అ! ఏమన్నానా? బ్రహ్మాండమైన తెలుగు
విభులయిత్ర ప్రాసిన అచార్యులవారి మీకు తెలిదా?
సరే! మీలో వాడించి ప్రయోజనంలేదు, అన్నట్లు
మరిచాను. అమహాకవి ఎవరో అన్నట్లు మరి పారివెడ
మాటలంటే మీకు మరి చెబుతున్నాండీ! అనగవారి.
అని వాదించావా!"

దాడుగ వాడుచెందెముద
దిండిర ప్రతిముందు భీకరా
కాదు వానివీధు రెండు
గంబాడిరెం దిరియిలో వది
ద్యాయులక అహంధిర
దాడుబోన నొక్కమాంప పం
కాడుగవారి ఘోషము
లై పంబిగ విసివారిలంబువన్.

ఏ కిబ్బోలేలో ఉండిందీ ఈపది? అగగ వారి
అంటే ఎర్ర నీరు కదా. ఏమో నాద్యుక్తింగా రచ్చిం

దంటే పమ్మనాము రక్తము అనే అర్థం. వాన్ని
మీరు క్షాంత్యంలో?—చి మీన్ మీ అనువాదంలో?
ఎక్కింతుకొందా?"

"అప్పటికి యాధీలో ఉంది నాయనా?"

"ఎక్కిరుందిండీ! మరొక పదమా ఇలాటిది
పండిపం అనేది.

సంకీర్తనల తల హరి
చంపది చంపక వారికేకే కే
సరి కదిలి లతంగ పద
సక్రముకాదుల కేకేలత
గదా ఘనపాద నాల పదా

కార మహిమనా రాజరాజులుం
దిర పండిపదవానిలు

దిక్కుర బ్రాహ్మణు లొప్పు జాపిన్.

పంపి మది ప్రతి చీలి బారి నోటనా పేరు
పెడిలే ఇంగ్లన్నీ, అరివి నువెర పండిన వవాన్ని
ఇక సర్లే చేపింట్లు కదా?"

"పండిన....."

"అగండి. మరొక రహమి పది ఉంది! రచి
యించు. ఏమి బండి మీశేస్త? రచన అనే అంది
మై పదాన్ని కరిగో, కల్పనిగో, మరొక లిరి
కెగో వాడిలే కానుంటుంది కాని

ఇమ్మగ విక్రేగ్గరచి
యించి కంపన హర్యుగ్గ కంగ క్కం
గమ్మల రక్తిరేఖలు ప్ర
కాములై కను బగ్గిరి సమీ
పమ్మల కాలుమన్న ఘన
పంకులనుం చిరదుర్గతి ప్రతా
నమ్మల గ్రేణిసేయుతు క
వారిమిన్న నిలపిలు దిక్కురన్.

అని,
విమల మణిమయిమలల దూ
లములం గంబముల గోదెలను నేనుల క
ట్టిమయుల జాటిప ప్రాక
రియులను గర మిప్పుదుంబ రచియించి సర్దిక.
అని గోదెలు కలదాని! ముగగుకాదులను తిప్పదాని!
ఈ పదం వాడిలే ఏం కానుంటుంది?"

"రచన అనడానికి చేయడం అని నామాన్యార్థం
నాయనా! కనుక నా ప్రయోగం...."

"పాడువు; ఉచితం అంటారు (మా? మరి వింతలు కార్మికులు. కార్మికులు అంటే పెండ్లి అని ఎవరంటే చెప్పండి? ఏ విధంగా ఆరుకుటం వండి పెళ్లం పని అని?"

"కొదవాను ప్రయోగించాడు. నా యిత 'వార క్రియా యోగ్య విశేష పులిం ప్రభావయామాన పరివృత్తి' అని రఘువంశంలో."

"జో నాను. మీకు అవసరమైతే పైవాకు ప్రయోగించా రంటారు; వారి పేరు చెబుతాను. తేనెపప్పును మానివేస్తారు చెప్పటండా నీ. పద్యంబుడా విమల విదివిధా విదివారందీ."

చందేడి! కార్మికులు
యును జెంటికి మధురగీతయును జీకున
తెన్నునను ముగూరివర్సం
మును జేయుట లోలు స్పష్ట బూజం ముటిలక."

అని...అం! సమకాలిని తుదాగా జ్ఞాపకం వచ్చింది. మీ వెన్నల పద్యం తెగపాడుతుంటే రందమా, ఏదీ చదివండి."

"ఏదీ వాడుక?"

"అనేకం. కొందరి రాక్షసులు అని ఆకంధి వాడుకుంది."

"కారవరాక్షసులు అక్షయాల
సత్తర కారకార చంద్రులు
జాతకరంజులయ్యె విక
సన్నుత కైరవగంధ బంధుల
కార సహార సౌధము
కార్మికులందు విలేర్లమానక
య్యార పరాక పొందునది
ప్రారములం బరిశ్రాంతింబులై"

"కృ! మాన్ లైట్. ఎంత మధురమైంది; ముచ్చటైంది. అలాటి రుచిలేకకారం ప్రకటించానీ ఈ కొండపటి చేతాడునంటి, అజగరాలంటి ఏమాటా లేమిటి? చిన్న చిన్న మలేశ్రావు లేకులలా ఎంత అందంగా చెప్పబడుతోంది పాపచేతాను. మా కిందా ఎంతయు క్షమాగా ముత్రేలవరంగా చెప్పాడో చూడండి వెన్నలను మరిచింది."

'అటు వెన్నల
ఇటు వెన్నల
ఎటుచాచిది నీరివెన్నల'

ఎంతపోయిగా ఉందంటే! వెన్నలను ముక్కలు ముక్కలు చేసి విడుతుకొని కిన్నలు లేమా? అమ్మమ్మ! ఎంత సంతోషం! ఎంత చలవ!"

"కేరద్యంధిక—అలాంటి..."

"అప్పు కేరద్యంధిక అంటే పార్. కేరద్యంధిక. కేరద్యంధిక అని వికారంగా వచ్చివున్నాను, పిచ్చిమక్కులాగ లేమా?"

"నా యిత కొఖారక్షమగంగా చాలదూరం వచ్చాను."

"జో నాను. ఏదో అనురాధం చేశాను నీరి పోయింది. మీ ఆకమన కాంక్షలు నెలవిచ్చాను కాను."

"అదే భారతం అప్పుడు అనిపోయింది. ఇప్పుడు మరి ముగించడానికి రాజరాజ ఎర్రంగులవాడు అను తిచ్చాను. దానికి లోకంలో ప్రచారం కావాలి. ప్రచారం చేతుకుంటుంది వారులవానివి ప్రాధేయ పడారు. వారేమరి నెలవిచ్చారంటే—ఈ కాలం తెల్లపోయింది. పూర్వం అంటే ఏదో రాజసభికు తింటూర మీటూతానిచ్చి తాతా విషయాలా చెర చేసేవాడిరి. ఇప్పుడు ఆ రోజులారే. ఆ ఆభావాలా లేవు. వాటిసాక్షంలో ఎర్రంగులనే కొత్త వాడీనూలు వచ్చాయి. వాటికోర్కూ పడతే ఏకకాలంలో నీ కొటాంకొటివంటి విషయాలు తెలుస్తాయి-అమ్మాను. కనుక నీవేం ప్రాంత్యభివృద్ధి అని ఆదేశంపై భూలో కాలివచ్చి మీ కార్యాలయాన్ని....."

"పాడం చేశాను. చాల సంతోషం. కానీ, మరేమరేనా, మీకు పాతకలను ప్రార్థనించడం లేదు. అందులోను పాతకలను సమర్థించే ఏదీలే లేదనుకూ దోషాదవివ్యవహారం పాత పలుకుబట్టు కూడా మాకు ఉపయోగకాలం. మీకు నీవేం ప్రాంత్య భివృద్ధి అని—అలాగే వాటింటి పేరి తెలుసు పాత పట్టియింది. ప్రాంత్యభివృద్ధి వారేమిటి? వాడు! ఏటి? మాటి? కానీ బుద్ధితెచ్చేవాడూ ఒకముండానే ఇప్పుడు రాజులను. బహింబాంకు కేరతీర్వాత వాడు అనేకారం రిగిలించే కాలంపోయింది. రాజా నీవేం గ్రుతుగాను అంటే. మరి ప్రచారమమ్మారే! ఎలాటి

ప్రచారం? మీరు వ్రాసే చాడ ప్రకటన పత్రికలో చేయాలి ఏమిటి కొంటిపి? అది సమీపిగా పాఠ్యం కాదు....."

"అదేమీ అక్కరలేదు వాణ్ణా? దీనిలో జరిగిన వార్తలు ప్రచారంచేసి చాలు."

"ఏమి జరిగిందంటి?"

"ఇదిగో ఈ కల్పకల్పంలో లిఖించుకొని వచ్చి కాదు. చూడు వాణ్ణా?"

"ఇదేమి భావంకోయ్? అంటున్నావని తెలుసు."

"తెలుగే వాణ్ణా! లిఖించి తెలుగు? షే."

"ఇది తెలుగునీ అని ఎదిరైనా అనే వాడుంటాడా? ఏదో కాపరికిగాని."

"కాపరిపి అనేదేమీ లేదువాణ్ణా? కాపరిలలో వ్రాయడం, తలాకులలో వ్రాయడం ఒకే లక్ష్యం."

"ఎవ్వరుగానూ, ఇక ఊహించి. వాళ్ళే నన్ను మోసం చేస్తాయంటా? ఇది కాపరికిగాని మరేది? దానిలో ఏమిటంటో మీరే చదివి చెప్పండి. ప్రతిపది యోగ్యమైతే సంగ్రహంగా ప్రకటిస్తాను."

"ఏమి వాణ్ణా. కేవలం యోగ్యవాడు పారి తారి తిరుమల...."

"వాణ్ణోప్పి. మరి అదేలా. మీరు ఉదరగు. నేను కొన్ని ప్రశ్నలు చేస్తాను, సమాధానం చెప్పండి. ఏమయిందా వ్రాసుకుంటాను. సభ ఎక్కడ జరిగింది?"

"పారిశుధ్య తిరుచ్చాను."

"అబ్బ; పాణ్ణి ఎందుకంటే న్యాయంలో. మీరు వ్రాసేది వార్తలేగాని మహాకావ్యం కాదు గదా!"

"ఎవని అధ్యక్షింపింపించా?"

"ఎ.ద. కె.మారు"

నాట్యమాల ప్రచురణము - 1

ఇప్పుడే వెలువడినది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ సమాచారమున ప్రకాశితము

నాట్యశాస్త్రము (భరతమూర్తి ప్రణీతము)

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము:

[ప్రభుత్వ ప్రకాశిత సంస్థ]

శ్రీ పోజులగి శ్రీరామ అప్పారావు ఎమ్. ఏ.

కిగి అధ్యాయములు — 1000 పుటలు.

రాయల్ సైజు - కార్టో బైండింగు - మొదలు 20/-

ప్రముఖుల ప్రశంసల నందుకొన్న నమ్మగ వచ్చిన ప్రభుత్వ ప్రచురణము! వివిధాత్మకములైన అభివృద్ధి, ప్రతి అధ్యాయము వివిధ విభాగాలుగా విశేషాంశములు కలవు!! ఇది నాట్యశాస్త్రముల చరిత్ర విజ్ఞాన సంస్థము!!!

ప్రచురణ:

డా॥ పి. సాంబశివరావు,

806—807 కమలకాంక్ష, కల్వచిల్లి, హైదరాబాద్.

|| పోజులగి సత్య నారాయణమూర్తి,

C/o లాండ్ మాస్టర్ కళాశాల, కొత్తూరు. (పి. నా. కల.)

సంపాదకుని సన్నిధిలో నన్నయ

“శృద్ధశక్తులు, స్ఫూర్తియును ఎవరిందీ
కావా?”

“ఇటువంటి అయిది ఇంకెవరు కాదువా?”

“మామూలుగా ఇంకెవరంటే బాబుండీ? శృద్ధ
శక్తులను అవలంబించుకొంటే ప్రజాపాపాపాలను తెలుసు
కొనాలనే దానికంటే పొందేదికొద్దు. తెలుసుకొంటే
మీ పాపం పట్ల ఉద్వేగంగా వేసిపెట్టుంది. అది ఉండ
వలసింది. ఏంకొనింది ఎవరిలో?”

“భారతి రచనకు ముందు నీ నీ ఉగ్రశక్తులు కొనా
లని రాజరాజు ఎల్లప్పుడూ గాని కోరాడు. దానిని
అందరూ మన్నించారు.”

“ఇంతేవా? ఇంకేమైనా ఉంటున్నా, రచన ప్రతి
రచనలు, వృత్తాలు జరిగలేదు?”

“ఏందుకూ ఎందు.....”

“ఎందుకేమిటి తెలిసింది? అలా జరగాలి. అప్పుడు
గాని పదికొడు. అందిన అప్పుడెలా ఉండినా వాల్లం
జర్కీబాటపం సంధియూ? జరిగిఉంటుంది మీరు
ఏలోకంలో ఉన్నా? ...ఎరే. మా మీరు
ఎరే ఎరేబర్ దిగిపోయింది. అనిపిస్తే మరీ
కొన్నివిధాలు వోట్ చేయమని చెబుతాను...
ఇదిగో! ఏమండీ! అనున ఏమో చెబు
తాడు వోటుచేసుకొని వార్తగా వ్రాయండి.
మొన్ని మరలంకొంటి పంకునాకు స్వరంలో
శ్రీ దేవేంద్రుడు అప్పుడొక పదిబరిగింది. రాజ
మహేంద్రునిరు మజీరావా రాజ రాజులెందుకు
గాని అపంద్రంలో భారతి అనువాదం వార్త
చేయబడిందిగా తమ మజీ ఆస్థానాని శ్రీ వన్నయ
గారిని కోరాడు. అందుకు అందరూ మన్ని ప్రతి
చాడు. శ్రీ వన్నయ గారు అంగీరించాడు.

పూజేం శ్రీ వారసుని ఏ జానావాదంకో
ప్రారంభమెంది. శ్రీ వారసునిని నివ్వవారాలు
సమర్థించాడు. మేకొ తిలోర్తియల వాల్లంతో
పూజేం పూజమెంది...అని టూగ్ వాయండి.
దేవేంద్రుని శ్రీ వారసునిని శ్రీ చాడు. అంధే
తిరుయాయ గాని గడ్డు. రాజరాజు ఎల్లప్పుడూ
యకు శ్రీ గాని రెండూ పిలువండి... ఎన్నయగానూ,
ఇంతంటే మీకు ఎక్కడన్నయ ఇవ్వలేనుంది. గని
పని రెనువంటి, కోర్కీ ప్రత్యేకంవంటి వేరు
బలపి ఉంది. కని ఇంతిహారం పదియూ హెచ్చి.
మీకు మరొక ప్రాచీనకొవ్వదిరెనా అనువాదంచేసి
ఉంటే స్వయం అర్థిర వ్రాయించి అదివారిం
ప్రత్యేకంగా చేయించేవాడిని. మీరు అలాచెయ్యాల.
సంపాదకీయం కూడా వ్రాసేవాడిని. మీరు అలాటి
దొడ్డి చావు పాగొలకొన్నాను. ఇవీమీకు వర్త
తయ్య. అదరిల వాకోపం ముగ్గులు, ప్రధాన
మంగులూ కొడుక్కుయన్నాను. భారతిం వార్త.
విమోన్ అనువాదం వార్తకోపం వాల్లెయను వేన్
చేయలేను...మరొకట. ఈవారి వెంటనే పను
కుందరి మీరూ, ఇంకెందూ చేయించికో వేన్
ఉండండి. వివాదంగా పనుతుంది ... ఒకరాయ
ఈ అనుకు వారియావరా.”

“వెళ్లికున్నాను వాడువా!”

రాజకులై ధూపలుకు

రాజమనోహరు దివ్యరాజులే

కోజకులై కొద్దికుని

కుదియకొప్పరిందు దండక

రాజరి ఎర్రకోకు దివ

రాజరి ధూరికులైపాగ ధా

రాజులొంకొత్తరప

రాజులు రాజమహేంద్రుడున్నది.”

కాటూరికవి ఖండకావ్యాలు

శ్రీ పి. గణపతికావ్య

“ఏకేనై జగన్ముఖం

వేకునులే పయి కొమ్మువీడ (

నీలై తోలనాది కయ

వింజివ కవరి! కులుకో! కృపా

తాల! శ్రీరామతాల! శ్రుతి

పారిదర్శివిద్వద్! మేలుకో!

వీలనో! జనశ్రీ! రమ

లేయ విలాకా! మేలుకో గజే!”

శ్రీ కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారు రచించిన ‘ఓడి గంటలు’ ఖండకావ్యంలో మొదటి ముద్రా ఘంటిక పెద్దగా ముద్రమధురంగా పాఠకుల హృదయాలలో ప్రస్థాపిస్తుంది.

శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంఠగారు, శ్రీ కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారు జంటకవులై వెలయించిన సౌందర్యందం సహృదయులందరికీ సుపరిచితమే. అంతకు పూర్వం వీరియిద్దరు రచించిన ‘తోలారా ఆశాజ్ఞా’ అనువాదం కవిత్వోక చిరు తోలకగా మెరిసింది. సౌందర్యంద ప్రచురణ తీరవారి ఈ కలయిక లిప్తిక ప్రశస్తికంగా వ్యక్తమైన వాడుకీ మాటల్లో వేర్వేరు ఖండికృతులు కూడా సంకలించుకొన్నాయి. శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంఠకవి కూర్చిన జగన్నాథ పండితరావుల కృతుల అనుసరణలు కొన్ని భారతి ప్రకటించింది. అయితే ఆరవవరేని గ్రంథ వ్యూహం ధరించినట్లు కనబడుతుంది.

కాటూరి వారి ‘ఓడి గంటలు’ కొన్ని ‘ఆంధ్ర శిల్ప’ మొదలయిన సారస్వతి పత్రికలు ప్రచురించాయి. ఈ కవి ఇతిపూర్వమే రచించిన ‘పాలస్త్రీ హృదయం’ ఒక చిన్న పుస్తక రూపంలో వెలువడింది. ఇటీవల మచిలీపట్నంలో శ్రీవేదీ ప్రకాశనం ‘ఓడి గంటలు’ ‘పాలస్త్రీ హృదయం’ కలిపి ప్రశస్తికంగా ఒక కవితా సంపుటి ప్రకటించారు. వీటిలో కావీ ప్రకాశనం, కాటూరి వారిటీవల రచించిన ‘వేమ

‘మా వాక్కు : మా జీవిత’ ‘శ్రీ పరమేశ్వరము’ కూడా ఈ సంపుటిలో చేర్చారు. ఈ విధంగా ఈ పుస్తకం కాటూరికవి ఖండికల కొక దమ్మని పరిచయంగా కూడా పొందింది. వీరికొనూపంలో కూర్చిన ఈ ఖండకృతుల వల్ల మొత్తంమీద ఈ సంపుటానికంటేనే దక్కని అంగారగోళావయ, పరిస్పర్శ సమస్తము ఏర్పడ్డాయి.

ఆంధ్ర కావీయత

ఈ సంపుటిలో చేర్చిన కంఠికలన్నిటిలోనూ కవి జీవిత దృక్పథం ఒక అంతర్యామీనిగా స్ఫురిస్తుంది. ఇందుచేత ఈ కృతులలో విడి చేర్చకపోయినా ఈ సంకలనం కొంత ఆసక్తిగమ్యమై ఉండేది కూడా అని విస్తుంది.

తెలుగువారి ఇలవేలుపులలో మొదలమొదట చేర్చబడినదివాడు శేష శేలనాసి శ్రీనివాసుడు. తన వారిదైవం శ్రీరామరంగుడు. వారి వారి ధర్మప్రతిభలు ముట్టి, కొందరి పోగణలలో ముందువెడక లేర్పడ వచ్చును. మొత్తం మీద వీరియిద్దరు మనవారి కృగ జబ్బులు. ఎంతగా అభినివేశాలున్నా ఇతర జీవిత లండన వీరికి తనవారితో అనిపిస్తాయి.

ఈ సంపుటంలోని పాలస్త్రీ హృదయంలో శ్రీరామ దా రాజగురికే ఆరాధ్యదైవతమయినాను, ‘ఓడిగంటలు’ ఏమి కొండలవారికే మేలుకొలుపులు. వారి జనుల జంబరిని దరితేర్చుకొని దిర్భవం ప్రసాదించ వలసివది కవి యీ ఖండకృతిలో ఆ దైవతాన్ని అరిస్తున్నాడు. ఇక మిగిలిన ఖండకృతులలో కవి జన్మభూమిలో కాటూరుగ్రామంలో పూర్వకాలంలో నివసించిన ఆశోకాశ్రమం, సాహారాలు ఎంతో ఆహ్లాదంగా మనహృదయం లాగిస్తాయి. కాటూరి కవి వ్యక్తమైన పండితీయతలో అలవాటి ప్రాచీనత ఉదాత్త జీవితమే, ఆచారాలు సహజంగా చీలిం చాగా. అవాటి సంప్రదాయాలు, మర్యాదలు, కవిమీటుం బలో అన్నదమ్ముల ఆశోకాశ్రమ, సాగ్రాతము మన

కంఠో ఆహారం కలిగిపోయి, ఇలాగ ఇత్యర్థి చదువు
తొంటే మన కి కవి గాంధీయూర్వాభిమానం
నువ్వొంటిగా నున్నానంది. గాంధీజీ ఆశీర్వాదాలలో
కారితబాతీతతి యాప్రాప్తిదని చేక చేప్పకకర
లేదుగదా! మన ఆంధ్రవాతీతతి ఆ భాంధవాతీతతితో
మేలింపించి ఒక ప్రత్యేక పండ్పురి. కాటూరివారి
ఖండకృతులలో మన ఈ ఆంధ్రవాతీతతి పెరింపగా
ముక్త్యాదులా పరిష్కాం క్ష్యాంకై చిత్రితో ప్రవహించింది.

గుడిగంటలు

గీర్వాణవాణిలో వేంకటేశ్వర ముద్రాం
వంటి భక్తిప్రాసాదముల ప్రతి సీదలలెన్నో ఉన్నాయి.
'అద్వైతంబు' వాటి కనువింపగాని, అనువాదంగాని
కాదు. ఈ కృతిలో ఒకటే వేంకటేశ్వరుడు ప్రతి
భక్తభూషణమై ముక్తాశోపావృణింపటి! అయితే
ఆ నేడేదేవుని ప్రేమాయాని కొంపెదవృత్తా నే గోద
రిస్తుంది.

“వేదభాగ్యవీర మర
వింపపలు నుగంబాద్ర పూజక
మానీను పరమాంబ మధి
లాశ్రితరక్షణ దక్ష మైవ క్రి
పాదయగము దొలగింది
పాణితిలములు మోడ్చి నువ్వై
పాదుగు నీకు వాకిలులు
మాయకు! నీగుడి కో దయామయా!”

కవి ఈ ఖండకృతిలో అంటిలా ఈదైవం
ఇలాగే ఆ అంధిర్మితంలో నే నిలిచిపోడు. ఇంకొక
వోల ఎంతో ఎన్ని సాక్షుడై మనలోకాలు కలిపి మెలిపి
ఉన్నట్లే కనిపిస్తాడు. ఈ క్రిందివృత్తిం సంహారంలో
యీ పల్ని సాతత్వం మరింతగా వృద్ధపడుతుంది :

“దిద్ది పట్టెవామములు,
తీర్చివ తిర్వణిబాటు మోములం
దొడ్డి చూడ్కులందు నెం
దు వృత్తిలం గయిమోడుకు మరీకల్
పెద్దలు పిప్పలుకా నరున
వెంబడి గాలించి నిర్వయంపె నీ
కృష్ణయ! దాగో దాదయా!
కడు దొడ్ దొరారులేదయా!”

పై పద్యంలో హరిజనుల అమాయక ప్రవర్తి
వృద్ధ పాంతులనే గాక ఆ విడికాసుల హరిశూడా
కడలింది వేయల భోంజిలో కొంపాగింది. ఇక ఈ

క్రింది వృత్తిలో హరిజనుల దయనీయ స్థితి మరింతగా
మన హృదయం కలచిపోయింది.

“ఒకగం బండివి బంట వేలు గవరా
పురీశ్వరాధానముల్
జోంఠో వంగడి వేంపాదములలో
జూట్ట వీ యంత్ర మం
దిర నిశోషలలో వివంబివు
రిం దీ! కలి పాటింటిక
గిరిశ్యాంకముంబూడ లేదయిరే!
కడించి మేలెంచవే!”

ఈ రచయితను వేటి కాలంలో ఆధునికులలో
కొందరిలో కేకల్పిండ్ శాస్త్రీకభోంజి ఎక పదిక
వాలేను. కనుక ఆ అటువంటి వారిని, ఆ విడుకొండల
వాని ఈ కవి నువ్వురింగా నుండలింది మాటిగా
హెచ్చరించాడు. ‘హ్యానూ! ఇక ఏ వైభవప్రాధికాలు,
భోగభాగ్యాలు ప్రాప్తిభోంజిలో పొగవయ్యా! ఇప్పు
దియివా ఈ దీనులను కవివేటి యాదాం శ్యాత్య
కుయ్యా! ‘అప్ప భోంజిలో నడిచింది ఈ మేలుకొలుపు:

“ధియమే యీ గిహిద విన్నిలిపె
వాంపృక్కలే కన్య నీ
దియకొక్క మృడి విల్లురేవివుడు
ప్రతిక్ష ప్రహరానా
గృహ వాగారములందు తేర్చితిమి
నీ తిత్వము వల్లంత నెం
కను పామి! తోలివోలివోలెంక
పాగం వోదయా భోగముల్!”

ఈ క్రింది సీసములో అంత్యవాదివారి నువ్విరి
చనువల నుండెం కడలింది చేస్తుంది :

“తిన్నాడో పప్పులే యన్నాడో ముచ్చాపు
కుకుంబెట్టెను నీకు గడువురింపె
కైసో మోచిపె కైసో నువ్వలు
నలు దెచ్చి నిత్యు కలకు మెలకు
నీరా దెకో ధూళి పారా దెకో నుగంధ
నీంయ్యులొక్క విన్ శత్రుకాపు
ఎండెకో తిడినెకో ఎండవాలలు పోక
కుంపె నీ కికు నువ్వు గోవురములు
నేకు కానుగదా! యిరిం దూడిగము
పలుపు తొక వాడు గోరిక తెలియకుగ;
నకుగ రచ్చిం నడిమాన గడియెచ్చి
కునుమంటిని కొండెక్కి గొప్పకొరవు!”
“నీకటి కొంపలో ప్రవకు

చింతింకో మొయిగాటి పాక, న

జ్ఞాతీ కింతి సంజీయము

సంజీయమున జ. కింతి యున్నాగ

జ్ఞాతీకింతి దప్పిదము

జ్ఞాతీ బయలుగెన విరిచె

నీ కలుతానాడు రచ

విప్పరణములు జాలురాగరకా.

దరితర్యల అభ్యున్నతి ఆకాంక్షించె అభ్యు
దయ కింతిగా ఇలుగంటి ఘట్టాలగా విరాజియి,
తంజైవ్యము మెదలయింది ప్రతివ్రవిహయి కాది
ఈ కవి పంథా పేరు. భారతకుల దీపస్థితి విరిచెంత్రెహ
కదిలించివేయంది. కాది ఆకాంక్షిలో బయలుదేరినతియి
ఆవేదం ఆ తానీ రా 'వంశ' కు వామి'కి వెల్లడియ
కొంటాను. చిట్ట చింతి కోరాల:

“పరితాపములై, క్రిందములై తంతి విల
నీలెయూ! దయ మన్న నీయూ!”

అని తిమ కృతికవికాదా విప్పరించుకొంటాను.
విరి భోగిగా ఇంకా విశేషం కలిపింది. తిరి
జనోదరిగై భాగ్యత్రావతో నీ తిమ బని ముగిసివని
ఈ కవి భావించును. పర్వతా ఆ దీప జనంతో
తాదాత్మ్యమే విరి గంతుదాన్నిం. ఆ దీప మాతన నీచే
విరి కలిపిరి ఈ సమగ్ర దృష్ట్యంతో విశాలనిశ్చయే
ఆ పరమేశ్వరవిప్పరణము. ఆ పరమేశ్వరమే ఈ భక్తి
పరమాధి. ఈ భావమే ఇండియన్ లో కుదిర్చుత్రావలో
మాగు మోగుచున్నది:

“అలం విహార ప్రాపులో నెచ్చె
తానీ రో పరారముగా
జోలె వాడును విది ప్రవృత్తిలో,
కోకాన నోదయ్యలో,
వాలం గామలలో, బురుగికిను
కావారములో, కట్టెలలో
ప్రలం గొట్టిడి వేలులోగలవు
నీ కృత్యముకా పర్యయన్.

“కనవున్ ఆమెగ్గది నీకు జలదిన
నీ కల్యాణ కేహం, రా
వసమున్ జేచె, కట్టెలలో నిరుతు,
గింజల్ చాలవోదంరెన్
కుడుకు ప్పెంబులు వార్చి నీ కిడెన
ఇంజం దోయగున్ నిలంన
విసంన బాధయి లోకబాధన!
తిండ్రి జంతుజన్మలకున్!”

ఈ విధమన తాదాత్మ్యం ఈ కృత్యలలో
తుల్య కేంద్రో లోరియన్ కృత్యం భోగిలో

గోదరిమంది అంజేగాని ఇది ఎక్కడా వార్యంకాలేను
కనుకనే ఇది ఈ అందకృత్య గౌరవం మరింతగా
ఇలుపడింప జేసింది.

పౌలస్త్య హృదయము

పౌలస్త్య హృదయం ప్రారంభించగానే
మొలుములు ఈ కృత్య భోగిని మన కెరియివా
అభ్యున్నతి కలిగింది. రామానుజ వారి తేలికు
జీమంతివని విచ్చిన సమగ్రునిలో రామానుజుడీ
వింగా విక్కాణియవ్వాడు:

“ఎన్నాళ్ళకు! ఎన్నాళ్ళకు!
కన్నులు విరికియే వాని గల్గిన ఫలము
సన్నముయి వచ్చె! భుజగ
గోస్త్రుతి విరితాంతుల ముహూర్తము వచ్చెన్!”

ఇంకా వాలుగెడు కృత్యాల వాగేవరికి ఈ భోగి
ఇంకా రాగా వ్యవధికుంది. లోకం నాణుకు రచ
ణుకుగ్రీరామని! కేలం చరితానుడై భక్త్యాణిగా
మావోతాడు. కాని ఈ భక్తి సర్వపాపాంశుభక్తికాను.
రాణుమిక్కిల ‘తం భుజగ’ స్వతి విరితాంఅయ్యె
ముహూర్తం సమావించింది చిర్యిల్లగానువ్వాడు.
రచించంలో అసహాయులై రాముని కెదల నిలడి
వారాదవలెంచి ముమ్మారు ముకులు వేయవ్వాడు.
ఈ విషయం భీషణ వంధికి చిరగమే
ఈ అండిపరమర్థం.

ప్రాచీన సంస్కృతి యాతా కర్తలు కొందరు
వార్షిక రామానుజగాథ చిర చిచ్చిరింగా మార్చి
వేరు. కొవి వారకృత్య రచనానుని రామభక్త
గ్రేపణనిగా రూపొందించెను. ప్రాచీన కృత్య
లలోగాని పురాణగాథలలోగాని ఈ విషయం
చిచ్చిరి భోగిని ఎక్కడా వెలుపెను. పౌలస్త్య హృద
యంలో మరికొన్ని పద్యాలు పరికిరించగానే రావ
ణుని అపూర్వరక్త భోగిని ఇంకా ఎక్కువగా వృద్ధి
పడుతుంది:

“వివిధి కను కాదని
కాణల నన్నిటిమాపి యుంచిన
మమము నోర్చిన్ విరియె
మార్గము లన్నిటి విప్పియుంచి, రా
వణ భయకాంక్షముగ
కెనులగని నాది మొలంతి జేయున్
దడు ముచ్చువెరిగగా!
విరుజ్జటి కాను చెప్పెన్!”

అటుపిమ్మటే రావణాసుని రాజసం ప్రభుభ
మంకా మన కన్నులలో బురికితుంది :

“రణబుడెన్న గణింతు
రాయయ్య నిప్పుయ్యగాను. బాలిమే
గావగవారి, కోరియును,
గాలియు. గ్రద్దియుగాను, లోకవి
ద్రాణులు దుగవించరి
శింధినుండరివారియోదరి
గ్రీవులు పోలలో బొడిచి,
గల్వకు బయ్యనుగాక పేరు నె!”

ధిగవరాగాదులకు ముద్రపెనులయిన కావ్య
మిగిలె వాగ్విభావం మారలేవో ఉన్నాయి.
కవి వికంఠనదా పుడులేని చేపట్టలేను. శ్రీ
వైరామలంకమే ధిశత్రు పోక పూను విద్యోగగా
మలుచుకొన్నాడు. గణుడొదింపగా అత్య
థునికడయిన పరమేశ్వర భక్తుడు. వివిధ అన్ని అను
బంధాలన్న భీమని విద్యమాయంమే పరమేశ్వరుని
శిరించి హరి నయినది ప్రతిపాదిస్తూను :

“అనుకుని మిమ్ముతోంటు పరి
తరులు కొనిగారి, మోము ము
ద్దు నొనిప తిండ్రెంటె, దగుతో
జన్మగోల్పిం గిరికంటె, మై
సగమన పీతకంటె పరి
దన్య లాంగ్విద శిమ్ముకంటె నీ
జగదభిమాని రక్కసుడె
నామికి మిక్కిలి చూపు నెచ్చెరి!”

పాలస్త్రీ వ్యాధులలో కట్టకపటి పద్యం
వాచన వ్యాధుల రహస్యము, విద్యుత్ పూర్వమైన ఆ
వితాగ్రణి ప్రకాశభక్తి నిస్పృహగా వ్యక్తీకరిస్తుంది :

“పొమ్ము! నెచ్చెరి రామయ్యరి నెనురేరి
పుట్టయితి నుముల మునునట్టి
అతుల్లంపిమ్మును పతిభీక మ్మన
గన్య విదిమతిల్లి గడ్డనట్టి
రయకంటె నొప్పుధి రక్తిమ్ముకంటె గా
రా మెన మునుల ద్వింప మునింగి
లంకకు, బాపు! పొలుపు గుంప వీరికొల్ప
వనియో నత్తిమ్ము దండరాస
వారికి ముంపు నగంబు వారివెల
వ్యాధియనబోన్చి యేకంప మిద్యగించి
పాన్వరియో బలకవరి విన్నపమ్ము విన్న
మదిటనే పుండరింగు మును ముంక!”

రావణుడొనింగా చేసిన పముద్ర పంజోపతో నే
పాలస్త్రీవ్యాధుల ముగిసిపోతుంది. ఈ కవి రచన

లలో గాంధీనాదర్యం చూపిస్తున్నది ఇంతివృత్తం
పేర్కొన్నాడు. ఆ అభినివేశమే ఈ ఖండకావ్యం
ప్రబంధం కలిగించిపెట్టెయ్యను. గాంధీ ద్విపీలో
పద్యలు మిగిలే గాని మరీ క్రేమపులెన్యకు లేను. ఆ
జగత్కలుంచి ద్విపీఖండాలో కూడా జగత్తింతా పర
మేశ్వరాకాంక్షే!

అడిగాక పాలస్త్రీవ్యాధులలో ఇంకొక రహ
స్యం అంతర్నిహితమే భావించుచి. బ్రహ్మగ్రులు
పరిపరిమయ లోకపున నెతుండెంతా ప్రవేశించే తగు
ణంలో వ్యాపారాలు జరుగియున్నా మునింగు
లను లోకానికి గావించి అనుకొన్నాడు. ఆ యుష్మిన్వ
గులా అపరాధానికి కోపించి జయవిజయం విలా
సంపై జరిగిందనిపెట్టె కలెంచాడు. వ్యాధిపాల
కులు తను తిన్న పన్నుచెల్లెదపెట్టి ప్రారించాడు.
పరిపరిమయలు వారికి కొనిపెట్టెదపెట్టె. అనుగ్రహం
చాడు. పరమేశ్వర పోలకుతో జన్మగ్రుయంతో నే
విష్టు పొన్నగ్రుం చెగకొనియ్యుచి ఉపదేశించాడు.
పానాస్య పద్ధతిలో దీని కాదు జన్మ లవనరహసి
ఈ ఉధయ మారాలలోను ఏదో ఒకటి ఎన్నుకొనుచి
దని జయవిజయం కొనెంచాడు. వైకుంఠ వ్యాధింక
కులు ప్రభుమనిమే -భిలపించి ఆ గురిం అనుచిం
చాడు. అంతిల వాగ్విధ ముండెజన్మగ్రు హిన్వ్యాత్
హిన్వ్యాత్ శివులై అలగించాడు. రెండవ పాద్యం
రావణ సంభాషణ జన్మించాడు మునింగుల శివపాల
దంతింకొర ఉన్నించి కొనియు : పంపాదించు
కొంటాడు. జయవిజయలోకపున పరమభాగవత తియ
లని ప్రత్యేకంగా పేర్కొని పేర్కొలేను. గణన
వ్యాధుల అంకండా పాలస్త్రీ వ్యాధులమని పేరు
పెట్టెండా కూడా ఇంకొక పాదం గొనిరెట్టుచి.
పులస్త్య దోష పరమేష్టి. అతివి నమానె జన్మించి
రావణుని కౌర్మింజాపం నమాననీ, అతివి అల్యా
ధి : ప్రతికేది ప్రధాన కొంగునీ ఈ స్త్రీ ముది
స్తుంది.

అయితే కవి పాలస్త్రీ వ్యాధులలో ఈ గాథ
వ్యాధులమగ్నిగా ఎంతా నూచించలేను. ఈ క్రింది
వృత్తిలో వ్యాధిం ఈ వ్యాధిగాథ కొంత దూర
పరాత్తోంటోనే ధృవస్తుంది :

“పస్త్రుల్రానామ కూడ నేన్చి నుదనన్
మకు ముదాకాం! తా
నేమో నానా రావి లాదల
దాయెన, గ్రద్దిలోకమ్ము తి

నేను మెచ్చెన్, దొంగలఁ బాల్కుదులన్
నిచ్చెన్ మహాంతోషి
పాపి! మత్తుల రాజవీరి విపుల
త్యంబెన్ వివాళుగా!"

ఈ వృత్తాంతం తద్వారా వాచ్యంగా చేర్చి
జాబాబులని నీ 'మల' స్వచ్ఛందమునాగిరింటి మనో
జ్ఞులెరిగింది. వీరి నిరూపక వ్యంగ్యశోరణి సహృదయుల
మన్నవలందుకొనగల ప్రత్యేక విశిష్టత.

‘నేను’

సామాన్యంగా కావ్యావతరణకల, పీఠిక
పరిశీలకంగా ఉత్కృష్ట లెరిగింది. చాలామంది
దమనకారి పరిశీలించుకుందానీ విడిచివేస్తాను.
కాటూరినాథుడు తమ భండకార్య పీఠికా దూపంలో
రచించిన ‘నేను’ ‘మా వాళ్ళు : మా దీను’ ‘మృతి
సమర్పణము’ పై రెండు కావ్యాలను మూర్తిప్రాయంగా
వాగ్భాగ్యవాలై కవిసృష్టియను, అవిగ్నాలు, అశి
యాలు నిర్మిస్తోవున్నాయి. ‘నేను’ కవి విడుదల శోర
ణితో ప్రారంభిస్తుంది :

“లోకము ఎన్నుం గరిగా
వాగ్విలు నిజము సల్పరాంధరము దురిం
దాకుటని లేయే ఇటు
పాపము చెడి వరును, బుద్ధిపటిమయు దిప్పెన్,
పింగళి కాంతిమనః తో
సంకాలము, చెల్లిపిల్లె సదగు కృపన
మృంగవిమానాని గావెం
తెం : గోండ్లకొ పుష్కరిదం చెకు జలలతిన!”

ఈ శ్లోరణితో కొంపాగిన ‘నేను’లో సహృద
యుల తెలియనివా లోతెయిన నిజానతీ, అగమన,
గతుమనము, లోకజ్ఞతీ ఒండొంటితో పెంచెను
కొన్నతే గోరిస్తాయి. కొందరికి సంఖా కేలం
లోకజ్ఞతగానే స్ఫురించవచ్చును. అది వారి అభిరుచి
విశిష్టత.

‘మా వాళ్ళు : మా దీను’

ఈ భండకార్యంలో కవి సంగ్రహంగా తమ
పూర్వ విశేషాల వృత్తాంతము, స్వగ్రామంగా
అలవాదాన్ని కర్తవ్యము ఎంతో అన్యోన్యతతో
సాగ్రహారితో అన్నవిముఖతలె మెరిగిన మనోజ్ఞ
చిత్రియ దూపుట్రోటలుగా ఉత్తేజంచారు. ఇది వివిధ
పిమ్మల పాఠకులు కూడా కవిత్వో కాటూరి నేటి

విలువైన విడిచి కలిపించిన ఈ ఆపూర్వ మాధురి తమ
అశ్విలోలో పరిపరమమొంటారు. ‘జపనీ జ్యోధామిశ్చ
వ్యర్థాదపి గణితాపీ’ అన్న మోక్షి యాభార్యం ముం
లెక్కచి వృద్ధపరమం.

కవి జ్యోధామి కాటూరి గ్రామం గ్రామ
గ్రామంగా కొంతకొంత కృష్ణ నేటి అమృత మల్యం
పాడిపంటతో : లోకలాడింది. ఆ గ్రామంలో గృహ
మల ఎటెంటు లక్ష్మి కొలువని విలిగింది:

“ఎరదాల్ నియ్యమనోయే రాజంతు
లాయెన్ యె కి పూరింటికొ
పురిమల్ వాయెను మందునాలు ధనం
ముఖే మగ్గికాయెన్, జలా
వారిల క్రేము నానీ యాండ్లకు తిర
శ్చిందెల్లె నూపాంబువుల్
పాపాంకినాకాంధిన్ బోదగా
కొల్లంతి కృపాదన!”

“నలుగుల కొలమలతో : దో
పులతో దరిగిటి నూపముతో : బని పై
గులతో బదు నెప్పిది మల
ములతో నూయనానానా మోలిచి సియలతో.

“మానా కలుగ్గెను తో
తొ మనుమల వాఁలొక దశర సపును నూ
గ్రామమున వాలుకొలములు
గ్రేమమున మెలంకు ఎరవరి : లెనుగయే!”

కవి కొంతకొంతకొంత ఆనందోహర వ్యక్తియనం
గడి : బాయింది. ఇది ఒక హృదయకల్యమై కవిని
చేధించింది :

“కవిమఖములంగు కలిపిలేములందు
పొచిమనచు నాటి పరి ప్రభును
కన్న మొగ; నేటి మన్నుల తెమెగల్
పెడమెగాలు లచ్చి పడియెనెల్లు!”

“పూరింపెంటి యుత్సంకుం నూడి
కొలువొంగి నాకు విడుచుకొనిరి
చుటసప్తకూడి బుట్టను దిద్దిన
కపును పరిలూశ్చి కేమివచ్చె!”

మొల్లెమీది అవాటిమండి నేటిరెండు పాగిన
సాంఘిక పరిణతిపె కవి చేసిన విశిష్టమర్మ తెలస్సో

“నాకును గుణకాదిరి ప
సమ్మలు ముచ్చిరి రవ్యదారలన్
నూడిరిగాని పాపము
కొంతును, పాపకొ మున్నుభరి న

కామ దాసి; విశ్వాదత్త
 నటి భయముక్తిమాయి దత్త కా
 మా దాసి పేరు : పాపరతు
 బాధితులై విహరింతు రిద్దరై!

ఈనాథుడు కేవలం గొర్రాదంతో ముగియవలసి,
మూయవలసి ఈవిధంగా చెబుచిరి. దీని వివరించి కవి
వీరికి స్వతీసులంకి వర్ణించుకొనెను. ప్రభుల
వలమోక్షులకు ఎర్రపచ్చడి, ఆపై యలవ తమ
ప్రాచీనులను వివరించుచు యీ కవి కేరకం
టన్నాడు. వీరి భావము చాలవారి వియలలను
విడుతుం కవి ఎంతో అభిమానంతో వర్ణి
కొన్నాడు.

ఈ విధంగా ప్రాచీనుల ప్రార్థన వేదవా
ఁగినించిన పితృలు తమ పుత్రులందఱోని
అన్యోన్యము అభివృద్ధిచేసవచ్చుచే నని వాక్కుగా అని
అర్థించి సహజంగా మృద్ధులగా ప్రతిఫలిస్తాయి.
అంతేకాని అభిజిహ్వాకు అపేక్ష్యుడు. ఈ ప్రతిఫల
లన్నిటికన్న ఒక్క విన్నపముయం తన నవస్థు
నెరిగియినా కలదిలేయింది. కాబూరి నని తమ
పిల్లివులకు ది శుభముగాలు. ఈ సందర్భంలో ఈ
రచయిత హాస్యవేరెత్తికే సజ్జచరితం :

“ఇదిగో నీకు తెలుగు నేర్పడే ‘అక్షర’ అని
 ఒక చుట్టినిండు వ్రాసినది.
 నిన్ను నాదిగా నీవువలె నీరొను
 దింబలని యిప్పుడు నలకటింబు!”

ప్రవాదితా దూషణలో ఉన్న యాచిన్న
కన్యాని పిటి తియ్యదన విధిచే బి. ప్రత్యేక
కన్యా గాంధీ కేగించాడు కరి. ఇవి అన్న అంగంగి
భావంతో విడిచించి బి. ప్రత్యేక అంబ కన్యా
పంజా ప్రవహించాయి.

అధునికత

ఈ విధంగా ఈ సంకలనంలోని మూడు ప్రశ్నో
కావ్యాలు (లిటిటో లై బిగ విలిప్త స్వరూపం పంజీరిం
మొక్కాయి. పాల స్వ హృదయంలోని ఇలి నిర్మిం
పురాతిని గాథ. అయినా చరామడీనాటికి మన నెల
దీరినామే. నంబే శ్రీకృణు మదా మన కర్తవ్యం
ప్రాచీనుడే. అయితే నెటికి మనకాశీపుడిలు నేలుచే!
ఈ కావ్యాలలో ప్రతిఫలింది ప్రశ్నీరీనాటికి తెలి
సనుస్వరే. వివిధావ్యాస్వరూపాలు మాత్రమే మారి
పోయాయి. మన అంతరించాలలో, అనుదినము మాచే

కావ్య పరిస్థితులలో ఆనందపు లింగా దామలూ ప్రత్యక్షమవుతున్నాయి అందుచేత ఈ కావ్య పంపు టి పోతులగా వేటి మనవంశస్థుల కంటో సన్నిహిత మయినవే!

કવિતાત્રિવેણી

కేటికాలంబో విద్యాభ్యాసాల సేవధాని.
 ఒక ధోరికి విద్యను బోధించుచున్నప్పుడు ప్రతియొక్కరిని
 జరిపించి ఉద్ఘాటించుచుంది. మరొకరికి విద్యలో
 కేవల బ్రహ్మగూఢానికి కేటికాలంబో ప్రాధాన్యం.
 మరొకరికి కాంక్షింపబడు కేటికాలంబో, బ్రహ్మ
 త్యాగిగా ఉండవలసియును. ఈ విద్యాభ్యాసాల తర
 తియ్య ప్రక్రియను విద్యభ్యాసం.

ఒకరిని మన సుమహర్షికి అగ్రధూనధూరి
కలెల మన అంకికారిణులలో ఎక్కువది పా నిలిచి
పొగుండి శ్రీ కొటూరిని పాంప్రకాయక శ్రేణి మాను
ర్యుకోటి అట్టిది. కదిలిలో పదిహెచ్చాం పహామైవ
పమునిదిమీకులంతో దూహించిందిగలకి కృపణికివు
లలో కాది కొదిగించను. కొందరిలో పదిహెచ్చం అత్యధి
కమై అంం వేలిపొగుండి. మరికొందరిలో అం కాంధి
ర్యుభిది కేలింతో పహాంబరాలికి పట్టాకమేం జను
తుంది. ఈ కది శ్రేణిలో ఈ పహాం పమునావ్యుతం ఒక
దిగిపది అభిలం పది పాన్యకేతులో పాగింది.

[illegible]

ఈ పరిణామం చదువునూపే ఈ (వి) ఇంకా ఎక్కువగా గమనించించి అనువాదిత కవితా పరివర్తిత కవితాల్లాటం గాత్రాలు సంకీర్ణించితింపే ఎంత తావుంటేది అనిపియింది. (శ్రీ) కవితారేని 'శేష' లా దీనికొకాదిగా సమాధానం చెప్పకొన్నాడు. కాని సమ్యాదియలు మాత్రం వీరి సమాధానంతో సంశ్లేష్ట పడి ఉన్నారేమి.

ఇటువంటివి విరోధ మార్గముల రచించుట
నీ, అది అనుచారముగ్రహించి దొక ముద్దుబేటం
కొనబడిన అనుభూతి.

బొటనవేలు

శ్రీ మందపాక రాజేశ్వరశాస్త్రి

ప్రథమాంకం

స్థలం - వీరపురం రాజదర్బారు

సమయం - ఉదయం ౧ గం॥

* * (దర్బారు హాలులో ఒకరొకరుగా వండితులు, వైదికులు, వైదికులు, గాయకులు, రాజోద్యోగులు, రాజబంధువులు, రాజదర్బారుపేక్షిలు నేలపండిన జంబుభానాపై కూర్చుంటారు. అప్పన్నశాస్త్రి కొందరు శిష్యులతో వచ్చి సింహాసన సమీపంలో ఒకచెక్కగా కూర్చుంటాడు.)

రామశాస్త్రి : (విదో శోకం నొందుతూ వచ్చి కూర్చుని) ఏం జగదన్న పిదాంతి! అంత కాలమేదా! ఎరుటోయి మేళింగి విశేషము! జాగిల్లో నుండి బయటగా వెళ్లి అరిగి పోయిందేటి!

వర.న్న పిదాంతి : అఁ, మీరు తెలియం నిమంటుందిలే. రామ: అశిమన్ననూట - వెళ్ళిబూరిలు మీ మొగ్గు పెక్కిలవాడివి మన్నెలే! - అఁ, మరి ఎంతో నలనాటేమిటి!

చింతలూరి : (వత్సరం) సంభావన! జగదన్నోయ్ నూటా. నీకు మేళింగి వెళ్ళి! వెళ్ళివచ్చేదా! ఉండనే ఉంది శోకం.

ఏదో దుష్టం కలపండితానం
దుష్టద్యుతం కుంపిలపండితానం!
ఏనాయేగాడి! విశ్వగానం
బోలిద్యుతం చిలర (కావ్యగానం)!

(అందరూ నొలూల వత్సరం)

(చోవుతాను ముందుకువచ్చి తొలి యాసగా మీదిం దువ్వుకుంటూ రాజుగారు ప్రవేశిస్తారు.

ఇదిగో అందరూ లేచి నిలబడి చేతులు కట్టుకుంటాను. కొందరు చేతులు తోడించి శిష్యులు నుంచి నమస్కారం చేశాను. రాజు అసీతులు కాగానే ఎవరి స్థానాలలో వారు కూర్చుంటాను. దివాను రంగనాథులు మాత్రం చేతులు కట్టుకొని సింహాసనానికి ఎడమప్రక్కను నిలబడి ఉంటాడు.)

రాజు : అందరికీ నా ముహూర్తం! ఏం రంగనాథులు నలుగురూ!

రంగ : చిరిం చిర్తం.

రాజు : అదిగో గల - తో! ఏమేనా కొరిండా!

రంగ : చిర్తం చిరిం మును పాను దాని భేదంబో పానా యండనేక వ్నాయి. ఈ విషయంలో మునుకు దండోపాయమే ప్రయోగించబడిన వచ్చింది. అయ్యో ఉపాసంతో అందరూ లొంగిపోయి దాపోనా మంటూ మన శ్రీరలు మన కాళ్ళింగికి తెచ్చి వోలెప్పారు. ఉపరి, దింతిగింది రిలా యా భయాపాదలు సమర్థించుకున్నాను.

రాజు : ఛేష్ ఛేష్! సంస్థానం పేరు నిలబెట్ట బయ్యగి! — మరి ఏ మామగరం శిలులా?

రంగ : పాపం, గ్రామమంతా పంట పోయిందండీ. ఏకాలంగా వర్షాలులేవు. ఆ వచ్చిందొకపాటి మేఘాలనూ గ్రామం పక్కనే ఉన్న కొండ అడిపిసింది. ఫలితం—గ్రామంనా చాలాభాగం తీవ్రముకొలేను. ఆ రివ్యాక అరివర్షాలకి ఆ కొద్దిపాటి ఉప్పు తీవ్రము పోయింది.

రాజు : ఎరె ఎరె—సిప్రామాట చెప్పకయ్యి.

రంగ : అనే—ఏదీకా తో పరిస్థితులు మరల చేతు కుంటున్నాను కాని—యిటుమీది బారిపడితే దివానంపములు జరుగుతా! చెప్పెను రంగన్న

కొస్తే తిరిగివున్నాను చూస్తాడను, ఏదీవరకీ చెప్పకేం—ఇక్కడకుడా దండోపాయమే పనిచేసింది. నేను పెళ్ళాం వెంకట్రావు కొళ్ళ మీదపడి, మెల్లో నామీదే ఇచ్చివేసింది. ఇలాంటి సమయాల వరకాయనీ, దివంగం సిద్ధుడిలో ఆపరి లింగన్నను చూడకుండా తియకుంటాం. వెంటనే లింగన్న పగులుకు గెంతు వంటలు పరీక్షిస్తాను. తిక్కినం దివంగం కా! మింతామలే 150 రూపాయలు జనుకొచ్చి, మిగతా 50 రూపాయలు ముంగుపాలు కిచ్చి నలు పగుల కుక్కున్నాం. ఇక చిగింపండి. తిక్కిన రైతు లందిరూ ఒకరిమీద ఒకరని పోటీగా నాదో బంగారమే తెచ్చి ఇచ్చివేళాను. నెంబ లలో పనిపూర్తి పోయింది.

రాజు : పెదాన! దయా జాలి చూపవలసిం కల ములయ్యా ఇది?

వెంకట : (లింగం) అంతే, అంతే! అపరిదివంగం లోనే దయా కలదా పూజ్యం.

రాజు : ఏం వెంటకనీ! ఏకా ముందులో—

వెంకట : ఏమీలేదు ప్రభూ. సంస్థానంలో పనులు ఎంత ముగ్గు—

రాజు : మరేమమగ్నాన? మన రాజ్యం చూడండి, ఇగురుపొగుల సంస్థానాలు చూడండి. ఇద సంస్థానంలో ఏ ఫసలి కొ ఫసలి దిమ్మడితో పో వన కొంటాడంటే, వాడుక సంస్థా నాలు చూడండి అయిన మూడు ఫ.లీల లకొ యితేనా లేనిది ఒకటేనా ఉండేనా చూపండి? ఫరీం—పక్కను అవ్వర్తికి, గ్రామాలకి గ్రామాల నీవులే మాపు చెయ్య దియూ. ఇలా అయితే ఏ సంస్థానం వృద్ధిలోకి వస్తుంది? ఎలాగు రావకొరకాలు నెరవేరువి?

వెంకట : చిత్రిం చిత్రిం.

రాజు : (అప్పన్న కొత్త పేపు చూచు) అప్పన్న కొత్త!

అప్పన్న : (లిచి నిలచి, చేతులు కట్టికొని) చిత్రిం చిత్రిం.

రాజు : కురి మించిపోయింది!

అప్పన్న : దీని ప్రతులు—

రాజు : వ్యవహారం కురిమించి రాగాన పడ్డదే అంటున్నాం.

అప్పన్న : (లింగం) ఏమిటంటాడు చెప్పా?— బహుశా—

రాజు : భుక్తి పరిపదా భూమి యిచ్చాం.

అప్పన్న : లేదు అనుగ్రహం కెందుకొచ్చిందా?

రాజు : ప్రతి ప్రమేయ పెంకుటిల్లు కట్టించి యిచ్చాం. అందుకు ఏదీవరకీదు కంతుండా!

రాజు : మీ మర్యాదల కేలోటూ రాకుండా చూపున్నాం.

అప్పన్న : ఏదీవరకీ సంస్థానంలో...

రాజు : కంటిరెప్పలా కొపాడుకున్నాం. స్వంత మనిషిలాగే చూసుకుంటున్నాం—ఇన్ని విధాల కేం మీకు మీలు తెలుసాన్నా—

అప్పన్న : (లింగం) అన్నా! కొంపతీసి—చిమ్మిపోయి.

రాజు : పనులు మించిపోకున్నప్పుడు పత్రికం చెప్పక రిప్పగు. మీగ—నువ్వేం చేసాన్నావో నీకు తెలుసుక? నాకురానుతో చెప్పాలం అనుకున్నావా? నా జవాబా మనుషులతో నువ్వే చెప్పిన్నా—

అప్పన్న : (అక్కర్లేగా) జవాబాతోరా!

రాజు : నా ప్రాపంంలో వున్న మనిషి నా జవాబా కొదలయ్యా!

(అప్పన్న కొత్త గిలదించుకుంటాడు. అందరూ వోగు లేచి చూస్తుంటాడు.)

లింగతి మాచెవిపపనగానే కేం చూపుచివి పెరిపించి నయానా ధియానా పచ్చిపెప్ప చూడం 'నా ప్రాపంంలో ఉన్నదానివి నీకింత పొగరెండు' కన్నాం.

అప్పన్న : భాయండులవాడు—

మేమన్నాం—'అప్పన్నతో అనుబంధాలు చూడకో. అప్పన్నకు దూరంగావుండు—లేక పోతే అప్పన్నకు పోయింది ఇక్కడట్టడ మొక్కపే ఉపాయం.'

అప్పన్న : ప్రభువులు నా మొందివారి. పొందినయంలో నేనే ధర్మయా ఎకగను. చిమ్మి—సింహ—

రాజు : (కోపంగా) పక్కాతలో ప్రేక్షకులయ్యా!

అప్పన్న : ఎరికవాడు కమించాటి. నేనెక్కర్ని ఇంటికి రమ్మరి పిలవమా లేదు, ఎరికాలమా లేదు.

రాజా : అయిలేకాఁగిరి? మా ప్రాపకం మనిషి మాయింటికి కనీ, నీకు కన్నులేదటయ్యా? బుద్ధి వాసం లేదటయ్యా? భయం భక్తి లేదటయ్యా? మా అమ్మం తింటున్న విశ్వాసం లేదటయ్యా? ఏలండ్రలు ప్రియంగా అనుషిరి చెందికొనయ్యా? పులితో చెలకాటలుచయ్యా?

అప్పన్న : సర్వప్రభువులు ఏంటే ఏమేనా చెప్ప మంటాను. మాయింటికిని ద్విఃమనిషిని కిరి రిధాల బరిహాలుకున్నాను. రాజాగ్రహం ప్రమాదం నుమా అంటూ ఎంతోమూరిం భోగ పరిచి చెప్పాను.

రాజా : మవ్వెంతిచ్చేవా ప్రయోజనం కూడ్యం. అనుషి మాయింటికి రాకనూనూ ఇంకా నేమే వైద్యంచెయ్యాలి మీ ఇద్దరిలోగలనూ మేమే మందు విర్తియించాలి.

దధిలో అందినూ : ప్రభువులు దక్కా? మృద యాలు. ఆశీరిపకపాతులు. అప్పన్నకాస్త్రీ అడయకును. దివాగం ముఖ్యాశీరుడిని కను జించి కమించి రక్షించాలి. (రాజా లేవగా అందినూ లేచి నీలబడుతోను.)

రాజా : ఈ ఇద్దరివిషయం ఈ రాత్రికి గేర్చివెయ్యాలి. ఒకరు మా దగ్గరి ఉంచవలసిందే...ఒకరుహాఁగిరి తీసుకొనిపోకలెప్పుడు.

(రాజా తోపుకార్త వంశిని అంతఃపురంలోకి నిష్క్రమింపజేసెను. దధిలో అందినూ ఒకముఖం ఒకరు మానూ నీలబడుతోను.)

—తెర—

2

ప్రథం—వీరపురంకివార్లలో మామిడితోట. వినునం
—రాత్రికి గంటలు.

(తెరలో ఎద్ద మెడలంటల, ముక్కల చక్కకు. గడ్డి కణుపుకున్న రప్పకు. ఎక్కు గడ్డి నములు తున్న చక్కకు. రంగంమీద కొందరు బల్లి వాగులు కంట ప్రకర్మింతు అంటాను.)
అప్పన్నకాస్త్రీ పాతపండ్ల కట్టకొని, పాటి

చేతుల కచ్చా తోకులకొని. అంగనప్రస్తానలో పల్లెటూగపాగా చుట్టకొని క్రొవెప్పుల రప్పకుతో ప్రవేశిస్తాను. వెంకటా కూరి వాడు కొరికిమాస్తా రవాను. కొరికి ఒక కొమ్ములో కొరికిపెట్టె. ఒక్క ముట ఉంటుంది. రెండవకొమ్ములో బుగ్గలా తోడికిది పిగ, ఒక ముట ఉంటుంది.)

అప్పన్న : ఏమిరా? నీకుమా—రంపిచ్చాయిలూ! ఏకమపురానికి బండిపెత్తకలాయో?

బండివాడు : హా హా.

అప్పన్న : ఏం ప్రమృదుంటానోయో ఏకమపురానికి? ఒకరు : మవ్వోక్కడెక్కాలనయ్యా!

అప్పన్న : అదెవ్వనూ! ఎందుకీ లేకాలనయ్యా? ఒక్కమట చెప్పిమా—అఖరి పలుకు పడి.

బండివాడు : ఎంతిరానయ్యా?

అప్పన్న : భేద! నీకా చెప్పడం? వచ్చిపగలిగింది. (రామకాస్త్రీ ప్రవేశించును మిడికిగా చుట్ట బడికమాచి రెలితో ఉంటుంది. అప్పన్నకాస్త్రీ లాగే రిప్టాయి గరించి ఉంటాను.)

రామకాస్త్రీ : ఎవర వేం చెప్పడం?

అప్పన్న : ఎరిక - రామకాస్త్రీ మామగొంతుకల ఉంటి!

రామ : అప్పన్నకాస్త్రీ! నువ్వేమిటాయో!

అప్పన్న : (గాదికింగ) నామా, మాకారా వాగుర వని? ఏంతిచ్చి చెకొని వాకికికి—చెప్పండి తిమలాంటి పెయి.

రామ : గ్రహచారపీనోయ అప్పన్న. వామా మాచా యగా తెలిసింది. (దగ్గరిగవచ్చి. మెలగా) గ అకు బుర్రతేను—కనుగడ్డి. రెహా లే, రిశిదికాలలో పెగప్రఖ్యాతులపొందిన నీవంటి మహావిద్యాం నుడివొడ కక్షికిదికా? రాజులకు దిశం నలు మాలలా పేరు, ప్రతిష్ఠ, ప్రఖ్యాతీ తెచ్చే వాగు విద్యాంనులేగాని, వాళ్ళి విశ్వరంగుని రాజ్యరిస్తేంగుని కేను. అయివా, మనలో మాట—నీక్కెడ వాళ్ళరించింనోయ అవిర్యా న్యురాలు—మహావైది విద్యాంనుడివై ఉండినీ?

అప్పన్న : మంచిప్రపత్తే తెచ్చాను మామగగు. వీర్యా న్యురాలు! అవి మాత్ర ముండగా సంతోషించిన

నింజావలం సామాన్యకర్త కాదు. ఆమె విద్యుత్తు
మీకు కాగా తెలియజేసింది. అభినయంలో
ఆమె అందరినీ ప్రభావించుతారు. వ్యక్తిగతంగా
అందరినీ అనుసరించేవాళ్ళు. అంతే
కాదు, కన్నం కాలింతో పనిచేసేవాడు
ఆమె అభినయించేటప్పుడు ప్రేమకులు తిప్ప
య్యలే పోవలసిందే. ఆమె అంతే యాతాతు
పనుచున్నాడేమనా. మనలోకాటనమందే—
మోటుకొంగులంతో పనిచేసేవాడు ఆమెకొంత
ప్రత్యేకంగా మారింది, ఆమె చేసేవాడినా, అది
నా ఆమె కలిగివున్న విశేషమేమనీ అందరూ
కొలవలేం చేసేవాడు. ఆ విన్నమువల్ల చెప్తు
బాగు పడింది. మీకు తెలుసుకుంటే చెప్పాడు
ప్రతిమలు. ఆ వాడుకల్పనలో ఆమె వ్యక్తిగతం
చెప్పింది. నేను తెలుసుకుంటే 'నా మనసునంటిది
నీ నావియ్యం' అన్న కల్పనలో నుంచి
అభినయించుకున్నాను. తిరిగి నేను పదిం
నేను ప్రామాణ్యం చేసుకుంటే ఆమె ఉత్సాహ
మేమనిచెప్పాను! ఆమె ఆ పదిం పాడి అభి
నయించేటప్పుడు తనీ ప్రామాణ్యం అందినా
అందరినీ అనుసరించేవాడు అంటుంది—తిరి
గి మనసులో ఏమనమందో ఏమో, ఆమె
ఆరాటే అయిపోయింది, వాలో తిరిగి
తనలో చెప్పానని విన్నంది తను కామలయ్య
చేకలకు అనుకుంటున్నానంది. తిరిగి
తనలో వాటిలోకాంటూ, తిరిగి తనలో
వాయిదానని నన్ను మిక్కిలి బలిపాలింది.
నేను మీ పలి అది యిది మోటుకున్నాను. ఒక
పదిం ఎరుకొనుంది. నేను నానుడి కల్పనలో
రాగం కొడిగా వాయిదా, ప్రామాణ్యం రావల
నుంటేనే తనీ! అన్న పదిం ఎరుకొనే ఆమె
మనసు విలసిల్లింది. పదిం చే చేచి పదిం ప్రతి
తనీ పాడుతూ అభినయించేసింది. అభినయం
అభినయంతో పనిచేసేవాడు. పది, అది
మొదలు అభినయించేటూ ఆమె వాయిదాతో రాగ
దేయూ, అభినయమూ పదిగా వాటివాయిదాతో
పనిచేసేవాడు అనిపించుకుంటుంది.

రామ: ఇంతిగ్రంథం మీ యిద్దరి నుద్దా విడిచింజిం?
అప్సర: ఏం చెప్పుకుంటానో?.. అయినా, ఇంతి
గ్రంథానికి వాటిపదిం వాడు పది తన
తన అందుకే, వాయిదాతో తన నాను
కొన్నది ఆమెను బలిపాలనా. నా బలిపాలనా
నన్ను వాడుకల్పన. ఆ వాటిపదిం ఏమి
పదిపాడుకుంటున్నానో? నా పదిం
తన పదిపాడుకుంటుంది. అందరినీ భాగ

లంటే అందరినీ అందరి బలిపాలనా. అందరి
నన్ను తన చేతులది. నా మీ తిన్న పదిపాడు
చేసి చేసింది! నా యింతికి వచ్చి వాటిగ రింక
వాటి తిం బ్రతుకే చీకటిపాడుకుంటుంది విన్నంది.

రామ: మంచి అభినయం వచ్చిందని! నీ పది ముందుగా నీ
మయ్య, పదిం చూస్తే గొయ్యి వాటం అయిం
దొడుకుట.

అప్సర: పదిపాడు నాను? ఏం పది పదిపాడుకుంటో
అని నేను భయపడుతూ నేను వాను. ఇది చాల
విన్ను, కలెవుగా అభినయంలా నాతో అభిన
యించింది. ఆ వాటిగాను తనూ, రాజాగారి
చేనా? ఆ మర్యాదతో నుండు కల్పనలోను
చెప్పి కూడా చెప్పింది. ఏమిటంటే
ఎక్కడ, ఏం జరిగింది ఆ కలెవుగా నే అభినయం
కావాలి అయిపోయిందొకా! కలెవుగా
కాడికొడుకు! విన్నపంపించి పదిం మంచి
వాటి కొంపలు కూరిపోయామో! ఆ వాటిగాను
నా భాగం ఎప్పుడే కల్పనలో రాజుచెప్పులో
ఉండిపోతాడు. నాకుమంది? ర జనంలో జరిగి
పదిం మీకు అన్నానుగా?

రామ: పదిపది. అయిందేదో అయిపోయింది. ఇప్పుడే
మనసుంటే ఏమిటానో? మరీ తొందర ప్రయా
ణం ఇప్పుడేకాదా?

అప్సర: అ? అయినా ఆ తినివాటి భాగం
మీకాకా రావలెంకుట!

రామ: ఏం జరిగిందోయి?

అప్సర: రాజెంతి కాంతంగా పదిలో నాట్లాడాడో
మీకు విన్నానుగా? ఇంతి చెప్పింది నేను కల
లోనూ ఉన్నానంటేను.

రామ: ఏమిం చేపిందీ?

అప్సర: రాజాగారి భావం నుంచా ఇంతి సాయం
ప్రేమ వాయిదాతో వచ్చి, పదిం పదిం రాజాజ
అందరినీ, ఈ కాలే నేను ప్రామాణ్యం విడిచి
ఇలిపోవాట! కల్పన ఉదయంగాని నా ముఖం
పదిం పదిం కలెవుగా నా ముఖం విన్నంది
కాంతా ఎరిపాడుకుంటుంది! రాజాజ వాటింక
వాటి వాయిదా వాటి కుటుంబమూ అంత
వాటిం అభినయించింది!

రామ: ఎంతిభాగం మంతిభాగం!

అప్సర: ఏం చెప్పుకుంటానో? మీరీ చెప్పండి. నీ
తనలోకి పది మీ కలిగిందా? నాకు పది
భయమే పదిమంది ఉన్న విడిచిపెట్టిమే ఉం
దు. అదే విన్నయించుకున్నాను. అందుంటే

శేంబూలు—ఒక నోటా—రైదం, ఇల్లిడి
దేరా!—

రాగోలు : ఏమైతే న్యూ బాపయ్యా?

అప్పన్న : (కలకన్న పంచకొంఠముకి విప్పి) ఇంకో
తియ్యదూ, వాడుగు గూపాయిలు.

రాగోలు : (విప్పించుకుంటూ) ఇంకే? దిచ్చం విసాదం!
తేనే! దిప్పలు పడాలవు! తియ్య—బరీ—
పుసార!

అప్పన్న : మరి దిప్పిడి కీగు వాయిలా. కావరి కీవత్తు
చంపెనల్లం. కల్లకుడితో నీ తిప్పిచ్చాలో
మంచి గి టిటితులపా వాడు ఇంకేంపెచ్చి? నా
బతుకే వాణిపైబోయింది!

రాగోలు : ఎప్పుడు నయ్యకాదు నీటా! వెంకా ఇం
కేటా పెదరి ఆ నూల బండిలో కెవరితో
వుంది. దింపు కిందికి.

అప్పన్న : అది మిలాంటి వాళ్ళే! పనికిరాడోయ్
తియ్యదూ—అది—

రాగోలు : ఉండవయ్యా, సాద!—ఎంకా!

(వెంకడు బుగ్గతో వున్న వీగ కంఠి దింపును)

రాగోలు : ఇదింటి?

అప్పన్న : అది వీలోయ్ తియ్యదూ.

రాగోలు : యాకేంటి యాగ? ఎందుకిది?

అప్పన్న : అది వాయిదా వుండ చెబుకుంటాం.

రాగోలు : అలా! కథా! కథా శాగితావులయ్యా?
బతుకేది పన్నుట! అన్నావాడోయ్!—ఎచ్చి
నోయ్! తిలకినోయ్! కీరీ అయ్యోగు బతుకు
డెంట్లోయ్!...అయితే — నూట! మిగు
బగిలిపోతే కేత శాగిండుకుంటా బతుకుకున్నా
రన్నమా! ఎంత గచ్చాగి మెంకిగచ్చాగి!
మివోంటి బతుకుల్ని దోచుకోవా నాం బతిక
టం! (అప్పన్న కొత్తై చెతులు పట్టుకుంటూ)
ఇదిగో మీ చెబ్బు! నా కోర్కు!

అప్పన్న : ఉండవ! ఉండవ! కల్లవోయ్. మరి మీ రెం
టాపిడిం!

రాగోలు : ఎంతటా! నాం వికేతనా బుర్రలుకోటి
కాదున్న నా పం పాలా, మివోంటి బతుకు
కాదా చెబ్బు క తెలుగోవారే! ఎంకోయ్,
నూటా నోరి నా నూటంతా పెళ్లిట్టి పెట్టి
బడోవుంటి—కేత గవూ తరిం బదిరియన!
(బండిం డివిటా రెంపకాను కొడుకూ) ఎంత
కోడకా! నా నాగాల్లోకి వచ్చికోడిది, ముంకు
బళ్లితో ఉండాల, యింక బళ్లితోవో వుండాల

గానీ, కువ్వ గుడియం పే నూం వీటకుంటార.
నాకు వుసారితో వున్నా దికుంటాం గానీ—
వుయ్య, బండివుయ్య—అలా, తిలకెయ్య
రెంట్లోంటి!

అప్పన్న : దిక్కువుంటాయ్ తియ్యదూ. నా పేన
అప్పన్న కొత్తై వీగ వాయివును. దిక్కువుంటం
రాజాగారి దిర్వివం చెబుకుంటామి పెళ్ళు
కున్నాను.

రాగోలు : అప్పన్న చాతులు, ఈగ—అప్పన్న
చాతులు, ఈగ—అలా ఇంకా పూముంటిలే.
నూటా, నా నా పెట్టింది నూటంమోండి నా
పేన రాగోలు. యింపింతాను—అంటే
గ్యాపకం పెళ్ళికోండి మితియ్యదు కెలయన్న
—అక్కరంపురిం రాజాగారి కొలూలో
ఉన్నాడు. (మిలలో ఉన్న నూటి క్రి
తీసి కిటికీనూ) ఈమరీ తిలకిచ్చి, ఈ రెండు
నటలూ అడిగో అవండి! 'మీ అన్నగా
గోలూ, నానూ, నీ ప్రిం కిటికీనూ యిహా' అని.
అంటే, అడివాణం మీ కెప్పదూ ఉంటది.
నీవలా అంటి పెట్టుకుంటాను.

అప్పన్న : తియ్యదూ, రాగోలు, మిగు చెబున్నది
దారి కాది దొరుకోనిడిం అయినా మీలో
ఎంత ధక్త, ఎంత రెంక ఉండాయ్!

రాగోలు : రాళ్ళూలు, నూటాగో! కేతవుకోడం
వికావులి తెలుగోలనా? నా తోరి ముతాల
మంచి ఈ వుంటింది బతుక్కో నా ఉన్నార.
అయినా, కేగి నోరి నొంకుంటే కేగిలేనా
కేతవులింతుడిగానీ, కీకోలు, నానూనోలు,
అయ్యవోయ్, బతుకలూ ఈవిటి పిం నీ విం
పయోజం! నరీరి నా పంకాని! అల్లికో దండ
మెట్టి అల్లికోనకు అల్లిమ వావికల్లి...మరి
చలవా?...ఎండాల—బానియ్యరా గాడిది
కోడకా!—బానియ్య బండి.

[తెం]

4

పేం — దిక్కువుంటో ముంకొరదామ
గారి యిల్లు పనులు—ఉదియం 7 గంటలు.

(అప్పన్న కొత్తై బిరుకెసిం పడంమధోడి
పట్టుకాతో గరింది. రేచి అంకా భా వేసు
కొని, కలంక కెళ్ళిని ఉంటాను. ధూతి,
కుంకుమతో ఛాం కోట్టుంటి. రేవులకు
కెళ్ళుచోడి తియ్యలంకరి కూరినాడు
బుగ్గతో దిడిన వీగపట్టకొని వదిలి వీలబడి

అంటాడు. చలమయ్య రహస్యం నమోదా
అప్పుడు కాస్త్రీని చూసి నిలబడుతాడు)

చలమయ్య : ఎయ్యారండి తెలుది, కాదులు పంతులు
గారు!

అప్పుడు : చూడి వీరభద్రుడు కూర్చు.

చలమ : కాకావారి దిరిగివెళ్ళేవా రవలం?

అప్పుడు : మరేం. ఏమయ్యారు. ఇది మంగళాశాస్త్రం
గారి యిల్లేవా?

చలమ : పోవండి, ఇది యిల్లే. కొత్తగా వచ్చి
వచ్చిందే ఇయ్యారండీ?

అప్పుడు : అవునుయ్యారు. ఈ ప్రాంతం వాడు కొత్తే—
చూడూ—ఒకప్పుడు ఉపకారం చేసి పెరి
తావా? (తన అనుకోకుండా)

చలమ : కావీలేం? ఏంటో చెప్పండి.

అప్పుడు : మరేంలేదు కాని—కాకాగారిలోగిట్టే అంటు
ంటు, పేరు చలమయ్యలు—అది పేరు
అంటాడు చెప్పాలవా?

చలమ : (గుట్టు తెలియనివ్వకుండా, గడుసుతో) చలమయ్య
అంటే ఏమిటి అంటుంది?

అప్పుడు : అది అప్పుడు, రంగం అది అలా
మకులంలోనిది కలిగింది. నే నీ ప్రాంతానికి
చేసి, చలమయ్య కిచ్చింది అది ము వాటిలో
వస్తుంది—ఈ విధంగా నే నాచి ఉంచాను.

చలమ : (అతిశయించి) అది రంగం! ఏం ఏమి
అంటున్నాను, రంగం!

అప్పుడు : అది అప్పుడు చెప్పాను.

చలమ : (అప్పుడు) రంగం అది కాదు కాదు కాదు
తెలియనివ్వాలి! ఎలా అది తెలియనివ్వాలి
వా అప్పుడు?

అప్పుడు : (అతిశయించి) చలమయ్య వేస్తే చూస్తే
నీకంటే తెలుసునే!

చలమ : తెలియమంటే—చెప్తావా అంటే—మొన్నటి
కొంతా నేనా అప్పులో నీ కలిగితే!

అప్పుడు : అది!

చలమ : (అప్పుడు) నేనే చలమయ్యని కాకా
చూడు. (మొలకుంచి మరల తిరిగి చూసిస్తాడు.)

అప్పుడు : (అతిశయించి) అది అది ఇది
అప్పుడు ఒక్కలాగే ఉన్నాయి! (నిగ
బుంబులా అంటుంది మరు తిరిగి చలమయ్యచే
తీసి) ఇది చలమయ్య—నీకు—గొలిమి అప్పు
వస్తువు.

చలమ : (మరల తిరిగి అందుకోని, పిడిమి అప్పు గుర్తులు

చూసి) ఇది చూడండి రంగం! — ఏం
అప్పుడు చూడండి?

అప్పుడు : మీ అప్పు నేనా పిడిమి అంటే అది చెప్ప
మన్నాడు అది ముగిసినా వా కంటే చేక
వేసుకున్నాను—మహాపాపం చేశాడు.
(చూడండి రంగం చూడండి)

చలమ : (అతిశయించి) కాకా! చూడండి చేతు
లోంచే చూడండి! కాకా! చూడండి
చేతులు, మరల మీ పిడిమి అంటే అది
నేను మీకు తెలియజేస్తున్నాను. మీ
చూడండి అంటే చూడండి రంగం! అది
మరల చూడండి—చూడండి.

(చలమయ్య పక్కం వెళ్ళిపోతాడు)

అప్పుడు : అది, అప్పుడు అంటుంది! ఎంతో
పెట్టుకున్నాను కాని, ఈ పని చేసినా,
మరలగా అనిపిస్తుంది... మరలగా
గారు!.. అది అప్పుడు!

అప్పుడు : (అతిశయించి) అది అంటుంది అప్పుడు.
అప్పుడు అప్పుడు అంటుంది.

(అప్పుడు కాస్త్రీ చూడండి అంటుంది అది
అప్పుడు అప్పుడు అంటుంది అది అంటుంది,
అప్పుడు అప్పుడు అంటుంది)

* * * * *
(చూడండి అప్పుడు అంటుంది అప్పుడు
అప్పుడు అప్పుడు అంటుంది, అప్పుడు అప్పుడు
అంటుంది అప్పుడు అంటుంది.)

అప్పుడు : అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది!
అప్పుడు అప్పుడు అంటుంది అంటుంది (అప్పుడు
అంటుంది అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది.)

(అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది అంటుంది
అంటుంది. అప్పుడు 50 ఏళ్ళ వయస్సు పుట్టి
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది. అప్పుడు
అంటుంది అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది,
అప్పుడు అంటుంది అంటుంది అంటుంది.)

మంగ : ఆహా! ఏమి వాద్యముయ్యో—ఏమివాద్యం!
దిగ్గజానం! ఓహోహో!... (అపరాధంగా నిల
బడి నిలబూ ఉంటాడు)

అప్పన్న : (అలాగే నిలిచి, తిరిగి చూసి) నమ
స్కారాలు ఎంతగానూ ముగిసాయి! విద్యో-
గముగా ఉండిపోతే ఉంటే—ఏమీ తోచి పోతున్నా
ను ఉండిపోతే. (నిలబడివున్నా) వాది
నింపురం. వా పేరు అప్పన్నకాస్త్రీ కాదు
కాస్త్రీగానూ తమ ద్వారానే నేనెంతోమంది చేప
లెలావచ్చాను (అంగరక్షాజేబులోంచి తల్లిరం
తీసి ఇస్తాడు.)

మంగ : తుది మంగళార్థంనకు! ప్రతిం ఆంధ్రులం
టాకు. మొల నన్న అట్ట పెట్టేలాంటి ముగ్ధుడ
వారు నేనే తీసి నిలబడ్డట్టాడు. మరేమ
కాదు కొంటే నుంచి తీసి పాడుము చేతుల
గుంపుకొని ఒకటి ముగ్ధుగా పట్టి పట్టిస్తా)
కుహోండి కాస్త్రీలుగానూ. కుహోండి. (తల్లి
రం ఎట్టిగా పైకి దిగుతున్నాడు)

"బాబుయ్యగారి కిది! పాపంక నమస్కా
రాలు. ఈయన అప్పన్నకాస్త్రీ, బాల్కనీనిది
చెందిన మహావీర! కిభావనీ. మీపురం సం
పాపాపాపానిదాంతుకు. కొంతాంతిలచే
మీ సంపాపానికి రహస్య వచ్చింది. మీరియ
నను రిక్తిమత్తు మహారాజు ద్వారానే చెయివారిని
ఆశించి మీరిద్దరు పంపుతున్నాను. అయ్యగారిం
దండి—రిక్తియును—రామకాస్త్రీ."

మంగ : (వచ్చుతూ) ఓహో, ఇంకేమియున్నా! ఈపాటి
దానికే నా రాము డో చిట్టగానాదా! వారు
ముక్తులు మీరి చెప్పే నీ పాపునే!... అప్పన్న
కాస్త్రీ, నిజమైనది మీరు బాల్కనీ
అయినా, రిక్తి ప్రాధేయచేతి మీరు మా
అందరికీ వందనీయులే మీకీర్తి కర్తావ్యగా
ఈ సంగతిలో ఇదిగో కన్పించి ఉంది. మా
మహా జయంగాను మీ ప్రతిభ పనేతివ్వాను.
మీ రిక్తిమత్తు మంచిమెరుగికి కర్తావ్య.
విద్యవోషి పదియ జననా ఉన్నది. రేపు సంగీత
విద్యగోషి. ఏమీ పూజా లేదు. అదిగో రజ
దర్శనం చెసుకుంటున్నాను.

అప్పన్న : తమ బాటకు!—ప్రతిం ప్రతిం
మకం చేశాను. నుంచి బహిరే—

మంగ : ప్రతిం భర్తయున్నా! మనింట్లో నే తోలేకు
తాగా ఉంటే—ఇప్పుడేవరి మీపైకి చేదా
తెచ్చుకుంటే—మీలో మిగిలి పంపిస్తాను.

(అప్పన్నకాస్త్రీ నీగతు ముఖాతోడుకు
తుంటేగా)

[తె.]

5

మంగ : రిక్తిమత్తురం రజదర్శనం. ఇనుముం: ఉదయం
కిగంబల తిరుగు తి.

(దిగ్గజానం దిగ్గలంగా ఉంటుంది పోయినా
రెండు ప్రక్కలా వేదికలుంటవి. ఒక వేదిక
మీద నుంచి పరితంసల దిగివు సేవోపసం
ఉంటుంది. ఎగుగుగా రెండవప్రక్క వేదిక
మీద తిల పీలు పరిచిఉంటవి. మృదున్న
పాలు అంతిలా తిలపీలు పరిచిఉంటవి.
సేవోపసానికి మరేవైపుగా వేది, తిక్కి
వాగ్గీరణ, మీరాంపా, మంతిరింతి
సిద్ధాంత, క్యోగిడు కాస్త్రీలగా ప్రేమిలులైత
పండితులూ, కవులు, గాయకులు, వైద్యులు,
మాంధిగులు హిందూభాష గావనిస్తారులు,
ఇతర పండితులు అసీమలై ఉంటారు. ఎదెలు
వైపుల అవ్య సంపాపాకు చెంది ఉద్యోగులు,
పురప్రముఖులు, రాజదర్శనా పేజీలూ,
అవ్యగుతికలూ, అవ్యదీక్షియులు కూర్చుండి
ఉంటారు.)

(సమంగా ఎదెలుది గంబలన్నరకు సహారజా
ప్రవేశిస్తాడు. సహారజా రాగానే పధితా
లేచి నిలబడతాడు. పధికు ఎందరికీ రాజ
నమస్కారం చేసి, తోపువారు ముంగు దారి
యాపునుండగా వదిలి సేవోపసం అధిష్టతాడు.
జెంబనే కొందరు వేదికలునిలబడి వేదోకంగా
ఆర్యవంశ పదపలు దిగుతుతాడు. కొద్దిమీదాలు
అంత విశ్వబంగా ఉంటుంది. మంగళవధాన్లు
సేవోపసం సమిపిస్తాడు.)

మంగ : ప్యస్త్రీ శ్రీ శ్రీ మహారాజానంగారికి, నిష్క
పానుంధిం ప్రభువులతో మనవిచేసుకున్న
వైదోవిద్యాంతుకు శ్రీ అప్పన్నకాస్త్రీ గాయ
తిను దర్శనాంధం పధితా వేచితివ్వాను.

అప్పన్న : (తిలి చెతులతోడించి, వేదోకంగా
అధిష్టతాడు)

రజా : (చెతులతోడించి ఆర్యవంశ అంతుకొని,
కిగంబులతో) అప్పన్నకాస్త్రీగానూ, మీకు
సుహృద్గతిం. మీకిం రిక్తిం. మీ గానం
విశేషమైనానం నా కెన్నాగ్గిమంతో ఉంది.
నెటికి ప్రాప్తమంది.

అప్పుడు : ధర్మోస్థి, ధర్మోస్థి ప్రభువులు ప్యతో
 ముల ప్రభాసురంగాలు. తిమ పరివర్తితమ తా
 చేతి వేలంగీతనాహత్య సమర్థంగా అలవతు
 వని నాప్రాంతపు ప్రభు లాదినా చెప్త
 కుంటారు. వేటివధి యాదాగా తే అది పత్తిమే
 అనిపించుచున్నది. ప్రభువు లెంతి పండితము
 పాతులో ఈ విద్యుత్తులే వేవోలి చాలుతున్నది.
 వీణా వాదన ఒక తిన్నీ అంటారు. నా
 వాదనకు నీది తిమ దర్శనభాగ్యమే నా ఆ
 కాల్యవాదన, నా నుకవుల ముగ్ధులించి వీణా
 రహస్యాలూ వ్రాస్తావని నాకులకు ప్రభువుల
 సమక్షంలో ప్రవర్తించెదామన నా కిన్నీరికు
 ప్రాపవంశికా అని అప్రొచుకున్నాను.

రాజు : ఉధియులమా ధన్యులం. మీరాసీమలు కండ్లి.
 —దివాన్, ఉపకమత్రాహ?

దివాన్ : చిత్తం చింతం.

(కోర్కెలు తాలు వే:పంకితులు సుంకాదరిగ
 చేచా ను. పంకితకోర్కెలము ప్రారంభ
 మాకుంది. ఒక హిందూవాది అంతా వేడిపై
 కోర్కె మధ్యగా కూర్చుంటాడు చెనులో
 సొంకాయతెంబురా ఉంటుంది. మిడివల్లు
 పారంగి వాద్యగాడు, ఎడమవల్లు తిలూ వాద్య
 గాడు ఉంటారు. అంతా పభావంబించి
 గొడవారంగి కొంచెంపాడి భాగల్ ఎరు
 కుంటాడు. ప్రమంగా కోలం తిలుముదా నుంచి
 నురిం యావించి చాలు అని పధివేల్చు యాచాడు.
 పధిగా వాద్యాలూ—అ బృందం వెంటనే
 వేడి: దిలకుంది)

(ఒక ముడల్ మాన్ ఉపాద్ నితరతోహా
 వేంకటే కోర్కె తడు తిలూ తిలుగాలో
 హా ఇరు వేంకటే తక్కు తాను. ఉపాద్
 ఒక వాప్రాంటవేల్చు మకోహరింగా రెండు
 రాగాలలో రెండుతులు వాయిచి, కెంతో
 ద్వీకలమధ్య బృందంతోహా వేడి: దిలకుతు.)

(మహా జావాళి ప్రాణంగా దింన్ వీణా
 అప్పుకొస్త్రీ వీణా యాచాడు.దివాన్ అప్పు
 కొస్త్రీ పంజ చేస్తాడు. అప్పుకొస్త్రీ
 తిలూ ౫0 పంజిగాల నిండు నుకవంబో
 ఉన్న అప్పుకొస్త్రీ ఇంకొ యావించి
 చెప్పరియ్యను. ముచి పుడితయవ దివ్యపండు
 నాను కిరిం. చెప్పరిమి పుచ్చపాడి తిమ్మ
 పచ్చిపండు అంబిభా తో ముకొది కోలతి
 కోలవి ఉంటాడు. కిరిగా పగిలి తిండి
 విశ్వాప్రాధియ పుష్టంగా కలవకుతుంది. వేడి

కోర్కెలమాది కతుగుంగా ముఖంలో మంచి
 పలుకుల కలవకుతుంది

(వే: ౩ దుంకి: దు:కుతి వేవనాదూరాగా,
 అప్పుకొస్త్రీ వేడి: పక్క పభావంబించి
 కూర్చుంటాడు ముగ్ధునాకుతులుపిచ్చెనుంటాడు.
 అప్పుకొస్త్రీ విగమిలు అకమకు గాండ్లిం
 మీది గవస్తం కొరంచెసింబు వింబకుతుంది.

(చిక్కిమల్లూ వామలందరికీ విగపరిపామే అదలు
 రాజీ పంచెవ జేమకు. అయినా అప్పుకొస్త్రీ
 పరికిమన్న మీ కిబాం దివి అందియూ పమ్య
 హితులై నిశ్చెష్టలై మ ముఉంటారు. రాజా
 చాలా ఆప కితి నింటూ ఉంటాడు. ప్యత్తిం
 చెనుప్పట్టు ప్రేమ్య పప్తంకులలో నూ కిరులు
 నుండగా, వీణావాదం కేళం ఊడిపలు విరామ
 పమయాలలో ప్రతిపావిను. వాద్యం ఎడ కెంవి
 గంగా ప్రవాహంలా పాగిపోతున్నది. కోరిలు
 తివ్యతుత్పంలాపడి త ముక్క దిన్నది మరచి
 కిక్కిబంగా నింటూ కూర్చున్నాడు. అతిరి
 వేలిలోని అత్తిన్నులిపవ కోళిం యాదీ
 అక్కడ కూర్చున్న వేడి:లు ఇది పగడిత ద్య
 మేనా కి: అనుకుంటూ అక్కర్ల పడుకున్నాడు.
 దివాను వేడి:దగ్గోకి వచ్చాడు.)

దివాన్ : (మెలగా) కొస్త్రీగానూ, యెచేసి ఇంక
 అపండి. ఉహాం జాయంగాని తిరితాతి పాదకొ
 కింగా మీ వాద్యం నింటారు.

(అప్పున్న కొస్త్రీ అమరగాతో వేడి: దిగి
 ప్యవ్రాంబో కూర్చుంటాడు)

రాజు: (సుంకాదరిగతో) అక్కర్లం! వామలూ
 పరివ్యలే వాయిపట్టుకొమా అని ధ్రిమిలింపిన
 ఇలుకుంటి అపునాపమె విణావాద్యం ఇంతి
 కేయూ ఎలాట ముగులపివాయిలదా అని
 విషయంగా ఉంది.

హంబి: మన ప్రధా, ప్యతోముఖులు. కరా వామ
 కలూ: కోవాపిలూ రిజాలూ అయివ తిమ
 నోటి ప్రభువులు తానీ వంకే పచ్చిలూ
 విర్యులలూ రిచ్చెంభిరు అది తివివాదంతో
 అపరిక చిం పచ్చి:రి!

రాజు: (పంతోపంతో) అప్పుకొస్త్రీగానూ, మీ
 వీణావాద్యం పమ్యర్లి తివ్యయర్లి చేసింక.
 ఒటి అపునాపమె వాద్యం అదివరికొక్కదా
 మొగవరిరు మీ: మ పంవ్రాంం అలంరింది
 తివ్యగా మీ వాద్యంతో నా మిమలు రింకోవి
 రిస్తంది అక్కెన్నాను—ఏం దివాన్ కి!

దివాన్: చింతిం చూచరాజాజ్జ. కాస్త్రీగానే అప్పుడే
బది ఏళ్ళు కైంది. వారి మోక్షమున విచారించి
దానికి అప్పుడే మనుష్యుని అంశము.

అప్పుడు: ఇప్పుడే ఇప్పుడే
(రజా లేచిగా అందినూ లేచాడు. చోవుదార్ల
వారి రజా విడిచి పునఃపండ్లగా)

[తే.]

ద్వితీయాంకం

స్థలం: వీరపురంలో కోనేటిగట్టు.

సమయా: సాయంత్రం.

* * (కోనేటి గట్టుమీద ఒకచోట నీటిచుట్టంవరకూ
పావందాయేనీ ఉంటుంది. వెంటిటకవి ఒక
పావందాయేనీ చుట్టకాయితూ ఏదో
అలోచిస్తూ ఉంటాడు)

వెంటిటకవి: ఈ వొక్క చుట్ట అయిపోతే ఇలాగే
రాగి ఎలా మోగుతుందా అని. మన చుట్ట
ముక్కు కొమ్మలలోకి కాటి చేతులూ లే
రానే ఎలా యేడగడం? పాడుంకాళ్ళే ఎదురు.
పాడుం నిండుకోగానే, భారీ పాడుంకాడు
లోని మూడుకుంకూర్లపైతాను. అది వెలి
పోగానే, ఏకీ — మహాభాగ్యంగా వెలుగురి
దిగితా వాలుపట్టు యాచించి దీని తీర్పు
కుంటాను. పాడుం యాచించేవా గొరింపే.
దిక్కుచూసింది, చుట్టముక్కుకెలా వెయ్యి చాప
గలముక్కా. కాగి కాడిలా... ఆహ! అంతా
దెబ్బతోనే పోతా! అందులో నీ ఉండినా ఈ
తీని తీర్చి ఇహంలో అందింది! అందుకే, పె
యారికినే అన్నారా?
యెహ్యస్తి నీ చింతిం సమా: కులీసా:
స పండితి: పిచ్చిరివాకా నగర్తా:
స పిరి వకా సచ దిచ్చిని కా:
సర్వేణా: కాంధిసమాక్రతుంతి!

(గట్టు ఎరువెత్తుమంది రామకాస్త్రీ ప్రవేశ
చేచాడు. చెంబు చేతోపటి, బంబం చెరియటి,
గావంచా తిలవాగా:టి, పద్మినివాడిం
కోం పావందాలచేత్తు వెంటిటకవి యాచాడు.)
రామకాస్త్రీ: వెంకన్నా! మోరి, నవ్వలూ! ఈ
మెలమి: కూచొని ఏం చేసున్నావు? చెయిటి,
ఏదో దిద్దిరాదానా పట్టున్నావే!

వెంటిటకవి: (అయిందె గిది ముఖం పెట్టి) ఏమందినా మా?
చిర్మం చెప్పిందీ కేడితేనా దొడ్డిపట్టు,

మావంటినా కోనా పన్నానే ఉన్నాం—
మాచా ఎదు పి మే ఏమామా ఉన్నాం.
లిండికైతే పదిమంది నంది
లిండులాలు మతిగాము ఎ పంది,
దొంగవాగొడు: తెల మాపంది
కుంపజోదులు స్పృహ రింతుంది.
రామ: (వత్తుతూ) ఏమిటాయ్ వెంకన్నా, అంది
లింకి ఈ మిక్కిలికలవ్వింతలోకి దిగావే! అది తే
పంది పదార్థంనా అలాగి, మం: కోకాతేనా
తెయ్యగి అది తిల్లి మగ గుట్టా?
వెంటిటకవి: ధి మట. ధి మ! ఇదువుగా తూ కైతే వెంకన్నా
దానికి ఏమంటూ కైదులికే అదే పేస్తాం గావి,
లక్షిణం గిక్షిణం ఎరుకు మాచాకు?
రామ: కావంది! ఇలాంటి వనిపిత్వం! మత్స్య
వంశి: పెరుకున్నావు. పర్వతావత పితా
ఎ మాకిరి! ఇదిం రిని మం: ల్లింతా ఇది?
వెంటిటకవి: కరిం కోర గ్గులవుంది ఇదువుంటే
స్కూరిం మాచేకుమా. అది మూగోరనే
ఇలావుంది మామ! ధూ మిత్తుటాకుండి, వాలు
గింప లింబొపకతూ, ఇదువుగా చిలకపల
కుండా మామన్న మాతోటి అర్చి పనింకుల
కేమా తూమూగో కోకాతేను నది, ఎటువంది
ఏలపరి తే: అటుటిల్లి ఉన్న అపర్ణదాగుకు.
రామ: నీకే మొచ్చిందెరా, రజాగింతం ఉన్న
వాడివి!
వెంటిటకవి: రాజాక్రతుం! ఎంకుకు మామ, అంది
పండ్లింకిం పేగ! రాజాగారి నాఖరి అందా,
మక్కుం మాకుకపోతుంకి!
కిరి: వుండి వ్వాపము
ధూరిలమునకిత్య. వొంటివుంటయే లిండిన
వారిగల ప్రహ్వరర్మము
వా కరమా రజాగారి నాఖరి కాగన.
రామ: పరే పరే! పరిసితి లగతే పద్యం అదికా
వాయ్! నవ్యలిండ్లపట్రా వెంకన్నా?
వెంటిటకవి: నీ నీ అలాగే? వాలంటి వేలది అలాగల్లు
ఎండలాడో? ఏమంటావా, ఏమ: బంబొకుగా
డి: పాం లక్ష్మి క మాడు, సిపాయి: పాకల్లి
మక్కు క వాలుకు, కుమసాగాడి: ఏకపూరి,
జెగికుడి: ఏకు, నోటిపాలగాడి కైదు, బానే
దానికి యింద, దివానకి యా కేమపాయిలూ
ఇలాంటి ఆరాగి తీతలతోటి ఎండి: ఓ
మూలేనాగిదువు నిండుతుండా మత్స్య నెత్తుమా.
రామ: నీ పటిలో పండితుని చేర్చేవుకా కిం?—
మత్స్య వని: పంబూంటే వ్వాపం చిచ్చింది.
ఇది అప్పున్న ఇచ్చికు మామగా, గొరింకు
లకుకు ఉన్నాడెలా!

వెంకట: అదో! మంచిది!

రామ: మంచిలోగిరి ఇచ్చావ్. పెండ్లిం—అది పొందినా మాటలదాని బహుమానం. గాజ ప్రాజెం ఏదో రాజమర్యాదలు—మరింతే కావాలి!

వెంకట: ఓహో హో! ఏమన్నావో మే మన్నావో! తింటే చూడవచ్చుమీద పడటంకోయ్ మనవాడి గతి!—మరి యిదింతా మనరాజుకు తెలిసిందా?

రామ: తెలియదా, తెలియదున్నానోదానా! రాజుకు తెలియడం, వెంటే వోదూ కొలుకొని యేవడం, మర్నెంతో చూడవలసినది—అదా, అదా, అన్నీ సర్వంగానే జరిగిపోయాయి.

వెంకట: ఏమిటివోయ్ - మర్నెంతో చెయ్యగలడు నాక!

రామ: ఒకయ్. మీతో తెలివి ఘోషమూ వెంటా! మన రాజుసంతతి మనకు తెలివ్వా? అమ్మ పెళ్ళి పెటన, అక్కొచ్చి దివానివ్వ దన్ను, మనవా డిప్పున్నది ఇక్కడందా నివ్వలేదు, అక్కడేవా పోయిగా బరికన్నకు.

వెంకట: అన్నా! వ్యర్థం కల్గివా సరిపోయి ఉన్నదే!

రామ: అదేలా? అప్పుడే మనవాడు - మనూరి జల్లు లేదా, గొర్రె వస్తాడు రంధూ సున్న దూమా?— బిడ్డన్నీ పంపాడు, అన్నన్నది చిక్కుగా తిన్నీ పరాధింపమని పురి నాయ నూనూ.

వెంకట: రామరామా! అహయినదా! నీ కేంగనా చారం ఉన్నదిరా అప్పున్నా!

రామ: నురం ధివారేదులే. ఏమెం దివకున్నావో? ఎరిజోగాది, అప్పుకోనాంచి దిన్న - గొర్రె పోయి కుడిభుజంలా విడిచిపెట్టి తిరిగేవాడు. ఒక దున్నాట. వాడెలాగో వీరికు పసిట్టి పట్టకొని బాగా నేనామదిచేసి మరి గంజేతాట. ఆ పూలోంచి, పెంపలిదూ కానూ చేతలూ విరిగి పోతే పుకొని వెళ్ళు తిరిగారు.

వెంకట: మంచి కాస్తే అయింది, వెళ్ళింది కాళ్ళి! పంపించిన వచ్చావో!

రామ: ఓవో! రాజు మరి మండిపడి చూడవచ్చు న్నాడు.

వెంకట: నానరాము హా!

రామ: అదేలా ఆ నీదులకణం. కొంతాన్నా కొట్టి పోతేగ్నంబాగు

వెంకట: ఇప్పుటి కలాగో బరికే వైట పడ్డాడుగాని - ఇమందు -

రామ: అగో నానా ధి కంకాడింది - పరిపద. కానా దీటి పడిపోయింది.

(ఇద్దరూ లేచి గ)

— తెం —

2

ఫలం వీరపురం గ జవర్నాన.

పరుమం కి నంబుల రికనాతి.

(రాజా సంతోషంపొంది చంబాగు. ప్రక్క నీ దినాను రంధానాకులు చేతులుబట్టి నిల బడి చంబాగు. క్రింది తన సీమాద పంకి తేలూ, విశ్వానూలు తోపెద్దలూ అసేమలై చంబాగు)

దివాన్: ఈ పది గానాబ్రెక్షలూ ప్రభువ్యవార్థం ఉల్లోకి వచ్చివున్నా. గరిగొర్రె విల్పం దివూ నా బహి హాజరి. తిమకువచ్చింది చితు వాలో మొరె పెటకున్నా మొన్నటి అతి రరాకు వాళ్ళి వల్ల ఉల్లోలో అన్నీ చేపుల గిటా తెలి నింపిన పోలాలయినానో, ఇంకా పంకంలో నింపిన చెన్నీ పాకుచేసి చేసింది. ఏక్కాను వ్యవంకా తింట్టిచేసి అనివర వైది ముమ్మనలు చెయ్యిచేసినా నివ్వనామం పోసి తె మందూ ఉల్లోవోరి ఎటేనా నిలబోక తిప్పుది ఈ గ్రెకు లందరూ నానా గొలా పెటానా వాపోనాను.

రాజా: ఎండినా ఆ యుక్తింపులు?—రంగుకు మీద ఎక్కరినెట! ఉల్లోలి పాటనానా? పాటిపోయియున్నా. అమ్మంజరి తే కాకల కొదివా? కిమ్మపోతే కేరె బయ్యంటి వాళ్ళొ వాడు. వాళ్ళికి అమరం చెప్పేనాం. ఇంకీ, వీళ్ళెవరూ పండిలే కిసిరింప లింట్లో వాసుమం బాగు. దివానం కిచ్చివెంటే? ఏ గ్రామం చెపులు ఆ గ్రామం శేమిమ్మత్తులు చెప్పకో లేదు? దివింకటికి కొరగం నాది అలాను రిమ్మే చేటగాను మెరిసినే లేసి నూడు కాళ్ళిమీద ఎడిచింది!—ఏ గ్రామంలో రయినలు ఆ గ్రామం చెపులు మరమ్మనలు చెప్పకోవలసింది—అలాను ముగించారి చివ య్యండి.

దివాన్: చిత్రిం చిత్రిం—అయినా—ఏ కొత్తపాటి ఆశీవా వాళ్ళకు నా పిచ్చివాతే—

రాజా: మీరు ఎరీ వీరికి గిడి!—ఎండినాంత? ఈ రయినలు వీళ్ళును పిసి నాగమం గే ఘటా లవి తెలుసునానా? మందావీమ దాగిందిలే ఎలాగయ్యి? అన్నింటి ఇలాగ మెరలడి తానాఉంటే ఇంకెవరం అడిగిస్తే ఉం

ఇక్కడ వీరభద్రునిలో ఒక బిడ్డే వివాహము
కున్నాడని తెలిసి. రాజద్రావణం చెబుకొని, ఆ
బిడ్డనుకొని ద్రావణము వివాహం అరిగి కలిపా
లంగా ఉంది.

పరమ : పిదప అది ఆంధ్రుల గ్రామంలా
ప్రభులలో ఇది కదిలి తెలిసిపోయింది—
ఇక్కడ కలిపాడు తనది, ఇది వివాహం అరిగి
చేసిన రేలేనది. ప్రభువులగారి నుంచి బహు
మానం లాగబడ్డది యెటువేళ.

ఒక రాజాక్షాతి : ఈ సందర్భంలో ప్రభువులకు
వివాహం నుంచి చెబుకొనాలని వుంది.

రాజా : ఏమిటా చెప్పండి,
ఉద్యోగ : అరేంలేదు మహారాజా. మన ఆప్తుడు
కాస్త్రీ మరీ మునుగూరు వచ్చి నే—

రాజా : అది నన్ను కష్టంకాస్తా! అరిగింది మేమే
వ్యయంగా పంపిం చేశామే!

వెంట : (తనలో) తగ్గించడానికి, దానించడానికి
కష్టపడుతుంది చెబుకొనాలి చెప్పండి!

రాజా : ఆలోచించబడినది పడుతున్నది—దీనితో!

దీవాన్ : చిత్తం చిత్తం.

రాజా : ఈ రాక్షసుడుతో పాతక మానాయులు,
ధర్మశాస్త్రం అయిన మానవులు మానాయులు
ఇచ్చేస్తా, మేం రాజాక్షాతిలో ముగిసి
ఉన్నామని, సందారం తెలుగు పని ఉంది
చెప్పి పంపివేస్తుంది. ఆరామెలించాది రాజ
ద్రావణం చెబుకొనబడి చెప్పండి

వెంట : (తనలో) పాపులనుకొని చిచ్చి పంపే
మన్నాను.

దీవాన్ : ప్రభువుల దిక్కుమై సహాభివృద్ధి!

రాజా : ఇంకా—సహాభివృద్ధి సంతతి. ఎలా మునుమాను
మొదలుకొని విన్నవించి మునుచేసి?—
ఏం దీనితో?

దీవాన్ : (వ్యంగం) సహాభివృద్ధి కాదు, కాకే బుది
పడుతొంది ప్రభువులు పూజనం—ఈ
వెంట దిం నీటి ఎత్తి, ఘంగా వారి పాగిపోతే
అరిగింది. (ప్రకాశం) చిత్తం-చిత్తం.

రాజా : ఏమిటా నీకు మునుకొని దీని! మన సహా
భివృద్ధి ఇలాంటి పని ఎప్పుడైనా జరిగిందా?
కలిగింది కాదా? అవును! ఏమైనా, ఎవ
రేమిటా అమెయింటికి కాలాగా ఉండే
నాలో చెప్పండి—అనుకొనించాలి!

దీవాన్ : చిత్తం చిత్తం—పాపుల అక్కడ తెలు
కుగా ఉండేవాడు.

రాజా : ఏమిటా కాపులకు ఈ దుష్టరండి—ఎవ
రేమిటా?

దీవాన్ : మానవులకు మానుకొని మున్ను చేచిచ్చి
పాపులు.

రాజా : ఏమిటా పన్నేలే మునుకొని మునుమాను మే
నా యిం దీనితో!—దీనితో, మానం లాగి
తెలుగుండి—దీనితో ఎంబం మున్ను వాళ్ళింద
రిగి బిడ్డ మానాయులు కాల్పావావేళం.

వెంట : (తనలో) అమెయిల్ చేరి మే నాటి పాత
లక్కల మును!

దీవాన్ : చిత్తం చిత్తం—అమెయిల్ ఇలా జరిగి
ఉంటుంది. ఆ సోదా సోపండు. అమె
యింటి కెనుగా ఉన్నారంగానే అమె
కేమగుచ్చి పెరిటితో వసు వారివాయి
ఉంటుంది మానుకోజానా పాయి: తిరవార
గాని అమె ఎం కేలయింబు తెలియలేదు. ఈ
సంగతి ప్రభువులలో అప్పడే ముగియజేసాను.

రాజా : జరిగిపోయింది సంగతి అయింది. అమె ఇప్పు
దక్కడ ఉంటున్నా, మనుమల్ని పంపి మాన
కొనింది.

పరమ : అమె—సహాభివృద్ధి—పెరితరం సహాభివృద్ధిలో
ఉన్నది. నన్ను వైగ కలిగి వులు: వచ్చిం
ది. అమె కిప్పుకు. ఇప్పుడా మే ఎం కలిగి
ది మే మానుకుంది. పెరితరం రాజాక్షాతికి ద
వ్యక్తిపాతకాల వానించి అనేకులకు కలిగి
ఇవ్వండి.

రాజా : ఏమిటా మన్నా? ఏమియ్యా, మరీ ఇంతకు
ముందే మాతో చెప్పలేదా?

పరమ : ఏమి. నిన్ను కలిగి వా , తెలిసింది. ఈమన్ను
మా మేలుకు ఆ ప్రాంతాలలో సందారించేసి
నిన్ను చేచిచ్చాడు సహాభివృద్ధి మానొంది
మన్నా చెప్పింది. అప్పుడు పంపిస్తా, ఒక
చాస్త్రా ఇచ్చి గావించింది

రాజా : (పరమ ముగిగింకో. తెలుకొని) అక్కో!
రాజాక్షాతి!...పరమ పర...మొదటికి కలా
రాజాక్షాతి మానం...మొదలు ఆప్తుడు
కాస్త్రీ...తిరవారి అమె...పెరితరం కలిగి
పన్ను పని ఉంది...దీనితో, లోపలికి రండి,
మాటాడబడి ఉంది. (రాజా లేచిపోతా)

—తెర—

3

వలం - పెరితరం సహాభివృద్ధి వ్యక్తికాల.
పరుకం - ఉదయం.

* (పెరితరం. ఒక ప్రక్క గా గనులు, మానలో
జేలమీద పరిచిన జంతుభావా పై మాంసి
కును నీటియ్య కామగలు పరికే వెంకటేశ్వరి,
ఉమ్మరితి ప్రతిపేసే వారియ్య మార్చి
ఉంటారు. గదిగ నుంచి సహాభివృద్ధి ప్రక
శిస్తుంది. ఎడిత మున్ను ఎయిమిన్నా. అక్క
అమెయిల్ మా కలిగి అందిమైన విందు

వికటం. మెదలో ఒక గొలుసుకట్ట మరే అధి
రణాలూ పెరిగినది ముగిసినది చీరకట్ట,
చాదారంబు విరిగి పడినది. తల మన్నన ముప్పు
కొని, చాదారము? వేలకొని ఉంటుంది.
మూల గునుప్ప పుడు మందలలో పలుకుతున్న
పిలవగ్రోలలా రిచకునుంది.)

సింహ : అంత పిలవేవా వెంకటరెడ్డిగారా?

వెంకటరెడ్డి : సింహా నీవు వచ్చావు.

సింహ : పిలవించినా వచ్చావా?

వెంక : తప్పి లోపలే వచ్చాను.

సింహ : ఇంక ప్రారంభమే? ... ఇదిగో. చూడండి,
మహా జ్వలంబు రాగానే మారించినా
చేసులు తోడినూ దిగి నిమగ్నమై
చెయ్యాలి. ఎల్లప్పుడు పిలిచి వాడేదీర్చి
పృథ్వీం చెయ్యాలి. పిలవతో గట్టిగా
వచ్చండి ప్రేమకీడు అనవరిం ముందే!
అందుకూ కృపగా మెలవాలి. జాగ్రత్తం పట్టు
కోండి. అనుకో, రాకెలచ్చేకాకలెండి.

(కోకా మాటలలోకి ప్రవేశించి వెంకటా
ఇద్దరు సింహాలూ, ఒక పండితుడూ ఇద్దరు
మనుగు ఉత్సాహంగా ఉంటారు. రాజా ప్రవేశి
ంచినానే విడిచికాలో అందుకూ లేచి నిలబడు
తగా, చెతుల తోడించేరిస్తున్నవనంది ఎదుర్కొ
నివారు.)

సింహ : (చేసులు తోడించే) ప్రభువులను ముప్పాగరిం.
(అదవండావుతూ) అసీతులుండే.
(రాజా మాటల్లోకి వెళుతూ మాట్లాడుతూ).

రాజా : రాజానంతో మం సింహానలం! నీ వస్త్రధార
యాదానవి ఎన్నాళ్ళకుంట్లో అమలుంటూ నీ
ఉన్నం. ఈమాల తిగులదైం.

సింహ : ప్రభువుల బాధించు మాది ఎన్నడూ ఉండే.
ప్రభువులు కౌమారమన్న కీర్తి కలానాంటికి
మరిద్దరు మన ఈ సంవత్సరే వేదోల్ల చాలు
తున్నది.

రాజా : నిజంలేవ్వాంటే, సింహానలం-ఏమో అను
కోకు మీ-పుట్టికల పెట్టమని ముప్పా ముగ్గురి
ప్రారంభించినా నీ మీద నా కాటే వన్నం
లేకనాయంది. ఈమె విద్య రింపానీ విధిమీరిం
నకుకుకాలో అమలువ్వాం.

సింహ : (ఎప్పుడూ) అది ప్రభువులకొడంకాదు.
పుట్టిం నేర్చి ఉన్నా తిగి ప్రవర్తన రిచ్చే
ప్రేమ గురించి అట్టిది. ప్రభువుల భావంను
గణంగా నీ, పిలిచినాన చంద్రాయనం
ప్రయోగించివల్ల, మహాపండితులచేతి నమ్మ
అమలాగంగా పరిశీలించిందా—

రాజా : (గుండచూడేస్తూ) ఏమిచెయ్యడం మరీ?
తెలిసిన వత్తుకొంటే-అమలాగో నిద్రాగ్నిమల
మా ఎంపానంగా ప్రవేశించావు. లలితాకీంకు
జేతులెట్టికానూ ప్రభావరీతిని ఎంపానం
చూడి ఇద్దరికి ఎంపెతులు. గానుమలు, చెటి
మలు. మాద్రింగీకలు జేతులనెంపిరి అవేక
రాజాచావాలలో మంచి సత్కావాల పొందిం
ద్రింతులే అందుచేత అంత శిక్షణగా నిమ్మ
పొడించినా-పిరిచ్చింది. ఆవారు నీ విద్యచేతి
మిమల్లిక మెప్పించావు. మందలలో వాడిన
పిలవగ్రోలలా నీ గాత్రం మోహనానందంగా
ఉంది. అభివ్రుతంగా మత్తూ చూసిన పొకు
మాగ్గం, పొకలగ్గం, పొత్తగ్గం, పొందొగ్గం,
కాళిం ఇచ్చిం-నీమించిం భావపటిమ రస
బాధగా అగ్గురింగా ఉన్నది. పిలు ముక్కపాటి,
ఎంకనాంలేను.

సింహ : అంతేగాని ప్రభువుల వాత్సల్యం వామిద
అలాఉంది.

వెంకటరెడ్డి : ఈ పుట్టికలలో ఇంకెంతకాలం
కాస్త్రనిధిమమైన ఈ జేన్నెగిం నిలబడు
తుందో అని అనుమానంగాఉంది ప్రభూ.

రాజా : నిజమేమిటా? అప్పుడే కౌగింతులమీదికి
కాలిపాలుపెడుతున్నది.

వెంకట : పుట్టికల — పుట్టికల మాటే ఏమిటి —
లలితాకీ-నీ రాగంమండి ద్వారాకలలాలు
అవరించగా కృషి చెయ్యాలి. అప్పుటికి
ప్రవర్తనరీత్యే అర్పిరి అబ్బుకుందో లేదో
అమలుపాటు.

సింహ : అవగా—పుట్టికీనాదాగలు జీవలక్ష్మిగంగా
వాధాచేప్రేగాని ఏదో ఒక కోరిక! రావన్న
మాట.

వెంకట : నృత్యభివములు ఏవారకాలలో నర్చి,
ఏదాదా రంజేళ్ళ కృషి-నీవచ్చేస్తే, రెండు
యారు ముప్పాగంకులు చెయ్యవలూ; అటూ
యటూ చెను- రిచ్చవలూ రిచ్చ ఇంకేం అబ్బు
తుంది—కాకొగ్గం, పిచ్చింపుగ్గియూను!
(రాజా పకటన ఎప్పుడూ)

సింహ : ప్రభువులు ప్రియాలూ, మంచెప్పి-నీమంది? —
ఈకాగంలేత నీ పుట్టికీనాదాగ్గ లది సింహి
సప్రదాయాలు చెవెంక- నిలచిచేతులా
యన్నాం-దెల-నీరిచ్చింది ఇది ఈనాటికా?

రాజా : మీ ఉధయభావనా తెలుస్తూనే ఉంది.
కాని, రమణుడు కాలింతులలో—

వెంకట : ప్రభువులు కమిస్తే ఒక్క మాట మనిరి చెను
కంటాను. కౌగింతులలో లోక-అమలుంటున్న
అనేకటి కలకలెప్పిరి? వాధ్య తెప్పిరి?

కాశంకులవారిద్య మంతమాత్రమా కాదు. విజయమునకు, వ్యర్థివదర్శనము వచ్చే పుగు ములలో నాటికి ముప్పాదిగంటల ఆనందించే వ్యర్థిలలోని కాస్త్రవిషయా లంతమాత్రమా కాదు. వ్యర్థి కేరియోదయము, మొదలైనవే వారి వాకిలివి. కాశంకులవారివలె కేరియో పుగు ములవేరికె వ్యర్థాభివృద్ధి ప్రదర్శన లిచ్చించి చూడండి ఎందరూ ప్రేమితులు వస్తారో చిత్తి గింపండి.

రాజు: (వచ్చుతూ) రాగా చెప్పినట్లుగా! పలుకులు చెప్పినట్లు ఆపవేమం వేసేవేరిచ్చి, ముగాదు అభివృద్ధివృత్తులుచేసే విధిలో నిలుపుబడి అడుగున్న పేరుంటుంది శ్రీకృష్ణ కీ వ్యర్థిం వ్యర్థావేషింపరా.

వెంకట: కాశంకులమీలలు (కమంగా వశించినా, ప్రజలనువ్యర్థిప్రదర్శనలయ్యాచే వివేచనగ్గును. మరికాశంకులవశించాదురా, అందుచేరి—

రాజు: పరిణామం తెలుసు నేకంది ముంగుముంగు— ముఖ్యంగా పుగు ముల ప్రాసంగికత—పంపార శ్రీలే వ్యర్థిం అభ్యసించడాకే పూను ఉంటారు. ముంగు జూబోయేదీ నాకు తెలుసుకుంది. ప్రతి ఉత్సాహ వ్యర్థికాలూ వెలువడెదయ్య. పంపారశ్రీలూ, రాజికలూ ఈ వ్యర్థిం వేలం వేరగా అభ్యసించనూ వయ్య.

వెంకట: మరి...పుగు ముల వ్యర్థావం నూరబోనుకా? వ్యర్థిం రజించాలంటే వ్యర్థిగా పెట్టకొని పాదవరేయ్యలికా? వ్యర్థివ్యర్థి పంపార శ్రీలపార్తికే, మరికాశంకులకు వచ్చింది—

సింహ: మహారాజా, రజనీవ మంచిచెయ్య ఎలానూ రాకెదలదు. ఇప్పటికీ నాకరిం మాకాశంకుల కుటుంబాలకు భయంకరిగి ఈ విద్య నాను కంటున్నాను.

రాజు: జేవాను. ఈ విషయ పరిస్థితులు ఇతిరవిద్యల లోనూ వస్తున్నది. గాన వృద్ధిగాని పంగీ విద్యలు చింతిస్తాను నేటికే పరిస్థితులలోకి దిగ జాగుతున్న చిహ్నాలు కనిపిస్తున్నవి.

వెంకట: ఈ అభిగయలన్నీ అన్యప్రాంతానంది తిరుగరి అవుతున్నవే అన్యప్రాంతీయులను ఆయకరించడం ఒకవేలం వేరగా పరిగ మున్నది.

రాజు: సరే సరే. ఎప్పుడో జగజ్జోయేదామి! ఇప్పటి నుంచి వెంగంకులకు నా ప్రాగ్భూతా. ఇంగలూ అనేకం లక్ష్యాగ్రంథాలు(ప్రాసే, ప్రయింది వ్యాసలోకి తెచ్చాననదా. అదీ, ముంగు తిరింపానీ చింతిస్తామి ఆనందించి విశ్వండి.

వెంకట: ఇప్పుడు దీర్ఘవే (గంధాలు అయ్యే దిందడం ప్రారంభమంది.

రాజు: అదీ, అదీ. ముగియడంలో లిరికల్లు క్రియా గూఢంలో పాగున్నది. ముంగుముంగు వచ్చే వారి సంకతి ఇప్పుడిప్పుడే విని చెప్పాలం? —ఏదీ పిల్లలచేత కొద్దిగా—

సింహ: వెంకటశ్రీంకాయా, పిల్లలను తీసుకురండి. (వారయ్య వచ్చుచిత్తి ప్రతిపేదాను నీరయ్య నుండి విడిచి వేసెలు ఎరుగుంటుందిగా

—: తెం:—

4

పలం - గ్రహమపురం పోగు సహిపంలో ఉన్న పూలకోట, పురుగుల పాడుంకలం.

(విశ్రామపురం రాజాగారు, అప్పవృత్తాస్త్రీ) ప్రక్కప్రక్కగా పూలపాటలో పడుకుని ఉంటారు. వెంకటా కొంగం దూరంలో ముగ్గురు ఉన్నాడంటే వకులం వారి వెంకటా పాయేధు లిం విహాయిలు వకులూ)

రాజు: కాస్త్రీజీ, నాకంటే లన్నీ చాలావరకు వీర్లంబివి. దివ్యభోగావధివించాం. విద్యాధి కులను రవించి వారి కుపాధులు కల్పించాం. విద్యా బుహువుకులతోనూ, గానవిద్యకుల తోనూ, నాట్యకళాకులతోనూ నా పరిపాపం తెల్లారోభించింది. ఇక్కడ జ్యోతిర్లింగమొకటి ఉన్నది పద్మాంకుంబానూ. ప్రతివాడకెటులు గలిగి మంత్రకాస్త్రీలీరున్నాను. ప్రతిభా కంకులై పలుకలూ నాటక రియా ఉన్నాను. (వచ్చుతూ) మేనూ ఎలకులమే! నాటక రి లమే!

అప్పవృ: అంతేకా? ప్రభువులు పర్యతోమలు ప్రజా ధురంగులరే! నాకుంటే అల్లులం ఎన్ని జన్మలో తిరుగుచేసి, ఉపాసించేసి, ఈ జన్మలో విష్ణు పంథానులు తిరు ఆశ్రయం పొందిలిగాం. నా తీరికంలో క్రిందిటికి ఒక చెప్పకలగా వచ్చి పోయింది తొంకిడులవిహదవారే నామామృదిని తొలికొలిపించి వీడు కిలుంపింజేగారు ప్రభు వులు. చానూ అప్ప మేకులప పవాడి! కాల్యన్న భోజం సమకూర్చాను ముప్పే తిగుమనుతి పంచలు కల్పకొనేమోట అలలాలుతిప్పించి ఉపాధిదావులే యిచ్చిట్టించాను. వాడు కొంపలలో పడి ఉండిపోయి భిక్షాలలో మెసలు భోగ మేపట్టింది—కాకా? నాకుంటే వచ్చిందిరేగో!

రాజు: (ముఖంలో తృప్తివలననూ) ఏదో...మేను నాకేగో చెప్పో...పండిత లక్ష్యాపాకులమి వింమకున్నాంగరా—అందుకు ప్రతిఫలనూ

అందుకున్నది. పండితుల పాండిత్యంతో
పండితముపాదాం, విజ్ఞానముపాదాం...
సరే, అలాంటిది ఇక్కడికి విమృశించు
కోర్కుకవచ్చునా (అనిచాగా).

కా.కా. గజపాదముఖంశి-నీకులోని రహస్యాలు మా
తెలుగు తెలుసుకొని ఉన్నామి!

[illegible]

అప్పుడు : (మతి కోయింట్లుగాను అనింగా దోసిరి
నీటి) వానంటి అప్పుడికి—

[illegible]

అవస్థ : (హరిం శివగుడింటూ) (అభయం శరీరంగా
వాస్తవికత తెలియజేస్తుంది) —

రాజా : ఇప్పుడు నూతన యువ పురుషుడు ఈ ప్రాంతం మీ
 కింకారా మంచెల మీద నుండి అందరినీ చూసింది.
 మీరున్నట్లు ఈ ప్రాంతానికి మేమేమి ఇవ్వ
 గలం? ఇక్కడ మీ కందుకోసం మేము తెలి
 పించాం? ఈ ప్రాంతానికి మేము, నా

డాక్టరుల కిషన్ అశేషులు నిమగ్నము
తాతా. వరంధి. ౨౦.

అప్పుడు : మహా ప్రవాహం. విద్యుత్ బుర్రావృత్తి,
ధ్వజం ఒకటిగానీ, తార్కికంలో బలికర
ర లిని వింపిన ప్రభువుల కవి వేషాలు...
ప్రభా... బిడ్డ విడుదల నుంచి చేతులో నాలి.

రాజు : శత్రుండి ఎంతోది మెంతుకు?

అప్పుడు : శివ విగాట, నరకమునందలిను పడవని
నంతోపి నున్న వారింకా శివవీర భవితము.

రాజా : (వ్యక్త) రామరాజు కృష్ణుడు విడిచిన
వాడు. మా జ్ఞానంబుడు వాడిది నీకెం
ది నును గాల్గి?

అప్పుడు : అరివిల్లియకులు పరిశ్రమ వాతావరణం
 లోనావును కొని పురుగు దొంగల కొట్లకు వచ్చి.
 దొంగ దొంగలకొట్టి గుఱుం తిన్నకుంటాను.
 పూర్వమునా : నీవు (పిమ్మల) కిదిరికి
 లోనకు ఈ గుఱువులను పే రెండు పాదు వామిద
 చెయ్యి చేపకు వచ్చాను.

రాజా: మీరేమీ భయపడండి. ఇద్దరు సేనాధిపతులు
నిశాచరం, మిమ్మల్నొకటిగా చేటి శిక్ష
నువి.

అప్పయ్య : చి త్తం చి త్తం.

(రాజా దీర్ఘరాజుని పేరు. అప్పన్న రాష్ట్ర)
రాజా దీర్ఘరాజుని పేరు)

౧. కా: కా స్త్రీ.....కా స్త్రీ... మా జాతికాన్ని చట్టి
 యావే... ఇంక మేం ఆటకాలం మా ఆయుష్షు
 ఆటే..... కాబామనుషులగా నీ ఎవో ఇతర
 ప్రాణిలా బావిరిలందిలా వెళ్ళవలసింది. మీ
 శోం ఎదురే యేం. స్వేచ్ఛగా, విక్రంతగా,
 విమూర్చగా, యవ్వచ్చాల్లా పంతుషతో
 మీ జీవితం గడిపేసుచ్చుగా.

అప్పుడు : పక్కాగా తిన్నావా? ప్రభువు లా ఆహారం
 తాగినా? బిడ్డ మురియ్యే జీవంతో
 జీవించుట క్రొత్త మనసు, కౌబాదులు
 ప్రభువును నానంది కౌరాధుల కొందరికి
 ఆశ్రయ మివ్వలేక? ప్రభువును కొలం ఆవర
 లుగ మెలచి ప్రజలందరినూ గాఢ విశ్వాసం
 పెంచె.

రాజు: (మంత్రిని పిలిచి) ఏమిటో... ఇకలు పేరి
వారి... కాస్త్రీ... ఈ ద్వారా మనకి ఇకముందు
ఏమి ప... ఇంకా అవి ఏమిటగా ఉంది.
(అప్పుడు కాస్త్రీ మహారాజునకు రాజుని పే
మామనా ఉంటుంది.) అప్పుడే, భోగమాలమల్లె-
నించాలి-రాజులు పట్టుకుని తిరిగివు విడువిన
భోగమాలమల్లె మృత్యువునున్నది. మౌం
దానినిదియూ (గమకమాలమాలమల్లె) ఇదిదావు

మమేతువంటున్నాను. నేనొంక పాటలు వేలా
వలే, 12 నూతు వెళ్ళి. కర్ముగారి జన్మపుల
కయిదా? అది గియినను మృతిచేస్తూ పరి
పాడి మూడుతూముల రెండవల రావం గింజలు
పంపాడించి యోగం ముంగు ముంగు పరిపాటి
పోతుంది.

అప్పన్న : బాగా కలిచిచ్చాను ప్రభువులు. వాళ్ళిప్పుడు
వెళ్ళి. దోడు పలెటాళ్ళో ఒక గింట
'రమణా మెగువాలో' అన్న తిక్క పాట
పిగియించి వాయించి పాడినీ నేనాది కావీరి
అటువలూ మట్టగేటా వారె రెండు!

రాజు : ఇంకేకాదు. నా లివాటం చూసి అంతికాలం
లోనే ఈ రాజుల గిరికి ఎవరు రావచ్చును.
అప్పన్న ఒకప్పుడోనూ, బద్దనలూనూ కొన్ని
పంపావాలను విడిచి పుష్కలం కల
లింపిచికాదు — ఏదో ఒకపాటు చూపినా.
రాజు లే లేచా లే, రాజు పోవడాలో
వృద్ధి పొంగుతున్న ఈ విద్యల శీతి
పడుతుందో!

అప్పన్న : పరిచాపు అన్ని విద్యలూ, అన్నప్పనిసిరి
అంగుకోలేపోయినా, అంతో యంతో
ప్రజాదీన పొందాలి అంటే పింగళి ఏ
మాకుందో అది భిక్షంగాతుంది నా ప్రభూ.
శ్రీమంతు బాదరిందగివ పిగ చిల్లర మనపు
లకు నుండినగరా! అళి పక్షపాతులు,
బంధు, పియలు, ప్రియల పోషకులదిగిరి వెళ్ళి
కులు పడి పిరిగి, అనాదీగవాంకి అపామస్తరి
పోతి కెమో అది అనుమానం వేస్తుంది. చిర
కాలం సుఖపలవాడిం చెప్పి, దీక్షతో, వాట
చూపనైపోయిం పొంగం చెప్పేనాది ఒక
కొలికి గాని ఈ పిగియింది. ప్రభువులు శిల
తిచ్చింబ కర్ముగారి జన్మపులకయిదా? నంటి
పాటలు వాయించి ప్రియంపా పాటిస్తే
పొందెంటే, సుమం నా కలంత్ కాయతలు
గీతల పాట పోషించుకోవడమే నా లెకాది
వాళ్ళు మంచిది.

రాజు : విజయ విజయ. కొంతికాలం పిగియి పాప
ప్రదర్శనం తప్పవే తిప్పింది... దీని జీవితది.
పరిగి దిగితుం.

— 5 —

5

ప్రం-అప్పన్న రాస్త్ర యింటిమంగు.
పియం-గిరి (12 గంటల దిగివాత,
(వలకడియ, అంటి బోనూ కనుకొని, మళ్ళా
లూ ముంజేతు-నూ అయ్యరింబ ప్రియముకొని
రంగమా ముప్పయ్య (పక్షివురు)

రంగమా : ఏం తెందికో నువ్వు?
ముప్పయ్య : మంగివేదవలూ నా నుదాగా పరిగిపిస్తా,
గింకా!

రంగ : మళ్ళీ బావెంద్రులూ. నాడికొంకా? —
పల్లక తెచ్చేస్తా?.. అద, ఏం బన్నావ? —
ఏంటి—కామయ్య—

ముప్పయ్య : ఒరె, తిడిలే నేను పరిమమనూ. తోతు
కొనుమరి! కాళ్ళో ప ముచ్చికంకే—

రంగ : ఓ పల్లకోరా శిలమయ్య నాటెంబ్రా?

ముప్పయ్య : (కొంగియా) పాకొక్కొక్క శిలమయ్యరి
మూలలోకి దింపివాను అది ఇది తెచ్చి, అది
బాగా నువ్వు కొటి పొంగేసి, అకపాది కలేశ
వాను. ఆ విధాన గలకువిదా గలకు అందిస్తే —
అను కిచ్చువకుండా కన్నుల తాగేనీవాను
అయ్యరి! వివా బురకెక్కిపోయింది. అనుమ
నూనకొని అదిరి మేరి మేలిగా వడిపించు
కుంటూ ఆడింటికి ఈన్నుకొచ్చివాను. ఇంటి
కాది చెరిం పిలబాలెను. కాగొరిం నూటాని
కెలిపోయివ్వును — వాకు ముంగి తెచ్చే.
రిక తియిపోక్కి తియివా! ఓ ప్రియలూను —
జన్మగా శిలమంగుపాపిసి అంది పే, మళ్ళీ
మిగిలకండా అగివిమేనువా, నా శిలమయ్య.
ఇక నూపోక్కి తియివా! ఏకాంతాలో ఎరిగొడు
లూ నురెనుటా నూలపడిపోవాడింటే నానాటి
పన్ను. నురెటుంది. నుం మెచ్చియా డేరిగిరి
ఉంటాందిగా! ఏం జేవాం? అది కమో
శేతులూ దిలకొచ్చి పిగించి, పలకానుకొన్నాం.
అన్నలు, యాది రిలపేవరిమంచే గొళ్ళెమెట్టి
ఉటావులే పారొచ్చివాను.

రంగ : (ముప్పయ్యరి పిచ్చువొం కిచ్చునూ) వేవో వేవో!
ను కన్యకగాలాది డింబ్రా! అప్పలు రయ్యా
పల్లె శిలమయ్య. అదే లొంగిపోవాను...
రామయ్యగా రంకొరా లేడం కెవో?

రామయ్య : తొంకరగా వచ్చా ఇది వాయలు?...
ఇకనో మంగు! ఏమనో, రంగ... నువ్వు
కచ్చికారి! పింకం ఇలవాల్యలే పచ్చావా.
రంగమా ప్రియమే నా కెచ్చువంటి పడినాను.
ఈ కనాచీలో ఏమీ బాల్యం... ఓగ్గా,
నాం తొంకరగాలా, ఇది మంచిపాతం
ఇప్పుడే పంపిడి తిక్కలగా ఉంది. మది
అప్పపం బావుంది. అంగయా పెద్దపిదాంకి
వెళ్ళిపోవాను. లొంగింకల మాదావికి.

రంగ : ఇంకే పల్లక నుటాపెరియ్య — అంత పాడే
బాగు!

రామ : కనాచీ... ఇంకేవేం చేకాం?

రంగ : మీ యింకా యా పక్కలంపెండి... గోడ
పాటలో... అద, పాట పాట... (రంగకు

వీరిని అప్పుడు అప్పుడకాదుగానూ...
 బాబూ అప్పుడు కాదుగానూ!
 వెంకన్న : (లోపలినుంచి) ఎలాటి... ఈ అప్పుడు
 తిలుపు కొడుకువా!
 రంగ : మేనంది పెబులును పంపిలే నోచ్చికాం.
 వెంకన్న : (లోపలినుంచి) ఇప్పుడా! ప్రభువువారు
 రాగిమ్మ ఎప్పుడూ కలుగంపరి!
 రంగ : అయితే నూ నూ బుద్ధిగా?
 వెంకన్న : ఏమన్నాను నువ్వరా?
 రంగ : పెబులు లిండాకి కొల్లో కొచ్చికాను మాకు
 కలుగలేనవారు. నాం నుంబులదాం పెబునో
 రివ్వనూ, ఇది అప్పుడు కాదుగా రిందే
 కిచ్చింది. అరి—ఇప్పుడే అరికి నందిపోవాలి
 అంటేనా మేం అప్పుడు కొచ్చికాం.
 వెంకన్న : (లోపలినుంచి) అయితే ఉండండి.
 * * *
 (లోపల హాయి—హాయి ప్రక్కగా నది—
 నదిలో ఒక వస్తువు కలుకీకి సమీపంగా వస్తు
 నుండం—రెండవ వస్తువు కిలులు, తింబునా,
 ముద్దెలు ఉంటుంది. నోడలమీద ఏవేవో పూ
 లుంటుంది. ఒక నోడమీద నిలువెల్లు పరివృతి
 పటం వేలగటి ఉంటుంది. నుండం మీద
 అప్పుడు కాస్త్రీ చిత్రపితుమూ విద్రుతా
 ఉంటాడు.)
 వెంకన్న : (అప్పుడు కాస్త్రీని తట్టితేలుతూ) నుకవు
 గానూ!... నుకవు గానూ!
 అప్పుడు : (విద్రుతాలో పలకరిమా) అప్పుచ్చెచ్చే!
 అలాక్కా దిలాక్కా. నాకు—ఇది
 పది—రిపది—రిపిరీ—గీరీ—రిరీ—పది—
 విపది—పది—నీహ్న...
 వెంకన్న : (విద్రుతా) నుకవుగానా! ఈ నుడ విజం గా
 పదిపతి పునూవురి! ఈ నుడ పుచ్చు నుకవు
 లోనూ పంగీతపాధనే నా! (ఇంకా నడిగా
 తిలతూ) లేనారి—ఒ మాటులేనారి.
 అప్పుడు : (అటూ యటూ : దుటూ) నుకవు నీది
 తియ్యలేనరా, రేపు రమ్మంనూ.
 వెంకన్న : (నర్సి తిలతూ) మీ కోసం ఎలా
 వచ్చాను.
 అప్పుడు : (లేచి నుకవులూ) కోం తీసి—ఇప్పుడు
 మీ వాయిండు మంటానట్రా, వెంకన్న!
 వెంకన్న : అదికొడు నుకవుగానూ, ఎలా? నువ్వరా
 దగ్గిందే కలుగలేనాను.
 అప్పుడు : (రాగా తెలిపింది) నువ్వరా
 దగ్గిందే? ఎలా కలుగ లేనాను?
 వెంకన్న : ఎలా?—నీవులో నీ నిలబడి ఉన్నాడు.

అప్పుడు : రింపుదీసి నాకిదు లోపలికి నుకవు.
 (వెంకన్న హాయిలో ఉన్న నీది తిలుపుతినాడు.
 రింకనూ ముచ్చనూ రానున్నా హాయిలో
 ప్రవేశించి. రింకనూ ముచ్చనూ వెంకన్నకు
 పలుకంటాను. రానున్నా వెంకన్న లోలో
 నుడ ముక్కుతడు. రింకకు నూలుతడు
 అందిందగా నుకవుకు వెంకన్న కొరీ నేకులూ
 దిగిచి ఇదితడు ముచ్చనూ నానుంట్లు
 అతికిచి ఒక మూలపడేనాను రింకకు నీది
 తిలుపుతేనాను. ముచ్చనూ నదిలో ప్రవేశించాను)
 * * *
 (అప్పుడు కాస్త్రీ రానున్నాను, రింకనీది,
 ముచ్చనీది భియాన్నిగానూ చూస్తూ నుండం
 మీద కూర్చోచి ఉంటాడు.)
 రానున్నా : (అప్పుడు కాస్త్రీని పరీక్షిస్తూ)—ఏం
 కాస్త్రీ నువ్వేగా. నాకుకల దిద్దం!
 అప్పుడు : నూ వెంకన్నదీ? మీరేమిట వచ్చాను?
 రాను : రాజాజ్ పసింది—మిమ్మల్ని నీగవురం తీసికెళ్లి
 దానికి వచ్చాం
 అప్పు : (భియాన్నిగానూ నానుకూ) అ...అ...
 అ...నీరపురం!...నాకేం పసింది, నీర
 పురంగా?
 రాను : నీరపురం అనాం వెణికునీదికావచ్చు? అలా
 అనుకుతారే?...మర్నీ మీ పది మీకచ్చెగాను
 ప్రభువులు.
 ముచ్చ : తీరం మరెదు నూపాయిలు కదా నీ
 వాగైంది.
 అప్పు : ఏమిటి మీరంటున్నది—రానున్నాగానూ?
 అక్కడ ప్రభువు గంటే నీకేదా, ఇక్కడ
 దిలదాయున్నాను! నీవురం విడిచేదానూ
 అప్పుడు లోందరా—ఇప్పుడు మర్నీ రమ్మని
 ఈ లోందరానా?...వెంకన్న!
 రాను : అయిందేమో అయిపోయింది. ఏ దుక్కు
 హాయిలోనో ప్రభువులప్పుడలా కలిసిచ్చాను.
 విజమే...కాని...మీరూ అలా వెళ్ళిపోయాలో
 లేనో, ప్రభువులు—నూకానూ—ఎంత రిచా
 రించారకున్నాను! 'అయ్యా, అప్పుడు
 కాస్త్రీ వెళ్ళిపోయాడా! మేం హాస్యాకేమి
 మాటలు విజమే అనుకున్నాడా! అవి.
 అప్పు : రానున్నాగానూ, మిమ్మల్ని బరిమా
 నుంటున్నాను. నా కుక్కనికీ పిమ్మ నదిరేకు
 నునీ రాజాగారిని ప్రార్థించి నా మాటలు
 రాజాగారిలో నుండి వెళ్ళింది. నా ప్రకు
 కిలో ఇక్కడ నీపదిది. ఇంత అంతో గార
 కంగా ప్రకుకున్నాను. కడుపు కిరితింటూ

గతంగి చెప్పేమొదలున్నాను. బాల్కనీలు,
రానుజ్యులను, విగారింబరేంటి వాడుక.

రామ: అబ్బబ్బ! అంతానీ! అలా ఆపకపోకు
తాబ్బా. నాజనారి కిందంచి విన్న తీనుకు
రిప్పటి—మేం విన్న తీనుకువెళ్ళి రిప్పట.
తీనుకువెరి తీనాం—అంటే!

అప్పు: ఏమిటాగ్నా? వా యాదం లేకుండా నీ?

ಶಂಕ: ನಿ ಯಬ ಪಿಠುಡೆಗಾವಾ: ಕಾಃ?

கற்பு: விண்ணா அய்யா—வினா, வினாடி,
 திரை.....வினாடி! அய்யா காசாய்!
 வினாடி திரை! வினாடி திரை!

சக: ௨.9 விராண்டா, கா!—சுபூ, ச, ச!
 எங்க ராஜா வீடுதரீ? பார்க்கிறது.

సుబ్బ: ఈ వాడుగొప్పవు లేదామా! నాను మాట గుట్టే
దువా?

అప్ప: జేమరానునాకిరాను. ఏమిటి బలనందిం
(రాజ్యంతాం ఉచితి!

రమ: నా దా. చియ. నీ తల్లి ప్రతి బన్నీ పట్టి మూడంటా...
కొత్త గురువులందా మా పంపి బయల్ పోగ.
బండ పంపిలో పంపి గావుంది...నీ మంచికి
లేవుకుడా, నా.

అన్నీ ఏమిటయ్యా ఈ బలవంతుల! ఇది విశ్రాంతి, తెలుసా? నానార జలంకా రికి తెలిసిందంటే మీరానానాలు మరి మీరాకావు...నా తెలుసుకు

రంగ : మరి మీ కేమయ్యో! ఎలమందు సారవిద్యా
ఇంటికావ లోమగళాదుత పున్నాడు—
కాల్చేరులు కటి ఏడేసి.

అప్పుడు : ఎంత దొంగవానికేవా తిరుగురా!...
అయినా, వుంటే—నువ్వారాజులం గాని—

ర మయ్య : మహారాజాగారికి చెప్పి ఉత్తరం జరిపి
పోయా. రె—అరింటువలెమీద.

అపవిత్ర : పవిత్ర చిహ్నము—

కమల : మరి పోలేను—లే, జరిలే! మీ ప
చేమలు లెక్కకుమీ కూలోను. తియ్యి,
సామాను పను.

(తెల్ల అచ్చు కాగితమిది తల్లియ.)

(రంగులు, ముద్రలు, మొదలైనవి మరకములు
లేరవలె)

అమయ్య : కాదు బావా మామయ్యగారూమా?
ఒక్క జరికే ఇగమరి ఎక్కిరావాలిమను చీ!

అప్పుడు : (ధయ్యభాంకుడై, వాణుమిమ్ము నంతు
కొ) అమ్మ...మ్మమ్మ...మ్మ! ఏమిరా ఈ
రాదునం! బ్రాహ్మణవాణ్ణి చేనారబ్బరా?
మీ కేంద్రహంసాంబేది ఈ నంతు? కోస్తా
రబ్బరా?

రామకృష్ణ : అదే — అలా చేయండి! నాంతుకొనే పీ
 మవుతుంది! ఇప్పుడు పావు మాంసం కలిపి
 యేం అదికాదు. దీనిని తీసుకుంటే బాగుంటుంది
 పిరికిదా రోగం. అప్పుడేం కలుగుతుంది

అప్పపి : కాదుగా, నన్ను పోలీసువా... నీలో
మంచి భావమంది ఇంకా... మంచి
చేయి... ముత్యం... హరి—

రామకృష్ణ : అయ్యో! వాడెవడు?...
అప్పయ్య : వాడు కర్మ! దీని చేతుల పేరే దీని పేరు
బాబు! పేరే! దీని చేతులు బాబున పేరు
పూరు!

రామయ్య : అంతే. అంతే! నీవు విన్న కాలంలే
మాతో వింపులందు ఈ ప్రాణాన్ని నీ ఉండవీ
అంటే పురుషుడు—నీకు ముట్టలేక, అనామకంగా
—మృత్యువుకుంటూ—

అప్పుడు : వాటివల్ల, ఎన్నికా కదలికలు... మించ
దలం తెలియరంగా? ఈయనా బతుకుతొందరి
గిత్తుకు వాటి మించదలమేనా అన్నది ఇంత
కానం మన దిండుతుంటుందిలే.

రామయ్య : ఆమెనొక ఆటల ప్రియ స్త్రీయగుట.

రామశక్తి: అహ! వింశంలాన్ని తీసి వివేచనా
ని ఈశ్వరుని గణదాని— మునుకు అప్పుడే
పక్కాతి ఈరూపి—

అప్పు : పంచదారా విడి వాగ నీ పట్టికది ?

రామాయణము: పాము, మంచినీటి అవినీద వా సేసిరి కేక
చేసె—సింహాచలం కాళ్ళు బొట్టల పట్టు
కొంటూ కరిగించెద్రాం. అక్కడితో అమె
వృత్తి చేరిరిం కావ—సెలగానే సింహాచలమూ
మమెనుమ మోగవినది తిగి అగుంది.

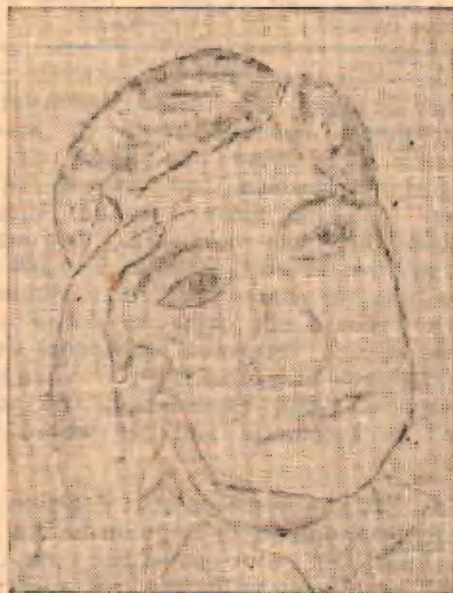
అప్పచ్చి : (గుఱుంతో) మా శిష్యుడు వెంట న్న దీ !!

రంగ : ఆ మాటలో మామయిలా పోషిస్తాను.

అప్పుడు : వెళ్ళివును చాలెక్కండి, వాచాను పది
తాడు... చైతన్యదా ! ని ప్రతుకంలేవా ? ము
వంతిపు ప్రదిర్విది వేర్వారు చేయించి ధర్మ
భక్తు లిప్పించె వివాహు నీవు తప్పరా ? వార
వ్యంతరిన ప్రియంబాగిరి (వజ్రం వాహం
దం ఈ వజ్రం మరే దొరికే వే దొరికడా ?
అమా పరస్పతీ వాప్య వాలో ప్రవేశించావు-
విమలాభం ? ని నీవు నీతో వే ఉన్న ఆ
వేదినాత్తు ముక్కుల్ని పట్టి అంటింది అంట
కుండా, ముట్టింది ముట్టుకుండా పిడినూ ఉంది.
ప్రవాహితేవుదా, మరే జన్మలోనూ వావేలివి
వివాహం ప్రాపిత్తు !—

ဖုရဂျီ ကို ယဉ် လာ

“క్రొ” యిస్ లో రచనలంటే వాడు ఇద్దం లేక
 పోవడానికి కారణం ఉన్నది. “నేను ఏదీ లే
 ఆపావాన్యమని నమ్ముతున్నానో” వాటిని అతను నిర్వ
 పావాన్యంగా పరిగణిస్తున్నాడు.” రమణ్ నువనర్
 (వాసిడి) వ్యాసంనుంచి పినాకాస్తిని ఉదాహరిస్తూ
 (Invisible Writing : Epilogue) కొయిస్ లో,
 రిప బీరింగ్ మ్యాచింగ్ పాస్ కోలను చెందిన కేదాపు
 లందరి బంటి లేవని వదిలారు. “నూత్ ఇన్ ది బ్లూ”
 (Arrow in the Blue chap XII) - శ్రీ గంభం

అయితే ఈ రంగం కావానుమన్నాడు: "నా ముప్పై నువ
వీటికి ముందు పరిచయమేవారో? నువ్వును నలుగురిలో
మునుగున్నావునా? నేనాంబిబాబానా? లేక దామోదరా
హరిహరం బాబానా, లేక లెఫ్టెనెంట్ రివల్యూషన్
ప్రయోగానికి నువ్వు అనుగ్రహం. లేక రివ్యూగా
"రివ్యూలేట్" చేయి బయటపడ్డాను: కొందరి విలువ
లుదా పెట్టలలో అర్థిహార్థి చేసుకున్నాను, తక్కిన
వారు తమ అభిప్రాయాలలో తీరింది కూర్చున్నాయి
ప్రసంగిబాబానా."

విజయతిలక ప్రతిపదయిత, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658,

మంచి కవి, హిట్లర్ మంచి కవి (ఈ పీఠిక
నడుమంచి కవి) బహుశాదీని ప్రమాదం తప్పింపు
కొరకు చాలా సమాధిమేల విడుదలయి ఇది అభి
ప్రాయం. ఇది విజయోత్సవం కవి. కొయిదోర్
జీవితం మాత్రం చాలా అశుభ ప్రమాదం ఈ వ్యాసక ర్
అభిప్రాయం.

[illegible]

1. — "My first contact with communism is forever associated with Chopin's Funeral March." "Chopin made a romantic Communist of me long before I knew what that word meant." (Arrow In The Blue. ch. 8, PP. 60, 61.)

(కనుక కమ్యూనిస్ట్ భావాలకిది అవించి ఉండవచ్చు. విశ్వవిద్యాలయంలో కేవలం ప్రభుత్వ వకాత్తు అతిని జేమినిస్ట్ (Zionist) విద్యార్థుల తలపరిచాను కలిగింది. విద్యార్థులు తియ్యించియుం పరిపాటిగా ఉండేది. ఆర్థిక యోగ్యతలైన ప్రకటించబడి పోయిపోతా అరిచి కలిపించి. "జూదాయిజమ్ (Judaism) తమ ఆర్థికతలను జూదాయిజ్ సంప్రదాయాలకు సంబంధించి మి.కే. నాథానగంజ్ చేతు పెరిచాను. హంగేరియన్, రష్యన్, ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు పోలికలను నా ముక్కి అహ్లాసా ఉండేది." "జూదాయిజమ్ నుండి తెలిసి కొది నా ముప్పు మరి కలిగిపోది పోయింది. జయిజమ్ పట్ల నా ఉద్వేగాల ఎక్కువ అయింది. నేను తెచ్చలేని ఒక 'వ్యాధి'కి జూయిజ్ నేరం 'చికిత్స' అని భావించాను: ఎందుకొకటి ఈ 'వ్యాధి' యూదులకు ప్రత్యేకమని నేరం లేదా పాపమేనని అనుకున్నాను." "ఈ నేరం విర్యవేష్యుడు 'చికిత్స' ప్రారంభమైంది. అన్నీ ఎదుగుంటాయి" 2

1924 ప్రాంతాలలో, కోయిన్ లర్ తండ్రి వ్యాధి రంజ్ నవపడి పోవడంపై అరిచి చదువుకు కొంతెం ఆటంకం కలిగింది; కిని ప్రార్థనా నా వివేచనలు, ప్రకటన అరిచి ఇంజనీరింగ్ మీద ఆదేశం 1926 లో కొంత వదిలివేసి, విద్యార్థుడు వదిలి, పాల్వేన్ కు బతుకుదీరి వాడూడు. కొంతకాలం ఒక కమ్యూనిజ్ పరిచేపా అరిచి ఆ నాథానగంజ్ విద్యార్థిం ఉదయలేను. ఒకవారి ఆశ్చర్యం నేను ఉండుమని విరాహాదీక్షి మొలుపెట్టి ఒక ప్రియోజనాల నా వివేచన—అప్పటికి అరిచి పాల్వేన్ లో విద్యార్థి అరిచి అయ్యుకుని ప్రభుత్వం ఉండే వాడు. ఇంకొక వివిధస్థి (Revisionist) ఉద్యమం కిచ్చిచ్చిగా వేన్ లో ఉద్యమం దొంగిలెం, తిగియ్యోన్ వీ గ వంజు జిగింది. తిగిపోత ఒక పెం నాల్వేరిక సంఘం ప్రతిభగా ముప్పు అనేకా పరిగ్ధి బని చేశాడు. జయిజమ్ పి ఎదుగుం తిగిలంబిల్ల వాగినకు నాద్రియం వాడు. 1931 లో ఈ ప్రతిభింబులు అరిచి తమ సంఘ విభానం సంపాది కునిగా విడుదలచేయ. అందుపల్ల తిరిగి ప్రాన్ కు బదిలి అయినాడు.

నాథానగంజ్ విశ్వవిద్యాలయంలో అయ్యునిజమ్ కోయిన్ లర్ ను ఇంకొక ఆర్థికతల "ఎఫ్ మెం నియంత్రణ అయ్యుకుని మెం. అంకి. ప్రతి కాలం రావచ్చును. ఈ తిగ్గిం ప్రామాణ్యాలను తోపిచి పి కావచ్చును...మరినాడు తమ నిత్యయాలను తిలకి విశ్వాసానికలపడం యాగాను. నాథానగంజ్ అరిచి

లంబే పోషిస్తులలో నావి కమ్యూనిజ్ లో నావి కలిసి తిలకించినది. ఈ సంస్థలలో నేను కమ్యూనిజ్ పితాంశాలను ప్రతిగా నవపడం ప్రారంభించాను." 3 కొని కేవలం అభివృద్ధిగా ఉండవచ్చు కాక పార్టీ పట్టునిగా నానబాది కొంతెం చి.తెచ్చిం కొంత ఉన్నది. యానానగంజ్ (Arrow in the Blue) లో ఒక సంఘటన ఇలా చెప్పాడు: 1931 దేశం చుటలో ఒక ప్రతి ఇంటికి వెలిగమని బతుకుదీరిగా తిలకొను కిచ్చి బదిలయవది తెలుసుకొని ఒక అన్యాయితో అమె ఇంటికి వెలిగ ప్రతి అడ్డు ఉండే యాడు. తెలవారగా కి తిచ్చిచేశాది పి భాగం అరిచించింది. ఈ విధంగా తిలకు నుండి ప్రాముఖ్యతా: 4 వేన్ నా పెం ఆశ్చర్యం దనిచింది ఎద్దంగా తెలుసుకున్నాడు; వివేచన కేవలం ముఖమింబి నా బాధునా జీవించి నడుపుతూ. పి కలిగింది: ప్రభుత్వం... అడ్డురలేది కమ్యూనిజ్ నాలుగున్నా వివించింది" 4

2. —'Judaism did not attract me. I was brought up in an assimilated environment without roots in Judaic tradition. My mind had been fed on Hungarian, Russian and English literature.' —the more I found about Judaism the more distressed I became—and the more fervently Zionist. The Jewish State was the only cure for a sickness which I could not name or define but which seemed intimately connected with the Jews' lack of a country.— "When the Jewish State was established, the cure would be automatic and all would be well."

3. "We may arrive at a decision by a positive impulse or by elimination of other positive solutions—I had seen the liberal middle class betray its commitments, throw all its principles overboard. Active resistance against the Nazis seemed only possible by throwing in one's lot with the socialists or the communists. Against this background I now began to study communist literature in earnest. (A. I. B. ch 26, 27. PP 229, 230.)

4. I saw myself with great clarity as a sham and a phoney, playing lip-service to the Revolution—and at the same time leading the existence of a bourgeois careerist, climbing the—ladder of success—landing in strange beds. (A. I. B. ch. 35, PP 305.)

ఈ పంతుటన పార్టీ సభ్యత్వంతో దళభాగ్యం పెట్టడానికి వారి తీవ్రం.

1932 లో పార్టీ ఆశించి సమర్థునిగా నీ కరించింది. వీరికింపుల సాధనాగినా పనిచేయడం మొదలు పెట్టడం వీరి తెలియకనే ప్రతికూపకులు పనిగా మంచి తీసికొన్నారు. కొంతకాలం పార్టీ 'సెల్' (Cell) లో పనిచేసి, 1932 లోనే నిర్యాత ప్రయత్నం ప్రారంభించారు. తమ అంతిమముందు పనిచేసిన ఉల్ స్టైన్ (Ullstein) పత్రికాపంపి ఈ ప్రయత్నం భగ్యులకు కొంతసేపు తీరింది. ప్రజాస్వామ్యం తోపాటు, తలగా ఒకటి అని కోయిన్స్ లర్ అంటాడు. రెడ్ డేస్ (Red Days) - నీ ప్రతికూపం లో తల ప్రకటనలు, నీ పార్టీ ఇచ్చాడు. 'సోషలిస్ట్ రియలిజమ్' (Socialist Realism) ఈ రంగంలో ఉమ్మడిగా ఉన్నప్పటికీ వారి అవరణ పొందినది.

వాణిజ్య అధికారంలోకి వచ్చినందుకు యూదులు జర్మనీ విడిచి పారిపోయినట్లుంది. 1933 లో కోయిన్స్ లర్ వారికి వర్ణిస్తాడు. వీరి ముయెన్ బెర్గర్ (Willy Muenzenberg) అనే కమ్యూనిస్టు వాడుకలకు పని మొలు పెట్టాడు. 1934 పార్టీ పంపిణీ చేసిన 'ఇంగా' (Inga) అనే పంపిణీ ఉత్సాహం మించింది. ఈ పంపిణీ వీరి ప్రచారం చేసేది. కానీ వారికి కలిగిన భగ్యులలోపం చంకలకుల సేరించేవాడు. జీతాలు తీసేయడానికి 'బాం' భగ్యులు, మధ్యాహ్నం త్రాట తాగి (Soup) ఇచ్చే వాడు కోయిన్స్ లర్ ఈ కాలంలో తలగా ఒకటి, కొంచెం ప్రయత్నం తీసి ప్రతికూపకులు—వీరికి ప్రాప్త భగ్యులలో కొంచెం కోయిన్స్ లర్ చేతాడు. మరొక పార్టీ అధ్యక్షులకు ప్రయత్నించి నిలిపివేస్తాడు.

పార్టీ (Saar) లో ఒక హాస్యప్రతికూప సభకు మని పార్టీ అక్కడికి పంపింది. పార్టీలో వాణిజ్య అధికారంలోకి వచ్చినందుకు ఈ పత్రికను మూసివేసి తిరిగి వచ్చేవాడు ఈ పంపులను కోయిన్స్ లర్ వ్యంగ్యంగా వివరిస్తాడు. "పార్టీలో వాణిజ్యం 90% వైగా ఒకటి లభించింది..." "కమ్యూనిస్టు ప్రతికూప మొదటి పేజీ (3) పార్టీలో హిటల్ ఒక ము అని ప్రకటించాడు" "కొంద వ్యాసంలో, వాణిజ్యం తమకు 99% ఒకటి వసాయని చెప్పినప్పుడు కమ్యూనిస్టుల వారికి తార్కికమైన ఒక ము అని ప్రకటించింది. వీరి "తన ప్రతికూపం అని ఇలా వ్రాసాడు "My own comic weekly was dialectically a lasting achievement though mechanistically it lived only for one issue" 6

1936 లో హ్యూన్ అంతిమం ప్రారంభమయింది. కోయిన్స్ లర్ 'రెవల్యూషన్' వ్యంగ్యంగా చేరాలని ఉండేది కానీ పార్టీ ఇంకో పనిమీద

పంపింది—జాకోబ్ ఫ్రాన్కోవ్ ఇలాంటివర్, జర్మన్ ప్రతికూప సహాయం ఉన్నదానిని గుర్తు చేసింది. వీరి సాధనాగినా స్యూనిస్టుల చేతాడు. కానీ అక్కడినుంచి పారిపోయినట్లుంది. ఇంకొక దశకు వీరి అక్కడినుంచి స్యూనిస్టుల తిరిగి వచ్చినందుకు ఈ పార్టీ పనిమీద ప్రత్యేకం (Documents) ఉండాలి. కొంతకాలం పని అడవండా తిరుగుతాడు. కానీ, ఫ్రీ బర్గర్ తీసి వేసి ఫ్రాన్కో ప్రతికూప అభివృద్ధి బంధించింది; అప్పటికి అభివృద్ధి తెలియజేయడానికి, మరలించడానికి వీరించింది. మేనే 14 వ వేది భౌతిక నాస్తికత విడుదల అయి ఇంగ్లాండుకు వెళ్ళిపోతాడు.

కమ్యూనిస్టులకు అతనికి విశ్వాసం పన్నుల పొందింది ఇప్పటినుంచి స్యూనిస్టుల తలగా వాడు పంపి పంక తెలుపుతాడు కొన్ని వాక్యాలకు "డాక్టర్ డెస్ ఎట్ నూన్" (Darkness At Noon) అనే పని మంచి ఉర వారింది. తన కేసులు వీరిగా దృఢ పడాయో చెప్పాడు 7

"వ్యక్తికి వ్యంగ్యం పార్టీ చేస్తుంది—కానీ అతని వ్యక్తిత్వం కమ్యూనిస్టుల అభివృద్ధి గంతు వికల్పాలకు అతనికి వ్యంగ్యం లేదంటాడు. ఈ రెండింటికీ మధ్య పనిమీద వాటి నీ ఎలా వాలంటుంది. మంచి తెలుసుకున్న రెండవ పని మొట్టమొదటి ప్రాప్తి, వేరొచ్చి నుంచి మార్పులు తుంది."

"సాంఘిక సమీకరణం (Social equation) లో ఒక జీవితం యొక్క విలువ కూర్పుల ఒకటి వాడు

5. and 6. "—The Nazi obtained over 90% of the votes," ("The front page of the communist paper carried a headline) which read—HITLERS DEFEAT ON THE SAAR." "The article explained that dialectically the Nazis suffered a defeat because they had obtained only 90% of the votes instead of the 98% which they boasted they would get. (Invisible Writing ch. 15 P 272.)

7. The party denied the freewill to the individual—and at the same time extracted his willing sacrifice. It denied his capacity to chose between two alternatives—and at the same time it demanded that he should always chose the right. It denied his power to distinguish between good and evil—and at the same time spoke accusingly of guilt and treachery. (Darkness At Noon.)

కలగూరగంప

—గమనిక—

ప్రాసెసర్ జి. డి. హెచ్. కోల్

వివిధ రంగాలలో విఖ్యాతి కన్నవాడు బార్ పేషన్ హోవార్డ్ కోల్. అతడు పండితులతోపాటు, పాదుగులతోపాటు కూడ పెక్కు ఆర్థికాన్ని గ్రంథాలు రచించి. ఎన్నో పంతులు కాలపాటు ఆర్థిక కొత్త ప్రపంగాలు జరిపి ఆర్థికాన్ని పారంపర్యము; కార్మికోద్ధముతోను, పోషకీస్ పరిశోధన పంతులు తోను కూడి పర్మి హితి నిలబెట్టెను. పితా హితి; ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధము నుండి అంతిమమునా, పురుషోద్ధమునా, విద్యుహించి నిలిపెను; పురుషోద్ధమునా కథలు రచించి పరిశీలించెను; ఈ కథలు అతని, చతురత కథలుగానూ పాంథుల పుస్తకము అనబడినవి పరిశోధించెను; ఈ పత్రికలో మాస్కో కోల్ తో పాటు ఆర్థిక అంశములలోనూ పనిచేసెను. 'హాపాంతులెంట్ నిల్వ' అనే ఆర్థిక పత్రికను స్థాపించి, అర్థిక, రాజకీయ కాపాటలపై ఆసక్తితో వ్రాసి ప్రజల ముందు దూరించు రచయిత.

కోల్ తొలిసారి రా.భా.ం ఆక్స్ ఫర్ విశ్వవిద్యాలయంలో కి గడిచింది. అతడు 1899 న సెంటర్ 28 వ తేదీ జన్మించాడు; నెయిట్ బార్ హైస్కూలులోను, బార్లియర్ కాలేజీలోను విద్యాభ్యాసం చేసి ఎం. ఎ. పట్టం పుచ్చుకొన్నాడు. విద్యార్థిగా అతడు ప్రజాసాహిత్య పుస్తకాలను విద్యాపరమ విద్యార్థి 1912 లో మాగాలెన్ కాలేజీలో 'ఫెలో'గా నియమింపబడ్డాడు. మాసటి పంతుల్యుడు 'కార్మిక ప్రపంచం' (ది బర్గర్ ఆఫ్ లెబర్) అనే తొలి గ్రంథం ప్రకటించాడు. అతడు 1919 నుంచి మాగాలెన్ కాలేజీలో 'ఫెలో'గా ఉండి, తర్వాత 1925 వరకు లండన్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఆర్థిక శాస్త్రాధ్యాపకునిగా పనిచేశాడు. తర్వాత మరల ఆక్స్ ఫర్ విశ్వవిద్యాలయంలో ఆర్థికాన్ని కాని రీపర్ గా పనిచేశాడు. పంతొమ్మిది పంతుల్యులపాటు ఈ 'రీపర్' పదివది నిర్వహించి పదివది, ఆ విశ్వవిద్యాలయంలో 31 పాంథుల రాజకీయ సిద్ధాంత మునాది

పితం సాహిత్యమెప్పుడు.. ఆ. పితం ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రమును నిర్వహించెను. 'పీల్డ్ కాలేజీ ఫెలో' పదవి, 1912-43 లో ఆ కాలేజీ డిప్యూటీ పదవి నిర్వహించాడు.

కోల్ తన పదిహేడవ ఏటనే 'లిటిల్ రెబర్ పార్టీ'లో చేరి, 1918 లో దాని ప్రధాన పరిశోధనాధికారి అయ్యాడు. అతడు 20 వ పది ప్రాంతంలో ఫార్మియన్ 'లిటిల్ రెబర్ పార్టీ' పయనం చే పోషకీస్ మేనావుల సంఘం కార్యనిర్వహణ ఆ పార్టీ పరిశోధన కాల అధ్యక్షుని స్పష్టించి, 1940 ప్రాంతంలో నెకొల్లబడిన మ్యూఫార్మియన్ రీపర్ బ్యూరోను నిర్మించి కార్యనిర్వహణను. 1938 ఆంధ్రంలో ఈ బ్యూరో 'ఫార్మియన్ సావెటి' తో చేర్చి వేయబడి బయ్యును లెన్ రెన్ వేన్ దానిని కార్యనిర్వహించుటగాను కోల్ చెయ్యిని గాను ఎన్నికయ్యాడు.

కార్మికులలో విద్యాభ్యాసం—వయోజనవిద్యాభ్యాసం—పాటుపడడం కోల్ కార్యకలాపాలలో

‘రాజాజీతి వలసేతి చేతిరాజా పురుషరాజా,
అలర్క ప్యసం ప్రాప్త్య వాన్యో రాజాధిపత్యతి.’
(క.తేనని విధినిపాండి వాన్యకు ఈ జీతిం
రాజపుత్రాడు. ఈ సంకతి రామనికీ, ఎలకీ, పురు
రపునికీ తెలుసు. ఇది అంతరార్థం. క.తేనని భవంపాండి
మరెవరూ రాజాకీలేదు. ఈ సంకతి రామనికీ,
ఎలనికీ, పురురపునికీ తెలుసు. ఇది పైకి కనిపించే
అర్థం.) అని.

అంతరార్థం గ్రహించిన వాన్యశత్రుకు తిర్వాత
ఆ వాన్య కనిపించిస్తలం తిర్వించాడు; అక్కడ
అతనికి అపరాధమైన విధి లభించింది. ఆ సంవత్సరం ఆ
దేశం పెద్దవైష్ణవ విద్వంసాదుడొకని 1097 లో మిథిలను
ఆక్రమించుకొని రాజ్యం స్థాపించాడు. ప్రథమ రాజు
ధానిని ఆ వాన్య కనిపించిపోతే నిర్మించి. కాని
“వాన్యపురం” అని పేరుపెట్టాడు. ఆ సంవత్సరమే
అయిన “మేనురామపురం” అనే మరొక రాజధానిని
సూచి నిర్మించాడు. ఇది శేతు శేపాల్ లో చేరి
పోయింది; కిమోవన్ నగర్ అని నూరిపోయింది. మేను
రావన్ నగర్ లో నిర్మించిన కొనసంఖ్య దీని వివరా
లన్నాయి.

“వందేందు గంగు శివమ్యుగి కాకనరే
తిర్వాతనే నిరదలే మునిస్తే తిర్వాత్తు,
వాన్య శివస్మరయ్యలే కనిపించి గ్న
తిర్వాత్తునే పురికీ రిదధీర నామం.”

(శివర్పాలు 1(12) (రామకుక్క వస్తువు శివవారం
విద్వంసాగ వాన్య శివస్మరయ్యలే కనిపించి గ్నలో
వాన్యశత్రుకు ఈ కోటకు ప్రార్థించేదాడు.)

కాని, వెంగల్ విహారీలను పాలించే సేన తంక
రాజుకు తమ పూరుకు ఒక స్వతంత్రరాజ్యం తెలు
కోవడం కన్నెర్ర అయింది. సేనతంక రాజయిన బలాల
సేతుకు మిథిలపై దండెత్తి, వాన్యశత్రుని ఓడించి
బండిగా పట్టుకొని గంగేశ్వర్ కోటలో నిర్బంధించి
చాడు. వాన్యశత్రుని దయనీయపరిస్థితి ఉన్నప్పుడు
దేశీ అతని ఆహ్వానం ప్రకటించుకుంటూ నియత
లట్టుగా వచ్చిందాడు. ఆకాలగగన్ రెక్కల కల
ఫలకం శేతు కంకతా మూలజయంలో ధీమంధుడై
ఉండి. వాన్యశత్రుకు నిర్బంధంలో ఎంతోకాలం
ఉండలేదు. అతని కుమారుడు గంగశత్రుకు పెద్దవైష్ణవ
మాన్యకొని బలాలపేరుపై దండెత్తాడు. వ్యావభృ
అశేతోల ఘోరమైన యుద్ధం జరిగింది. బలాల
సేతుకు ప్రార్థనగా ఓడిపోయాడు, గంగశత్రుకు తిండిని
చేసిరిపించి రాజధాని పిలుచుకొని వచ్చాడు.

తిండి తిర్వాత గంగశత్రుకు 1184 లో గాన్యా
నికెచ్చి 1148 సంవత్సరం ఏలాడు. పరిపాలన పోర్యం
కోసం అతడు తన రాజ్యాన్ని పరిపాలనగా విధించి

పరిపాలనా కోక వాన్యని నియమించాడు. వాన్యశత్రుకు
దకుం భాగమైన పన్నును కనూలుచేసి అధికారి గంగ
శత్రుకు అందజేసి అశేతోల పెంకొలకు నిర్మించాడు
గంగశత్రుని పోదగుకు మల్ల శత్రుకు కొన్ని
విధానితర అయిన జరుగుతున్న ఆహారాంగో విధిల
రాజుకారిగాను, ప్రభావాంతరించికుగాను ఉండే
వాడు తురికు శేపాలశత్రుకు విధిల అధికారిం
ప్రబలంగా ఉండేట్లు చేశాడు

గంగశత్రుని తిర్వాత వరసించాశత్రుకు 1148 లో
విధిలానిత అయ్యెను; అతడు 1204 సంవత్సరం పాలిం
చాడు. అతడు మహమ్మద్ ఘోరి వైశ్యానికి ప్రభావ
సేవావాడుకుగాను కొంతకాలం పనిచేశాడు.
ఎంగులో అతనికి శేపాలశత్రుని పాలించి అతని
పోదగుకు మల్ల శత్రుకు వైకుంఠస్థం ఏర్పడింది. కాని
శేపాలం విధిలారాజ్యంనుంచి విడిపోయి స్వతంత్ర
రాజ్యమైంది.

వందేందుశత్రుని తిర్వాత అతని కుమారుడు రామ
వందేందుశత్రుకు 1204 లో రాజ్యానికి వచ్చాడు. అతడు
సంస్కృతపాహిత్యాన్ని చాల అభివృద్ధిచేశాడు.
అయినకాలంలోనే వేదభాషలు, వ్యాఖ్యానాలు
రచించుచున్నాడు. మహాభారతాధ్యాయ శ్రీరాచా
దులు అమరకోకానికి “వాన్యభాష్యం” అనే పేరుతో,
రత్నేశ్వర వండికుడు పరమేశ్వర శత్రునికు మతే అలం
కాంకాస్త్ర గ్రంథానికి “విద్వంసాం” అనే వ్యాఖ్యను,
పృథ్వీనర వాన్యకు మృద్ధుకటిక వ్యాఖ్యను రచిం
చాడు. అతని కాలంలోనే మృదవీధి వివాదంనుకు
గజేశ్వరవండికుడు, భాష్యభాష్యులకి వివాదపడినది కుకు
ఉన్నాడు. రామవందేందుశత్రుకు 92 సంవత్సరాలు
జీవించి ధీరీరాజు కనిపించిన మహమ్మద్ కాలంలో
మరణించాడు.

తిర్వాత రాజ్యానికి వచ్చిన శివవందేందుశత్రుకు
గొప్ప వివాదాదులు, వివాదాదులు. అతడు తిర్వా
వాన్యశత్రుకు మునిగి తేలుతూ ఉండవలసి ఉండే
శివవందేందు అనే రాజకార్య ధురంధరుడు ప్రభా
వగా పరిపాలన నిర్వహణకు విశాలమైన మంత్రులను
నియమించాడు. శివవందేందుశత్రుకు “శత్రురత్నావళి”
అనే పుస్తకము గ్రంథం రచించాడు. దీనిలో కృత్తి
రత్నావళి, దాదాత్నావళి, వర్ణవళి రత్నావళి,
కుద్ధిరత్నావళి, భూభారత్నావళి, వివాదరత్నావళి,
గృహరత్నావళి, అనే ఏడు భాగాలున్నాయి.
అతడు పలు సంవత్సరాలు మాత్రమే రాజ్యం పాలించి
కాలపర్యం చెందాడు.

శివవందేందుశత్రుని తిర్వాత అతని కుమారుడు హరి
వందేందుశత్రుకు రాజ్యానికి వచ్చాడు. అతడు శేటికీ
విహారీలకు చిరస్థానీయమైన పనిచేశాడు. అతడు
వండిక రఘువీరయా అనే వివాదాదుని పహాణంలో

“పంజీ, పుంపు” అనే పంక్తిపద గ్రంథం రచించాడు. దీనిలో విశిష్టంగా (ప్రామాన్య, కావ్యం) కవితల వైచిత్ర్యం, సంబంధాల విశ్లేషణలు, చారిత్రక ప్రాధాన్యం కల ఈ గ్రంథం పంక్తిపద అని పంక్తిపదాలు పండించారు. 1924లో ఇది ముద్రించబడి (కే. 1215)

1824 నా శ్రీ మహానామమునకు నామకావ్యమును
మరియు నామకావ్యమునకు నామకావ్యమును
మరియు నామకావ్యమునకు నామకావ్యమును
మరియు నామకావ్యమునకు నామకావ్యమును

“బానాదితానా ३३ ముక్తి కావరే

పావన, శుభ దళియా కురియూతువారే,

అ.కా. పృథ్వీవరుణీం వారిషింవాణివో

சுருதி கருவியுடையது. ௨௩ ம-வ-தே.

[illegible][illegible]

(2) విహార రీతిని సావధానముగా 48 వ
 సంవత్సరమున (1915) వరకు వాడాయన యు "మిత్ర" (1915)
 వ్యాసమునది)

చిరమంది. విశ్రుత్తుకను నూర్చి పెక్కు పరిశోధ
నలు జరిగాయి. వివిధ పితామహులు తి. లెతోయి.

“పల్లవులు భారతీయులేవా?”—అను విషయం చరిత్రకారులను మిక్కిలి దుర్బోధితులనుగా పరిణమించింది.

పలమ్రులు విదేశీయులవియు, “వారీ యా వారీ” వారవియు కొంచెన వర్గీకృతములను “పలమ్రులు” — “పహమ్రులు” అనే రెండు విభాగ భావ్యముగా ప్యమే ఈ విధాంతానికి యులం. కాలటి పల్లవలు, భారతదేశమునుగుమ్మరించిన వాండ్య. తేగ్, తోశ వాగులలలెగాక, విదేశీయులనుండి విదేశీయులకు వలప వచ్చిన వాటి అవి వీరి అభిప్రాయం. (3 వంతు గాగు ఈ విధాంతాన్ని విశ్లేషించువారలొకరిను కొచ్చున. ‘బాయ్స్ రైస్’ (Lue Rice) కూడా ఈ విధాంతాన్ని బలపరుస్తున్నది.

కాని, "విన్ సెంట్ స్మిత్" (Vincent Smith) పేరిటాంబాన్ని ప్రార్థనా శిల్పిగాను, అధ్యక్షాన్నిగాను ప్రతిష్ఠించలేదు. ఎవరైనా దీనిని గురించి తెలుసుకోవాలంటే దీనిని గురించి అధ్యయనం చేయాలి. కానీ ఎవరైనా దీనిని గురించి తెలుసుకోవాలంటే దీనిని గురించి అధ్యయనం చేయాలి.

మరియు ఆధారం కూడా పలవులు నిశ్చయంగా
కాని నాచివొంది. ఇ జ్యోతిషం "మనఃకళయ" అనే
కావ్యాన్ని రచించాడు. అందులో ఉల్లంఘన
లోని పదాలకావ్యాదు, దక్షిణజ్యోతిషం పలవ
రావ్యాలకు వ్యవధి మేల విభేదాన్ని చూపించాడు.
దీనివల్ల ఇంకా మరొకటి చరిత్రకాధారములను
బట్టి పలవులు భారతదేశంలో ఉద్భవించిన వారే
యని కొందరు చరిత్రకారులు అభిప్రాయం.

“డాక్టర్ యస్. కె. అయ్యంగర్” మరొక విధంగా భావించాడు. (డీ. కె. రెండు, యాడు కితాబులు చెంది “సంగం వాహిత్తియ”లో పల్లవులు “తొండయూరీ” అని పిల్చుచున్నారని వీర కాల వాచావ వాక్రూఢ్య వివరములను కొనాడే వాచాచి వాచాచి పన్ని హేతులని కూడా వ్రాయబడివుంది. కాబట్టి పల్లవులు వాచాచినించి ఈయం అభి ప్రాయం. ప్రాచీన తిమిళ వాహిత్తి గ్రంథంలో కూడా ఈ విషయం దృఢీకరించబడింది. “యణిమేళరై” అనే తిమిళ కవ్యలలో మొదటి పల్లవులను వ్రాసి, వాగ జాతుల వాచార్యయలలని జన్మించినట్లు చెప్పబడి వుంది. “కేరిలక” అనే వ్రాసిన వా, “యణిమలయ్” అనే ద్వీపంలాది వాగజాతి రావనా ర్థమి పరిగతు మాడెనట వీరికి జన్మించి వ్రాసుడే మొదటిపల్లవ ప్రభు యెప్పుడట. ఇంకొక పిల్చుచున్నారని “యణిపల్లవ ద్వీపయ” సంహారద్వీపానికి చెరువగా ముప్పది.

పల్లవుల వృత్తిక

శ్రీ తంగిరాల సుబ్బారావు

సుమారు 1 కి. మైల దూరము నుండి తో విస్తరిత
కేరళం నుండి ఉద్భవించినదిగా పరిగణించబడుచున్నది.
ప్రాచీనముగా నుండియున్నది. పరి పరిశ్రమ విస్తరి

కాని కాదవలదు పరిశీలించితే, ప్రాచీన పరిశీలనలనుబట్టి, వాగ్జానుకు చెందిన వస్తువులను కొన్ని అంశాలక, పల్లవులు ధర్మావ్యక్తతతో చెందిన వాగుగా వర్ణించబడి యున్నాయి. పల్లవులు అంటే "ఎముదము లుగి తోటలపీలకు బడివాగ్నింబివాడు" అని వర్ణించబడ్డారు కాబట్టి, తోట, వాగ్జానులనుండి పల్లవులు ఉద్భవించారనిదానికి ఈ కారణములు వ్యతిరేకములు.

తెలుగువానిగింజలో పల్లవులను "తొండవూర" అనే పదం వాడబడింది. కావున పల్లవుల ప్రదేశము "తొండవూరు" అంటూ వర్ణించబడి లేదు. "తొండవ" అంటే తిరుళింట "తొండ" అని అంటే. ఇది పల్లవులు కాలివానానుకు వాయువ్యాధిపులనేరినకున్న నాచివోండి కాలివానానాగ్రామ్యం విచ్చిన్నపరిధి, మహానీలాగిరిపర్వతాలకు అనే వాగుంకుకు వ్యతిరేకత తొండవూరులాగిరి పరిశీలించారు. ఈ వాగు తిరునా రెను విడుదల అనే పల్లవులు వాటిని పెండ్లికాదు. వీరవాగ్నికు ప్రముఖుడై పల్లవుల పల్లవులు.

కొందరి వర్ణనకొరకు పల్లవులను "మగంబులు" అనేవాటితో వాల్చారు. మరికొందరి "పల్లవ" అనే శబ్దానికి "పల్లవం యదానా" "పల్లవం ముఖ్యము" అనే అర్థాను చెప్పి దిద్దివేరించారు.

"జానాడ" కావలగా మృత్యుప్రభువుకు గుణవానుకి "శివకాళి" అనే పదం ఉన్నదనీ, అలాగే "పావుపే" చెప్పబడి వుంది. పల్లవులు మొదట పడమటిండ్లను అధికారిగా వచ్చారనీ, తర్వాత తూర్పుగా విజృంభించి కాంచీపరగంపాలకు లయాగ్రానీ ఈ విషయం నాచివోంది.

అయితే "కె. పి. జననాల్" వంటి కొందరు చరిత్రకారులు, పల్లవులు బ్రాహ్మణులను, యుద్ధ విద్యను వారిలేని వారలకు క్షత్రియవృత్తి విధించింది. వీరు వాకాలకుల కలయికను సంబంధించినవారనియే—వాదించున్నారు.

పల్లవులు "బ్రాహ్మణులు" అంటే కొక ప్రాచీన గాథ కూడా ఉంది. మొదటి పల్లవ పల్లవు బ్రాహ్మణులైన వున్నవని అభిప్రాయపడినావలె అభిప్రాయం ధర్మావ్యక్తతగా ఉంది. పల్లవులను ధర్మావ్యక్తతగా గుర్తించారు! కావున పల్లవులు "బ్రాహ్మణులు" అని వాదించుచున్నారు.

పల్లవులు ధర్మావ్యక్తతగా గమనించిన పరిధి మే కాని, వాగు బ్రాహ్మణులు కూడా మంగళగిరి లేదు "కలగూరగంప"లో "పల్లవక్షత్రియు" అభిప్రాయం చేసి కాంచీపరగంప వేదవేదాంగవిద్యల కాలం పల్లవలెందని వాదించియున్నాడు.

పై తెలుగు పదముల వివరాలు వివరించి పల్లవ పరిశీలన చేయగా, పల్లవుల పుటకావచ్చు ఈ క్రింది పరిశీలనలు గుర్తించును:—

మొదటి మొదటి పల్లవులు ఉత్తరహిందూరానము వారే. అప్పటినుండి క్రమముగా దక్షిణాంధ్రానికి వచ్చారు. వాగు "పావుల"కు సంబంధించిన వారనూ పల్లవులు అర్థవర్తి, దక్షిణాంధ్రాను శత బ్రతులకిరియే యున్న సంబంధాంశములచే ఈ పల్లవాది దక్షిణమున నే న్నిరివాడ మౌర్యులు కొని, అంద్ర ప్రాంతంలో ప్రముఖవానాను అగ్రమించుకొన్నారు. కొంతకాలం కాలివానానుకు వాయువుగా వున్నాను అంద్రప్రాంతాన్ని కాలివానానకిరిం పర్వవ్యతిరేకత కాంచీపరగం వాలకు లయ్యారు. గుంటూరు జలాగ్రానీ "పల్లవాడు" ("పల్లవవాడు") అంద్రదేశములో కాలివానానుకు కాలము పల్లవులు విజయించి ప్రదేశము. ఇప్పటి మండియే క్రమముగా కాంచీపరగం పను లయ్యారు.

పల్లవులు క్షత్రియులేకాని బ్రాహ్మణులు కాదు. పల్లవ ప్రభువుల వామముల చిర "వర్మ" (వరసింహా వర్మ, మహేంద్ర వర్మ) అనే యున్నది కాని "వర్మ" అని లేదు. ఈ "వర్మ" విషయం పల్లవుల క్షత్రియత్వమునే వాళ్ళి చూపుచున్నది.

గ్రంథ విమర్శనము

వజ్రచ్చేదిక

బుద్ధుడొక మహావ్యక్తి. అతని వ్యక్తిత్వం అతని జీవితకాలంలో ప్రజలను ముగ్ధులను చేయడం విజయం. కాని, అతని నిర్వాణం అనంతరం ప్రజలకు అనివార్యములలో అభినివేశం అంతరించసాగింది. ఉపాసకులకు జాడభిక్షువులకు ఆదరించడం, రత్న త్రియాన్ని ఉద్ధరించడం, పంచకలాలు ఆదరించడం తప్పితే-గర్వంతరం కనిపించలేదు. ప్రజాసాహచర్యంతో అంతగా ఇది సంక్లిష్ట కలిగి ఉండలేదు. తత్త్వోపదేశం తాలో ప్రజలకు దురదగినావోయి. కనుక ప్రజలమనస్సును దూరకొనడానికి జాప్తిలో సంస్కరణ అనవరమైంది. దీనికి కొందరు పూనుకున్నారు. దీనితో జాతికథలు, అవదాన కథలు ముప్పగిసాటివ్వగా స్వార్థత్యాగ భూతిసేవలను ప్రోత్సహించడం పారంభమైంది. కాని, పూర్వాచారిషియులు అనూచావంగావచ్చిన నిమిష నివలను సమర్థించడం దీని ఫీక్షియనుకొని, సంస్కరణ విముఖులయ్యారు. ఈ సంస్కరణవాదులచే మహా పాంఘివాడు లంటారు. ఈ మహా పాంఘి వాడమే మరికొన్ని మార్పులుచెచ్చి మహాయావంగా రిక పించింది.

సిద్ధార్థుడుపొందిన అత్యున్నతమైన బోధనత్వం పొందిడానికి ఏర్పడినదార్థం కనుక మహాయావం-అని దీనిని నిర్వచించారు, మహాయావవాదులు. ఈ యావం తత్త్వద్వైత సంక్రమంగా ఇది: సత్త్వమధూతికే రెండు అవగతాలన్నాయి. మొటిది, దోషావగతం-రెండవది, శ్రేయావగతం. విషయ, భాగ్యసంపల దోషావగతం తొలగుతుంది. ఇది తొలగితే పుద్గళూప్యత-వ్యక్తిత్వకూప్యత-మాత్రమేభావిస్తుంది. శ్రేయావగతం తొలగితే పుద్గళూప్యతతో పాటు నిర్వకూప్యత-సకలపాపం వికలదార్థాలమిథ్యా వ్యాపం-భావిస్తుంది. ఈ రెండు అవగతాలూ తొలగించుకొంటేనే సర్వ దర్శనం. సర్వవిద్యం మెలేనే ముగ్ధులవుతారు. ఈ మహా లక్ష్యం కలది గనుకనే మహాయావం.

ఈ మహాయావాన్ని తన కూర్మవాదంతో బహువ్యాప్తం, తిర్క్కబద్ధంచేసి ప్రవర్తించేసివినవాడు నాగార్జునవాచాన్యుడు. ఈతడు క్రీస్తుశకం రెండవ శతాబ్దిలో వెలసి పెక్కు గ్రంథాలు రచించినవాడు. వాటిలో ఇంతిదొకటి క్రంథాలు మాత్రమే లభించాయి. వీటిలో ఉద్భవోపదేశం ప్రజ్ఞా పారమితి. దీనిని శిరిపాహుషి అన్నాడు నాగార్జున వాచాన్యుడు. ఇది ముగ్ధుడు తన ఉపదేశ పనులుతో శిష్యుల ప్రశ్నలకు చెప్పిన మహాధావల శ్రోదీకరణం కనుక ప్రశ్నోత్తర రూపంలో ఉంటుంది. ఈ ఉప దేశాల పాఠానికిమిది:

ప్రపంచానికి వికల్పిత సర్వమాత్రమే ఉంది కాని పారమార్థిక సర్వకాని, పారమార్థిక అసర్వకాని లేదు. నిజానికి వికలువుకూ స్వోచ్ఛత్తిలేదు. కనుక ఈ విశ్వం వివిధ పనువాయి పనువాయం మాత్రమే. ఈ సంబంధం నిల్చితే ప్రపంచం ఒక జలదళంవలె పరి భ్రమిస్తుంది... వికల్పితత్వం ఉన్నంతవరకు సర్వం లభించదు. సర్వత్వప్రాపకు వికల్పితత్వం గణనకొనాలి. అప్పుడు సర్వం కూర్మత్వం గొధరిస్తుంది. కూర్మత్వమే నిర్వాణం. అది అన్తవాస్తవియధియను ధిను వినిత్యకృష్టసూపం.

ఈ శిరిపాహుషి అయిన ప్రజ్ఞాపారమితిలో భాగమే ఈ విశచ్చేదిక. మహత్త్వంలో విజయమొనరించు ముగ్ధులతో ఇంకాదా తత్త్వోపదేశంలో లేకొందింతమై, అవగతాలకు చేరంచేది గనుక 'విశచ్చేదిక' అన్న పాదకీవామం ఏర్పడిందని జాపివార్పని కల అన్నాడు. ఈ మహాయావ సంప్రదాయమే టిబెట్, చైనా, మంగోలియా, కొరియా, జపాన్ దేశాలలో వ్యాపించింది. ఈ విశచ్చేదిక చైనా భాషలో క్రీస్తుశకం 400 లో అనూదిరిం కే వడమే దీని వ్యాపక తారాగణ. టిబెట్టు కుక్కపాడినా ని కూడా అనే రష్ట్రంలో వసించిన మహారాజపుడనే మహాయావ జాదా వాచాన్యుడు తన విడితటమ్ములో చాంగ్ గూనకు విశ్చే దీనిని చైనా భాషలో అనుదించాడని. తిర్వాణి నే బోధ చి పరమాకరు, మాయోత్పాంగ్, ఇత్ నంగ్, నిర్మలపును మొదలయినవాగు జాపిదర్శన గ్రంథాలకు అనుదించే సంప్రదాయం ఏర్పడింది. మహారాజపును

జాన సంప్రదాయంగానీ సంస్కృతపు మరీకాం
లను, సంజ్ఞలను తెలుగువాడు తెలుగులేక ఆమడి
కారాలను విన్నవించి వ్యాసములు తెలుగువారిలో
అనువాదం కొనసాగించాడు. ఉదాహరణకు :
ప్రజ్ఞాపారమితి అనడానికి 'హామన్ జోర్' పోర్
లార్ మో అని దీనిని — ఈ సంకేతాలు తెలియజేసే
వల్ల — తిక్కాచిరానికి మరీకాన్ని చిహ్నాలు వర్ణిం
య్యాయి. తెలుగులో ముద్రించిన తొలి గ్రంథం కూడా
తిక్కాచిరానికి కలెక్షన్ మరీకా విశేషం.

తెలుగువాడే ప్రజ్ఞాపారమితికావ్వం టిల్లెట్
భాషగా చేరి వేయి పుటలను వందసంపుటలుగా
ముద్రితమొనెట్టెను.

దీనికి ఇంగ్లీషుగా పలు అనువాదాలున్నాయి:
(1) ప్రాఫెసర్ మాక్స్ ముల్లర్ ది. (2) డాక్టర్
కామ్యూల్ రీర్స్ ది. (3) విలియమ్ గమ్మెల్ ది.
(4) డాక్టర్ జి. టి. మున్షీ ది. (5) ఎ. ఎఫ్. క్రైస్టిన్ ది.
ఈ కృతులలో అనువాదం సంస్కృత మూలానుసరించి
తిక్కాచిరా మూలానుసరించి తెలుగు అనువాదాన్ని
అనుసరించినవి క్రైస్టిన్ పరి సంప్రదించినవి.

పొలియట్ యూనివర్శిటీ రిజర్చ్ పరిషత్
వ్యవస్థాపక ప్రాఫెసర్ మరీ బల్ పీట్ జాన్సన్ విద్యాగ
్రాణికి అన్ని గ్రంథాలూ వాగదామని కూర్చు
నాకాన్ని వాగదామని తిక్కాచిరానుండి బ్రాహ్మీ
పాత్ర వాచాలతో వార్చి వినియోగించాడు. బ్రాహ్మీ
తెలుగువాడే అనాడు వాగదామని వర్ణించింది
నని వినియోగించాడు. వాగదామని కూర్చు తనాదిం,
వారి వాచిని వాచింట్టా తెనుగు వర్ణాన్ని వేసింది.

అంగ్లముగా పరిశీలించినది వాగదామని తిక్కా
చిరా వర్ణాన్ని విశ్లేషించి అనువాదమొనెట్టెను
తెలుగులో అనువాదం కొనసాగించి అవ్యాసం : రా!
ఈ అవ్యాసాన్ని తొలగించే తలంపుతో (1) వర్ణాన్ని
పరిశీలించినది దీనిని తెలుగు చేయడం "తెలుగు
భాషను దీనియే ప్రాథమికమనాడము" కొలెక్షన్
ప్రకటించినాంకాలు. డాక్టర్ ఎర్స్టర్లీ రాధాకృష్ణ
నాడు దీనికి చిహ్నం వేసి : వాగదామని. వీరి రచన
గతంలో డాక్టర్ బూరల రమ్యమృతగాన దీనిని
అంగీకరించి వర్ణాన్ని (2) కేట్ - నెల్ల పుటలు :
147. నెల్ల : తొలుతువాడు. ప్రతిభ : రియస్, ఎ.
142, కిక్సాయెవారి, ముద్రిత - (3) అనువాదములు
విప్రుల భూమిలో (4) గ్రంథం : విద్యమ హ్యు,
వాగదామని వర్ణాన్ని గ్రంథం గ్రంథించాడు వాగదా
మని మూలము రింగీని డాక్టర్ జి. రి. క్రిష్ణమృత
గాన మూడు సంవత్సరాల క్రితం తెలుగు వర్ణాలు
చేరాను. ఇటీవల వాగదామని గ్రంథం రిక్సా
వ్యాకర్తనీని కూడా అనుసరించాడు. వాదించినాడను

సంస్కృతముంచి మన కొంత ఎంతో గాఢపడింది.
ఈ దృష్టితో ఈ మూలవాదాన్ని ప్రత్యేకంగా
అభివృద్ధి చేయమే కాదు:

"అనువాదములు Anecdota Oxoniensia
Series (అనెక్డోటా ఆక్సోనియన్ సీరీస్) ఈ
మాక్సుములు ప్రచురించిన తిక్కాచిరా వాచమునే
గ్రహించింది మాక్సుములు, డాక్టర్ కామ్యూల్
రీర్, విలియమ్ గమ్మెల్, ఎ. ఎఫ్. క్రైస్టిన్ ప్రభు
ముల అంగమనాదములు వాగదామని రింగీని
మిక్కిలి పోషించినాము తెనుగు" అని భూమిలో
అనువాదములు తెప్పించిన మాటలు — అనువాదం చదివిన
తిక్కాచిరా వీరు సంస్కృతాన్ని అనుసరించినా
అంగమనాదాలనే అంగమనాదాలు తెలుగువారికి అన్ని
అనువాదం కొనసాగించి — వాగదామని మూలము
చిహ్నం ముద్రించాయి. తరచివాడగా, ఈ తెలుగు
నీతి సంస్కృతానుసరించి వాగదామని లంపెన్
బుక్స్ పబ్లిషింగ్ 1947 లో ప్రచురించింది, వీరు
భూమిలో కేట్స్ కి ఎ. ఎఫ్. క్రైస్టిన్ అనుసరించినది
"అనెక్డోటా ఆక్సోనియన్ సీరీస్" (1) వర్ణం
అన్ని అంగమనాదాలకు విషయ పరిచేసింది రింగీని
పాత్ర ఎర్స్టర్లీ గ్రంథాల అని గతానుసరము వాగదా
మని వాగదామని భాగించినది. తిక్కాచిరా తర
దీనిలు కావ్యము పరిచేసి పీఠానికి సంవా
దాలను. ఇది మూలముల సంస్కృతానికి కొంత
వాగదామని ప్రాథమికమని పగం తో వర్ణాన్ని బండిలా
నలగ వేడిచింది. పంచాంగంలాంటిది వాగదామని
తాన్ని అంగమనాదా గతాను మూడా అంగమనాదముల
ధింగా తెలుగువారి సంస్కృతం వాగదామని. (2) పరి
శీలించినది వాగదామని (3) వాగదామని అనువాదానికి అను
వాదమొనెట్టె ఇంగ్లీషు అనువాదం రింగీని
సంస్కృతాన్ని పరిశీలించి తెలుగులో రింగీనిగా,
వాగదామనిగా తెప్పి అంగమనాదా, వాగదామని
రింగీనిగా సంప్రదాయ నిర్ధారణ తెలిపే వాగదామని
కొల్పోయింది, వాగదామని అంగమనాదామనిగా
అంగమనాదామనిగా, మూలసంస్కృతానికి అంగమనాదా
తెలిసా, దండార్యము (వాగదామని) చక్కగా
దండార్యము అనువాదంలోని వాగదామని మూలము
తెలుగు అంగమనాదామనిగా వాగదామని

(1) వర్ణం వర్ణానుసరించి వర్ణాన్ని పరిశీలించి
వాగదామని వర్ణానుసరించి వర్ణాన్ని వర్ణించి — వాగదా
మని వర్ణానుసరించి వర్ణాన్ని వర్ణించి (2) వర్ణాన్ని పరిశీలించి
అనువాదము వర్ణానుసరించి వర్ణాన్ని పరిశీలించి
వర్ణానుసరించి వర్ణాన్ని పరిశీలించి

(2) వర్ణాన్ని పరిశీలించి పరిశీలించి వర్ణాన్ని
వర్ణించి — వర్ణాన్ని పరిశీలించి వర్ణాన్ని పరిశీలించి

పుట. 89 (యూలంబో ఉన్న మహాపుగడ లక్షణాలనే మాటనే గ్రహించి ఉండినాడా? మరి పైకిన గాన Thirty two physical peculiarities (of an outstanding sage) అన్నా కి?)

(11) అపీతులు సుధూతేయే కులపుతానా కుల మహిమో వేయం ధర్మ పర్యాయ ముద్ధిహిష్యంతి ధానువ్యంతి వానియవ్యంతి పరవాప్యంతి పరభిక్ష్యంతి సరితా సంప్రకాయవ్యంతి—సుధూతే! రాగం తియలలో పెరితెం నీ మూత్రమును వలించి విశ్లేషించినదో పుట 81 (ఈ ధర్మాన్ని ఎవని గ్రహింపాలో. ధారణ చేస్తాలో, విస్తాలో, అను సంధానం చేస్తాలో—పర్యవృత్త మంటే అనుసంధానం, పరిశీలన-ఇతరలకు వివరంగా తెలుపుతాలో—అని కదా ఉంటుంది.)

(12) యశ్చాకం ధర్మ పర్యాయం శ్చిత్వా స గ్రహిషీతే దయ మేగ తిత్తినిదానం బహుతాం పుణ్య స్కంధం ప్రకమనా నిప్రమేయ ముపభేదమ్ కేపుం శ్చాదో యో యో రిభిన్ ద్ధృష్టీనా ద్ధాంయే ద్వా యే శ్చిత్వా శ్చాత్మయాత్ పరభిక్ష్యంతి సరితా సంప్రకాయేత్—సంశ్రిప్తే యనుదితే తిదక ద్యవముతో నీ మూత్రము వాక్ష్మిం నవారే ధమ్ములు. అయిన నీ మూత్రమును వ్రాసి యాశ్మించి విశ్లేషించి వ్యాఖ్యానించి ప్రతి ప పరమవారి కీరితములు ధన్యతనములని తెల్పుట కు ఉపమానములే చాలవు. పుట - 84. (ఈ ధర్మ గతినించి ప్రతిక్షేపం చేయనివాడు - అక్షేపించని వాడు—అప్రమేయం అపభేద్యతాం అయిన బహుళి పుణ్యం సంపాదనా దమ్మంబు, దీనిని వ్రాసి గ్రహించి, ధారణ చేసి, పఠించి, అనుసంధానంచేసి ఇతరలకు విస్తరించి బోధించేది కి మహాపుణ్యం లభించగల దంపెంలో వాదించితి? - అంపం యాల భావం అనుకుంటాను 'But how can any comparison' అని అంగాయనానం ఉన్నది ప్రతిక్షేపమంటే ప్రక్షేప్తం చెయ్యమనే భావేతి పద్ధతి వ్నాన అనువాదములు.)

(13) పరభిక్ష్యంతి సరితా సంప్రకాయవ్యంతి—పరిశీలములగు విలించి వ్యాఖ్యానియ వారిని పుట - 84. (ఎరులంటే పరిశీలన (త్రాంతి spread it abroad అని అనువాదంతో విరిగిపోయి! Abroad అంటే పరిశీలన, పనులు అని కూడా అర్థం అన్నాయి కదా!)

(14) సచేత్సుధూతే క్షిప్ర్యా సథాగతే వాభిసంబుదో ధరివ్య స్మరణం నీయంశో వ్యాపారవ్యత్ "ధరివ్యపే త్వం మానవ ఆవాగే స్ఫురిత్యా మువిర్మాను తిథాగతోర్హిన్ పమ్యంబుద్ధ" ఇతి—

దీపంకర బుగునియెడ శూక్ర మట్టికే మైవమన్న న తథా గతుని వివశుమున వా తి కు "ధరివ్య తిరములలో కాశ్యముని బుగునిగా వెలకుల" అని చెప్పారీరి వాడు కాదు. పుట- 81. (అయ్యో! ఎంత చూచి లృప్తే ప్రయోగం నిర్వంపమైంది. అనువాదంలో. సుధూతే! దీపంకర బుగునియెంచి అలాటి ఏ ధర్మా స్మరణ గ్రహించి ఉంటే, దీపంకరకు "అభ్యాసం! నీవు ఇకముందు కాశ్యముని అనే తిథాగతుకు, అప్రమేయం. సమశ్చింతనంబుకు అవుతావు" అని చెప్పి ఉండే వాడు కాదు—అని పరింగా వ్రాసినదవు కి!)

(15) ఏకమేత మ్మధూతే! యో బోధిత్య ఏకం గతిదహం శ్చాన్ పరినిర్వాణయమామౌతిన బోధిపత్రి తిరక్తిర్యః—'భౌతికముల పర్యయను విరింపబడే' అని బోధిపత్రి దేవదైవ భారించినో వారిని బోధిపత్రి దేవదాగు. పుట - 88. (నేను పర్యవలనుంచి రియక్టుజీ అవుతాను. అనేవాడు బోధిపత్రికు కాదు - అనేది మూలభావం)

(16) సచేత్సుధూతే పుణ్యస్కంధో ధరివ్య స్మరిథాగతో అభిషేష్యతి పుణ్యస్కంధః పుణ్యస్కంధ ఇతి—అంశ్యము వాక్కుతో. అట్టి దేశాశ్రిమేవతో తిథాగతుడు మహా పుణ్యముగా చేర్చొనడు పుట - 71. (యూలంబోని మడికా రవిక, భావానికి ఇది ఎంత దూరంగా ఉండో మానండి ఇది సుధూతే వాక్యం కాదు బుగువంటాను. సుధూతే! పుణ్యస్కంధ మనది ఉన్నట్లుగానే, తిథా గతుడు పుణ్యస్కంధం పుణ్యస్కంధం అని చెప్పి ఉండేవాడే కాదు - అనేది మూలానుబాది. లృప్తే ప్రయోగం).

(17) తిర్క్కిం మవ్యసే సుధూతే, లక్షణ సంపదా తథాతో దివ్యః! సుధూతే రాహు-తో హీదం భిగత. తథాహం భిగతో భాషిత వ్యాయానామి స లక్షణ సంపదా తథాతో దివ్యః! భిగతావాహ:- వాధువాధు సుధూతే. ఏకమేద్భూత వ దివి. వలక్షణ సంపదా తథాతో దివ్యః! తిర్క్కివ్య హేతో? సచేత్సుం సుధూతే లక్షణ సంపదా తథాతో దివ్యః! భివ్యత్ రాహవి ద్ద్రవర్తి తథాతో భివ్యత్—సుధూతే మహా పురషుని ముప్పదికెండు లక్షణములను బట్టి నీవు తిథాగతుని గుర్తించగలవా! గుర్తించగలను తథాతో. అయిన సుధూతే ఈ లక్షణ ములను బట్టి తిథాగతుని గుర్తించగలిగితో ద్ద్రవర్తి యైనను తిథాగతుని బంటివాడే కదా? పుట-79.

(ఎంత యీ విధమైన అనువాదం! సుభూతి (సుహృత్) లక్షణ సంపదాలవాడే తిథ్యాగుడుని భావిస్తావా? సుభూతి అవ్యాధుః లేడు భగవాన్. ఎందుకంటే, మీ మాటలు నేను అర్థం చేసుకోవ్వీ దానిని బట్టి లక్షణ సంపదాలవాడే తిథ్యాగుడు కాదు. భగవానుడు అవ్యాధుః—సుభూతి చాలాగా అవ్యాధునివు చెప్పింది సరి. లక్షణ సంపదాలవాడు తిథ్యాగుడు కాదు. లక్షణ సంపదాలవాడు తిథ్యాగుడేలే చక్కని అయిన రాజాకూడా తిథ్యాగుడయ్యేవాడే. ఇక్కడ ల్యుట్ (పయోగం.)

(18) అగ్ర భగవాన్ తస్యాం వేలయా మిమే గాధే అభావతి:—

“యే మాం యావేగ చాచక్షుః,
యేమాం ఘోషేన చావృణుః,
విద్యా (వహం) ప్రవృత్తా
మాం దిక్ష్వింతి తే జనాః.
సర్వతో బుద్ధో దిప్తివ్యో
ధర్మకామా హి జాయంతే,
ధర్మతః స విజేయా
స సాత్విక్యా విజానితుమ్.—

అందుపై తిథ్యాగుడి గాథ వలించినాడు:
యాపమచ్చి నను యాచెడినాడు
వ్యవధి విని విరి చేరకువాడు
ధర్మమార్గమున వ్రేక గాములు
తిథ్యాగుని సురైక్షణ జాలరు. పుట-81

(బుద్ధుడు చెప్పింది రెండు గాథలు (ఇమే గాథే). అలాంటప్పుడు అనువాదంలో ఈ గాథ వలించినాడు అని మొదటి ఒక్క గాథ మాత్రమే ఉందని పాఠకులకు సందేహం కలుగవచ్చు. పై)వ పుస్తకంలో మొదటి గాథకు మాత్రమే ఇంగ్లీషు ఉంది:

Who see Me by form
Who seeks Me in sound
Perverted are his footsteps upon the way
For he cannot perceive the Tathagata.

(19) ఇదిగవోదద్విగవా శాంతి మహా స్థిర సుభూతి నీద భిక్షు భిక్షుణ్యుపాసికోపాసికా నీద భోధిపత్రైః సరేణ మనుషాసుర గంధర్వశ్చ లోకే భగవత్ భాషిత సుభ్యవంజి—బుద్ధుడెచ్చేది (పంచ గము ముగించిన పయమును) భిక్షువులు, భిక్షుణులు,

పోషిపోషర సాంఘికులు, నేనాసుర మనుజులర్థ సమాహూతులు సుభూతియును వాసంతాదిత్యముని బుద్ధునివి ప్రస్తుతించి తివరినా తెలుపుతు దనివాడు. పుట—91 (పూర్వ వాక్కుతో భగవానుడు ఈ విధంగా ఉపాశించాడు సరిరసుభూతి, భిక్షువులు, భిక్షుణులు, ఉపాషకులు, ఉపాసికులు, భోధిపత్ర్యులు భగవానుని భవితగ్నివి ప్రస్తుతించారు. నేనానుచు అమర గంధర్వులతో కలుపునుదించాయి అరికిందారి. అతిశయి విదంతులు (మరింత అప్పు ముంటివాక్యంతో అవ్యయమైంది సుభూతిని సంతోధి ని కప్పించి సత్కరిం. అతిజే మఖ్యుడు తిగ్వాసి ఇరిగలు. కింద అతికు మొల రావలి వాక్యంగా మొల సుభూతి ఆయువ్యుతుక; ఇన్యకు స్థిరగుడు. ఈ స్థిరపదం అనువాదంలో వినిపించు.)

ఇది భావ మార్గమును సంబంధించినది మాత్రమే. ‘విమలశీలానికి’ సంబంధించినది ఇంకా ఉన్నాయి. సుప్రతిపత్తి, అనుభోధిను (పుట-10), పక్యవమి, అవామి (పుట-25)ంటి వాటిని ముద్రా రాతిపాలలో తో పివేర్తం. ప్రక్షిప్తవయ అనేది ప్రోక్షింగ అనే అంశం (పుట 11) పెక్కువారు వాడబడింది. దానికి ఆ అర్థంలేదు. అనుబంధాలలోను పెక్కులో వాలున్నాయి.

అప్పు చెబుతున్న పదివేలమంది బ్రాహ్మణులు వాగార్జునునికే కని వేవోళ్ళ కొరియారుటయేగాక వారందరూ భిక్షుకన్యత్వి స్వీకరించి. పుట-26 (వారందరూ స్వీకరించి భిక్షుకన్యత్వి కాదు; భిక్షు (వత్తన్))

ఇలాటి శాస్త్రగ్రంథాలకు అపిధాత్రాతరింగా అనుబంధించాలి. అప్పుడే అనువాదముని లక్ష్యం వీడి పుంది. ఢిల్లీనగరంలో మహాభోధి సానెటికమ్మది; బౌద్ధవ్యం పారంగతులకు కొనుగదలేదు. వారింలహాలు వాందకింటే, ఇలాటితెవ్వరు నచ్చేరిక వేమో! కృతిని అంకిరిం పుచ్చుకో నేముండు సంస్కృత భావ పారంగతులై బూలనాగు కొంతటికే చేసుకొని దివిని చదివి తిప్పులు దొంగించితే ఉంటే ఎంత కానుకేది?

ఇంతమా అనువాదమున దోషములు గమనించిన పహ్లావియులు పనిగా ప్రతిపాదించి కృతిజ్ఞులితో స్వీకరింపగలను” అని అనువాదములు ధూమిలో కొరి పండువా, కొంతకొద్ది తినుకొని సరిష్కృతాన్నే అను సరించితే ఎంత చక్కగా ఉండేది అనువాదం అప్పు ఆవేదనతోను ఇంతగా వ్రాయవలసి వచ్చింది. రా. మ.

శ్రీ మహావిద్యాది సూత్రావళి

పురాణాలవ్యాసా, తిర్వారతి తిర్వారతి వ్యాస తిర్వారతవ్యాసా ఉపాదివా దైవీశక్తయ ఉత్పన్న మయాయి. తామారాలయ పూజించగా వ్యాసించాయి. శ్రీకావాల, చీత్రయటయ, మకారపంచకం, దిగ్వి కలు, ఆపంచరాలు పెరిగిపోయి దైవదీపించి ప్రాముఖ్యం పెంచబడింది.

భారతి శిశిలోని ప్రజల కందరికీ మూలపురా మయ యువల శ్రీ ఆశీర్వాద. శ్రీ శ్రీ ప్రసంగం మాదిగా ఇది విరూపిణిమానుంది. కొవి, శ్రీమ ఆ యువల కామహృత్ ప్రభుత్వ పూజియాలమాదా కొవిం లేను. శ్రీకావలో మంగళమీ, అగ్నివీ, కృష్ణవీ, పంచవిక్రమంకూమనా, విక్రమహిమిలయగా విక్రమ దానికి ప్రయోగించింది 'హం' కిర్యానికీ లాలకుడు అప్ప

అపారం విరూపి, తామరై ఎంతో పాహిత్యం పుటించి. అంతేకాక పాహిత్య ప్రారంభ భావితంతోగలయల సంప్రదాయ ముగాక వివిధ రితుల్ల పరామర్శలు కూడా కొంత అంతరంగాను కారణమయాయి. శ్రీ సంప్రదాయం శ్రీకావలోని విక్రమహిమిలయ పాదు కున్నాయి.

అలాటి అపాహిత్యం, గురూదాశాలయ తొల గించి ప్రజలలో పచ్చింతి వాగులు పోతుందానికి ప్రయత్నించిన పరమయోగలలో ఒక్కరు కార్మికం గల పతి మునింగులు. దైవీకంతి శ్రీ ఉపాసనఅవి, అదే యోగయవీ విరూపించడానికి ఈ మూత్రాలు వాడారు. విధంగా ఉపాసించుకొవాలో తెలిపి పాత్రికా పాదిం, పాత్రికాపాదిం వివరించారు.

ఈ మూత్రానికి పుటలు : దైవ్యా 183. ఎవరు పక్కన మూత్రాలు, విడివిడిగా శ్రీ సులూతు

గ్రంథకర్తలకు, ప్రచురణకర్తలకు విక్రేతలకు ప్రత్యేక సదుపాయములు!

మన దేశంలో గ్రంథప్రచురణ చాలా వెనుకబడివుంది. ప్రచురణసంస్థలు విరివిగా లేక చాలామంది గ్రంథకర్తలు తమ గ్రంథాలు తామే అచ్చు చేసుకుని అమ్ముకుంటున్నారు. ఉన్న కొద్ది ప్రచురణసంస్థలకు కూడా విశేషలాభాలు వుండటంలేదు. ప్రచురణావకాశాలు ఇలా వుండటంచేత వైజ్ఞానిక ప్రచారంకూడా చాలా వెనుకబడిపోతున్నది.

భారతి కేవలం వైజ్ఞానిక ప్రచారానికి యేర్పడిన వ్యవస్థ. గ్రంథప్రచురణను ప్రోత్సహించే తలంపుతో, గ్రంథముల ప్రకటనలకు సంబంధించినంతవరకు తన ప్రకటన రేట్లు తగ్గించుకుని కొంత సదుపాయం చేస్తున్నది.

ఈ ఆవకాశాన్ని వినియోగించుకొందలచిన గ్రంథకర్తలు, ప్రచురణకర్తలు, విక్రేతలు ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాసి ఈ ప్రత్యేక సదుపాయపు రేట్లు వివరములు తెలుసుకొనవచ్చును.

అడ్వర్టైజ్ మెంట్ మానేజర్, భారతి

7, తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

మనవిమాటలు

“త్రుణుని బానో పారకు, చీవ పానీ త్యాగ్యుని బానీ. ప్రపంచ విజ్ఞానానందం ఇంగ్లీషునాడు పరిచయం అవసరం. నేటి పరిస్థితినిబట్టి మనకు ఇష్టం ఉన్నా లేకపోయినా ఇంగ్లీషు శేషం అత్యవసరం. ఇంగ్లీషు అంతర్జాతీయభాష” అన్నాడు గాంధీజీ.

ఇది ఇప్పటివరకు కావు; వాడుక భాషలు వాటి మాటలు. 1917 ఆక్టోబర్ నెల 20 న నేడిస్ బ్రాంట్ ద్వితీయ శుభ్రాత్ విశ్వా విషయం మహా సభ జరిగింది. దానికి అధ్యక్షుని పోషించినవాడు గాంధీజీ. వారీయభాషకు లక్షణా లేమిటి?—అని ప్రశ్నించాడు ఆతడు. సమాధానంగా ఇలా విన్నవించాడు:—“(1) ప్రభుత్వ వ్యవస్థలు అవాయనంగా నేర్చుకోవేలు ఉండాలి (2) యాగజ్ఞేయం మరీ రాజకీయాది వివిధ విషయాల దర్శకు ఉపయుక్తమైనది కావాలి. (3) నేరంలాంటి అధిక సంఖ్యాపాలు భాషించేది కావాలి. (4) యాగజ్ఞేయ ములుగా శేష్యునినిది కావాలి. (5) తత్కర్త: ప్రయోజనాల దృష్టివలన నియంపించబడినదిగా ఉండాలి. ఈ ఐదు లక్షణాలూ హిందీకి ఉన్నాయి. కనుక దానితో మరీ భారతీయభాష వాటియవలెనని...కాని ఇంగ్లీషు తప్ప శేష్యుని.....”

భాషా రక్షోద్యమం ప్రారంభంలోనే గాంధీజీ తిరిగిగా విన్నవించడం ఎంతో దూరదృష్టికి నిదర్శనం.

నేను విజ్ఞానం వేయరువాలతో విస్తరిస్తున్నది. ఇంగ్లీషుతో అనునిత్యం ప్రాప్తజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందింది నేటి నిర్వహణం. మనం ప్రాచీనప్రాప్తజ్ఞానం సంపాదనకు సంస్కృతిభాష శేష్యుని. అట్లే అనునిత్యం విజ్ఞానం సంపాదించు కొండానికి, ఇంగ్లీషు శేష్యునిలో అనునతి విమిటి? నేను తనకొక కొత్తచయం, కొత్తవాడం చెప్పడం ముకున్నాయి. నేటిని మూలభాషలో చదవడం జ్ఞాన

దాయకం. రాజాజీ అన్నట్లు అనువాదాలతో కాల మారణం చేయలేదు. ‘నెకెండ్ హిందీ’ జ్ఞానం అభివృద్ధి జ్ఞానం కాదు. అనువాదాలవల్ల సంపాదించుకో నీ జ్ఞానం ‘స్వేచ్ఛలకు; భిక్షుని’ నింటిది.

ఇంగ్లీషు శేష్యునిమీ తిప్పంటున్న ‘అతి నేరపులు’ అది అధికారభాషగా మూడా ఉంచబడిందింటే అబ్బుర పడుతే లేమా! అది విదేశీయం అన్నది వారి వాదనానిది. రాజాజీ అన్నట్లు మనం నేనివి విదేశీయ మని మనుకున్నాము? విదేశీయాల అధికారం వలదన్నామా? కాదునీ చెబుమంటి కదలి వచ్చామా? వారి పరిపాలన పద్ధతులను ప్రాప్తిహించడం మానుకున్నామా? గ్రహంతిరి ప్రయోజనం గ్రహాంతిరి నిమిషమే నేడు ‘విదేశీయ’ మనమాలు వింతకామా? కనుక ఉన్నతి సాయని అధికారభాషగా ఇంగ్లీషు కొనాలనడం ఎంతమాత్రమూ వ్యయమాయనూ, ప్రజాశాస్త్రమ్య ప్రతిపూలనూ కాదు.

ఒక్క ‘విదేశీ’ భాషకే అంతిమ పీటలేగడం కొందరికి కంటికింపు కదయ్య. అప్పుడు మరీకొన్ని నేరభాషామా అధికారభాషలయి కలిసిందిదానికి ఆక్షేపణ ఎందుకు? హిందీ; ఒకప్పుడు రాజభాషగా రాగలిగి ముగిసే; లక్షణా, భాషాంతా దీర్ఘకులతో నిండిన తెలుగు; ఇటీవల భారతవారికే గౌరవం తెచ్చిన తెంగాలీ—అధికారభాషలు కానివి. పారిశుద్ధ్యంతో ఎన్నో అధికారభాషలు; కనడాలో ఒక్కటికి మించింది అధికారభాషలు; స్వీడన్ లెండన్ లో వాడుక అధికారభాషలు—కావంబులూ నాటికి ఒక్క కంసున్న రోమాన్స్ (Romansch) కు మూడా జాతీయ భాషగౌరవమిచ్చిని బోధార్యం దానిది.

మనములు కలవారిగాని, మాటలు మన్నించడం ఎంతలావాల? జాతీయత కుల్లు కనిపించే ఆకుపల బొంతికొర్రాడు; కన్నులు మిరుచిన ఇంకా ధనుస్సులా ఉండాలి. దానికి పరిమళసాహాయ నివాసం, పామరస్యమూ.

Printed & Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by S. Radhakrishna, at The Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras-1. Editor: S. Sambhu Prasad